

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Miserandus simul & miserabilis Ioan. Iacobus Casapius, qui circumductus fallaciis Dauidis Hienæ Hebræi, & solitis Iudæorum fraudibus se ipsum spoliavit bonis ad sui sustentationem necessariis pro minimo pretio, rem sic intricavit in sui damnum, ut simul re, & pretio nunc careat, & nisi fortuna potius, quam prudentia sic rulisset, spe etiam destitutus remaneret quidquam consequendi. Verum quia plerumque iusto Dei iudicio dolus in suo dolo capitur, & laquens venatorem comprehendit, miscellus iste vnicum in suis malis habet refugium, cum enim vendiderit prædium iniquis quidem conditionibus Cæsari Norsio Hebræo, cum reservatione tamen semper directi domini, donec sibi fuerit plenè satisfactum, postea fuit inductus ad renunciandum dictum directum dominium, sine tamen solemnitatibus necessariis in contractibus minorum, qualis est ipse Casapius. & quia dictus Cæsar transtulit prædictum prædium in dictum Dauidem, pro consequendo pretio petit immitti in possessionem prædij, cui se opponit Dauid, eum excludere volens vigore renunciationis prædictæ, & inopia Cæsaris non facit locum secutum actioni personali, adeo, ut circumventus appareat Casapius, & verè dici possit, quod nil Hebræus Hebræo, nil Catilina Cethego, ut cecinit Iuvenalis, & dicitur in l. quoniam multi, vbi gl. C. de her. gl. in l. quidam, ff. si quis omiff. caus. test. l. in arenam, C. de inoff. test. Alciat. tr. de verb. sign. lib. 4. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune, num. 168. ff. de acquir. poss. sed rem ita dilucidè spero me explicaturum, ut putem nihil remansurum, de quo iudex habeat dubitare: quod ut melius adimpleam, malo esse prolixus, quam nimis brevis, & obscurus.

In primis igitur pro certo habendum est, dictum Casapium valide sibi reservasse in venditione dicti prædij directum dominium; nam licet hæc pactio fortè non valeret, si in perpetuum fieret, vel simul etiam vile dominium reservaretur, valida est tamen sic ad tempus facta, donec venditori pretium solvatur: ita Ioan. Andr. ad Spec. lib. 4. tit. de empr. & vend. §. 1. ad num. 8. littera K, incipit: Facile ergo, ad fin. ibi: placuit utrumque. Bald. in rub. n. 23. C. de empr. & vend. Fabian. de empr. & vend. q. 7. n. 15. vers. quod pactum. Bertaz. claus. 15. gl. 3. num. 4. in fin. & gl. 4. n. 2. & ad fin. vbi testatur de practica de reservando tantum directum dominium, & talis reservationis ponit multos effectus.

Nam in primis venditor vigore dictæ reservationis directi domini habet ius manus iniectionis in re vendita, & eam sic habet affectam, ut eam possit auferre à quolibet possessore, & successore, & contra tertium, & habet prælationem adversus omnes creditores, etiam anteriores, nedum contra secundum emptorem, qualis est dictus Hiena. Bald. in l. si Titius, in princ. ff. de serv. export. Faber in §. vendita, Inst. de rer. divis. Negul. de pignor. p. 5. memb. 2. n. 8. & post Cæpol. Bertaz. d. gl. 4. num. 3. & claus. 39. gl. 5. n. 9. Stracch. de decol. p. ult. n. 7. Franchi. decis. 506. num. 3. Gratian. disc. for. lib. 5. cap. 900. n. 15. 16. & c. 946. num. 4. adeo ut vigore huius pacti ex defectu modi non adimpleti dominium retrotransferatur ad sua principia attractiva. Bald. in l. 3. C. de pact. inter empr. & vend. in l. ea lege, num. 13. C. de condit. ob caus. Gabr. conf. 48. n. 2. lib. 1. Marth. de claus. lib. 2. claus. 27. num. 34. & talis reservatio tollit suspicionem usuræ, quando solvuntur interusura ob fidem habitam de pretio. Bonacin. de contract. disp. 3. quest. 2. part. 7. §. 1. num. 6. versic. tutius, quia interim censetur locatio, & non venditio. Surd. decis. 157. num. 2. 3. & decis. 305. num. 39. Cyriac. contron. 379. n. 1. lib. 2.

Hinc dictus Hiena diffiteri non potest sibi ius postea quæsitum fuisse post venditionem, & reservationem prædictam, ut ex instrumento in fine processus productum, in

quo cernitur ipsum comparasse postea dictum prædium à dicto Norsio, qui non potuit plus iuris in eum transferre, quam ipse haberet, l. nemo plus, ff. de reg. iur. & idèd cum Norsio non haberet directum dominium, neque possessionem iuris, sed tantum facti, non potuit ea transfundere in Hienam ab eo causam habentem, l. si filius, C. de donat. l. observare, in fin. de ff. proconf. immo prædium transiit ad manus Hienæ cum eodem onere directi domini, l. si convenerit, §. si fundus, 8 de pign. act. l. alienatio, de contrah. empr. Menoch. conf. 2. num. 31.

Nec mirum, quia singulari successor, qualis est Hiena, omnia obstant, quæ auctori suo obstant, ne melior sit conditio successoris, quam auctoris. Bart. in l. facta, §. si heres, ff. ad Treb. Crau. conf. 585. num. 7. adeo, ut quidquid potest obesse auctori, idem etiam præiudicet singulari successor. Castr. confil. 247. post princ. lib. 1. Soc. confil. 50. col. 2. lib. 4. pulchrè Crau. conf. 34. num. 9. 10. Et idèd instrumentum dictæ reservationis confectum inter dictum Norsiam, & Casapium probat etiam contra dictum Hienam uti singularem Norsie successorem, etiam quoad verba enunciativa. Crauet. confil. 434. numer. 9. vers. & in instrumentis, & numer. 13.

Vigore igitur dictæ reservationis Casapius remansit directus dominus, immo nec possessor esse desit, quia possessionem non transtulit in Norsiam, secuta integra solutione, ut in instrumento, ibi: Et quibus factis, non aliter, nec alio modo, &c. ablatina enim absoluta conditionem important, l. facta, §. rescripto, ff. ad Trebell. Pacian. conf. 52. n. 68. & idèd cum Casapius virtute constituti descendat ad translationem possessionis, & id se facere dicat secuta integra solutione, quæ nondum facta est, adhuc ipse dicitur possidere; quia precarium, seu constitutum sequitur naturam principalis actus, & si apponatur in contractu, seu dispositione conditionali, ipsum quoque conditionale efficitur, & non transfert possessio- nem, nisi impleta conditione, ex textu in l. qui absenti, §. 1. ff. de acquir. poss. & l. cedere diem, de verb. sign. Oldr. confil. 139. in princ. pulchrè Dce. conf. 247. num. 3. vers. quantum verò. Grat. conf. 69. col. 2. lib. 1. Gozad. conf. 28. col. pen. Tiraq. de Const. part. 2. ampl. 15. num. 3. Rim. lun. conf. 254. num. 57. Surd. decis. 157. num. 4. ex quibus apparet; dictum Norsiam habuisse solum possessionem facti, fuisse similem detentori, qui rem postea tradendo dicto Hienæ non potuit intervertere possessionem Casapij Menoch. de recuper. possess. rem. 14. numer. 25.

Neque refragatur Casapium respondendo positionibus factum fuisse dictum Hienam possidere, quia hoc idem fatemur hic intelligendo de possessione facti, de qua intelligendum est, vbi ab homine fit possessionis mentio. Ceph. conf. 80. num. 20. cum enim prædium detineatur à dicto Hiena, prohiberi non potest, quando etiam possessio apud eum esse dicatur, quatenus in facto possessorio consistit, l. 1. §. si vir, vbi Bald. ff. de acquir. poss. Ruin. conf. 27. num. 9. ante fin. lib. 5. Crauet. conf. 871. num. 18. Verum quia talis possessio iuris effectum non habet, teste Crau. d. conf. 871. num. 7. ad fin. idèd potuit Casapius petere se immitti in possessionem dicti prædij causâ auocandi eam facti possessionem. Menoch. de adipisc. poss. rem. 4. n. 338. 339 & debet præferri dicto Hienæ solum detentori. Menoch. de recuper. poss. rem. 13. num. 59.

Sed dictus Casapius ut tutior esset intentavit etiam petitorium simul cum possessorio, sicut fieri potest, teste Menoch. de adipisc. poss. rem. 3. quest. 28. num. 160. 161. virtute clausulæ, Super quibus, quæ habet vim, sicut herba Bethonica, ut ad rem Crau. conf. 201. n. 45. vers. primo tamen; tamen quia verba ab eo prolata id important, cum imploraverit omnia beneficia iuris, & statutorum, immo illud potuit intentare etiam prius quam lis contestaretur

tur cum nouo contradicte, maximè in iudicio sum-
 19 mario. Bart. in l. edita, vbi Dec. n. 10. C. de edend. Pract.
 Papiensis de form. libell. in aut. real. gl. saluo iure, col. 2.

Non obstat nondum venisse diem solutioni destina-
 tam, idèd Casapium malè agere. Nam respondetur de
 20 præsenti quoad fructus maturatos venisse diem, in re-
 liquo propositam fuisse actionem non ad finem exigendi
 nunc, sed vt adueniente die parata sit executio, itante
 quod Noris est decoctus; certum est enim, vbi aliquid
 de præsenti debetur, posse etiam per creditum futurum,
 vel conditionale ex eodem fonte proueniens, ad finem, vt
 adueniente tempore fiat solutio, ex l. libertis, §. 1. ff. de
 alim. & cib. leg. l. 1. C. de fideicom. Bart. in l. non quemad-
 modum, n. 2. ff. de iudic. vbi Bald. n. 22. & las. n. 7. Alex.
 consil. 95. n. 1. in fin. lib. 1. Olasch. decis. 130. num. 9.
 & seq. & n. 15. vers. non obstat etiam, Crass. §. legatum,
 q. 44. in fin. Surd. decis. 120. n. 14. 15.

Minus necessaria fuit aliqua Noris excussio, ea enim
 domino rei agentis non potest opponi, sed simplici cre-
 21 ditori. Auth. hoc si debitor, C. de pign. & multò minus
 quia principalis debitor est notoriè decoctus. Crauer.
 22 cons. 200. n. 46. 47. Gabriel. de fideius. concl. 1. num. 52. 53. &
 cum in possessorio iudicio cesset excussionis exceptio.
 Crau. cons. 892. n. 4. hic non potest requiri, vbi tale est
 iudicium, & tractatur de recuperatione alienatorum à
 debitore è manibus tertij acquirētis. Menoch. de recu-
 per. poss. rem. 4. n. 28. 29.

His præmissis descendendum est ad punctum, in quo
 consistit difficultas, & est directi dominij renunciatio,
 quam fecit dictus Casapius: dici enim solet, quod iura
 23 sua renunciatis non datur amplius regressus, l. quari-
 tur, §. mulierem, ff. de edit. edict. §. si quis itaq. inst. de
 bon. poss. sed quia id totum pro nihilo reputo, validum
 dico esse primum instrumentum, neque fuisse abroga-
 tum per secundum, in quo dicta renunciatio continetur,
 quia factum fuit à dicto Casapio minore 25. sine solem-
 nitatibus statutorum, vt calculato tempore apertissimè
 cernitur.

Et quia hoc secundum renunciationis instrumentum
 fuit confectum in terra Carpi, Casapius non potuit obli-
 gari sine solemnitatibus statutorum illius, quia de iure
 est, vt minor contrahendo seruet solemnitates statuto-
 rum loci, in quo contrahit, aliàs nulliter agit, vt ex l. 2.
 24 C. quemad. test. aper. l. 1. in fin. vbi Aret. n. 18. de ventr.
 inspic. pulchrè Bald. in l. fin. ff. de iuris. omn. iud. Alex. cons.
 41. n. 4. lib. 5. Anr. Gabriel. concl. lib. 6. de consuet. concl. 2.
 num. 3. 4. Crott. cons. 26. n. 17. Surd. decis. 13. n. 6. Alderan.
 Masch. de stat. conclus. 6. num. 22. qui volunt id procedere
 etiam quoad bona alibi existentia, quia forensis tene-
 rur seruare solemnitates loci, vbi contrahit, quod non
 habet difficultatem in nostro Casapio, qui Carpi domi-
 cilium habebat. Alex. d. cons. 41. n. 4. vers. nam præsens,
 & propterea contractus est nullus, non solum in loco,
 vbi celebratus est, sed etiam vbicumque, si de eo alibi
 25 dubitari contingat. Caccialup. in l. cunctos pop. colum. 46.
 de sum. Trin. Ant. Gabriel. d. concl. 2. num. 8. Alder.
 Masch. d. conclus. 6. n. 24. 25.

Cum igitur dicta renunciatio fuerit facta à dicto mi-
 nore non seruata dispositione Statuti Carp. lib. 2. rubr. 42.
 & statuti Ferr. lib. 2. rubr. 91. (statuta enim Ferrariæ ser-
 uantur Carpi, vbi propria deficiunt) sequitur eam esse
 nullam, prout in dictis statutis statuitur, vnde eam po-
 26 test impugnare, quia minor potest venire contra factum
 suum nullum. Alex. cons. 103. num. 14. lib. 2. Tusch. lit-
 tera A, concl. 143. n. 10.

Sed replicatur ex aduerso, si Casapius erat minor, iu-
 rauerit tamen se esse maiorem, vt in instrumento legitur,
 cuius iuramenti vigore censetur tanquam maior, & con-
 tractus redditur validus, & obseruabilis, ad textum in
 27 Auth. sacramenta puerum, vbi DD. C. si aduers. vend.
 quoniam certum est iuramentum semper esse seruandum,
 28 quoties non vergit in detrimentum salutis æternæ, cum

contingat, & ibi Can. de iureiur.

Hæc tamen difficultas facillimè tollitur, & ideo cum
 de hoc casu, quando scilicet minor iurauit se esse maiore,
 non loquatur statutum Carpi, recurrendum ad statutum,
 Ferrariæ, vbi requiruntur eadem solemnitates, etiam si
 iurauerit se esse maiorem, cuius verba adeo sunt clara, vt
 tergiversari non possint, voluit enim tollere cautelam
 orientem ex dicta Auth. sacramenta puerum, quæ, teste 29
 illic Fulgos. & las. ac alijs, fecit depauperari multos
 minores diuites: & hoc non fuit sine ratione, quia qua
 facilitate minor inducitur ad contrahendum in sui dam-
 num, eadem mouetur ad iurandum. Gramm. decis. 36.
 num. 17. 18. Ceph. cons. 142. num. 57. statutum enim ser- 30
 uandum est, l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & hoc fa-
 ctum est ob multas fraudes, quæ fiebant in extor-
 quendo à minoribus talia iuramenta; in eo enim statuto
 disponitur, vt iuramentum præsumatur dolo, vi, &
 metu extortum, quæ præsumptio cum sit iuris, non re- 31
 quirat aliam probationem. Bald. in l. nec patronis, nu-
 mer. 5. vers. in his etiam, C. de oper. libert. Crau. cons. 569.
 num. 24. 46.

Et hoc aded verum est, vt etiam si dictus Casapius iu-
 rauerit se maiorem, tamen potest venire contra tale fa-
 ctum, nec necesse habet petere aliquam habilitationem,
 vel absolutionem à dicto iuramento, vt in terminis dixit 32
 Bald. in d. l. nec patronis, num. 5. ad fin. Anch. in cap. ca-
 nonum statuta, col. 17. in fin. de const. & cons. 330. col. 5.
 Corn. cons. 135. num. 4. lib. 1. Soc. Iun. cons. 3. n. 45. in fin.
 lib. 2. Gram. decis. 76. n. 21. Sanchez. moral. lib. 3. c. 22. n. 14.
 15. 16. sed cum iste Casapius fuerit ab Episcopo Mutinen-
 si, in cuius diocesi sit iudicium, ad effectum agendi ha-
 33 bilitatus, tollitur omne impedimentum à iuramento pro-
 ueniens, vt post Imol. in l. nemo, ff. de leg. 1. latè Laderch.
 cons. 139. num. 7.

Neque dicatur hanc habilitationem fuisse obtentam
 parte non citata, & idèd esse inuvalidam, quia responderetur
 neque de iure, neque de stylo necessariam esse parris ad-
 uersæ citationem. Abb. cons. 12. num. 5. lib. 2. Felin. in c. 1. 34
 n. 24. de iureiur. Rasin. cons. 170. n. 30. lib. 1. Natt. cons.
 167. num. 6. Crau. cons. 7. n. 7. vers. vbi quod talis, Soc. Iun.
 cons. 47. n. 28. lib. 3. Rol. cons. 13. n. 38. & cons. 34. n. 1. lib. 1.
 Becc. cons. 63. circa fin. Laderch. d. cons. 139. n. 8. Aluar.
 Valasch. consil. 130. n. 14. lib. 2. vbi de magis communi.
 Peregr. cons. 77. n. 16 36. lib. 1. Carp. ad stat. Med. cap. 455.
 num. 159. 160. p. 1.

At si magis arderet sententia eorum, qui voluerunt
 attendendas esse solemnitates loci, vbi res sita est, vel
 originis ipsius minoris, non contractus, vt voluerunt
 Ruin. cons. 160. num. 1. 2. lib. 4. Alb. cons. 70. num. 1. 2. 35
 Hier. Gabr. cons. 1. num. 7. lib. 1. quod non puto verum,
 tamen si recurremus ad statutum Soleris, quod secun-
 dum prædicta esset attendendum, clarius hoc idem
 disponit, vt in eo videre est, & in omnibus concordat
 cum supradictis.

Et prædicta statuta sine dubio sunt valida, & præcisè
 seruanda, cum vigore præsumptionis fraudis, & doli tol-
 lant omnes vires iuramenti, vt ad rem Bart. in l. omnes 36
 populi, num. 25. vbi inquit vidisse ita iudicari, ff. de inst.
 & iur. Fulgos. Bald. & Salic. in d. Auth. sacramenta pu-
 berum, Butr. Card. & Imol. in d. cap. cum contingat. Cast.
 in l. fin. ff. qui satisd. cog. de communi Alex. cons. 151.
 num. 10. lib. 7. & cons. 196. num. 5. lib. 6. Paris. cons. 99.
 num. 28. lib. 1. Ruin. cons. 135. num. 14. lib. 1. Soc. Iun.
 cons. 3. n. 35. lib. 2. Curt. Iun. cons. 118. n. 6. Couar. in cap.
 quamvis, de pact. in 6. p. 1. §. 3. n. 8. vers. prædicta, Hier. Gabr.
 cons. 13. n. 2. 3. 5. lib. 1. Ceph. cons. 207. n. 69. & cons. 466.
 n. 48. de communi Farinac. in prax. q. 15. n. 19. 20. Sanchez
 mor. lib. 3. c. 22. n. 10. 11.

Et iudex non potest negare obseruantiam dictorum
 statutorum, alioquin grauib. subiceretur pœnis, siue
 loquamur de statutis Ferrariæ, & Carpi, siue Soleris, vt
 habetur in Statuto Ferr. lib. 1. rubr. 2. & in Statuto Soleris
 lib. 1.

lib. 1. rubr. 19. vbi iurat Prætor ea seruare nihil sibi referuando in iuramento, adeo vt non liceat de hoc dubitare, & maxime quia sufficit ea esse de facto obseruanda, & in facto obseruari, cum paria sint statutum de iure valere, vel de facto seruari. Cast. conf. 134. num. 3. lib. 1. Alex. conf. 107. col. 5. in fin. lib. 2. Dec. conf. 557. num. 13. Ceph. conf. 466. num. 72. & conf. 526. n. 58. Peregr. conf. 77. n. 15. lib. 1. nisi tamen religioni essent contraria. Menoch. conf. 196. n. 34. 35.

Dicat igitur Hiena: *Mihi undique angustia, in medio posuius quo me vertam, nescio.* Nam cum secundum instrumentum, in quo facta est dicta renunciatio, sit nullum, secundum prædicta, non potuit tollere primum, quia certum est in iure in contractibus inter viuos primum actum validum non tolli per secundum inualidum, vt habetur in l. si id quod, ff. de resc. vend. Bart. in l. & si transferam, num. 2. ff. de adim. leg. Campeg. tract. de dot. part. 3. quæst. 125. num. 2. quoniam non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum, cap. non præstat, de reg. iur. in 6. Crau. conf. 947. num. 80. vers. nullum. Et ita.

CAPUT XXXVI.

EPITOME.

Pensionario non soluente quando sit locus regressui ad beneficium resignatum, & an pensio perdatur ob transitum ad militiam secularem, vel ob contractum matrimonij.

SUMMARIUM.

1. Regressus ad beneficia solet reservari ea resignanti in casu non soluta pensionis.
2. Pensio non soluta, vel eius nullitate allegata datur regressus pensionario ad beneficium.
3. Resignans beneficium cum pensione, si non solvatur pensio, potest agere ad beneficium remediis possessorij.
4. Regressus dicitur tituli continuatio, & habet causam de præterito.
5. Regressum intentare dicitur res rigorosa.
6. Regressus non canonizatur, nisi adsit magna proteruita in non soluente pensionem.
7. Pensionem non soluens potest purgare moram etiam post res conformes ad evitandum penas.
8. Pensio non soluta titularis non incurrit penas Bullis sibi intimatis.
9. Pensionis Bulla debent intimari titulari, non eius procuratori.
10. Regressus non potest intentari à procuratore sine speciali mandato.
11. Pensionarius debet declarare titularem excommunicatum non soluente pensionem intra 30. dies.
12. Pensionarius licet propria auctoritate possit redire ad beneficium, tamen requiritur iudicis declaratoria.
13. Gratianus damnatur.
14. Qui vult consequens, vult omne necessarium antecedens.
15. Caducitatis declaratio potest fieri etiam tacite.
16. Pensio non soluta excommunicatio debet intimari titulari.
17. Regressui non est locus, nisi titularis persistat in censuris per sex menses.
18. Mandatum ad aliquid extenditur ad ea, qua actum debent præcedere.
19. Compensatio habetur pro solutione.
20. Compensatio fit ipso iure.
21. Compensatio non admittitur, ubi requiritur realis solutio.

22. Pensio non admittit compensationem ad retardandam solutionem.
23. Pensio quando dicatur succedere loco alimentorum.
24. Clausula, Vt melius sustentari valeas, quid importet.
25. Clausula, Ne ex resignatione nimium dispendium patiaris, quid importet.
26. Compensatio admittitur in solutione pensionis.
27. Compensatio liquida dicitur vera solutio.
28. Soluere cum effectu quid sit.
29. Plus debito petit, qui illud petit, cui obstat compensatio.
30. Compensatio crediti non liquidi non potest opponi.
31. Instrumentum est probatio probata faciens rem liquidam.
32. Liquidum esse creditum statuit arbitrio iudicis.
33. Pensionem non soluens excusatur à pœnis propter compensationem.
34. Pensionem nullam dicere, vel reduci velle prohibetur de facto, non de iure.
35. Exceptio reiecta intelligitur de inualida.
36. Pensionarius non tenetur ad habitum clericalitatis, nisi pensio excedat 60. ducat.
37. Pensionem an perdat clericus effectus miles.
38. Clericus effectus miles in effectu cessat esse clericus.
39. Clericus miles non gaudet privilegio fori.
40. Exceptio oriens ex ventre Brevis semper admittitur.
41. Pensiones pro seruitio temporalis non sunt in usu.
42. Pensio data loco beneficii est annexa rei spirituali.
43. Pensio extinguitur propter militiam.
44. Beneficium vacat ipso iure clerico effecto milite.
45. Pensio quando censetur seruata loco beneficii.
46. Militia dans operam excluditur à clericatu.
46. Clericus reassumens habitum, quod dimiserat, recuperat privilegia clericalia.
48. Clericus dimisso habitu non perdit privilegium fori sine monitione.
49. Habitus clericalem non deferens perdit beneficium fori sine alia monitione.
50. Synodus Regij vetat clericis reassumere habitum sine licentia Episcopi.
51. Monitio non requiritur, si in synodo clerici monentur ad habitum gestandum.
52. Pensio extincta an renouiscat per reassumptionem habitus.
53. Semel extinctum non renouiscit.
54. Pensionem perdit miles, vel habitum non gerens ipso iure sine decreto iudicis.
55. Pensionem perdit, qui contrahit matrimonium, etiam si sponsa ingrediatur religionem.
56. Beneficium, & pensio perditur per militiam, sicut per matrimonium.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis elapsis R. D. Sebastianus Parminus clericus Regiensis ad fauorem R. D. Cæsaris eius fratris germani renunciavit in manibus Pontificis beneficium simplex S. Mariæ erectum in Ecclesia monialium conuertitarum, reservata sibi annua pensione 40. ducatorum de Camera soluendorum, vt in eius litteris apostolicis, pœna apposita, quod si dictus D. Cæsar, vel eius successores in terminis assignatis, vel saltem intra 30. dies immediatè sequentes pensionem prædictam non persoluerit cum effectu, ipse excommunicationem incurrat, & si per sex menses dictos 30. dies immediatè sequentes excommunicationis sententiam sustinuerit, dicto beneficio priuatus existat, & si ipse, vel eius successores in solutione dictæ pensionis in toto, vel in parte defecerint, seu cessauerint, vel ad minorem summam reduci, aut annullari, vel inualidari petierint, vel procurauerint, tunc dictus D. Sebastianus ad dictum beneficium liberum habeat regressum, illiusque

liusque corporalem, & realem possessionem propria auctoritate liberè apprehendere possit absque alia prouisione: prout solet fieri in similibus expeditionibus causa resignationis factis. Gigas de pens. q. 78. n. 1. 2. Paris. de resign. benef. lib. 6. q. 3. n. 4.

Cum verò pluries dicatur dictus D. Cæsar pensionem soluisse, nunc dictus D. Sebastianus allegat eum cessasse per septem menses, & ultra à die vltimi termini, & ideo petit regressum ad dictum beneficium. At D. Cæsar duobus modis contra eum excipit, primò enim opponit compensationem, eo quòd dicatur esse illius creditor de maiori summa, deinde allegat eundem effectum esse dictæ pensionis incapacem, quia dimisso habitu clericali militauit in castris Regis Catholici. Denique inquit etiam non esse seruata, quæ debent seruari, antequam sit locus regressui. Queritur, quid iuris.

Et sanè videmur esse in claris, quia statim ac pensionarius cessat certo tempore à solutione pensionis, vel petit eam reduci, aut annullari, illico intrat regressus, & ius beneficii consolidatur in resignante. Cassad. decis. 2. num. 3. de locat. & conducl. Paris. de resign. benef. lib. 6. quest. 3. n. 7. Gratian. disc. for. 4. c. 617. n. 35. & c. 921. n. 1. Marth. claus. 203. in princ. & n. 8. p. 1. Marchef. de commiss. part. 1. fol. 596. num. 127. aded, vt resignans possit etiam intentare remedia possessoria adueniente casu regressus. Rebuff. de pacif. poss. num. 143. & num. 290. Gonz. ad reg. Cancell. reg. 8. gl. 56. num. 146. Gratian. d. cap. 921. num. 10. quia regressus dicitur antiqui tituli continuatio, & habet causam de præterito. Mandos. ad reg. Cancell. reg. 27. quest. 27. num. 2. Marefc. var. resol. lib. 2. c. 71. num. 3. 4.

Tamen in contrarium multa faciunt in hoc casu, in quo non videtur posse locus esse regressui, nec verificata videntur, quæ sunt necessaria ad illum canonizandum, & cum in Curia, & vbiq; rigorosum æstimetur recurrere ad regressum, non est facilè eius canonizationem obtinere: etenim si defectum solutionis inspiciamus, in aperto est, quod regressus non canonizatur, nisi adsit magna proteruia, & contumacia in non soluente, vt seruat Rota omnium magistra, teste Sarn. super reg. de subrog. collig. quest. 7. sub num. 9. in fin. Ant. Aug. in epitom. in tit. de priuileg. ob non solut. num. 5. Gigas de pens. quest. 99. num. 19. Rota in una Casaraugustana pensionis, 13. Nouemb. 1591. coram Pamphilio, apud Marchef. de commiss. part. 1. §. 1. fol. 568. num. 4. Rot. diuers. decis. 804. num. 1. part. 4. aded vt liceat purgare moram soluendo pensionem etiam post tres conformes. Rot. diuers. d. decis. 804. num. 1. 2. p. 4. vbi allegat multas Rotæ decisiones, & repetitur apud Farin. decis. 804. num. 2. cent. 9. hic autem non datur hæc proteruia, vbi opponitur compensatio crediti, de quo apparet ex publico documento, vt in actis, quod semper præstat iustam excipiendi causam.

Verùm quia numquam apparet in casu nostro Bullas dictæ pensionis fuisse intimatas dicto R. D. Cæsari, non potest esse locus regressui, quia ipse non consensit per se dictæ pensioni, sed per procuratorem, quod efficit, vt necessarium esset eas, vel ipsarum sumptum authenticum intimare titulari ad hoc, vt possit incidere in pœnas, de quibus in eis. Cassad. d. decis. 2. num. 3. Gigas, de pens. quest. 77. num. 10. in fin. 20. 22. Salust. Tiber. lib. 3. cap. 2. num. 3. 4. 15. Paris. de resign. benef. lib. 6. quest. 2. n. 141. & quest. 3. n. 37. Garz. de benef. p. 1. c. 5. num. 576. aded vt requiratur intimatio facta principali, non procuratori. Paris. d. lib. 6. q. 2. num. 141. & quest. 3. num. 36. Lud. Gomez Episcopus Sarn. decis. 15. per rotam, quòd hic non est factum, nisi post intentatum regressum: ergo ei locus esse non potest.

Immo in casu nostro tantò minùs attendi debet iste regressus, quia non fuit intentatus ab ipsomet D. Sebastiano, sed ab eius procuratore, nam ad hoc requiritur speciale mandatum, sine quo nihil agitur. Verall. decis. 8.

num. 3. de regressu, part. 3. Gonz. d. reg. 8. gl. 56. num. 54. vers. aded vt: hic autem licet procurator habeat mandatum ad petendum regressum, non habet tamen ad faciendam declarationem, quòd D. Cæsar post 30. dies inciderit in excommunicationem, quod pariter requirit mandatum speciale, vt supra; & nihilominus talis declaratio præcedere debet, oportet enim quòd pensionarius lapsis 30. diebus se declaret velle, vt titularis incidat in excommunicationem ob non solutionem pensionis. Paris. d. lib. 6. q. 3. n. 25. Gonz. d. gl. 56. n. 54. Garz. d. tract. p. 1. c. 5. n. 581. 582. Rota apud Marchef. d. p. 1. fol. 568. n. 3.

Et licet pensionarius possit redire ad beneficium resignatum propria auctoritate, pensione non soluta, tamen debet præcedere declaratoria iudicis, tempus esse lapsum, & locum fuisse regressui, quia solus cursus temporis non sufficit. Cassad. d. decis. 2. num. 3. Gig. de pens. quest. 78. num. 4. Gambar. de off. Leg. de latere, lib. 6. tit. de pens. n. 472. Paris. de resign. benef. lib. 3. quest. 3. num. 7. & lib. 6. quest. 3. num. 12. Mantica. decis. 194. num. 11. Rota apud Marchef. de commiss. p. 1. fol. 568. n. 3. vbi pulchrè Rota diuers. decis. 804. n. 1 p. 4. & Farin. d. loco, quidquid non benè dicat in hoc Gratian. disc. for. c. 521. n. 10. & seqq. qui conatur ostendere non esse necessariam huiusmodi declarationem, quando Pontifex in Bullis concedit facultatem apprehendendi possessionem propria auctoritate, vt hic, quia malè loquitur, & tenet contra communem aliorum sententiam, & praxim, & contra verba expressa Rotæ in multis decisionibus, vt apud Marchef. d. loco, dum inquit: [Etiam si adsit facultas capiendi possessionem propria auctoritate,] quo nihil clarius, & ided contra Gratianum fuit iudicatum, vt ipse testatur d. cas. 521. num. 24. in fin.

Neque dicatur, quòd procurator R. D. Sebastiani petendo regressum satis videatur declarasse velle vti caducitate beneficii, & reuerti ad illud tacito modo, & in necessariam consequentiam declarasse quoque velle habere D. Cæsarem pro excommunicato ad effectum regressus, quia qui vult consequens, censetur etiam velle suum necessarium antecedens, ad textum in l. ad rem mobilem, & in l. legatum, ff. de procur. Arch. cons. 261. in princ. Signor. cons. 189. num. 3. quod procedit etiam in materia declarationis, vt per Surd. decis. 70. num. 5. Nam caducitatis declaratio in hac materia, vel simili, velut in liuello, potest fieri non solum expressè, sed etiam tacitè, & facto aliquo. Abb. cons. 67. col. 2. vers. nec obstat, part. 2. Cast. cons. 2. num. 5. lib. 1. Tusch. præf. concl. littera D, conclusionem 99. numer. 3. 4. Cornaz. decis. 1. num. 56.

Nam respondetur id fortè procedere, vbi sola requiritur mentis declaratio, nec aliud factum positum, & vbi facta declaratione aliud non est expectandum, cum statim possit caducitas intentari, secus est, vbi vltèrius requiritur etiam aliquid facti positui, vt hic, teste Paris. de resign. benef. lib. 3. quest. 2. num. 139. Garz. de benef. part. 1. cap. 5. num. 581. etenim non satis est pensionarium declarare mentem suam, quòd ob lapsum 30. dierum titularis non soluens pensionem sit excommunicatus, sed etiam oportet, quòd ei intimer hanc excommunicationem cum declaratione iudicis, affigendo etiam cedulones, & expectando postea per sex menses, antequam petat regressum, vt post Henriquez. in summ. lib. 13. cap. 19. §. 2. Suarez de censur. disp. 20. sect. 2. n. 10. Garz. d. tractat. p. 1. cap. 5. num. 582. vbi testatur de stylo, & praxi, & quòd ex benigna interpretatione introductum est, ne talis excommunicatio incuratur, nisi facta notificatione titulari, & prædictis adimpletis.

Cum igitur dictus D. Sebastianus, vel eius procurator nunquam intimauerit dicto D. Cæsari hanc excommunicationem, vel declarationem, quòd intendit eum haberi pro excommunicato, nondum potuit deueniri ad regressum, cum hæc præcedere debeant, & postea necesse sit,

17 sit, ut titularis pertinaciter persistat in censuris per sex
mensēs. *Gigas de pens. quest. 99. num. 4. vers. nono.* Redoan.
de simon. part. 2. cap. 19. num. 2. Paris. de resign. benef. lib. 6.
cap. 3. num. 15. his ergo non seruatis regressui locus esse
non potest.

Et dato etiam, quod dictus procurator posset dici ha-
buisse mandatum speciale, & sufficiens, eo quod cum
possit petere regressum, videtur etiam potuisse facere ea,
quæ regressum debent præcedere, ad textum in *d. l. ad rem*
18 *mobilem. ff. de procur. Bart. in l. qui proprio, §. item queritur,*
ff. eod. l. in l. inuitus, in 4. limit. C. eod. Carroc. in d. c. cum
quid, part. 1. lim. 4. num. 4. §. fol. 45. quia non sufficit habere
potestatem aliquid faciendi, nisi habens ea utatur, debe-
bat enim D. Sebastiani procurator declarare prius ex-
communicatum dictum D. Cæsarem cum debita intima-
tione, & postea expectare per sex menses, antequam re-
gressum pereret.

Accedat, non esse clarum, quod dictus R. D. Cæsar no-
luerit soluere pensionem, quia cum opposuerit compen-
sationem vigore crediti eius nascentis ex instrumento
transactionis, de quo in actis, satisfecisse videtur, quo-
niam pluries obtulit summam sibi debitam pro satisfa-
ctione pensionis, & idem non potest dici, quod cessauerit
à solutione, quia qui compensat, soluere videtur, & si debi-
19 tor, circa fin. ff. qui pot. in pign. hab. l. si peculium, §. quod
si hered. ff. de statut. lib. 1. 2. & 3. ff. de compensat. Bart.
in l. diuor. de §. ob donationes, num. 2. ff. de solution. Bald.
in l. iam mandatori, vers. sed dubitabitur, C. de non numer.
pec. Alex. conf. 12. versic. non obstat, lib. 2. ad rem Gigas
de pens. quest. 100. num. 6. Grass. de except. except. 16.
20 num. 9. 10. & cum ipso iure fiat compensatio, l. si ambo,
§. cum autem, ff. de compens. Surd. decis. 117. numero 5.
Grass. d. except. 16. num. 15. ab initio D. Cæsar soluisse
censendus est.

Non obstat responsio, quod cum requiratur pensionis
solutio cum effectu, ut in Bullis, non sufficiat compen-
satio, sed necessaria sit vera, & realis solutio, ad tradita per
21 Natt. conf. 60. num. 3. lib. 1. Masc. decis. 148. num. 4. & seq.
part. 2. Crott. conf. 139. num. 7. lib. 1. Milanens. decis. 14. n. 14.
lib. 2. Grass. d. tract. except. 16. num. 77. & maxime cum talis
pensio videatur assignata loco alimentorum, quo casu in
22 eius solutione reicitur compensationis exceptio. Gigas
de pens. quest. 92. num. 4. 5. Surd. de alim. tit. 8. quest. 53. n. 5.
Grass. d. except. 16. num. 64.

Nam replicatur, quod hæc pensio non fuit reſernata
pro alimentis, sed ne R. D. Sebastianus ex renunciatione
beneficij nimium dispendium pateretur, quando enim
23 pensio assignatur pro alimentis, solet in litteris Apo-
stolicis apponi clausula, *Ut de aliquo subsidio tibi prouideatur*,
vel, *Ut melius sustentari valeas*: sic testatur Man-
dos. ad reg. Canc. reg. 19. de infirm. & Add. ad Rom. conf.
24 388. in verb. manifestant, Gigas d. tract. quest. 51. numer. 20.
Tusch. littera P. conclus. 264. num. 7. Garz. de benef. part. 1.
cap. 5. num. 22. hic autem non habetur hæc dispositio, sed
tantum dicitur, *Ne ex resignatione huiusmodi nimium dis-*
25 *pendium patiaris, de alicuius subuentionis auxilio prouide-*
re volentes. Quæ verba non solent importare ius ali-
mentorum. Garz. de benef. part. 1. cap. 5. num. 9. & pro-
pterea licet in solutione dictæ pensionis potest opponi
compensatio. Medices tract. de compensat. part. 1. quest. 14.
26 num. 5. Gigas d. tract. quest. 92. num. 5. vers. aut pensio, &
quest. 100. num. 6. Surd. de alim. tit. 8. privileg. 53. num. 7.
Grass. d. except. 16. num. 64. vers. secus si pensio.

Nec obstat requiri solutionem cum effectu, quia com-
pensatio liquida potest dici vera solutio, & cum effectu,
27 secundum Turret. conf. 49. num. 37. lib. 2. Grass. d. except.
16. num. 13. & idem huic casui non quidquam nocet.
Natt. d. conf. 60. quia ipse requirebat veram solutionem,
& realem exbursationem per verba sic geminata, quæ
non videbantur posse conuenire compensationi, quod
28 hic dicere non licet, quia cum effectu soluere non est
aliud, nisi ita soluere, quod extinguatur obligatio sol-

uendi, quam extinguit, qui compensat, quia plus debito
petit, qui agit ex credito, cui opponitur compensatio.
Ruin. conf. 160. num. 16. lib. 2. Aſin. in tractat. de execut. 29
§. 4. capit. 12. numero 1. & cap. 14. numero 1. Grass. d. except.
16. numero 1. & dato etiam, quod titulari esset
prohibitum compensare, potest tamen retinere, quan-
tum sibi debetur, & iure retentionis uti, per l. si ne-
cessarias, §. si pignori, ff. de pig. act. Cast. conf. 93. num. 5.
lib. 2. Crauet. conf. 149. num. 2. Ioan. Petr. Molignat. tractat.
de recent. part. 1. num. 90.

Non obstat secunda responsio, quod opponatur de
exceptione crediti litigiosi, & non liquidi, ac requirentis
altiore inuaginem, quo casu in solutione pensionis
non admittitur compensatio. Gigas d. tract. quest. 92. 30
num. 5. Grass. d. except. 16. num. 52. 56. ubi multos allegat,
quia cum ex instrumento transactionis factæ sub die 16.
Februarii 1625. in actis producto omnibus calculatis
appareat de credito D. Cæsaris sufficientis pro solutio-
ne pensionis maturatæ, quando regressus fuit petitus,
non potest dici liquidam non esse compensationem, quo-
niam instrumentum est probatio probata faciens rem
liquidam, & certam: latè Tiraquel. de retract. lignag. 31
§. 2. gl. 1. num. 20. Surd. decis. 177. num. 4. Scraphin. de-
cis. 1134. num. 2. in quo standum est arbitrio iudicis, ad
quem spectat ex iusto suo arbitrio iudicare, an creditum,
cuius compensatio opponitur, sit liquidum. Gigas d. tract. 32
quest. 100. num. 26. Grass. d. except. 16. num. 57. vers.
sed magis communis.

Sed esto etiam, quod in pensionis solutione non ad-
mittatur compensatio, vel quod creditum non sit mani-
festè liquidum, tamen id proderit dicto D. Sebastiano ad
finem, ne possit retardari executio solutionis, non autem
ad consequendum regressum, vel ad declarandam ex-
communicationem; nam hæc compensatio saltem hanc
habebit vim, ut D. Cæsar possit propter eam euitare cen-
suras, & priuationem beneficij, quia in pœnis quælibet
causa excusat. Gigas d. tract. quest. 92. num. 7. 8. Grass. d. except. 16. num. 34. 33

Non obstat alterum motiuum, quod prohibitum sit
titulari dicere de nullitate dictæ pensionis, vel eius re-
ductionem petere sub pœna regressus. Nam responde-
tur id procedere, quando opponitur exceptio nulla, 34
& inualida, & potius de facto, quam de iure dicitur de
nullitate; secus est quando proceditur de iure, & op-
ponitur exceptio à iure proueniens: ita ex gloss. in cap.
pro illorum, in verb. contradictores, de prabend. l. l. in l. 35
ubi pactum, numero 31. Cod. de transactio. Paris. de re-
signat. benef. lib. 6. question. 3. numero 9. 10. Marth. claus.
203. numero 1. part. 1. qui testantur ita Rotam resol-
uisse.

Benè verum est, quod fortè posset replicari R. D. Cæ-
sarem non opposuisse, nisi exceptiones friuolas, quia si
loquimur de habitu clericali, certum est pensionarium
non teneri ad illud deferendum, nisi pensio excedat an-
nuam summam ducatorum 60. auri de Camera; tunc 36
enim tenetur pensionarius ad habitum, & tonsuram de-
ferendam, alioquin pensio ipso iure extincta remanet,
sed hoc non habet locum, si pensio non excedat ducat.
60. ut dixi vigore constitutionis Sixti V. Gonzal. reg.
15. in princ. num. 56. Garz. de benef. part. 1. cap. 5. num. 11.
12. Barbof. de offic. Episcop. part. 3. alleg. 57. num. 217. fin.
de militia placet verba facere, DD. sentire videntur,
quod pensionarius non perdat pensionem, licet efficiatur
miles armatæ militiæ, ut inquit Laur. Card. & Imol. 37
in Clement. 1. §. eadem, de suppl. negl. prælat. Caccialup. de
pens. quest. 15. Gigas d. quest. 55. num. 2. in fin. & num. 4. &
idem cum talis exceptio sit inanis, videtur factum esse lo-
cum regressui.

Nam primò posset responderi, quod D. Cæsar non pe-
tiit pensionem reduci, neque dixit de eius nullitate, quia
ab initio validè imposita fuit huic beneficio, sed dixit di-
ctum D. Sebastianum effectum fuisse dictæ pensionis inca-
pacem,

pacem, & eam fuisse extinctam, quod diuersum est à primo capite, & non est incompatible cum litteris Apostolicis pensionem referuantibus dicto D. Sebastiano vti clerico, non vti militi, & propterea in eis videtur inesse conditio, si clericus remaneat. Vnde cum experit militare in castris Regis Catholici, & per aliquod tempus artem militarem exercuerit, cessauit esse clericus, quia clericus factus miles sæculi desinit esse miles Dei, & è contra. Ita Ioan. And. in c. fin. num. 2. de cleric. coniug. Gigas de pens. quest. 55. num. 1. Clar. in prax. §. fin. quest. 73. num. 6. Farinac. fragm. part. 1. verb. clericus, num. 184. & Grass. de eff. cleric. eff. 1. num. 865. vers. aliquid verò, & num. 866. 867. vbi etiam inquit, clericum militiam sectantem perdere priuilegium fori, quia militia est actus contrarius clericali; & idè hæc exceptio cum nascatur ex ventre litterarum Apostolicarum, omnino admittenda videtur. Seraphin. decis. 664. num. 4. & decis. 980. num. 13. Farinac. decis. 728. num. 2.

Nec obstant adducta in contrarium, quia procedunt in casu, quando pensio est assignata laico, vel clerico pro seruitio temporali, seu officio impenso, vel impendendo, tunc enim ea non amittitur per transitum ad militiam, & in his terminis loquuntur DD. in contrarium adducti; hoc autem genus pensionum non est in vsu. Garz. de benef. part. 1. cap. 5. num. 9. Verum si loquimur de pensione, quæ datur in titulum beneficii, vel loco beneficii, vt hic, cum sit ad instar beneficii, & sit quid spirituali annexum, sortitur in pluribus naturam beneficii. Garz. dict. capit. 5. num. 10. 19. & idè perditur à pensionario effecto milite, vt sentiunt Laur. Card. & Imol. in d. Clem. 1. §. eadem, pulchrè Gigas de pens. d. quest. 55. num. 4. 5. sicut beneficium ipso iure vacat per militiam sæcularem. Gloss. in c. fin. in verb. redierint, de cleric. non resid. Gigas d. quest. 55. num. 2. Clar. dict. quest. 73. num. 6. Gonzal. ad reg. gl. 15. in princ. num. 54. Paris. de resignat. benef. lib. 1. quest. 1. num. 22. Farinac. fragm. d. verb. clericus, num. 183. Aug. Barbof. de offic. Episcop. part. 3. alleg. 57. num. 216.

Nemini autem dubium esse potest, quin nos versemur in eo casu, vbi pensio datur loco beneficii, & ad instar illius habetur, quia quotiescumque referuatur illi, qui beneficium dimisit, vel resignauit, vt hic, aut iura sua cessit, vel vt quis commodius sustentari valeat, semper pensio dicitur loco beneficii assignata: sic Gigas de pens. quest. 3. num. 3. & quest. 55. num. 5. Garz. de benef. part. 1. cap. 5. num. 9. & n. 81. & idè si dans operam militiæ excluditur à clericali, c. si quis post remissionem, dist. 50. c. designata, dist. 51. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. de discipl. cler. §. 11. num. 7. Grass. d. eff. 1. num. 867. erit etiam exclusus à pensione.

Neque dicatur dictum D. Sebastianum tempore litis motæ reassumpsisse habitum clericalem, & ideo recuperasse omnia priuilegia clericalia, teste Ioan. And. in cap. Ioannes, quest. 4. de cler. coniug. Alex. cons. 149. col. 2. vers. & ne fortasse, lib. 6. Decian. tractat. crimin. part. 1. lib. 4. cap. 9. num. 100. vers. & dicendum, Grass. dict. eff. 1. num. 912. Bellet. disq. cleric. part. 1. tit. de fauor. cleric. personal. §. 8. numero 12. & maxime quia clericus dimisso habitu clericali non perdit priuilegium fori, nisi post trinam monitionem, c. fin. de vit. & honest. cleric. Clar. in prax. §. fin. quest. 36. num. 16. Decian. tract. crimin. dist. cap. 9. num. 88. 89. Farinac. in prax. quest. 8. num. 60. Bellet. dict. tract. §. 8. num. 13.

Nam respondetur post Concil. Trident. sess. 23. cap. 6. de reform. amplius non requiri monitionem aliquam, sed eo ipso, quod clericus dimisit habitum clericalem, priuatur fori priuilegio, prout declarauit S. C. Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, teste Bellet. d. §. 8. num. 6. vers. propterea. Ricc. in prax. resol. 530. num. 4. Aug. Barbof. de off. Episc. part. 2. alleg. 12. n. 19. vers. sed si, & dato etiam, quod esset necessaria trina monitio, eius tamen vim habet dispositio constitutionis Synodalis Regij, titulo 33. num. 8. vbi statuitur, quod non incedentes in habitu, &

tonsura fori, priuilegio non gaudeant, & habitum reassumere non valeant, qui semel illum dimiserint, non obtentia licentia Episcopi, cuius dispositio iuri satis conformis valida est, & tollit necessitatem trinæ monitionis: ita Ioan. And. Anech. Card. & Butr. in cap. 2. ne cleric. vel monach. Clar. §. fin. quest. 56. vers. sed quid si facta, de communi Farinac. in prax. quest. 8. n. m. 62. Bellet. disq. cler. part. 1. d. §. 8. num. 4. Grass. d. eff. 1. num. 901.

Et reassumptio habitus clericalis facta etiam cum licentia Episcopi restituit quidem priuilegia clericalia ex nunc, sed non provt ex tunc, quia medio tempore facta non sunt considerata ad finem, vt potiantur clericorum priuilegiis, & idè cum pensio fuerit extincta ob transitum ad militiam ipso iure, reassumptio habitum non solidatur, quia semel extinctum non reuiuiscit, l. penult. §. testamento, ff. de bonorum poss. secundum tab. l. qui res, §. arcam, de solut. c. quaris, de consecr. dist. 4. Riminald. Iun. conf. 358. num. 144. Gigas conf. 23. num. 7. 8. maxime in præiudicium tertij, cui ius erat quæsitum ex huiusmodi extinctione, quæ non requirit aliquod iudicis decretum, aut factum, quia statim pensione remanet priuatus, qui incumbit militiæ non approbatæ, vel habitum non gerit. Azor. inst. moral. part. 2. lib. 7. cap. 17. vers. decimumseptimum, Garz. de benef. part. 1. cap. 10. num. 23.

Huic simile est, quod dicunt DD. de clerico matrimonium contrahente, qui perdit beneficium, & pensionem, etiam si sponsa, antequam ab eo carnaliter cognoscatur, religionem ingreditur, quo casu resoluitur matrimonium, & tamen ipse non recuperat pensionem eadem ratione, quia semel extinctum non reuiuiscit, vt per Abb. in cap. 1. vbi DD. de cler. coniug. & in cap. 1. eod. tit. in sexto, Gigas de pens. quest. 54. num. 8. & conf. 23. num. 7. 8. 9. vbi tollit contraria: sic dicamus de milite, quod licet derelinquat militiam, tamen non recuperat pensionem, quia propter militiam ita perditur beneficium, & pensio, sicut per matrimonium, eo quod coniugium, & militia æquiparentur: gloss. in cap. qualiter, de cleric. non resid. Compost. in cap. 1. col. 3. vers. sed de milite, de reg. iur. Barbat. consil. 11. col. fin. vers. præterea facit, lib. 1. Gigas de pens. quest. 55. numero 2. & consil. 23. numero 7. 8. Idè concludamus dictum D. Sebastianum non recuperasse pensionem, licet habitum clericalem reassumpsit, quia iam extincta fuerat, & beneficium Reuerendi D. Cæsaris erat constitutum in statu libertatis, cui præiudicare non est in potestate dicti D. Sebastiani, etiam si esset causa extinctionis. Gigas d. conf. 23. num. 8. 9.

Non est ergo locus regressui, & non potest dictus R. D. Sebastianus redire ad beneficium resignatum, quia exceptio à D. Cæsare opposita non est de facto, aut inuvalida, sed à iure habet fomentum, & tanto magis excusandus est dictus D. Cæsar, quia sic opposuit eum protestatione, quatenus esset de iure. Et ita censui.

CAP V T XXXVII.

E P I T O M E.

An, & quando forenses nati etiam ex ciuibus originariis possint succedere in bonis stabilibus stante statuto, quod earum alienatio non fiat in non subditos.

S V M M A R I V M.

1. Auocatio causa ad Curiam Principis intelligitur in iisdem terminis, quibus prius erat.

- 2 Carpi statutis deficientibus recurritur ad statuta Ferraria.
- 3 Statuta Ferraria seruantur Carpi propriis deficientibus.
- 4 Statutis ciuitatibus dominantis gubernatur ciuitas inferior, ubi propria deficiunt.
- 5 Statuta loci superioris attenduntur, ubi deficiunt statuta loci inferioris.
- 6 Statuta ciuitatis dominantis dicuntur ius commune quoad ciuitatem inferiorem.
- 7 Specialis, & singularis expressio quomodo differant.
- 8 Individuum, & singulare idem sunt.
- 9 Statuti loci inferioris rubrica declaratur à statuto loci superioris.
- 10 Statuta Carpi prius recipiunt interpretationem à statutis Ferraria, quam à iure commune.
- 11 Statuta loci inferioris debent se conformare cum statutis loci superioris.
- 12 Ferro viam aperit, qui per contraria transit.
- 13 Hereditas continet vniuersa.
- 14 Capax successionis quilibet presumitur.
- 15 Cuius quis esse presumitur, non forensis.
- 16 Ciuitas patris transit ad filios.
- 17 Capella alicuius familie in Ecclesia est signum illius ciuitatis.
- 18 Incapax efficitur capax ratione socij, vel cohæredis.
- 19 Forensis potest conueniri in loco ratione bonorum.
- 20 Onera possunt sustineri per agnatos, & affines.
- 21 Oneribus in sustinendis sufficit habitus, non actus.
- 22 Ciuitatem accipiendi promptitudo sufficit, ut quis possit acquirere stabilia.
- 23 Forensi solus filius potest opponere incapacitatem.
- 24 Fisci iura non potest tertius opponere, nisi fisco volente.
- 25 Forensi debetur æstimatio, quando non potest habere stabilia sibi relicta.
- 26 Ius idem reddendum Ferrariensibus, quod redditur in terris eorum Carpensibus.
- 27 Voluntas testatoris etiam nulla debet adimpleri in foro conscientie.
- 28 Anima cunctis rebus præferenda est.
- 29 Forus conscientie est forus boni, & equi.
- 30 Alienatio facta in forensem est nulla stante statuto.
- 31 Forenses sunt incapaces stabilium.
- 32 Statuta, ne fiat alienatio in forenses, sunt valida, & late interpretanda.
- 33 Subditi, qui non sunt, nec possessionis stabilium capaces existunt.
- 34 Possessio licet continuet in heredem, non tamen continuat in heredem forensem.
- 35 Forensis succedere volens, debet probare habere qualitates statuti.
- 36 Reus, etiam si nihil probauerit, absoluenus est.
- 37 Re conuicti quando succedant.
- 38 Reo satis est offuscare ius actoris.
- 39 Ius accrescendi accrescit etiam inuitis.
- 40 Incapacis portionem capit cohæres.
- 41 Flares habet titulum in vniuersa hereditate.
- 42 Mandatum probat contra producentem.
- 43 Subditus propriè dicitur ratione habitationis.
- 44 Subditum quomodo intelligant statuta prohibentia alienationem in non subditum.
- 45 Domicilij appellatio intelligitur de habitatione.
- 46 Habitare qui dicantur.
- 47 Onerum appellatione an intelligatur de personalibus, vel realibus.
- 48 Statutum vnum declaratur per aliud.
- 49 Habitans alibi non potest sustinere onera personalia.
- 50 Onera personalia non imponuntur non habitantibus.
- 51 Subditi non sunt, qui non possunt cogi ad mueram.
- 52 Immobiliū bonorum successor debet habere multas qualitates.
- 53 In clavis non est locus coniecturis.
- 54 Capaces tum censentur vocati à testatore.

Ioan. Bapt. Clarlinij controu. for. Tom. I.

- 55 Habitans presumitur cuius loci, ubi habitat.
- 56 Occisus Florentia censetur Florentinus, nisi aliter probetur.
- 57 Hæredes non tenentur dare incapaci.
- 58 Originarius cuius an possit perdere ciuitatem.
- 59 Cuius originarius potest effici forensis.
- 60 Origo quomodo sit immutabilis.
- 61 Ciuitas potest perdi quoad effectum.
- 62 Originarius non habitans non dicitur subditus.
- 63 Cuius quando presumatur deseruisse patriam.
- 64 Nemo dat, quod non habet.
- 65 Originem habitam à patre filius perdere potest.
- 66 Natus ex ciue originario quomodo sit capax stabilium.
- 67 Capella Ecclesie quomodo probet ciuitatem familia.
- 68 Incapacis portio accrescit hæredi capaci.
- 69 Forenses quandoque possident stabilia, & tamen forenses sunt.
- 70 Subditus an dicatur, qui habet bona in loco.
- 71 Subditus est propriè, qui indistinctè potest conueniri.
- 72 Statutorum verba propriè, & per prius intelligenda sunt.
- 73 Onera quando sustineantur per consanguineos.
- 74 Absens à patria quomodo fruatur beneficio ciuium.
- 75 Socius, & consors presumitur subire onera etiam pro socio.
- 76 Cuius absens an sit requirendus ad onera subeunda.
- 77 Onera personalia non habitantibus non imponuntur.
- 78 Statutum confiscans bona forensi relicta quomodo intelligatur.
- 79 Statuto distinguenti standum est.
- 80 Statuta, ne fiat alienatio in forenses, sunt, ut diuitie remaneant penes subditos.
- 81 Ius tertij, vel fisci quando quis valeat allegare.
- 82 Indigno fiscus aufert, sed legatum mero iure subsistit.
- 83 Incapaci quilibet potest opponere incapacitatem.
- 84 Tertius potest allegare nullitatem actus cum alio facti.
- 85 Confiscatio bonorum forensi relictorum non habet locum, nisi secuta traditione.
- 86 Pena ipso iure imposita requirit factum consummatum.
- 87 Æstimatio rei an debeatur illi, cui relicta est, si illius non est capax.
- 88 Pecunia legatum an debeatur forensi, si in hereditate sola stabilia existant.
- 89 Æstimatio non debetur, ubi legatum est nullum.
- 90 Habitatio an sufficiat, si superueniat actui, cui requirebatur.
- 91 Dispensari an possit forensis ad stabilia post ius alteri quaesitum.
- 92 Statutum extraneum producere debet, qui se fundat in illo.
- 93 Consuetudo probari debet ab illo, qui ei nititur.
- 94 Statuto se fundans debet probare omnes eius qualitates.
- 95 Vbi non est controuersia, ibi non est iudicium.
- 96 Ius reddere quid sit.
- 97 Ius reddi tunc dicitur, quando de solito probatur.
- 98 Statuti verba pro vno actu non disponunt.
- 99 Solitum non inducitur ex unico actu.
- 100 Bononia prohibetur alienatio in forenses, & quomodo.
- 101 Mutinensis non potest acquirere stabilia Bononia.
- 102 Verisimile quod non est, habet speciem falsi.
- 103 Forus Dei, & forus Caesaris an sint idem, & quomodo.
- 104 Hæres non tenetur dare legatum incapaci etiam in foro conscientie.
- 105 Canones iuri civili se subiiciunt in prophanis.
- 106 Conscientia non obligat, quos natura non ligat.
- 107 Verbum, Non possit, tollit omnem obligationem.
- 108 Lex humana potest impedire obligationem naturalem.
- 109 Statuta debent seruari tanquam ius commune.
- 110 Lex humana obligat in conscientia.
- 111 Lex quando liget in foro Dei.
- 112 Conscientia non ligat ad dandum incapaci.

- 113 *Dubium in foro conscientie quando esse dicatur.*
 114 *Retentio datur illi, cui non daretur actio.*
 115 *Fideicommissum absolutum resultat ex prohibitione de non alienando.*
 116 *Forenses non continentur in dispositione vocante agnatos.*
 117 *Fideicommissarius potest auocare bona à quocumque.*
 118 *Fideicommissarius succedit fideicommittenti, non generato.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Puto satis certum esse, & clarum, DD. Ioan. & Ambrosium fratres de Ciarliniis à Bononia succedere non posse in bonis stabilibus D. Marci Ciarlinij eorum patris, tanquam forenses, & bonorum immobilium incapaces; idè prædicta bona spectasse ad alios cohæredes Carpi habitatores eiusdem Marci fratres. Verùm quia horum temporum calamitas sic patitur, vt litigiosis facile sit serenitati nubem obducere, & sole meridiem illuminante obscuram noctem repræsentare, propterea censui nonnulla esse accuratè firmanda ad dilucidè ostendendam dictorum fratrum incapacitatem, vt ipsi, si velint, quasi in speculo eam facile valeant suis oculis conuertere.

Verùm quia hæc causa fuit commissa Illustriss. Consil. Iustitiæ Mutinæ, nemo putet meliorem fuisse factam dictorum fratrum conditionem, quoniam certum est causæ euocationem ad Curiam Principis in prima instantia intelligi factam in eodem statu, in quo erat apud minorem iudicem, & manentibus iisdem causæ actis anterioribus: sic ait in verbis Renat. Choppin. *de moribus Paris. lib. 2. tit. 6. num. 4. vers. idem iuris*, & videtur sentire Lud. Gilhaus in *arbitr. iudic. part. 1. cap. 1. de iurisdictione*, §. 7. num. 91. *vers. hanc*, vbi allegat *l. iudicium soluitur, de iudic. c. ut nostrum, de appell.*

Vt igitur ordine certo procedamus, cùm materia tractanda recipiat esse suam à pluribus statutis tum Carpi, tum Ferrariæ, quæ dum prohibent forensium stabilium acquisitionem, habent se tanquam excessa, & excedentia, dum vnum supplet, quod ab altero omissum est, non erit absurdum permonere in ciuitate Carpi deficientibus patriæ statutis vsu receptum esse, vt recurratur ad statuta Ferrariæ ciuitatis tunc prædominantis, quando id introductum fuit, & permansit vsus, licet Serenissimi Estenses pacificè reliquerint illam ciuitatem Pontifici; id autem ab initio mandauit Hercules II. Dux Ferr. x. Kalen. Ianu. 1535. & postea Alphonsus II. sub die 12. Aug. 1566. & de huiusmodi obseruantia fidem facit Ceph. *conf. 238. num. 6. 12. 13. 14.* & vtrique satis conuenit, ciuitatem inferiorem statutis dominantis gubernari, vbi propria deficient. Cast. in *l. omnes populi*, num. 7. *de inst. & iur. Corn. conf. 151. num. 6. lib. 3. Soc. conf. 81. num. 7. lib. 4. Socin. lun. conf. 11. num. 5. lib. 1. Borgn. decif. 35. num. 28. part. 1. Decian. conf. 32. num. 28. part. 2. Masc. de stat. interpret. concl. 12. numer. 10. Ceph. conf. 169. num. 7. Grat. conf. 11. num. 12. lib. 2.* & idè statuta loci superioris spectantur in his, in quibus defunt statuta loci inferioris. Ceph. *conf. 343. num. 26. Borgn. decif. 42. num. 47.*

Hinc est, quod licet aliquando statuta Carpi iubeant haberi recursum ad ius commune, adhuc tamen priùs recurrendum est ad statuta Ferrariæ, quia sic expressè mandauere dicti Principes, quod etiam iustum, & honestum fuit, teste Socin. *d. conf. 81. num. 3. lib. 3.* quia statuta ciuitatis dominantis dicuntur ius commune quoad ciuitatem subditam. Peregr. *conf. 63. num. 11. lib. 1.* adeo vt nisi expressa, & singularis mentio fiat in statuto Carpi de casu disputato, recursus habendus sit ad statuta Ferrariæ, quod plus est, quam si requireretur specialis, quæ satis differt à singulari. Ruin. *consil. 165. num. 8. lib. 2. Alex. conf. 155. num. 8. 9. lib. 6. Gratian. disc. for. lib. 4. cap. 706. num. 9.* ideoque necessaria est individualis mentio. Rip.

in *l. 1. num. 75. ff. de vulg.* quia indiuiduum, & singulare sunt idem. Bart. in *l. fin. in fin. C. si contr. ius, vel util. public. Gratian. d. cap. 766. num. 9.*

Ex quibus resultat, quod licet statutum loci inferioris ponat rubricam de aliqua materia, tamen in illam suppletur, & declaratur à statuto loci superioris, antequam recurratur ad ius commune Romanorum, vt dixit Socin. *conf. 81. num. 9. vers. nos autem, lib. 4.* quem sequitur Socin. lun. *conf. 2. num. 30. & seq. Corn. conf. 151. num. 5. lib. 3.* clarè Borgn. *decif. 35. n. 30. vers. hinc est, part. 1.* & idè statuta Carpi de eadem materia loquentia priùs recipiunt interpretationem à statutis Ferrariæ, quam à iure communi, vt post Decian. *conf. 31. num. 29. 30. lib. 2.* inquit Alder. Masc. *de stat. interpret. conclus. 2. num. 87.* quia statuta loci inferioris debent se conformare cum statutis ciuitatis superioris, & eis minùs derogare, quam fieri possit. Borgn. *d. decif. 35. num. 29. Masc. d. tract. conclus. 12. num. 8. 9. 11.* vbi inquit amplius ita statutum à statuto interpretati, sicut ius commune à iure communi, & ita hodie etiam seruatur, & seruatum est, vnde nihil est mutandum, *l. minime, ff. de legib. Socin. dist. conf. 71. num. 8. in fin. lib. 4. Rol. conf. 8. num. 50. lib. 3.* hæc clara sunt, sed late exarati ad euitandam vociferationem satis esse cernere in statuto Carpi Rubricam de aliquo disponentem, vt cesser dispositio statuti Ferrariæ.

His sic stantibus propius accedendo de iure dictorum Ioan. & Ambrosij disceptandum est, & videndum, an ad stabilia petita valeant aspirare: & cùm ferro viam aperire dicatur, qui per contraria transit, teste Bald. in *l. precib. C. de impub. ne videar fundamenta partis aduersæ vel penitus ignorasse, aut studio omisisse, quod illi in medium afferunt, saltem rudi modo proponam.* Primò enim animaduertendum esse inquirunt, satis fundatam videri eorum intentionem ex testamento dicti D. Marci, in quo ipsi vnà cum reis conuentis hæredes sunt instituti, in cuius hæreditate extantibus bonis stabilibus, videtur, quod in illis quoque ius habeant, quia hæreditas continet vniuersa, *l. hæreditas, ff. de verb. sign. & qui libet tam actiue, quam passiuè præsumitur successionis capax adeo, vt aliter dicenti, incumbat onus probandi: gl. & Bald. in l. Lucius Titius, §. in testamento, num. 3. ff. de legat. primò. Sim. de Preter. de interpret. ult. vol. lib. 3. interpret. 1. dub. 3. col. 2. num. 2.*

Secundò magis ad rem certum esse videtur, quod etiam in dubio quis præsumitur esse ciuis, & non forensis. Bart. in *l. 1. num. 21. ff. ad municip. Ang. in l. si cum exceptione, §. in hac, num. 3. in fin. ff. quod met. caus. Ang. de malef. in verb. Angelus de Bon. quest. 2. vers. quod autem Masc. de probat. conclus. 807. in princ. in verb. forensis. Betanz. d. claus. 3. gl. 1. num. 11. idè tales præsumuntur etiam dicti fratres.*

Tertiò augetur ratio dictorum fratrum, nam cùm illorum genitor esset, quando vivebat, ciuis originarius Carpenis, eius ciuilitas transiit ad filios alibi quoque natos, adè vt ipsi etiam valeant frui commodis ciuium, *l. assumptio, §. filius, vbi Bart. & DD. ff. ad municip. gloff. in cap. 1. in verb. alienigenas, de usur. in 6. Boer. decif. 13. num. 5. vers. & pariter. Socin. lun. conf. 37. num. 2. lib. 2. Tiraq. de primog. quest. 59. num. 3. Boll. in prax. tit. de for. compet. num. 28. Ceph. conf. 246. num. 1. late Masc. de probat. conclus. 1146. num. 8. Cott. conf. 90. num. 5. Menoch. conf. 80. num. 9. 10.*

Quartò hoc magis confirmari videtur ex sepulchro, & Capella existente in Ecclesia Maiori Carpi, fundata à M. R. D. Francisco Ciarlinio secundo Archidiacono dictæ Ecclesiæ sub titulo S. Hieronymi, cum litteris parieti adfixis fabricata, cuius vtriusque partis prædecessores fuerunt hæredes, hoc enim non est leue, aut tenue originis, & ciuilitatis argumentum, teste Mascard. *d. conclus. 1146. num. 16. Ceph. d. conf. 246. num. 2.*

Quintò iidem fratres videntur esse in toto, quoniam etiam si essent incapaces, tamen cùm eodum cohæredes

18 sint habiles, ratione societatis, & communionis possunt admitti, & efficiuntur capaces: ita *l. in conf. 1. 2. num. 4. vers. Item illud, lib. 4.*

19 Sexto actores omne punctum tulisse videntur ex eo, quod certa bona practica in territorio Carpeni possideant, & fruuntur, quorum occasione videntur posse vocari non solum ciues, sed etiam subditi, cum illorum respectu possint grauari, & conueniri in ciuitate Carpi, ad notata per Dec. in c. *qua in Ecclesiarum, colum. 9. vers. sed quantum, de constit. Gemin. conf. 8. col. 1. Crauet. confil. 20. 1. num. 15.*

20 Septimo cum isti fratres habeant in hac patria multos affines, & consanguineos, quorum vnusquisque sustinet onera realia, & personalia, id illis quoque prodesse videtur, cum satis sit ea subire per alium, & maxime per filios, fratres, & propinquos, vt aperte cauetur in Statuto Carpi. *lib. 4. rubr. 6. 1. vers. intelligimus*, quod etiam vt iustum, iure communi dispositum est, per textum in l. *cum scimus*, & ibi Bart. *num. 3. C. de agric. & cens. lib. 10. Rom. in l. 1. §. domini, ff. ad S. C. Syllan. l. in l. sciendum, num. 28. in fin. & num. 29. ff. qui satisd. cog. Socin. confil. 292. num. 4. lib. 2. Ruin. conf. 200. num. 6. lib. 2. Socin. lun. conf. 7. num. 1. 2. vers. secundum, lib. 2.*

21 Octauo dato etiam, quod isti actores onera non sustinissent, tamen videtur nullum eis potuisse inde generari praedictum, quia non fuerunt requisiti adeo, vt per eos non stetit videatur, sufficit enim paratos fuisse, quia circa hos habitus, non actus reputatur necessarius, secundum Fulgos. *conf. 21. 1. incip. Praesupposito Statuto Veron. col. fin. Dec. conf. 283. col. pen. vers. nec obstat* Nam in proposito acquirendi stabilia etiam si quis non sit ciuis, tamen satis est paratum esse accipere ciuitatem, antequam res tradatur. Bart. in l. *ventre*, num. 11. *vers. facit* quia, vbi etiam Alciat. *num. 2. ff. de acquir. end. heredit. Ruin. conf. 71. num. 4. vers. scilicet. prout deciditur, lib. 1. & conf. 139. num. 22. vers. non omitto, lib. 5. Socin. lun. conf. 18. num. 19. lib. 3. Brun. de stat. art. 7. quast. 5. num. 29. Menoch. conf. 473. num. 16.*

22 Nam esto etiam, quod verè, & propriè isti actores possent dici forenses, adhuc pro eis canenda videtur victoria, quia solus fiscus videtur eos posse excludere, & quoad reos conuentos dicere possunt se liberas habere sedes eo, quia statutum Carpi *lib. 4. rubr. 6. 1. bona forensi relicta ipso facto applicat Communi Carpi*, & quilibet potest denunciare. Cuius vigore videtur dicendum solum fiscum, & non alium posse talem caducitatem opponere, ad tradita per Bart. in *tractat. de repraesent. quast. 5. princ. ad secundum, num. 4. pulchre Socin. lun. conf. 18. num. 18. lib. 3. Menoch. conf. 165. num. 12. vers. sexto dato*. Nam tertius non valet iura fisci deducere, vel eius exceptiones obicere, nisi fisco annuente, textus est in l. *his consequenter, §. 1. ff. fam. ercisc. l. hereditibus, C. de his, quibus vt indign. Non. conf. 53. num. 39. vers. sed quoties*, Crauet. *conf. 774. num. 7. & conf. 941. num. 22. Surd. confil. 469. num. 30. 32. vnde fisco tacente actorum libera est actio, & reus non debet audiri. Socin. lun. d. conf. 18. num. 18. Peregr. conf. 9. num. 24. lib. 3.*

23 Decimo in omnem sinistram eventum, quatenus dicti actores ad stabilia non possent aspirare, adhuc videtur, quod eis saltem debeatur eorum aestimatio, adeo vt huic rei statutum non sit impedimento: ita per textum in l. *filii familias miles*, §. *si quid alicui*, vbi Bart. *num. 1. & Bald. vers. vel pone exemplum, Castr. vers. & pone*, & cum eis Ang. & Imol. *ff. de legat. primò. Alex. in l. apud Iulianum, aliàs Aphricanum, vel idem Iulianus, §. constat, num. 13. vers. sed dic, quod veritas*, vbi etiam *l. de communi num. 34 ff. cod. Ruin. conf. 130. num. 10. vers. vbi vult, lib. 1. de communi Clar. in prax. §. fin. quast. 52. stat. 5. vers. sed pone. Alber. de stat. lib. 2. quast. 2. num. 5. Brun. cod. tract. art. 9. quast. 11. num. 89. 90. 91. Pet. Caball. conf. 16. num. 29. & seq. lib. 2. vbi vult hoc procedere, siue statutum loquatur in personam, siue in rem.*

Vndecimo aliunde etiam isti actores de victoria videntur securi, quia, vt aiunt, in ciuitate Bononiæ, vbi ipsi degunt, omnes forenses, & maxime oriundi à Carpo admittuntur ad successiones stabiliū, eoque in Comitatu tolerantur, vt immobilia possideant: sic Cyriac. *conrr. 29. 1. num. 8. lib. 2.* quo stante nos habemus statutum Carpi *lib. 2. rubr. 2. 3.* mandans, quod forensibus litigantibus in terra Carpi idem ius reddatur, quod in terris suis redditur Carpenis, & similiter statutum Ferrariæ, *lib. 1. rubr. 6.* forensibus concedit eatenus frui nostris statutis, quatenus ciues nostri eorum statutis vt permittuntur, propter quod isti fratres ita videntur admittendi, sicut nos admitteremur in ciuitate Bononiæ.

24 Duodecimo, & vltimo saltem in foro conscientiae potest videri, quod isti rei conuenti malè agant non admittendo istos fratres ad portionem sibi relictam, ex quo æquitas naturalis multum suadet, vt voluntatem testatoris etiam nullam adimpleamus, iuxta l. *quidam*, §. *illo*, vbi sic Ang. *num. 3. C. de seru. necess. her. inst. idem Ang. in §. si verò expressim, in Auth. de hered. & Falc. Alciat. confil. 53. num. 12. lib. 9. tom. 3.* anima enim cunctis rebus præferenda est. Curt. *lun. conf. 277. num. 17.* Nam in foro conscientiae iuris apices non excusant, quia est forus boni, & æqui, ideoque à iusto, & æquo regulatur. *Cauale. tract. de brach. reg. part. 1. num. 23.*

Hæc sunt, quæ meo sanè iudicio pro parte dictorum fratrum Bononiensium aduersus Carpenes videntur ferri posse deduci, quæ licet primo sub aspectu talia sint, vt cortici verborum inhærenti, & iuris secreta non penetranti facile possint videri irrefragabilia, tamen Deo dante spero me facillimè ostensurum nihil penitus dictum actoribus prodesse, & huiusmodi esse vigoris, vt contra eos non sit laboriosum ea retorquere, prout benignam aurem accommodanti leui labore ostendam.

25 Vt igitur certi reddamur dictos actores inani fatigari labore, & omnino esse incapaces bonorum immobilium, quæ petunt, in primis pro vero supponendum est, quod non subiecti iurisdictioni Communi Carpi, & non subeuntes onera, & grauamina realia, & personalia cum eodem Communi, & hominibus de Carpo, sunt incapaces quorumcumque immobilium sibi relictorum, vel donatorum, vel alio modo acquisitorum, & legatum, institutio, & qualibet alienatio est ipso iure nulla, vt grandibus litteris decisum habemus, in dicto Statuto Carpi *lib. 4. rubr. 6. 1. in principio*, & in *vers. Item quod nulla*, & *rubr. 76. per totam*, vbi clariùs idem replicatur, & expressè requiritur sustentatio vnerum realium, & personalium, & hoc longè melius, & clariùs disponitur in statuto Ferrariæ *libro secundo, rubr. 98.* ad quod recurrendum erit pro decisione, & interpretatione eorum, quæ in prædicto statuto Carpi vel omiſſa sunt, vel subobscurè dicta, antequam recurratur ad ius commune, iuxta illa, quæ dedita opera ad hunc finem in principio exarauimus, ex quibus licet concludere non subditos fuisse effectos stabiliū incapaces, secundum ea, quæ tradit Peregr. *de iur. fisc. libro tertio, titulo primo, numero septimo*, & melius in *confil. 91. numero sexto, lib. 1.* vt proinde ad eorum portionem admittantur sequentes in gradu, ac si dicti fratres in medio non extarent, vt post multos Peregr. *d. conf. 91. num. 5.*

Neque licet dubitare, an hæc statuta valeant, quia sine dubio valida sunt, & ferè in omnibus Italiæ ciuitatibus seruantur in tantum, quod vt lata ad publicam vtilitatem ad hoc, vt diuitiæ remaneant penes subditos, & ij faciliùs onera subeant, fauorabilia iudicantur, & in fauorem subditorum latè interpretantur, vt probant Decian. *conf. 66. 1. num. 1. pulchre Dec. conf. 33. num. 1. 2. lib. 1. & conf. 2. num. 94. lib. 2. Berraz. claus. 18. gloss. 2. num. 4. per bel. Ceph. confil. 53. num. 7. 8. 9. vbi de communi, & num. 76. 77. & conf. 246. num. 38. Riminald. lun. confil. 354. numero 16. 17.*

16.27.18. & seqq. & conf. 363. num. 263. Gratian. disc. for. lib. 4. cap. 735. num. 13. & idem nullus remanet locus disputationi, an talia statuta viribus subsistant. Castr. conf. 194. num. 3. lib. 1. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 92. Gratian. dict. cap. 735. num. 14. neque eorum inobseruantia potest allegari ex statuto Ferrariensi lib. 1. rubr. 2. & maxime quoad ultimas voluntates, & contractus lucratiuos, in quibus ab usu non potest dici aliquid fuisse immutatum. Peregr. conf. 20. num. 4. lib. 3. & non est multum temporis, quod in hac ciuitate D. Propertius Pontius tanquam non subditus fuit per binas sententias conformes exclusus à legato cuiusdam domunculæ sibi facto.

Neque solum certum est vigore dictorum statutorum non subditos esse incapaces proprietatis, sed etiam possessionis stabilium: tum quia sic declarat dictum statutum
33 Ferrariæ d. rubr. 98. vers. nec possint: tum quia sic scripserunt Laderch. d. conf. 74. num. 1. & num. 3. Riminald. lun. conf. 352. num. 28. 29. 30. Cyriac. contron. 205. num. 21. lib. 2. unde est, quod licet possessio defuncti continuetur in hæredem statuto Carpi lib. 2. rubr. 36. non tamen continuatur in hæredem non subditum, qui non potest uti his statutis Carpensibus, etiam quoad bona hinc existentia: sic in terminis Rot. diuers. decis. 161. num. 15. part. 4. Riminald. lun. d. conf. 352. num. 28. 30. 31. 34 35. qui ergo vult succedere in stabilibus, necesse est, ut probet se esse subditum, nisi id sit notorium, & habere alias qualitates à statutis requisitas: sic Laderch. d. conf. 74. num. 1. 2. Decian. dict. conf. 33. num. 27. lib. 1. Riminald. lun. dict. conf. 352. num. 26. 27.

His stantibus cum actores non doceant de subiectione, licet sufficiat reis conuentis non constare de iure agentium, quia reus, etiam si nihil præstiterit, absoluedus est, l. qui accusare, vbi DD. C. de edend. §. non solum, l. inf. de leg. 2. l. 2. C. de probat. & in his terminis Corn. conf. 87. num. 11. lib. 3. Riminald. lun. conf. 363. num. 343. Rot. diuers. decis. 294. num. 3. lib. 3. part. 3. tamen isti Carpensēs, rei conuenti facile possunt ostendere omnia prædicta
37 stabilia ad ipsos spectare, tum ex regula, de qua Peregr. d. conf. 91. num. 5. tum per ius non decrescendi, etenim cum omnes sint in ipsa institutione re coniuncti tanquam hæredes vniuersales, partes non possunt fieri, nisi per concursum, ad tradita per DD. in l. re coniuncti, ff. de leg. 3. ut verè satis esset reis offuscare ius actorum, ut eos excluderent. Gratian. disc. for. lib. 4. cap. 736. num. 64. nihilominus, cum dicti fratres Bononienses ad dicta stabilia aspirare nequeant tanquam non subditi, resistentibus eis statutis Carpi, & Ferrariæ, sequitur, quod illud totum ad eos ex institutione perueniturum ex iure non decrescendi spectet ad cohæredes, & illis etiam inuitis accrescat, secundum l. vnic. §. in primo, & §. his itaque definitis, vers. in
39 his itaque, vbi Bald. Salyc. & DD. C. de caduc. toll. l. liber homo, §. cum quis ex institutis, ff. de hered. inst. gl. in l. huiusmodi, §. si Titio, & Manio, in verb. pars, vers. item legatur mihi, & non capaci, de legat. primo: verè enim si non
40 extet substitutus, cohæres capit partem cohæredis incapacis. Socin. lun. conf. 3. num. 12. vers. & quod, lib. 3. Peregr. de iur. fiscalib. tercia, tit. 1. num. 2. nam hæres etiam in quota certa institutus habet titulum in vniuersa hæreditate, nisi fiant partes per concursum: textus est in l. si quis ita scripsit, & in l. si quis ita hæres, vbi Bald. Ang. & Inol. ff. de hered. inst. Alex. conf. 202. num. 8. lib. 6. valde ergo interest
41 Carpensibus excludere Bononienses, quia horum portio illis accrescit.

Vnum superest, ut ostendam dictos actores non esse subiectos iurisdictioni communis Carpi, & non subire onera realia, & personalia, in quo multum non elaborabo; nam certum est eos Bononiæ habitare, & ibi domicilium iam diu constituisse, ut satis apparet ex mandato ab eis facto, quod plenè probat contra eos producentes,
42 vulg. l. cum precum, C. de liber. caus. Rim. lun. conf. 363. num. 101, quod sufficit ad ostendendum eos non esse hic subiectos, quoniam verè, & propriè subditus dicitur ra-

tione habitationis, & domicilij, adeo ut vbi quis non habet domicilium, ibi subiectus vocari non possit: sic per
43 gl. in Clem. 1. in verb. subditos, in fin. de for. compet. Castr. conf. 89. num. 2. 3. lib. 2. Alciat. conf. 81. num. 2. 3. pulchrè Dec. d. conf. 661. num. 5. 6. Ruin. conf. 120. num. 9. lib. 4. Tiraq. de retract. lign. §. 9. gl. 2. num. 22. omnino vide Cephal. conf. 53. num. 35. 36. & conf. 246. num. 13. 14. perbellè Anch. lun. quest. 9. num. 16. part. 1. Riminald. lun. conf. 353. num. 58. 64. & conf. 457. num. 66. Rol. de lucr. dot. quest. 22. num. 21. Mazzol. conf. 69. num. 12. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 44. num. 4. part. 1. ad rem Laderch. conf. 52. num. 3. 4. 5. & conf. 74. num. 6.

Et sanè hæc statuta de subdito loquentia potius intelligunt de subdito ratione domicilij, quàm originis. Menoch. conf. 603. num. 16. immo non intendunt quemquam dici subditum, nisi per domicilium, & habitationem. Laderch. d. conf. 74. num. 23. Riminald. lun. d. conf. 353. n. 57. 58. 122. & conf. 354. num. 42. 43. quoniam in verbis statutorum domicilij appellatio in dubio refertur ad domicilium habitationis, non originis, ut post Dec. ac alios dixit Rol. de lucr. dot. quest. 22. num. 19. Hæc autem agnoscuntur in dictis fratribus, qui propriè dicuntur habitare Bononiæ, quia illic degunt cum sua familia, & faciunt eo loci forum, ac alia, quæ solent facere habitatores: ita post Bald. conf. 198. num. 3. vers. item est sciendum, lib. 2.
46 Tusch. præst. conclus. littera H, conclus. 7. num. 4. Vrsill. ad Afflict. decis. 384. num. 5. 6.

Accedat, quod ad euitandam talem incapacitatem oportet, ut quis non solum sit subditus, sed etiam sustineat onera, & grauamina cum communi, & hominibus de Carpo, ut in dicto statuto Carpi lib. 4. rubr. 61. in quo licet non exprimat, an de personalibus loquatur, tamen dicendo, Cum communi, & hominibus, satis innuit de personalibus etiam intelligere, secundum l. 1. in princ. ibi: ut munera nobiscum, ff. ad municip. & satis est, si dicat statutum, onera, & grauamina, quia sub his verbis præcipue veniunt personalia. Rol. conf. 79. num. 62. lib. 3. immò sic indefinitè loquendo voluit statutum comprehendere tam realia, quàm personalia, & mixta, ut ad rem dixit Castr. d. conf. 89. num. 2. vers. sed ista, lib. 2. Ruin. d. conf. 120. num. 6. in fin. lib. 4.

Ut autem tollatur omnis scrupulus, an hoc Statutum intelligatur etiam de personalibus, recurrendum est ad aliud statutum Carpi lib. 4. rubr. 76. vbi in eadem materia expressè veratur alienatio stabilium in eo, qui non sit subiectus iurisdictioni Carpi, & non subbeat onera realia, & personalia cum communi, etenim vnum statutum declaratur per aliud, teste Alder. Mascard. de stat. concl. 12. num. 11. Heft. Felic. alleg. 10. num. 17. part. 3. quod etiam clariùs deciditur in statuto Ferrariæ lib. 1. rubr. 6. vbi is pro forense habetur, qui non habitat, & non sustinet onera realia, & personalia, & lib. 2. rubr. 98. vbi dilucidè idem deciditur.

Cum igitur isti actores Bononiæ degant, impossibile efficitur, quod saltem onera personalia, & mixta subeant, quia in eorum sustentatione factum versatur, ad quod
49 alibi habitans non admittitur: sic Laderch. conf. 52. num. 6. & conf. 74. num. 18. Cephal. d. conf. 246. num. 15. Menoch. dict. conf. 603. num. 16. vers. & in specie, Riminald. lun. dict. conf. 353. num. 172. immò talia onera non habitantibus
50 etiam pro rebus ibi possessis imponi nequeunt. Alex. conf. 111. num. 9. lib. 7. Socin. lun. conf. 49. num. 28. lib. 1. Rol. conf. 1. num. 12. lib. 2. ad rem Surt. conf. 48. num. 15. in fin. vide Peregr. d. conf. 90. num. 25. lib. 1. unde cum dicti fratres non teneantur, nec possint cogi ad munera, verè subditi dici non possunt. Bald. conf. 445. num. 6. lib. 4. nam si vna deficiat sola ex qualitatibus à statuto requisitis, penitus exclusi remanent. Dec. dict. conf. 661. Cephal. d. conf. 246. num. 15. Riminald. lun. dict. conf. 353. numero 193. & consil. 363. num. 194. Laderch. d. conf. 74. num. 20.

In summa istis fratribus Bononiensibus ad euitanda hæc statuta

statuta necesse erat monstrare, quod in terra Carpi simul habitauerint, ac onera realia, personalia, & mixta sustinuerint, aded vt alterum sine altero non sufficiat, ad rem *Castr. d. conf. 89. num. 2. vers. sed ista, lib. 2. Ruin. d. conf. 200. num. 11. vers. non est ergo, lib. 2. Anch. lun. d. quæst. 9. num. 18. vers. ulterius. Decian. d. conf. 33. num. 27. Laderch. d. conf. 74. num. 8. vers. secundò non obstat, ibi: Præterea. Ceph. d. conf. 246. num. 15. & num. 31. vers. ad tertium, vide Bursat. conf. 8. num. 30. & conf. 36. num. 15. lib. 1. Rim. lun. d. conf. 353. n. 193. Surd. d. conf. 48. num. 15. unde cum impossibile sit hæc omnia simul concurrere in persona istorum fratrum Carpi non habitantium, firma efficitur conclusio, quod à stabilitate successione penitus exclusi remanere debeant, postquam defectus vnius tantum qualitatis eos excludit. *Rimin. lun. d. conf. 363. num. 94. 95.**

His sic stantibus, quæ ad victoriam sufficere possunt, conueniens est, vt contraria evertantur; omnisque scrupulus enodetur. Et idè primo loco non obstat quemlibet præsumi capacem, quia cessat hæc præsumptio stante clara dictorum statutorum dispositione, quæ solum abundè fundat reorum intentionem, & facit, quod in claris non sit locus coniecturis, *vulg. l. ille, aut ill. §. cum in verbis, de leg. 3. l. continuus, §. cum ita, de verb. oblig. imò testator non aliter præsumitur dictos fratres vocasse ad suam hæreditatem, nisi capaces essent, & se habiles ad succedendum ostenderent: late Rim. lun. d. conf. 363. num. 345. 346. & seqq. & conf. 457. num. 78.*

Secundò non obstat, quod ciues esse præsumantur, nam hoc verum esse non admittit *Ceph. d. conf. 53. num. 34.* Verùm hæc præsumptio, si vera est, procedit in habitante, qui præsumitur ciuis loci, in quo habitat, & in his terminis allegata in contrarium procedunt, & de habitante intelliguntur. *Bart. in l. is potest, col. 6. ff. de acquir. hered. & in l. 1. num. 21. in fin. ad municip. melius Ang. in d. l. si cum exceptione, §. in hac, num. 3. in fin. quod met. caus. vbi quod occisus Florentiæ creditur Florentinus, nisi alia ostendatur origo. Alciat. reg. 2. præf. 15. num. 1. Bertaz. claus. 3. gl. 1. num. 10. in fin. Laud. Gilhaus in arbit. iud. part. 7. c. 6. §. 133. num. 1. Amat. decis. Ferr. 151. num. 29. & sic omnes alij luquuntur, aded vt istis fratribus non habitantibus, nulla pro sit ciuitatis præsumptio, & si extaret, inutilis esset, quia non quærimus, an sint ciues, sed an sint subditi. *Ceph. d. conf. 33. 35. 36. Laderch. d. conf. 74. num. 9. vers. 3. non obstat. Cum igitur dicti fratres sint incapaces, hæredes conuenti non tenentur obedire testatori, si aliquid eis dari iusserit. Crau. conf. 766. num. 3.**

Tertiò non obstat, quod isti fratres patrem habuerint Carpi originarium. Nam primò respondetur illum ab annis xxx. & ultra dereliquisse patriam aliò domicilium transferendo, & omnia eius bona libera alienando, propter quod & ipse perdidit ciuitatem, & ad instar forensis Carpi amplius conueniri non poterat, nisi ibi reperiretur. *Rip. resp. 111. num. 1. Ruin. d. conf. 200. num. 13. 14. lib. 2. late Ceph. d. conf. 246. num. 19. vbi de communi: fuse Rol. conf. 79. num. 29. 30. 31. 32. lib. 3. Laderch. d. conf. 74. num. 5. Masc. de probat. conclus. 1146. num. 22. 23. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 114. 115. 116. & conf. 353. num. 65. Peregr. conf. 90. num. 27. in fin. lib. 1. Rot. diuers. decis. 327. num. 1. 2. 3. part. 1. in tantum, quod iste originarius prædictus possit dici forensis. Bursat. d. conf. 36. num. 10. lib. 1. à fortiori non subditus. Menoch. d. conf. 603. num. 17. vers. his intelligimus.*

Neque nocet, quod origo sit immutabilis, & perdi non possit, *l. assumptio, ad municip.* quia verius est originem perdi posse quoad effectum, vbi quis deseruit domicilium. *Vrsill. ad Afflic. decis. 384. num. 4. & furtè contraria procedunt, quando Imperatores erant totius Orbis dominatores, vel quando non sit transitus ad dominium diuersi Principis, alioquin ille sic recedens videtur suam originem deseruisse: sic late declarat post Rip. d. conf. 111. num. 2. Rim. lun. d. conf. 363. num. 240. vide Laderch. d. conf. 74. num. 5. vers. neque obstat.*

Deinde contraria procedunt quoad ciuitatem ipsam, non autem quoad commodum, & effectum illius, quia hæc bene perdi omnino possunt, vt bene sentit *Rip. d. conf. 111. num. 7. vers. sed quantum. Rot. diuers. d. decis. 327. num. 5. part. 1.* unde si originarius non desinit esse ciuis, saltem cessat esse subditus. *Castr. d. conf. 89. num. 3. lib. 2. Rim. lun. d. conf. 353. num. 59. 60. 61. 62. 63. & d. conf. 363. num. 117. & num. 281. Laderch. d. conf. 74. num. 9. Menoch. d. conf. 603. num. 17. Nam ex lapsu decennij præsumitur de posuisse animum repatriandi, maxime cum non declarauerit se adhuc animum retinere. Paris. conf. 12. num. 13. lib. 3. Ceph. d. conf. 246. num. 21. 25. 26. & conf. 451. n. 171. Rot. d. conf. 79. num. 5. lib. 3. Masc. d. concl. 1146. num. 23. Rim. lun. d. conf. 363. num. 238. 239.*

Hinc est, quod ipse non potuit in eius filios transmittere hanc ciuitatem, quia eam non habebat, saltem quoad effectum, & quia hæc translatio non fit, nisi ab habitante, quoniam nemo dat, quod non habet: sic *Ceph. d. conf. 246. num. 23 & conf. 450. num. 160. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 251. Masc. d. concl. 1146. num. 10. Rot. d. decis. 327. num. 2. 3. part. 1. & tantò magis non habitantibus filiis in loco paternæ originis, nam licet origo propria perdi non possit, tamen secus est in ea, quam filius præterdit ex persona patris. *Rimin. lun. d. conf. 363. num. 245. aded vt si filius non habeat domicilium in loco originis paternæ, non attenditur ciuitas patris, sed filij. Dec. conf. 352. n. 3. 4. Ceph. d. conf. 246. num. 20. 21. 37. Masc. d. conclus. 1146. num. 11. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 253. sed inanis est hæc quæstio, quia esto etiam, quod à patre in filium transierit ciuitas, non tamen transit subiectio, & domicilium, quæ in casu nostro necessaria sunt. Ceph. d. conf. 53. num. 34. 35. & d. conf. 246. num. 17. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 117.**

Verùm ad tollendum vniuersum scrupulum, hæc dubitatio apertè resoluitur in statuto Ferrariæ, *d. rubr. 98. vers. declarantes: vbi ad remouendas omnes ambiguitates decisum est, quod nati extra ciuitatem, & districtum, etiam ex ciuibus originariis, non sint capaces, nisi fecerint se allibrari in altimo Communis, & in ipsa Ciuitate, vel districtu habitauerint tempore acquisitionis, & postea saltem per quinquenium perseuerauerint habitando, & sustinendo onera realia, & personalia. Si autem defectus vnius harum qualitatum potest eos excludere, Dec. d. conf. 661. num. 4. Ceph. d. conf. 246. num. 15. quid faciet omnium deficientia? & super hæc verba huius statuti vide Laderch. d. conf. 74. num. 28. qui auget etiam difficultatem contra hos originarij ciuis filios, ex quibus constat eis patris originem non prodesse. *Riminald. lun. d. conf. 363. num. 236.**

Et sanè si ipse etiam originarius non est capax, nisi etiam subditus sit, & sustineat onera realia, & personalia, vt habetur in dicto statuto Carpi *l. b. 4. rubr. 76. vbi dicitur, quod nemo potest alienare, vel obligare rem immobilem alicui personæ terrigenæ, vel forensi non subiectæ iurisdictioni communis, & non subeunti onera realia, & personalia cum communi. Quibus verbis comprehenditur etiam originarius alibi habitans. *Riminald. lun. d. conf. 363. num. 83. 127. quantò minùs filius originarij capax censendus erit, nisi habeat eandem qualitates? patet ergo originem paternam, vel propriam non esse in consideratione, vbi is alibi domicilium habet: sic Ceph. d. conf. 246. num. 17. vers. secundò, & numero 18. Riminald. lun. d. conf. 363. numero 275. 280. 281.**

Quantò non obstat Capella, & sepulchrum ab antiquis, & prædecessoribus nostris fabricata in prædicta Ecclesia, quia sortè inde probari potest maiores nostros fuisse ciues, & originarios Carpi, sed hoc inferitur quoad istos actores, qui vnà cum patre ceciderunt à commodo ciuitatis, vt satis vidimus; & multò minùs inde probari potest, quod isti subditi sint: sic *Ceph. d. conf. 246. num. 28. 29. 30. Rim. lun. d. conf. 363. num. 266.*

Quintò non obstat cohæredes esse subditos, quia hoc facit, ut ipsi actores ab eis excludantur; siquidem portio
 68 incapax accrescit hæredi habili: gl. in l. huiusmodi, §. si Titio, & Mauius, ff. de leg. primo, pulchrè Ruin. conf. 139. num. 10. lib. 5. qui tollit omnia contraria.

Sextò igitur non obstat, quòd isti Actores in hac patria possideant quædam stabilia, quæ non potuerunt alienare uti subiecta strictissimo fideicommissio, non enim exinde probant ciuitatem, aut subiectionem Nam sicut certum est, quòd aliquando etiam forenses possident stabilia in loco, ubi non degunt, & adhuc sunt forenses, ut
 69 dixit Cephal. d. conf. 246. num. 31. vers. ad tertium, ibi: & nihil mouet, Riminald. lun. d. conf. 363. num. 326. Surd. conf. 48. num. 15. Peteg. d. conf. 90. num. 24. lib. 1. ita certissimum est, quòd possidens stabilia, & quæcumque bona in loco, non per hoc tamen verè, & simpliciter ratione talis possessionis subditus dici potest, non enim valet ibi conueniri, si ibi non reperitur nisi ratione rei ibi possessæ, quòd eum non facit subditum, & talem qui statutis possit uti:
 70 ita probatur ex l. libertas, §. sola, ff. ad municip. Abb. in cap. 1. numero 7. de for. compet. pulchrè Castr. d. conf. 89. num. 2. vers. sunt tamen, lib. 2. Crott. in l. filiusfamil. §. diui, col. 22. de leg. primo, ad rem Crauet. conf. 492. num. 11. & conf. 912. numero 15. Dec. conf. 550. num. 8. Roch. de Curt. tract. de stat. sect. 9. quest. 12. num. 13. Alder. Masc. cod. tract. conclus. 6. num. 44. 45. 46. Riminald. lun. d. conf. 353. num. 173. Bertaz. conf. 443. num. 6. lib. 2. Carp. ad stat. Mediol. cap. 44. num. 4. in fin. part. 1. Surd. conf. 48. num. 15. propter quòd isti actores ratione rei nequeunt propriè, & simpliciter dici subditi. Bald. d. consilio 445. num. 4. lib. 4. & maximè in hac materia, ubi statuta intelligunt de subdito, qui possit indistinctè, & absolutè conueniri. Cephal. dist. conf. 246. num. 28. vers. & expeditis. Laderch. d. conf. 74. num. 8. non enim hæc statuta aliquem subditum intelligunt, nisi habitet. Laderch. d. conf. 74. num. 21. 23. Vnde qui tantum largo modo, & improprie subditus est, his statutis non comprehenditur, sed alienigena reputatur, quia verba statutorum propriè, & per prius intelligenda sunt: Crau. conf. 672. num. 3. Surd. conf. 89. num. 38. & quæ in contrarium allegantur, simpliciter non procedunt, sed tantum in concernentibus rem ipsam. Bertaz. d. conf. 443. num. 6. 7. Ex quibus concludendum est, non sufficere habere bona sine domicilio, ut inquit Rim. lun. d. conf. 353. num. 131.

Septimò non obstat, quòd per consanguineos onera possint sustineri, nam id verum est, cum aliquo tamen temperamento, nam dicti actores debent probare alios
 73 quos pro eis onera sustinuisse, quia consanguinei pro se ipsis tantum sustinuisse videntur, nisi viuerent in communione, ad rem Boer. decis. 272. num. 2. melius Laderch. dist. conf. 74. num. 26. in fin. Verè enim ut absens fruatur beneficio ciuium, oportet ut eius consanguinei fiant onera, quæ illi incumbant, non tantum ea, quæ sibi ipsis, & propterea motuum procedit, & solum habet locum in illis absentibus, qui sunt de familia patrisfamilias, vel commune habent, & indiuisum patrimonium cum subeuntibus onera. Bald. conf. 234. lib. 1. Boer. dist. decis. 272. num. 2. Tusch. pract. conclus. littera H, conclus. 7. num. 5. 8. Hi enim cum ante decennium non præsumantur alibi constituisse domicilium, & patriam deseruisse, non est mirum, si per consanguineos eorum
 75 confortes onera sustinuisse dicantur, ratione enim confortis id præsumitur: sic probat textus in d. l. cum scimus, §. illud quoque, in l. gl. in verb. remaneat, & ibi Bart. num. 3. in fin. & Ioan. de Plat. C. de agr. & cens. lib. 11. clarè Riminald. in l. 1. §. domini, ad Syllanian. Socin. dist. conf. 292. numero quarto, lib. 2. Cephal. dist. conf. 246. numero 31. Laderch. dist. conf. 74. numero 26. vers. non obstat, qui omnes loquuntur de confortibus: latè Riminald. conf. 353. num. 198. 199. 200. & conf. 363. num. 267. 268. 269 qui resoluit omnes difficultates, & ita docet intelligendum esse huiusmodi statutum, & idèd cum di-

cti fratres viuant in communione cum aliquo eorum at-
 tinente, non possunt dicere, quòd sustineant onera per
 consanguineos.

Octauò non obstat, quòd non fuerint requisiti, & quòd sufficiat potentia in oneribus sustinendis. Nam cum dicti fratres iam diu domicilium Bononiæ habeant, non sunt requirendi, ut post alios dixit Cephal. d. conf. 76
 76 dist. 246. num. 33. vers. quibus etiam, & num. 14. 35. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 45. & circa potentiam, quamvis non appareat aliqua eorum promptitudo, ramen verius est non sufficere eos paratos esse. Cephal. dist. conf. 246. num. 32. 33. Etenim licet respectu onerum realium secundum aliquos sufficiat habitus in sustinendo, ramen respectu personalium requiritur actus, cum per-
 77 sonalia, & mixta etiam possidentibus non indicantur nisi habitent. Castr. d. conf. 89. num. 2. vers. sed ad hos, lib. 2. Anch. lun. d. quest. 9. num. 21. Cephal. d. conf. 246. num. 31. vers. nec quicquam. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 275. & conf. 374. num. 7. Honded. conf. 5. num. 30. usque ad num. 40. lib. 1. Laderch. d. conf. 74. num. 24. vers. sic. caterum. Surd. d. conf. 48. num. 17. ubi ait, quòd in sustinendis personalibus requiritur actus. Verum in casu nostro cum dicti fratres originarij ciuis filij, tempore acquisitionis, & postea per quinquennium debeant habitare, si volunt succedere, ut in dicto statuto Ferrariæ, lib. 1. rubr. 98. Laderch. dist. conf. 74. num. 23. vanum est inquirere, an sufficiat habitus, cum ultra onerum sustentationem requiratur etiam habitatio. Bursat. dist. conf. 36. num. 15. lib. 1.

Nondò non obstat, quòd publicatio bonorum non subdito relictoria ipso iure fiat, & solius fisci intersit dictus
 78 fratres excludere, cuius iura tertius nequit deducere. Nam primò respondetur id procedere, quando nullus adest ciuis succedere debens. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 338. quia talia statuta creduntur reservare bona capibus succedere debentibus. Cyriac. controuers. 204. num. 5. lib. 2. Et sanè cum non subditus ab huiusmodi statutis efficiatur incapax stabilitum, cohæredes non iura fisci, sed propria opponunt, quia ad eos per ius non de-
 79 crescendi vniuersa spectat hæreditas, & confiscatio non habet locum, extantibus agnatis proximioribus, quibus iura sua seruantur illæsa, in dicto Statuto Ferrariæ lib. 2. rubr. 98. ad quòd recurrendum est, & distinguenti standum, ut facilius concordetur cum statuto Carpi. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 333. nec siue ratione, quia hæc statuta emanata sunt fauore subditorum. Cephal. d. conf. 13. num. 9. & conf. 246. num. 39. ut diuitiæ, & bona
 80 remaneant penes subditos. Cephal. d. conf. 53. num. 76. 77. Dec. d. conf. 33. num. 2. lib. 1. Laderch. d. conf. 74. num. 28. vers. tertio quia. Et propterea censendum est, quòd prius vocati sint agnati, & his deficientibus fisco locus apertus sit, cum soleat vltimo loco succedere, aliàs mens statuti violaretur, & ratio illius suum non sortiretur effectum: ad rem Riminald. lun. d. conf. 363. num. 333. 334. cum seqq.

Secundò respondeo, quòd etiam rei conuenti possunt de iure fisci opponere; nam quando actus est ipso iure nullus, vel ius fisci, vel cuiuscumque tertij est ipso iure exclusiuum iuris agentis, & ius illius in totum perimit, ut hic, tunc licet reo ius illud allegare, ut in terminis
 81 dixit Surd. conf. 48. num. 18. Bursat. conf. 37. num. 17. vers. cum itaque, lib. 1. Laderch. d. conf. 9. num. 12. vers. secundo respondeo, Gratian. disc. for. lib. 4. cap. 715. num. 25. & contraria procedunt in eo, qui solum indignus est, à quo solus
 82 fiscus auocat, quia legatum mero iure subsistit, ad tradita per Bart. in l. 1. num. 26. & ibi Rip. num. 155. & DD. communiter, ff. de vulg. Menoch. conf. 51. num. 19. 20. At in eo, qui incapax est, secus seruatur, quia de eius incapacitate
 83 ceteri vocati à lege, vel ab homine dicere possunt, & ipsi succedunt, excluso non solum incapaci, sed etiam fisco: Rim. lun. conf. 239. num. 16. Farin. conf. 105. num. 92. vers. prout etiam, lib. 2. & tract. de fals. & simul. quest. 150. num. 194. Sanchez. moral. lib. 2. cap. 14. num. 32. vers. sed hæredi

hereditas. Bursat. d. conf. 37. num. 17. lib. 1. pulchrè Menoch. d. conf. 511. num. 18. vers. secundò.

Denique respondeo hæc statuta duo determinasse unum, quod legatum, & institutio sint ipso iure nulla, alterum, quod ipso facto bona sint publicata. Vnde licet tertius de secundo non possit opponere, tamen primum nullitatis, & incapacitatis quilibet poterit allegare absque alia declaratione: ita pulchrè Bursat. d. conf. 37. num. 16. vers. non obstat, & num. 17. Laderch. d. conf. 9. n. 12. vers. tertio respondeo. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 342. Sed in rei veritate hoc non est opponere de iure fisci, vel tertij, sed negare intentionem partis aduersæ: pulchrè Rim. lun. conf. 363. num. 343.

Bene verum est, quod non potest dici fiscum aliquod ius habere, etiam si confiscatio ipso iure fiat, nec potest ad incorporationem deveniri, donec talia bona à subditis derinentur, quia statutum non habet locum, nisi secunda traditione, vel possessionis apprehensione per non subditum, quoniam huiusmodi confiscatio tantum censetur facta, quando illa bona verè, & realiter peruenerunt ad manus forensium, prius autem nihil est, quod fiscus offerat: ita in terminis Bald. conf. 314. n. 2. in fin. lib. 3. Socin. lun. conf. 3. num. 19. 20. 21. 22. 31. vers. secundò, lib. 3. Lancell. Gail. de statut. verb. non possit, quest. 2. num. 26. vers. nec non. Lup. tract. de illegit. comm. 2 §. 2. num. 14. vers. nihilominus, Riminald. lun. d. conf. 363. num. 341. Farinac. d. conf. 105. num. 14. vers. si igitur, vide Gratian. disc. for. lib. 2. cap. 219. num. 8. 9. etenim poena à lege ipso facto imposita requirit factum consummatum, adeò ut conatus non sufficiat, propter quod alienatio ante traditionem non est perfecta. Dec. in l. 1. §. hac autem verba, num. 10. ff. quod quisque iur. unde est, quod rei conuenti vti possessores manutenendi sunt, & eorum prius interest, quam fisci excludere actores: sic Marcabrun. d. conf. 109. num. 9. 10. 11. Cyriac. d. controuers. 230. num. 17.

Decimò non obstat, quod saltem debeat æstimatio. Nam respondetur, cum talis alienatio prohibeatur non in odium alicuius personæ, nec quia res non sit in commercio hominum saltem particulari, licet non in generali, sed principaliter ob publicam vtilitatem, ne diuitiæ transiant ad alienos, & huiusmodi statuta resistunt personæ forensi, ne acquirat, & in rem scripta sunt, sequitur, quod neque debeat æstimatio, per textum in l. 1. §. donationes, C. de controuers. iudic. Bart. in l. multum interest, ante num. 1. vers. qualiter, de verb. oblig. & in l. idem Iulianus, aliàs, apud Iulianum, §. constat, num. 3. vers. ponitur, & ibi Raph. Cum ff. de leg. 1. vide Rom. conf. 508. aliàs est 509. num. 13. vers. his tamen, & n. 15. vers. secus. Alciat. conf. 479. num. 41. Paris. conf. 7. num. 15. lib. 1. Menoch. de recup. possess. remed. 9. num. 193. Decian. d. conf. 33. num. 21. lib. 1. Riminald. lun. conf. 354. num. 25. Bertaz. claus. 18. gl. 2. num. 3. vers. & de hoc statuto Surd. decis. 30. num. 35. vers. postremò, ibi; & quæ dicuntur. Cyriac. controuers. 204. num. 24. 102. lib. 2. immò in fortiori, vbi in hæreditate non sunt pecuniæ, legatum pecuniarium non subdito factum inutile esse, ne fraus fiat statuto, bene monstrauit Decian. d. conf. 33. num. 14. 15. 16. lib. 1. Verum in casu nostro cessat hæc diffputatio, quia dictum statutum Ferratiæ lib. 2. rubr. 98. vers. talis autem, voluit tales alienationes in forenses factas etiam per viam legati esse nullas, ut neque etiam pro æstimatione possit ius reddi, quod tollit omnem controuersiam, teste Petro Caball. conf. 16. num. 35. lib. 2. Surd. d. decis. 30. num. 5.

Stante ergo, quod hæc statuta ipso iure bona publicant, vel ius suum proximioribus reseruant, dicti actores Bononienses effecti sunt incapaces adeò, ut etiam si ciues efficerentur, vel alio modo habilitarentur, aut dispensarentur, eis nihil prodesset, quia quando statutum bona ipso facto publicat, subsequens habilitatio non iuuat, etiam si millies habitatus se offerret onera subire, teste Aret. in l. si ita quis, §. ea lege, col. pen. vers. tertio, de verb. oblig. Ruin. conf. 139. num. 23. vers. secus, lib. 6. Anchar.

lun. d. quest. 9. num. 25. part. 1. Dec. conf. 661. num. 14. 15. Laderch. d. conf. 74. num. 26. vers. aut verò. Honded. conf. 5. num. 22. 23. lib. 1. Lud. decis. 279. num. 20. 21. & maximè quia iam cohæredibus est ius quæsitum, cum eis tota accreuerit hæreditas, unde postea nullius momenti est dispensatio, ut post Barb. Plot. Alciat. inquit Carpan. ad stat. Med. cap. 310. num. 21. part. 1. Surd. conf. 487. num. 18. Ludouil. d. decis. 279. num. 21. in fin.

Vndecimò non obstat, quod vigore statuti Carpi idem ius reddendum sit forensibus, quod redditur nostris in terris eorum. Nam responderetur primò, quod si dicti fratres vim faciebant in aliquo statuto Bononiæ, illud debebant producere, ut post Asin. inquit Carpan. ad stat. Mediol. cap. 22. num. 131. part. 1. Crauet. conf. 880. num. 13. Ripan l. 4. §. hoc iudicium, de damn. infect. Amat. decis. 2. num. 32. sicut si nitebantur aliqua consuetudine Bononiensi, illam debebant probare. Gratian. disc. for. lib. 4. cap. 740. num. 22. quod non fecerunt; verè enim si dicti fratres ex hoc capite putant se posse obtinere, oportebat probare Bononiæ tale ius reddi Carpensibus ut valeant eò loci stabilia acquirere, & in eis succedere, & debeant verificare omnes qualitates statuti Carpi lib. 2. rubr. 23. hanc rationis redditionem admittentis. Socin. conf. 274. num. 10. 11. lib. 2. Dec. conf. 261. num. 2. Crauet. conf. 848. num. 4. Petr. Caball. conf. 112. num. 13. lib. 2. Carpan. ad stat. Med. in prelud. num. 494. Riminald. lun. conf. 452. num. 17. Gratian. disc. for. lib. 4. cap. 769. num. 61.

Et hoc adeò verum est, ut non sufficeret dictis fratribus ostendere, quod Bononiæ Carpensibus aliquando pacifice, & sine strepitu iudicij admissi fuerint ad possessionem, vel successionem stabiliū, quia hoc est de facto procedere, non ius reddere, & vbi non est controuersia, ibi non est iudicium. Crauet. conf. 819. num. 17. etenim ius reddere est, si Prætor aliqui sine iustum, siue iniustum decernat, ad textum l. penult. §. Prætor quoque ff. de iust. & iur. c. forus, §. index, de verb. sign. Cagn. in rubr. ff. si quis in dicit. non obren. p. num. 11. vers. ex quo. Nam ea, quæ in ciuitatibus grandi populo plenè sæpe occultè fiunt sine scientia magistratum, non debent trahi in exemplum, nec pro redditione iuris deferuire possunt, nec inde vllus nascitur legitimus vsus, & etiam si id constare posset, quod tamen non est probatum, non concludit quoad redditionem rationis probandam, quia potest esse, ut qui in territorio Bononiensi stabilia acquisierunt, tunc subditi essent, vel licentiam superiorum haberent. Rim. lun. d. conf. 363. num. 326.

Accedat, quod si illi fratres ostenderent semel etiam sic Bononiæ iudicatum, non satis fundarent suam intentionem, quia dum statutum Carpi mandat forensibus idem ius reddi, quod nostris in terris eorum redditur, non intelligitur de iure, quod fortè pro vna vice redditum fuisset, sed de eo, quod solitum est reddi, secundum gl. in d. l. penult. §. alia, in verbo, vbi sit ff. de iust. & iur. tum quia verba statuti pro vno actu non disponunt, tum quia materia est iterabilis. Tiraquell. in l. Boues, §. hoc sermone, limit. 9. num. 1. 2. 3. & limit. 10. num. 1. 2. ff. de verb. signific. & certum est, quod solitum non inducitur ex vni-co actu, sed tantum ex bino, vel termo, ad textum in l. 3. & ibi gloss. in verb. consuetudini, vbi Bald. numero quinto, & Salyc. num. 3 C. de Episc. audient. Dec. in Auth. qui rem. num. 20. C. de sacrosan. Eccl. Crauet. conf. 767. num. 6. Crott. conf. 41. numero 25. Ruin. conf. 154. numero 9. lib. 1. tertio, Menoch. conf. 501. num. 38. qui dicit saltem duas requiri sententias in contradictorio iudicio obtentas, adeò ut vltius necesse sit ostendere, quod illæ sententiæ effectum plenum essent sortitæ, ad textum in l. 1. §. hac verba, & ibi DD. omnes. ff. quod quisque iur. quæ hic non verificantur, & in omnem euentum hæc tolerantia si adesset, operaretur quoad ius retentionis, non autem de nouo acquirendi. Riminald. lun. d. conf. 363. num. 319. 320.

Sed verè hoc fundamentum veritati non innititur, siquidem

quidem Bononiæ pariter prohibetur alienatio stabilium
 100 in non subditos, vt videre est in Statuto Bon. lib. 4. rubr. de
 prohib. alien. rei immob. & lib. 7. rubr. prouiso super prohib.
 vend. immo expressè veratur in Statuto Bon. d. lib. 2. rubr.
 quomodo, & qualiter for. ius redd. ne vllus Mutinensis pos-
 sit acquirere stabilia in Comitatu Bononiæ, ex quibus
 101 non licet arguere, quod aliter nobis ius reddant, nec di-
 cti fratres possunt euitare statuti Carpi dispositionem, vt
 ad rem dixit Bart. in cons. 149. incip. *Quidam de Harnia*, ad
 fin. vers. si verò in dicta terra. Alex. cons. 111. num. 16. in fin.
 lib. 7. & apud nos in simili casu fuit decusum in Statuto
 Carpi lib. 3. rubr. 21. vers. quod uxore. Nam si Mutinenses
 in specie, & alij generaliter sic verantur Bononiæ stabilia
 acquirere, non est verisimile, quod Carpenles longè in-
 102 feriores diuersimodè tractentur, & idè id videtur imagi-
 nem falsi habere, l. si ista quis, in fin. ibi: *quod utique*, ff.
 de enit. Alex. cons. 27. in fin. lib. 2. Crauet. consil. 550.
 num. 11.

Duodecimò non obstat, quod saltem in foro consci-
 entie rei conuenti teneantur auctoribus suam relaxare por-
 tionem. Nam responderetur id à vero nimis alienum esse,
 quia forus Dei est idem cum foro Cæsaris, nisi expressè in
 foro Dei contrarium statuatur, vel Cæsar falsa præsum-
 103 ptione nitatur. Couar. in c. cum esset, num. 7. de testam. vide
 Sot. de inst. & iur. lib. 4. art. 3. rat. 4. Sanchez de matrimo-
 niis. part. 2. disp. 5. num. 20. vers. tandem: vnde si dicti conuenti
 in foro Cæsaris iustam habent retentionis causam, idem
 iudicandum est in foro Dei, vbi non reperitur adesse di-
 uersa, vel contraria decisio.

Verùm in terminis, quando legatarius, vel hæres est in-
 capax, grauatum, vel cohæredem, vel alium legitimum
 successorem non teneri ad quidquam etiam in foro con-
 scientie tradiderunt ex mente D. Thomæ doctissimus
 104 Bald. in Amb. ingressi, num. 48. 49. C. de sacros. Eccles. Ruin.
 cons. 49. num. 13. vers. vnde, lib. 4. Nat. cons. 402. num. 57. Co-
 uar. epitom. decr. part. 2. cap. 8. §. 5. num. 9. Peregr. de iur. fisc.
 lib. 3. tit. 19. num. 113. ad rem Lancell. Gall. de statut. verb.
 non possit, quest. 14. num. 4. §. 6. 22. 23. Ioan. Lopez. in repet.
 rubr. de donat. inter vir. & vx. §. 41. in princ. vers. sed aduerte:
 quoties enim de rebus sæcularibus agitur, canones ipsi
 105 se iuri ciuili subiiciunt. Textus est in c. cum ad verum, di-
 stinct. 96. Ant. Hering. tract. de fideius. cap. 7. num. 533.

Et sanè cum nulla obligatione naturali, vel ciuili dicti
 rei teneantur, non potest dici in conscientia obligatos
 106 esse, quia quos natura non obligat, neque conscientia li-
 gat. Bald. in l. 2. num. 3. in fin. C. de uellical. & commiss. Feli-
 cian. à Sol. tract. de censib. lib. 1. c. 1. num. 13. vers. deinde, ibi:
Non obligationem. Hic enim cum statuta negent poten-
 tiam acquirendi, & resistant acquisitioni per verbum,
 107 *Non possit*, tollunt omnem obligationem ciuilem, & na-
 turalem: pulchrè Lancell. Gall. d. tract. de stat. verb. non
 possit, in princ. num. 19. Carp. ad stat. Med. cap. 305. num. 4. §.
 1. part. 1. potest enim lex humana actui resistere, & obliga-
 108 tionis etiam naturalis ortum impedire: Felician. d. tract.
 lib. 1. cap. 2. num. 52. vers. rursus, in fin. pulchrè Sanchez de
 matr. part. 1. lib. 1. cap. 7. num. 16.

Nam certum est, stante prohibitione huiusmodi statu-
 torum, quæ districtè inhihent tales alienationes, & pro
 lege seruanda sunt tanquam ius commune in hac patria,
 109 l. omnes populi, vbi Bart. & DD. ff. de inst. & iur. §. ius au-
 tem, & §. sed ius, Inst. de iur. nat. sequitur, quod etiam in
 foro conscientie ligent, quoniam lex humana à superio-
 110 re emanata, & super certo fundata, nisi diuinis sit con-
 traria mandatis, etiam in foro conscientie obligat ad
 mortale: textus est in c. quo iure, dist. 8. cap. qui resistit, 11.
 quest. 3. Abb. in cap. 1. num. 9 & ibi Felin. num. 44. & Dec.
 num. 25. de consil. Bald. in l. quidam, §. illo, C. de necess. hered.
 inst. Alex. cons. 209. num. 8. lib. 2. Corn. cons. 137. num. 4. lib. 2.
 Ruin. cons. 4. num. 11. lib. 5. Cypol. de simulat. contr. cas. 4.
 princ. sub num. 90. vers. & etiam multo, vide Lancellot. d.
 quest. 14. num. 9. 10. Boccac. de cens. part. 2. num. 207. Gra-
 tian. discep. for. lib. 4. cap. 735. num. 6. D. Thom. 1. 2. quest. 96.

art. 4. vbi Caiet. Sot. de inst. & iur. lib. 1. quest. 6. art. 4. con-
 clus. 1. & lib. 4. art. 3. ratione prima, vers. nos autem. Couar. in
 c. peccatum, part. 2. §. 8. num. 6. in fin. de reg. iur. num. 6. Sua-
 rez. de legib. lib. 3. cap. 25. litt. C. & litt. D. & lib. 3. c. 26. ver-
 sic. quo verò, latè Ant. Hering. tract. de fideius. capite 7.
 num. 529.

Nec obstat Ang. in l. quidam, §. illo, C. de seru. necess.
 her. inst. cum cæteris adductis, quia loquitur in casu, vbi
 licet lex non assistat, tamen neque resistit, adeo vt non
 111 impediatur ortus naturalis obligationis, & loquitur in
 legato facto pauperi non habenti vnde viuatur, quæ sunt
 aliena à casu nostro, vbi lex resistit actui, quod efficit, vt
 nulla adsit conscientie obligatio. Corn. cons. 137. num. 7.
 8. lib. 2. nulla enim sana, au. discreta conscientia dicitur, vt
 112 incapaci præstetur legatum. Lancell. d. quest. 14. num. 27.
 in fin. & num. 28. & si lex illi resistit, hæres negando lega-
 ti præstationem excusatur à peccato. Felician. à Sol. tra-
 ctat. de cens. lib. 1. cap. 2. num. 12. vers. rursus, adè vt hæres
 sic recusando non possit dici esse in dubio per ea, quæ
 113 tradit Nauar. in Manual. cap. 27. num. 284. Sanchez de
 matr. part. 1. lib. 2. disp. 41. quest. 1. num. 9. vers. dixi. Iustæ
 enim legi obtemperat, quæ facta est ob bonum publi-
 cum, vt diuitiæ remaneant penes subditos, & hæc hæte-
 nus quoad conuentionem attinet.

Sin placet de reconuentione verba facere, non est di-
 uersa ratio excludendi dictos fratres Bononienses; nam
 contra eos vrgent omnia, quæ in conuentione deduxi-
 mus, agitur enim de stabilibus ab eis detentis. Hoc solum
 videtur ab eis nouiter posse allegari, eos scilicet nunc
 possidere, propter quod licet eis non daretur actio, tamen
 videtur concedenda retentio, ex textu id. l. pater furioso,
 114 ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. Peregr. consil. 2.
 numero 62. lib. 1. Secundò addere possunt, quod hæc
 bona stabilia habuerunt immediatè à patre, vnde ver-
 samur in illa exceptione, quod disposita contra non
 subditos non procedunt in successioneibus ascenden-
 tium, & descendendum, ex Statuto Ferrariæ lib. 2. rubr. 98.
 vers. Exceptis.

Pro itorum solutione pro vero supponendum est,
 quod hæc bona stabilia manant ab hæreditate peril-
 lustris D. Ioan. Ludouici Brutati, qui in suo vltimo elogio
 hæredem vniuersalem nominauit perillustrem D. Isabel-
 lam Ciarliniam eius sororem consanguineam, & in eius
 defectum vocauit illius filios masculos, illos grauius
 post 30. annos à die finiti vltus fructus eius vxori ad re-
 situendam hæreditatem quibuscumque de Brutatis, interim
 veritas quoquomodo, & via eius bona alienari, quia vo-
 luit, & mandauit dicta bona intra spatium dictorum 30.
 annorum permanere, & conseruari inter illos de Ciarli-
 liniis, & eorum descendentes, & postea restitui dictis Bru-
 tatis. Ex quibus fatendum est ex huiusmodi verbis inter
 Ciarlinios durante termino 30. annorum resultare verum
 fideicommissum, siue illud sit cõditionale, & in casu con-
 trauctionis, siue simplex, & absolutum, quod fortè ve-
 rius est, ex traditis per DD. in l. filiusfamil. §. Diuis. ff. de le-
 115 gat. 2. Alciat. cons. 102. num. 4. lib. 9. Curt. Iun. cons. 145.
 num. 10. Rol. cons. 23. num. 22. lib. 4. Crass. de success. §. fidei-
 commissum, quest. 5. num. 8. Peregr. de fideicom. art. 14. num. 13.
 Intrigl. de subdit. centur. 3. quest. 72. num. 65. Gratian. disc.
 for. lib. 4. cap. 776. num. 14.

Stante ergo natura fideicommissi, quamvis isti Bono-
 nienses tanquam descendentes ab eadem D. Isabella, sicut
 & ipsi rei conuenientes, possint videri esse vocati vnà
 cum aliis ad tale fideicommissum, ex vi verborum dicti
 testamenti, tamen penitus exclusi sunt vigore eiusdem
 116 statuti Ferr. lib. 2. rubr. 98. in fin. vers. declarantes etiam: vbi
 deciditur, vt in quacumque dispositione vocante, seu ad-
 mittente descendentes, agnatos, vel alios, per quodvis ge-
 nerale, seu collectiuum nomen, forenses comprehensi non
 intelligantur, perinde ac si in rerum natura non essent;
 quo nihil clarius, vt per Rim. Iun. d. cons. 457. n. 67. 83. vbi
 autem verba statuti sunt aperta, nihil vltius est quæren-
 dum,

dum, ancilla, C. de furt. Rol. conf. 72. num. 6. 7. lib. 3. Cephal. conf. 13. §. num. 20. Charlat. decis. 13. num. 4.

Si igitur dicti fratres non sunt comprehensi in dicto fideicommissio, sequitur, quod dicta bona spectent ad Reconuenientes uti vocatos, siue per ius accrescendi, siue non descrescendi, d. l. unic. §. in primo, & §. his itaque, vers. in his, ubi DD. de caduc. toll. DD. in l. re conueniunt, de leg. 3. quo stante dicti fratres non habent ius retinendi, quia fideicommissarius vocatus potest sine vilo obstaculo auocare bona fideicommissio subiecta à quocumque detentore, quia habet rei vindicationem: sic
117 textus in l. fin. in fin. ubi Bart. las. & DD. C. communia de legat. Crauet. conf. 19. num. 12. de communi Socin. lun. conf. 129. num. 16. lib. 1. Cephal. conf. 624. num. 11. Laderch. conf. 138. num. 3.

Secundò respondetur non obstat, quod dicta bona immediatè habuerint à patre vigore dicti statuti in vers. Exceptis; quia illa statuti particula eis fortè prodesset, si orti fuissent ex patre ciue, & habitante, ac onera sustinente, alioquin non iunat patrem habuisse originarium: sic Laderch. d. conf. 74. num. 2. §. vers. secundò animaduertendum.

Tertiò respondetur verum non esse, quod habuerint dicta bona à patre, vel ei successerint quoad illa stante prædicto fideicommissio, quia in fideicommissis non succeditur grauato, & ultimo morienti, sed primo fideicommittenti, adeo ut succedentes ab eo capere dicantur, non à grauato: ita per textum in l. unum ex familia, §. si de falcidia, & §. sed si duos, ubi gl. in verb. hereditario, de leg. 2. l. si heres, de act. empt. pulchre Cast. conf. 341. num. 2. vers. item probatur, lib. 1. Socin. conf. 114. num. 3. lib. 3. Crauet. conf. 144. num. 1. 2. & conf. 537. num. 14. Cephal. conf. 245. num. 5. 3. 54. 55. Menoch. conf. 124. num. 22. & conf. 357. num. 5. & conf. 358. num. 25. 31. 32. 33. ubi resoluit omnia. Gratian. discept. for. lib. 4. cap. 661. num. 2. 17. Si ergo in his bonis succeditur dicto Brusato transuersali, non facit ad rombum illud statutum de ascendentium, vel descendendum successione. Ex quibus mihi videtur posse concludi, dictos fratres esse penitus incapaces bonorum vtriusque generis, adeo ut neque agendi in conuentione, neque retinendi in reconuentione ius habeant. Verum interuentu communium amicorum res fuit sopita accordio, & actores ad hoc reducti fuere potius gratià conseruandi amicitiam, & parentelam, quàm timore aliquo iurium, siquidem pro eis stabant infra scripti DD. omnia supradicta comprobantes. Et ita.

IOAN. BAPTISTA CIARLINIVS, I. C.

Quod suprà conclusum per Ill. & adm. R. Doctorem Ciarlinium est, iuris esse arbitror.

BARTHOLOMÆVS GRILINZONVS I. V. D. Carpensis.

Vidi doctissimas allegationes iuris petillustis & M. R. D. Ioan. Baptistæ Ciarlinij, & quia iudicio meo sunt consonæ iustitiæ, & legibus, requisitus subscribere subscribo.

ANTONIVS FERRARIVS I. V. D. Carpensis.

Sæpe sæpius exquisitè examinatis iuribus, auctoritatibus, & rationibus in antè acta allegatione per admodum Illustr. & Excellent. Ciarlinium adductis, omnes, & singulas eius conclusiones adeo reperi iuri conformes, & optimè roboratas, & prudenti calamo exaratas, ut requisitus de sola subscriptione libentissimè eidem Excellentiss. Consultori satisfaciendo me subscripsi, & omnia in eadem allegatione comprehensa, quia sunt vera, & irrefragabilia, approbo, & confirmo. In quorum fidem, &c.

ANTONIVS REBECHVS I. C. Carpensis.

Perillustis, & clarissimus D. Consulens ita diligenter, & eruditè, iuridicèque consuluit, ut ego nihil adiciendum putauerim, cum plenitudo adiectionem non recipiat, plenissimeque ab eodem allegatum fuerit, ita ut iuxta illius vota iudicari debere censeam. Quare, &c.

LVDOVICVS ZVCCOLVS V. I. D. Carpensis.

Legi, ac perlegi optimum responsum admodum Reuerendi & Excellentissimi Domini mei, quod in omni parte adeo fulcitum rationibus, auctoritatibus, ac legibus inueni, ut eius conclusiones uti amicas iuri diuino, ac humano vnà cum cæteris DD. meis libenti animo amplexus fuerim. In quorum fidem, &c.

MARCVS LISINARDIVS I. V. D.

Doctissime scripta à Perill. atque Excellentissimo Domino meo legi, atque diligenter perlegi, eaque tantis exornata legum floribus, tantorumque Patrum firmata auctoritatibus inueni, ut de subscriptione requisitus libentissimè subscripserim.

FRANCISCVS CORADVS I. V. D.

Vilis, studioseque consideratis doctissimis iuris allegationibus Petillustis, & maximè Reuerendi D. Consultoris Ciarlinij requisitus de sola subscriptione non potui, quin ei æquo, gratoque animo morem geram, me eis subscribendo. Et ita, &c.

STEPHANVS PVZZVOLIVS V. I. D. Carpensis.

CAPVT XXXVIII.

EPI TOME.

Arctatus quando aliquis possit dici ad aliquem Ordinem suscipiendum, & an obligatus ad celebrandum per se, vel per alium, dicatur habere beneficium sacerdotale.

SUMMARIVM.

- 1 Canonici Ecclesia Collegiata non habent ordinem sacrum annexum vigore Concilij Tridentini.
- 2 In alternatiuis electio est debitoris.
- 3 Gratia subreptitia nihil valet.
- 4 Narratiua facit Pontificem procliniorem ad faciendam gratiam.
- 5 Subreptitia gratia non habetur in consideratione.
- 6 Gratia iustificata debet executioni demandari.
- 7 Beneficium potest fieri sacerdotale fundatione, statuto, consuetudine.
- 8 Canonici omnes esse sacerdotales laudabile est.
- 9 Canonici est sacerdotales, si habet onus celebrandi.
- 10 Canonici Cathedralium debent habere aliquem ordinem sacrum annexum.
- 11 Beneficium actu sacerdotale est, quando tempore presentationis requiritur qualitas sacerdotij.
- 12 Beneficium habitu sacerdotale solum requirit aptitudinem ad sacerdotium.
- 13 Canonici tenentur ad residentiam.
- 14 Canonicos oportere habere aliquem sacrum ordinem annexum non est verum in collegiatis.
- 15 Capellania non est sacerdotalis, licet habeat annexum onus Missarum.
- 16 Missarum oneri rectè per alium satisfieri potest.
- 17 Canonicus non potest seruire per substitutum.
- 18 Beneficiarius cum residentia tenetur ad seruitium personale.
- 19 Collegiata Canonici tenentur ad residentiam.
- 20 Canonici sub mortali tenentur canere.
- 21 Canonici Collegiata Carpi sunt sacerdotales.
- 22 Debitum est, ad quod quis potest cogi.
- 23 Spontaneum non est, ad quod quis potest cogi.
- 24 Verbum, Ex debito, necessitatem importat.
- 25 Verbum, teneatur, præceptum importat.
- 26 Suum dicitur, quod proprium est.
- 27 Canonici an possint cantare suas Missas per alium.

- 28 *Canonicus obligatus celebrare per se, vel per alium, intelligitur per alium posse, iusto stante impedimento.*
- 29 *Canonici tenentur personaliter obire sua missa.*
- 30 *Consuetudo non valet, ut Canonici seruiant per alium.*
- 31 *Curatum beneficium est sacerdotale.*
- 32 *Curatus potest celebrare per alium.*
- 33 *Aetus tribuitur mandanti, non exequenti.*
- 34 *Missum obligatus dicere per se, vel per alium fortius obligatur, quam qui per se tenetur celebrare.*
- 35 *Obligatus per se celebrare, si impediatur, non tenetur per alium supplere.*
- 36 *Canonicus potest abesse studiorum causa.*
- 37 *Statutum unum ab altero interpretatur.*
- 38 *Facultatiuus actus non inducit obligationem.*
- 39 *Sacerdotales dignitates conferuntur tantum habilibus ad sacerdotium.*
- 40 *Roma, quod factum sit, non debet inspicere, sed quid fieri debuit.*
- 41 *Concilium non receptum non obligat.*
- 42 *Episcopus potest dispensare contra eius statutum.*
- 43 *Ordinarius potest derogare eius statuto etiam iurato.*
- 44 *Episcopus non ligatur suo statuto.*
- 45 *Episcopus ludens cum subdito videtur eum dispensare à pœna ludi.*
- 46 *Episcopus admittens presentationem videtur dispensare cum presentato.*
- 47 *Capitulum potest dispensare, & tollere statutum eius.*
- 48 *Capituli factum valet contra statutum iuramenti.*
- 49 *Capitulum non potest statuere in præiudicium patroni.*
- 50 *Episcopus non potest dispensare pro una vice ad fauorem non habentis qualitates in fundatione requisitas.*
- 51 *Beneficiali in materia attenditur quasi possessio.*
- 52 *Arctati non dicuntur, qui non habent legitimam ætatem.*
- 53 *Arctatus quis dicatur.*
- 54 *Arctati non recipiendo ordines, nullas pœnas incurrunt nisi moniti.*
- 55 *Arctatio quando incipiat ligare.*
- 56 *Arctatus dicitur, qui non habet ordines suo beneficio annexos.*
- 57 *Gratia nemini præiudicialis latè interpretatur.*
- 58 *Gratia non vitatur, si impetrans dignitatem dicat esse officium.*
- 59 *Interpretatio, qua sustinetur actus, præualet.*
- 60 *Episcopus potest dispensare cum ordinato extra tempora.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

NOuellus quidam Canonicus Ecclesiæ insignis Collegiæ Carpi, nullius Diocesis, prima tantum insignitus tonsura post adeptam pacificè sui Canoniciatus possessionem obtinuit à Sanctissimo Papa Gregorio X V. gratiosam dispensationem, ut extra tempora posset ad minores ordines, & subinde tribus festis diebus sequentibus usque ad Sacerdotium promoueri, narrando Pontifici eius præbendam, & Canoniciatum esse sacerdotales, & ipsum esse arctatum, ut præscripta à Concilio Tridentino tempora minimè expectare possit.

Vt autem plenam haberet huiusmodi gratiæ executionem, ab Ordinario Carpi obtinuit litteras commendatitias, & ab Episcopo Mutinæ dimissorias, & cæteris legitimè seruatis se contulit Bononiam, ubi à Suffraganeo fuit promotus ad omnes, etiam Presbyteratus Ordines.

Sed antequam dictus Canonicus domum reuersus Missam celebrauerit, & ad exercitium Ordinum deueniret fuit propositum dubium, an ritè fuerit ordinatus, eo quod narrauerit Pontifici, se esse arctatum, & eius Canoniciatum esse sacerdotalem. Et sanè primo aspectu videbatur falsam esse dictam narrationem, quia non apparet in fundatione Collegiæ, onus sacerdotij fuisse annexum istis Canoniciatibus.

Neque dicti Canonico videbatur opitulari Concilium Tridentinum *sess. 24. cap. 12. de reform.* ubi disponitur, ut Canonici certus ordo sacer annexatur, quia illud decretum loquitur, & procedit in Ecclesiis Cathedralibus, idè non habet locum in Collegiatis, ut inquit latè Nicol. Garz. *tract. de benef. part. 7. cap. 4. num. 36. 37. 38 39. Zerol. in prax. Episc. part. 1. vers. beneficia, §. 5. pag. 46. Ioan. Sotreal. ad dictum Conc. d. cap. 13. in verbo, Neminem etiam.*

Minus videbatur dicto Canonico suffragari statutum dictæ Ecclesiæ, quia non obligat præcisè ad celebrandum, sed alternatiuè ad dicendum Missam, vel dicere faciendum, & propterea eius est electio, *in alternatiuis, de reg. iur. in 6. Cui conformis est usus, quoniam videmus, quod sæpè adolescentes quatuordecim annorum ad huiusmodi Canoniciatus præsentantur, & instituuntur, per quod declaratur non esse sacerdotales, quia si tales essent, oporteret illos esse in ætate ad Sacerdotium habili.*

Vnde conclusio videbatur esse patens, ut scilicet huiusmodi dispensatio esset subreptitia, & tanquam fundata super falsa causa nihil valeret, ut per Felin. *in cap. ad aures num. 9. de rescript. Oldr. conf. 162. Seraphi. decis. 1310. num. 1.* ex hac enim narratione Pontifex videtur inductus, & proliuior factus ad gratiam concedendam. Seraphin. *decis. 870. num. 1. 4. & sic illa gratiam tanquam subreptitia non est habenda in consideratione, ut per Farin. decis. 545. num. 4. in nouissimis.*

Nihilominus cum ipse essem tunc temporis illius Canonici amicus, & concanonicus, de mea sententia requisitus verius esse putavi nihil falsi fuisse ab eo narratum Pontifici, & gratiam vti iustificatam esse executioni mandandam, ut inquit Farinac. *decis. 617. in princ. cent. 5. Coccin. decis. 373. num. 2.* Vt autem id facilius demonstrem, inde exordium faciam, quia certum est Canoniciatus, & alia beneficia posse fieri sacerdotalia non solum à primæua eorum institutione, vel privilegio, sed etiam postea ex aliquo statuto vel consuetudine, ut omnes pro indubitato supponunt, ut per gl. *in cap. si eo tempore, in verbo, ætatem, ad fin. de rescript. in 6. gl. in Clement. ut hi. verbo, annexi, de atat. & qual. Abb. in c. cum in cunctis, §. inferiora, num. 10. vers. exemplum, & num. 11. vers. facit illud, de elect. pulchrè Roch. de Curt. tract. de iurepatr. verb. Honorificum, num. 21. vers. postea. Cæf. Lambert. eod. tract. lib. 2. part. 1. quæst. 7. princ. art. 27. num. 7. & 8. & art. 29. num. 3. Rol. conf. 47. num. 59. lib. 1. Lessius de iust. & iur. lib. 2. c. 34. de bit. 19. num. 106. vers. his adde, Garz. de benef. part. 7. c. 1. num. 40. vers. & alia, & num. 44. §. 8. adde ut laudabilis dicatur illa consuetudo, ut omnes Canoniciatus sint sacerdotales, & seruanda est, ex Concilio Tridentino *sess. 24. d. cap. 12. vers. ubi verò consuetudo, de reform.**

Vnde animaduertiendum est, quod Canoniciatus dicitur sacerdotalis, etiam si expressè non dicatur oportere esse, vel fieri Sacerdotem, dummodo habeat nusus Missarum seu celebrandi certis diebus, ut per textum bene intellectum, & ponderatum in *c. significatum, de præbend. tradiderunt Dominicus in dict. cap. si eo tempore, in fin. colum. 3. de rescript. in 6. & in Clem. fin. ubi Card. quæst. 3. col. quarta, de atat. & qual. pulchrè Lambert. de iurepatr. lib. 2. part. 1. quæst. 7. princ. art. 27. num. 9. vers. hoc sic, & vers. cum ergo ille, & art. 28. num. 3. vers. tu ad ista. Ioan. Gattic. consil. 1. num. 11. & consil. 2. num. 15. Garz. dict. tract. part. 7. cap. 1. num. 79. So. ubi inquit tale beneficium esse habitum sacerdotale, & sic tenuisse Rotam in una Roman. Capellan. 19. Mart. & 14. Nouembr. 1586. coram Pamphilio. Et in hoc in materia Canoniciatus optimè probatur ex Concilio Tridentino *sess. 22. cap. 4. ibi videlicet, ut alij Missas, alij Euangelium, alij Epistolas dicant, nam ex tali onere vult Concilium illos Canoniciatus esse vel Sacerdotales, aut Diaconales, vel Subdiaconales: ergo ab onere imposito dignoscitur, an Canoniciatus sit sacerdotalis.**

Et quamvis nonnulli etiam requirant ad beneficium sacerdotale, ut beneficiatus sit sacerdos actu, tamen id non patitur procedi, nisi quando tempore electionis, seu presentationis requiritur talis qualitas, ut penes Prax. Archiep. Neap. cap. 24. num. 10. Seraph. decis. 871. n. 1. 7. eo quod verba fundationis requirentis Sacerdotium respiciebant tempus presentationis, non prosecutionis. Gratian. disc. for. cap. 133. num. 6. lib. 1. quod alienum est
 12 à casu nostro, ut infra patebit, unde sufficit sola aptitudo ad sacerdotium. Ioan. Gatric. d. loco, Zerol. in prax. super verb. in spationatu, §. 8. dub. 15. Paris. de resig. benef. lib. 4. q. 9. n. 34. Garz. d. tract. part. 7. c. 1. n. 41. 78. 79. 80. Gratian. d. c. 133. n. 7.

Et hoc maxime procedit in Canonicis, ut ex onere Missarum censeatur Canonicatus sacerdotalis, quia ipsi
 13 tenentur ad residentiam, & ab eis personale servitium requiritur. Ita Lessius tract. de inst. & iur. lib. 2. dub. 19. num. 105. vers. tertio, latè Garz. d. tract. p. 3. c. 2. n. 494. cum multis seqq. & part. 7. c. 1. n. 89. in fin.

Et id sanè videtur parere difficultate in casu nostro, quoniam licet dispositio Concilij Trid. d. sess. 24. cap. 12. ut Canonicatus alij sint sacerdotales, alij Diaconales, alij Subdiaconales, procedat in Cathedralibus tantum, tamen procedit etiam in hac Collegiata, quia illud decretum Concilij fuit expresse acceptatum à Capitulo, & Clero Carpeni in Synodo habita ab Ordinario Carpi de anno 1571. ut in dicta synodo, tit. de Dignitatibus, & Canonici, ubi iubetur, quod tale decretum executioni mandetur, quod postea factum videtur, dum in statuto sanxerunt Missas per Canonicos esse celebrandas, & cum tale onus iniunxerit omnibus dignitatibus, & Canonicatibus, præsumendum est voluisse omnes esse sacerdotales, iuxta laudabilem consuetudinem.

Hinc alienum à casu nostro esse apparet, quod scriptum est de simplici Capellania, ut non dicatur sacerdotalis, etiam si ei sit annexum onus celebrandi Missas, quia hoc verum est; sed ratio est, quia sic beneficiatus
 15 non tenetur residere, ut habetur apud dictum Garz. de benef. part. 7. cap. 1. num. 85. 86. 87. 88. Gratian. d. c. 133. num. 1. c. & pulchrè Paul. Piafec. in prax. Episc. part. 2. cap. 3. num. 32. vers. alterius tamen, & num. 33. Ioan. Sorreal. ad Conc. Trid. d. cap. 12. qui omnes tam Rotæ, quam S. C. decisiones referunt, quibus ostenditur propter huiusmodi onus beneficium non dici sacerdotale, quod verum est; nec mirum, quia Capellania est beneficium simplex, non requirens residentiam, propter quod
 16 beneficiatus non potest cogi ad celebrandum per se, quia oneri Missarum in huiusmodi beneficiis licet per alium satisfacere. Garz. d. tract. in d. cap. 1. num. 86. 87. Gonz. ad reg. Canc. reg. §. 1. num. 84. Ioan. Sorreal. ad d. cap. 12. ad fin. Piafec. d. cap. 3. num. 32. 33. Gratian. d. cap. 133. num. 12. & cap. 300. num. 4. pulchrè Barbof. de off. Episc. part. 2. alleg. 24. num. 43. vers. sed verior, & num. 44.

Nos enim non versamur in simplici Capellania, sed in canonicatu, qui licet possit dici beneficium simpl. x, habet tamen onus residentie, & cum eius redditus consistant in distributionibus quotidianis, non licet deferri re per substitutum. Gratian. d. cap. 233. num. 13. Barbof. d. alleg. 24. num. 44. versic. limitat etiam Et quamvis ante Concilium Trid. solerent Canonici deferuire per substitutum, seu Vicarium, tamen huiusmodi consuetudines à Concilio sunt reuocata: sic Azor. inst. mor. part. 2. lib. 3. c. 6. q. 1. & lib. 7. c. 1. q. 4.

Vbi igitur versamur in beneficio ex institutione, vel statuto, aut alia ratione residentiam requirente, aut Chori assistentiam, tunc censetur iniunctum servitium personale non solum chori, sed etiam Missarum, adeo ut
 18 beneficium possit dici sacerdotale, ut post Perez. de Lara lib. 2. cap. 7. num. 6. inquit Garz. d. tract. part. 7. cap. 1. num. 6. vers. hoc tamen, & num. 70. vers. placer, & n. 98. versic. aut quat resideat, & versic. tunc procederet. Gratian.

Ioan. Bapt. Ciarlinij controu. for. Tom. 1.

d. cap. 133. num. 13. 14. Barbof. d. alleg. 24. num. 44. vers. limitat etiam. Et idem debent considerari rationes, & decisiones in contrarium adductæ ad probandum ex onere Missarum non dici beneficium sacerdotale, quia procedunt in illis beneficiis, in quibus residentia non est necessaria, & aliud inuunt quando beneficiatus habet residendi præceptum.

Et propterea nos versamur extra huiusmodi dubitationem, quia Canonicatus Ecclesiæ Collegiatae saltem causatiue requirunt personalem residentiam, ex Concilio Trid. sess. 24. cap. 12. vers. præterea, de reform. Alfons. Hoied. de incompatib. benef. part. 1. cap. 17. n. 3. Gratian. d. cap. 133. num. 28. Azor. inst. mor. part. 2. lib. 3. cap. 11. quest. 22. & lib. 7. c. 4. quest. 1. ad fin. Rot. diuers. dec. 659. num. 1. in fin. p. 4. Seraph. decis. 1256. n. 2. Ex quibus manifestè constat ea, quæ traduntur in hoc proposito de beneficio simplici residentiam non requirente, non procedere in Canonicatibus Ecclesiæ Collegiatae, cuius Canonici non solum interesse, sed etiam in choro canere sub mortali tenentur, si distributiones velint lucrari, ut bene probat Nicol. Garz. de benef. p. 3. c. 2. n. 513. vbi multos allegat, & propterea Cappellania, & Canonicatus non dicuntur beneficia incompatibilia. Farin. decis. 119. num. 8. cent. 1.

His sic firmatis licet inferre Canonicatus Ecclesiarum Carpi esse sacerdotales, licet enim id non colligatur à primæua eorum institutione, tamen vigore statuti, quod censetur Apostolica auctoritate firmatum, ut ex Bullis Iul. I. & Leon. X. Pontificum deprehenditur, omnes Canonici, & Dignitates videntur habere annexum onus sacerdotij. Nam in dicto statuto cap. 5. habentur hæc verba: Ordiniamo, & statuimo, ch' ogni Dignità, Canonico, & Mansionario sia tenuto dire, & far dire le sue Messe i giorni festini, & così ogni Capellano con dritto dal Reuerendo Capitolo; & gli altri giorni si dicano hebdomadariamente, & il Sacristano ne terghi buona cura, facendo celebrare tutte quelle Messe, che non fossero celebrate dalli obligati à spese loro, di che sia tenuto rendere conto og i Mese à Monsignor nostro, acciò veda, se la Chiesa è stata seruata debitamente di Messe. Ex quibus, & aliis, quæ sequuntur, aperte probatur Canonicum teneri celebrare suis debitis horis, & temporibus iuxta præscriptum ordinem à Sacrista: & cum in synodo fuerit acceptata dispositio dicti Concilij Trid. ut visum est, tale onus videtur appositum ad faciendum Canonicatus sacerdotales.

Vt autem id euidentiùs pateat, attendantur in primis verba rubricæ dicti statuti, quæ inscribitur: De Missis dicendis ex debito Ecclesiæ; super quibus considero, si debitum est, sequi, ut Canonicus etiam inuitus possit ad huiusmodi onus cogi, l. debitor intelligitur, vbi Alciat. de verb. sign. Lud. Sacc. conf. 234. num. 34. lib. 2. quia spontaneum non est, ad quod quis cogi potest. Paris. conf. 6. num. 5. lib. 4. Bertaz. in rep. l. si quis maior. n. 305. C. de transact. Gratian. disc. for. cap. 544. num. 14. lib. 3. & sanè verbum, ex debito, præceptum, & necessitatem importat, cap. oblata, §. licet igitur, in fin. & §. superior, de appellat. cap. ut firma, §. respondemus, de sent. excommunicat. Clem. 2. §. hoc igitur, in fin. vbi gl. in verbo, Debeant, de stat. monach. Ruin. conf. 110. n. 18. lib. 2. Ceph. conf. 509. n. 14.

Accedat quod in dicto dicitur, sia tenuto; quod verbum arctat, & præcipit. Clem. exiit de paradiso, vers. item ordo, de verb. sign. Paris. conf. 19. numer. 132. lib. 2. & id confirmatur ex alio dicti statuti verbo, le sue Messe, ex quo comprehendimus hoc munus spectare ad Canonicum ratione Dignitatis, quia suum dicitur, quod proprium est, Clem. 1. de for. compet. cap. auctoritate, vbi gl. de privileg. in 6. §. cum in suo, Inst. de rerum divis. suum enim dicitur, quod ad ipsum pertinet, l. is qui, ff. de manumiss. & hoc etiam magis declarat illud verbum, dalli obligari, quia si canonicus est obligatus

obligatus : ergo non potest se exceptione defendere , l. vel obligatus , §. obligatum , ff. de liber. caus.

27 Addi potest alia dispositio Statuti dictæ Ecclesiæ , e. 4. vbi cauetur , vt festis diebus solemnibus Missæ maiores cantentur à solis Dignitatibus , non solemnibus verò à solis Canonicis. In quo munere posset dici eos debere personaliter deferuire , si velint distributiones lucrari , non attento quocumque vsu contrario , vt fuit decisum à S. C. pluries , teste Garz. d. tract. de benef. part. 3. c. 2. n. 495. 496. & seqq. Verumtamen in hoc stante vsu immemorablem , vt quis deferuiat in Missis cantandis per alium sui similem , puto probabile esse , vt Canonicus per se non teneatur celebrare , sed possit per substitutum satisfacere , per ea , quæ latè tradit Gratian. disc. for. c. 800. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 12. 13. lib. 4. iuncta aliqua iusta causa impediementi vel absentiæ , per ea , quæ inferius dicam.

Vna restat difficultas , quia videtur ex dicto Statuto , c. 5. Canonicum non arctari absolutè ad celebrandum , sed electiue , quia dicit , *sia tenuto dire , ò far dire* ; qui sermo dicitur alternatiuus , & præstat debitori electionem , cap. in alternatiuis , vbi gl. & Dyn. de reg. iur. in 6. & idèd si potest Canonicus per alium huic oneri satisfacere , videtur quoddam dici non possit Canonicatum esse sacerdotalem , ex traditis per Garz. de benef. part. 7. c. 1. n. 76. 87. 88. & n. 94. 95. 96. & seqq. Piasec. d. c. 3. n. 32. 33.

28 Verùm iste scrupulus , qui multos augit , iam sublatus est stante onere residentiæ , & solum potest admitti ad hunc , ne Canonicatus iudicetur sacerdotalis actu , sed tantum habitu , per ea , quæ dixit Gratian. d. cap. 800. n. 11. vers. *quæ sunt* , lib. 4. & radices huius difficultatis facile tolluntur si consideremus attentius verba dicti statuti alternatiue loquentis , non enim præstat liberam Canonico electionem , vt fieri solet , sed debet intelligi analogicè , vt ita demùm Canonicus possit per alium satisfacere oneri Missarum , siue solemnium , siue non solemnium , si iusto aliquo impediemento fuerit detentus , velut infirmitatis , vel absentiæ , nec ipse valeat physicè per se adimplere ; sic enim iustum est , vt per substitutum seruiat , & sic verba statuti debent intelligi , vt per se celebret , si potest , sin impeditus sit , per alium satisfaciatur : sic in terminis declarat Barbat. conf. 33. num. 8. vers. *quia ad hoc respondeo* , lib. 2. Cæf. Lambert. de iurepatr. lib. 2. p. 1. q. 7. princ. art. 28. n. 2. 3. 4. & art. 30. num. 25. §. *si igitur conclusio* , vers. *amplia secundò in tantum*. Ioan. Gattic. conf. 1. num. 11. vers. & prædicta. Garz. d. tract. part. 3. c. 2. n. 496. 498. 504. Azor. inst. mor. part. 1. c. 10. n. 24. q. 7. vers. *quando verò talis*.

29 Alioquin si hoc statutum simpliciter velimus intelligere , vt pro suo arbitrio Canonicus etiam præsens possit Missas per alium dicere , præcipuè Maiores , seu Canonicales , incideremus in absurdum , quia dictum statutum videretur inualidum , eo quoddam Canonici , etiam Collegiatæ Ecclesiæ æneantur per se , non per substitutum diuina obire mania , vt post Concilium Trid. d. sess. 24. cap. 12. vers. *omnes verò* , inquit Farin. decis. 659. n. 3. cent. 5. Seraph. decis. 1256. n. 4. vide Garz. d. tract. p. 3. c. 2. num. 495. 496. Zerol. in prax. p. 1. verb. *Canonicus* , §. 5. Ioan. Sorreal. ad Conc. Trid. d. cap. 12. in fin. in verbo , *Omnes verò diuina* , qui volunt non posse canonicum Missam maiorem per alium Canonicum dicere , nisi fuerit legitime impeditus , vel absens.

30 Et si aliter permitteret consuetudo etiam immemorablem , non esset habenda eius ratio , quia abusus potius dicendus est , vt sæpe respondit S. C. Cardinalium Concilij Trid. Interpretum , teste Zerol. d. verb. *Canonicus* , §. 5. Garz. d. tract. part. 3. cap. 2. num. 498. & num. 503. Ioan. Sorreal. d. loco , Seraph. decis. 1256. num. 4. Rot. diuers. decis. 659. num. 3. part. 3. Farin. d. decis. 659. num. 3. cent. 5. qui tollunt omnem maculam , & conuincunt in iisdem terminis intelligendum esse Gratian. d. cap. 800. numer. 2. 3. & seqq. lib. 4. vt eius rationes procedant dato impediemento , alioquin & statu-

tum , & consuetudo essent inualida secundum prædicta , & hæc interpretatio magis sequenda est , cum tendat ad augmentum cultus diuini , pro quo magis expedit vnumquemque deferuire per se ipsum , non per alium. Seraph. decis. 1385. n. 5. & maxime post Concilium Trid. per ea , quæ diximus.

Deinde pro vero intellectu dicti statuti , dato etiam , quoddam liceret Canonico per alium celebrare vigore dicti statuti , tamen hoc non facit cessare , quin Canonicatus sit sacerdotalis , quod exinde conuincitur , quia etiam Curatus , quem annexum habere sacerdotij ordinem nemo ambigit , Abb. in cap. cum in cunctis , §. inferiora , 31 num. 10. vers. *nam istis* , de elect. Lessius de iust. & iur. lib. 2. cap. 34. dub. 19. n. 206. vers. *his adde* , ibi : *primò quia* ; tamen per se , & per alterum munus celebrandi 32 adimplere potest , vt inquit Azor. inst. mor. part. 1. lib. 10. cap. 24. quest. 2. in princ. ibi : *per se , vel per alterum* , dummodo id passim non faciat , & ad longum tempus. Possuin. de off. curat. cap. 2. num. 5. & tamen exinde non potest dici beneficium curatum non esse sacerdotale , quia id patens est , sed non debemus mirari , vt etiam prouitus de beneficio sacerdotali possit per alium celebrare , quia dum per alium facit , per se ipsum facere videtur ; actus enim non exequenti , sed mandanti attribuendus est , l. item eorum , §. si de- 33 curiones , ff. quod cuiusque vniuers. cap. cum aliquibus , de rescript. in 6. Crauet. conf. 222. num. 3. & conf. 961. num. 4.

Et hoc confirmari potest , quia obligatio celebrandi per se , vel per alium magis stringit , & fortior est , quàm simplex , & absolutum onus per se tantum celebrandi , 34 Nam qui tenetur per se celebrare , iustam habet excusationem , si legitime impediatur , adeo vt tunc neque astringi valeat ad celebrandum per alterum : qui verò per se , vel per alium obligatus est celebrare , etiam si iusto detineatur impediemento , tamen adhuc tenetur per alium adimplere , ita pulchrè Azor. inst. mor. part. 1. lib. 35 10. cap. 24. quest. 7. vers. *Respondeo* : Nauar. in manual. cap. 25. num. 154. Aug. Barbol. de off. Episc. p. 2. alleg. 24. num. 28.

Et hoc sensisse videntur dicti statuantes , dum sub rub. de infirmis , cap. 24. sanxerunt , vt infirmus , vel senex sit exemptus à seruitio , dummodo faciat celebrare Missas , quod etiam de absente causa studiorum dixerunt in eodem Statuto , cap. 26. & tamen causâ studij Canonico 36 per septennium abesse licet , & absentiæ iusta est causa , secundum Lessium de iust. iur. lib. 2. cap. 34. dub. 19. n. 163. Garz. d. tractat. part. 3. cap. 2. num. 54. Si prædicti igitur iustum habentes impediementum , non excusantur à celebrando per alium , concludendum est fortiore esse hanc celebrandi per se , vel per alium obligationem.

Vltius tale statutum alternatiue loquens præcipuè debet intelligi de Canonicis nondum ad sacerdotium promotis defectu ætatis , vel alia ratione , non enim aliter videntur se posse excusare , si credimus Azor. inst. mor. part. 2. lib. 6. cap. 8. quest. 16. quod etiam videtur esse de mente alterius statuti cap. 11. dicentis , *Che quelle Dignita , Canonici , e Mansionarij , che non saranno ordinati al sacerdotio , siano tenuti à fare celebrare le Messe loro ad altri Preti*. Si enim illud indistinctè intelligeretur , etiam nullo extante impediemento , hoc videretur superfluum , quod non est dicendum. Crauet. confilio 263. numer. 18. Dicamus igitur potius vnum sta- 37 tutum interpretari ab altero. Crauet. confilio 606. numer. 8. Alder. Mascard. de interpret. statut. conclus. 2. num. 122.

Sed fortè dices , hæc non sunt in vsu in hac Ecclesiâ , vbi passim vnus deferuit pro alio : nam possum respondere omnes videre factum , sed non rationem , ideo quando id factum est , credere licet ob iustum impediementum factum fuisse : verùm quia id non indagatur subtiliter , multi putant

putant sine discrimine fieri; at si fiat, abusus est, & non debet seruari, vt decreuit S.C. teste Garz. d. p. 3. c. 2. n. 496. & seqq. nisi iusto exstante impedimento, vt vidimus, propter quod non tollitur Canonici obligatio, etiam si alius pro eo deseruiat; cum enim sit materia facultatiua, licet quis millies pro me deseruiisset, non ideo dicitur obligatus. Seraph. decis. 716. n. 10. 11. & decis. 813. num. 5. vnde Garz. d. c. 2. n. 500. exclamat contra Canonicos, & Dignitates, qui videntur erubescere, si obeant munia sibi incumbentia.

Pariter nota est illa communis oppositio, scilicet sapientissime ad huiusmodi Canonici præsentatos, & institutos fuisse Canonicos adolescentes annorum 14. quod videtur esse signum non esse sacerdotales, quia sic adolescentulis non possent conferri, ex Concilio Trid. sess. 22. cap. 4. de reform. requireretur enira saltem ætas, per quam infra annum posset fieri sacerdos, cum de iure sufficiat habilitas. Gratian. d. c. 800. n. 11. vers. nam contrarium, lib. 4.

Nam primò possem respondere à factis non esse arguendum, quia non quid Romæ factum sit, sed quid fieri debuit, spectandum est, vt inquit textus in l. sed licet, ff. de off. Pras. Menoch. conf. 510 n. 7. satis enim nobis est ostendere Canonatum esse sacerdotalem ex statuto, de cæteris rationem quærere non est nostrum.

Secundò alij respondent in hac parte dictum Concilium Trid. sess. 22. c. 4. non fuisse ab initio receptum, nec vñ comprobatum, & nihil esse imputandum patrono, qui est in bona fide præsentandi adolescentes, nec præsentato, stante possessione triennali, vt inquit Lessius de iust. & iur. lib. 2. cap. 34. dub. 20. n. 110. vers. in his tamen; nam vbi Concilium non est receptum, in ea parte non obligat. Garz. d. tract. p. 7. c. 1. n. 136. & n. 137. vbi quod valet vñus saltem decennalis contra legem Canoniam ab initio non receptam. Verum hoc non videtur posse dici in his locis, vbi Concilium Trid. fuit passim, & sine discrimine, & indistinctè receptum, & ex dicta synodo Carpeni comprehenditur statuentes voluisse se dicto Concilio conformare.

Quare respondeo rememorando, quòd sicut Episcopus, & quilibet Ordinarius potest facere statutum, & Synodum, sic etiam potest in eis dispensare, etiam sine causa, quia ab eius voluntate pendet illas vim habere, & potest illas omnino cassare auctoritate ordinaria, nec idè in aliquo offendit ius commune, quia eius est tollere, cuius est dare: ita DD. in cap. at si clerici, §. de adulteriis, vbi Butr. num. 27. Abb. num. 10. Felin. num. 6. Aret. num. 24. Alex. de Næu. num. 6. de iud. c. Bott. de synod. part. 2. art. 4. num. 8. Anch. in d. cap. vt animarum, num. 11. in fin. de const. in sexto, Nauar. in manual. cap. 25. n. 74. Sayr. de cens. lib. 6. c. 11. num. 11. latè Sanchez de marr. lib. 8. disp. 17. num. 27. 33. Barbof. de off. Episc. part. 2. alleg. 24. num. 2. 3. Bonac. de legib. disp. 1. q. 2. punct. 3. n. 2.

quod procedit, etiam si illa statuta sint iurata. Sanchez d. disp. 17. num. 31. vers. verum dicendum est. Bonac. d. quest. 2. punct. 3. num. 2. vers. & hoc verum: ipse enim non ligatur suis constitutionibus nisi in quantum velit. Bald. in Auth. quibuscumque, num. 5. de sacros. Eccl. Vgolin. de off. Episc. cap. 47. §. 1. num. 3. Bonac. d. disp. 1. quest. 1. p. 6. num. 16. Homobon. de exam. Eccl. part. 3. tract. 15. cap. 9. q. 6. in princ. quæ adèd vera sunt, vt non solum valeat expresse dispensare, sed etiam tacite, & ideo si eius edicto veretur aleatum vñus, & ipse cum subdito ludat, videtur secum dispensasse, vt post Azor. & Salas, & Sayr. inquit Bonacin. d. q. 1. punct. 6. num. 17. Barbof. de off. Episc. p. 3. alleg. 93. num. 27. 28. Homobon. de exam. Ecclesiastico d. cap. 9. q. 6. vers. sed quod, ibi: quamquam. Cum enim possit Ordinarius tollere impedimentum, non est credendum voluisse illaqueare subditum, vt dicit Homobon. d. loco, quia non est necessaria actualis dispensatio, ideo cum præsentatur ille, qui non est in ætate habili ad sacerdotium, & ipse Ordinarius illum admittit, I. B. Ciarliq. controu. for. Tom. 1.

conferri cum eo dispensare, quando potest. Lambert. de iurepair. d. lib. 1. p. 1. q. 7. princ. arr. 30. n. 20. 21. & sentire videtur Menoch. lib. 2. pras. 20. num. 7. & sanè facilis est dispensatio, quando non imponitur onus in fundatione, sed vel statuto aut consuetudine, vt hic. Abb. in c. cum in cunctis, §. inferiora, n. 11. de elect. Lambert. d. art. 30. n. 25. §. sit igitur conclusio, vers. limita modò.

Sin de ipso Capitulo placet verba facere, non aliter dicendum est, possunt enim Canonici dispensare, & tollere statutum, quod fecerunt, etiam si fuisset à Sede Apostoli. ca confirmatum, vt inquit Abb. in cap. cum accessissent, num. 2. & ibi Felin. num. 3. Dec. n. 4. & communiter DD. de const. immò si Canonici aliquem eligant, & faciant de Capitulo contra dispositionem statutorum, videntur cum eo dispensare, & in hoc statuto derogare, vt bene probat textus in d. cap. cum accessissent, in fin. vbi Abb. n. 3. Felin. n. 10. Dec. n. 10. de const. & licet statutum sit iuratum, tamen cum electio fiat præsentante, & sciente Ordinario, videtur eus à iuramento absolueri, vel eius vim suspendere, ad tradita per Bonac. de legib. disp. 1. q. 1. punct. 6. n. 17. vel dicas, quòd licet incuratur periculum, tamen valet actus, & tenet electio. Abb. in d. cap. cum accessissent, n. 4. vers. aut iurauerunt, vbi Dec. num. 14. cod. & maxime, quia cum neque fundatione, neque mandato Apostolico hæc lex, & hoc onus fuerit impositum, non potuerunt Canonici restringere libertatem patroni, quam habebat in præsentando etiam adolescentes. Farin. decis. 502. n. 25. cent. 5. nisi patronus suum præstitisset consensum, quod fecisse credo.

Et quamvis post Concilium Trid. verior sit sententia, non posse Ordinarium dispensare etiam pro vna vice, vt præsentatus instituatur, si non habet qualitates in fundatione appositas, sicut latè probat Garz. de benef. p. 7. c. 1. num. 107. 112. & seqq. tamen quia in casu nostro non quæritur de qualitate in fundatione posita, sed à statuto adiecta, cessat difficultas, & sufficit Ordinarium, & Capitulum esse in hac quasi possessione dispensandi cum patroni consensu, quia in hac materia attenditur sola quasi possessio. Farin. decis. 646. n. 1. cent. 5.

Vnde hi, qui non sunt in ætate legitima, ad sacros ordines arctati dici non poterunt; non quidem ratione beneficii, sed ob defectum temporis, qui enim obtinent beneficia sacerdotalia in ætate ad sacerdotium inhabili, vsque dum peruenerint ad præscriptum tempus, non possunt dici arctati, nec valent cogi ad suscipiendos ordines sacros. Ita respondit S.C. teste Nicol. Garz. d. tract. de benef. p. 3. c. 4. n. 17. Ioan. Sotteal. ad Conc. Trid. sess. 22. c. 4. de reform. in verbo, infra annum, & ita seruat Pontifex secundum stylum datariæ, quando enim dispensat in beneficio sacerdotali cum ætatem non habente, solet apponere clausulam, vt quamprimum ille prouisus peruenerit ad legitimam ætatem, faciat se promoueri, pro vt ego vidi similes prouisiones.

Illi verò, qui legitimæ sunt ætatis, si habeant talia beneficia sacerdotalia, arctati dicuntur, cum arctatus dicatur ratione beneficii suscepti, vel suscipiendi. Concilium Trid. sess. 7. c. 10. de reform. & tenentur se promoueri facere ad sacerdotium, non tamen incurrunt poenas à Concilio inflictas differendo vltra annum, nisi ad id faciendum fuerint à superiore moniti, & adimplere recusauerint. Dec. in c. cum in cunctis, §. inferiora, n. 4. de elect. Garz. d. p. 3. c. 4. n. 10. & 12. Diaz. in pract. crim. can. c. 53. n. 5. Lessius de iust. & iur. d. dub. 19. n. 105. vers. vbi notandum. Quod multò magis procederet in partibus vbi Concilium Trid. non est vñ receptum. Lessius d. dub. 19. n. 105. vers. tertio peccant, & dub. 20. n. 110 in fin. quod in his locis, vbi degunt veri filij obedientiæ S.M.E. dici non potest. Vnde colliges, quòd nostri Canonici possunt dici sacerdotales, etiam si aliquando conferantur adolescentulis, quia arctatio tunc incipit, vbi peruentum est ad legitimam ætatem. & si quando extiterunt Canonici, qui nunquam ordinem sacerdotij susceperunt, nihil refert, quia non fuerunt moniti, pro

provt requirebatur ad hoc, vt incurrerent poenas statuti Sacri Concilij Tridentini, & si aliqui fuerunt absentes ad longum tempus, vel id fuit cum licentia, vel monitio non præcessit ad residendum, & in omnem euentum distributionibus priuari fuerunt, egoque recordor D. Canonicum Blasium Conterinum Romæ degentem monitum fuisse, vt veniret ad residendum, & ad id compulsus fuisse ab Ordinario, & in vrbe contra eum fuisse relaxatum arrestum ad hunc effectum, instante Ordinario, & Capitulo.

His sic stantibus remanent inconcussa illa omnia, quæ diximus circa dictum statutum c. 5. cuius vigore ostensum est propter onus Missarum Canonicatus Ecclesiæ Collegiæ Carpi esse sacerdotales propter concursum obligationis ad residendum. Et propterea non est mirum, si Canonicus in legitima ætate constitutus potest dicere se arctatum, quia occasione beneficij recepti ille dicitur arctatus, qui non habet ordinem illi beneficio annexum. Nicol Garz. *de benef. p. 5. c. 7. n. 98.*

Bene igitur dictus Canonicus expressit, & narravit Pontifici eius Canonicatum esse sacerdotale, & ipsum stante legitima ætate esse arctatum, quia ex prædictis constat veridicè fuisse locutum, etiam attento rigore, etenim si epicheiam respiciamus, potuisset etiam contendere Brevis executio, quia huiusmodi verba possent etiam rectè intelligi cum aliqua mitigatione, non præcisè, sed causatiuè, quia licet Gratiæ soleant strictè interpretari, quia conuellant ordinem præscriptum, tamen quando nemini detrimentum afferunt, vt hic, debent ampliari, & ad æquas causas produci, & ratione etiam analogica extendi, vt inquit perbellè Ruslin. *tract. de benef. cap. 13. num. 64.*

Hinc est, quodd impetrans dignitatem, quæ re vera erat officium, talis expressio non vitiat gratiam, vt post Gemin. *conf. 111. incipit, Dominus noster*, inquit Rota *decis. 4. n. 56. de rescriptis in antiquis*, aliàs est 502. pulchrè Ioan. Staphil. *tract. de grat. expell. rit. de modo, & form. impetr. n. 19 20.* Ita dicamus, quodd etiam si iste Canonicus non esset arctatus præcisè, quia tamen causatiuè saltem astringitur ad celebrandum, quatenus ipse velit per se obire munera suæ dignitati incumbencia ad mentem Concilij Trid. gratia Pontificis debet sustineri, maximè cum præualeat interpretatio, vt actus sustineatur, non autem pereat. Seraph. *decis. 627. n. 10.* Nihil tamen indigemus hac pia interpretatione, quia satis vidimus veridicè fuisse narratum dictum Canonicatum fuisse, & esse sacerdotalem.

His rationibus compellor dicere dictum Canonicum nihil mendacij in precibus Sanctissimo porrectis narrasse, & ided ei concedendum esse Brevis executionem, ordinumque susceprosum executionem. Vtrique rigorosè res examinanda esset, si ille obtinuisset dispensationem, ne ordines suo beneficio annexos debito tempore suscipere teneretur, verùm in ea gratia, quæ illi conceditur, vt possit propria munia ad mentem Concilij obire, non debet, neque æquum videtur tam stricto iure procedere, sed cum eo benignè agendum est, & maximè, quia etiam si in aliquo fuisset offensum, potest Ordinarius ratificando ordines susceptos vitium abolere, potest enim Episcopus, seu Ordinarius dispensare cum ordinato extra tempora, *cap. consultationi*, vbi gl. & DD. *de tempor. ordin.* Ioan. Azor. *inst. mor. p. 2. lib. 3. c. 50. q. 10. vers. cum eo itidem, qui recepit.*

Verùm cum de eadem re requisiti fuissent ad ferendum suam sententiam adm. RR. DD. Dionæus Corrigius Vicarius Mutinæ, & Constantius Scola eius successor, Bartholomeus Grilinz. Vicarius Carpi, qui omnes erant I. C. noti nominis, & pariter adm. RR. DD. Ioan. Baptista de Hortis Canonicus S. Petronij Bononiæ, & Sacra Theologiae vnus ex primariis Lectoribus, Rodolphus Pius FF. S. Francisci de Obseruantia Theologus, & Ioan. Ferretus Regiens. FF. S. Francisci Conuentualium Theologus Cat.

dinalis Estensis hanc eadem sententiam amplexi sunt, & ego vidi eorum vota, & à plerisque ab ore eorum audiui, & omnes iudicauerunt dictum Canonicum fuisse ritè, & rectè ordinatum, ex quibus præualuit nostra sententia apud Ordinarium Carpi, qui dictum Canonicum postea libenter recepit, & admisit ad Missam celebrandam, quem ego totis vitibus tutatus sum, & libentissimè amicitia ergò, licet postea ipse inamemor huius beneficij aliquantulum in me recalcitrauerit, spemque meam fefellerit, quem tamen non cessabo amare, & iuxta opportunitatem ei seruitium præstare. Et ita, &c. saluo, &c.

IOAN. BAPTISTA CIARLINIUS.

CAPVT XXXIX.

EPI TOME.

Alienatio bonorum Ecclesiæ reseruato beneplacito Apostolico an præsumatur solemnitis ex cursu 30. annorum cum obseruantia contractus, & quando, & an liceat pœnitere ante obtentum beneplacitum.

SVMMA'RIVM.

- 1 Alienatio bonorum Ecclesiæ copulatiuè requirit causam, & solemnitatem.
- 2 Alienatio bonorum Ecclesiæ requirit assensum Apostolicum.
- 3 Facta non præsumuntur.
- 4 Beneplacitum apostolicum præsumitur ex cursu 30. annorum cum obseruantia contractus.
- 5 Alienatio rerum Ecclesiæ ex cursu 30. annorum præsumitur solemnitis & utilis.
- 6 Assensus Apostolicus an præsumatur ex cursu 30. annorum.
- 7 Solemnitas extrinseca an præsumatur ex cursu decem, vel 30. annorum.
- 8 Alienatio non præsumitur solemnitis ex cursu temporis, nisi obseruantia sit certa, & clara.
- 9 Alienatio non censetur solemnitis ex solo cursu temporis sine alia coniectura.
- 10 Obseruantia contractus facit eum præsumere solemnem.
- 11 Beneplacitum Apostolicum reseruatum, vel enunciatum ex cursu temporis an præsumatur.
- 12 D. Etio, Præsertim, quid significet.
- 13 Beneplacitum an præsumatur existente contradicte.
- 14 Iudicium redditur in inuitum.
- 15 Beneplacitum Pontificis an præsumatur non probata eius scientia.
- 16 Scientia Pontificis an requiratur in præsumendo eius assensu ex cursu temporis.
- 17 Distio, Maximè, quid importet.
- 18 Beneplacitum an præsumatur, quando positum est in conditione.
- 19 Ablatiui absoluti faciunt conditionem.
- 20 Beneplacitum reseruatum an requiratur, vbi aliàs eo non fuisset opus.
- 21 Clausula, quatenus opus sit, quid operetur.
- 22 Substitutus sub conditione, an possit probare conditionem per præsumptiones.
- 23 Beneplacitum an præsumatur, quando ex facie instrumenti de illo non apparet.
- 24 Solemnitas non præsumitur, vbi ex instrumento apparet non adfuisse.
- 25 Assensus Apostolicus an debeat precedere, vel sequi alienationem.

- alienationem bonorum Ecclesie.
 26 Licentia, & consensus quomodo differant.
 27 Beneplacitum non potest apparere ex instrumento, in quo
 reseruat.
 28 Titulum meliorem quando quis habere præsumat.
 29 Tempus vite Prælatis alienantis an deducatur ex tempore
 30. annorum ad præsumentum beneplacitum.
 30 Beneplacitum præsuntur ex cursu 30. annorum, non de-
 ducto etiam tempore vite alienantis.
 31 Beneplacitum an præsuntur in iis, quibus ius commune
 resistit ex cursu 30. annorum.
 32 Præiudicium magnum an impediatur præsumptionem bene-
 placiti.
 33 Lis capta an impediatur præsumptionem beneplaciti.
 34 Restitutio in integrum an impediatur præsumptionem be-
 neplaciti Apostolici.
 35 Restitutio in integrum supponit validitatem actus.
 36 Alienationes inualidas renouant Paulus I V.
 37 Pauli I V. constitutio de bonis Ecclesie non alienandis re-
 uocata.
 38 Clausula, reseruat beneplacito Apostolico, facit
 conditionem.
 39 Beneplacitum reseruat debet expediri, etiam si alioquin
 non sit necessarium.
 40 Condicio nihil ponit in esse.
 41 Beneplacito Apostolico nondum expedito non est quasitum
 ius ad rem.
 42 Pœnitentia locus est in alienatione bonorum Ecclesie ante
 expeditum beneplacitum.
 43 Alienatis bonis Ecclesie an liceat reslire à contractu.
 44 Feudum si alienetur sans assensu Domini, an liceat pœni-
 tere.
 45 Vendens sub conditione an interim possit pœnitere.
 46 Contractus potest claudicare favore Ecclesie.
 47 Ecclesie bona alienans quando possit recedere à con-
 tractu.
 48 Commissarij Apostolici licet non pronunciauerint, tamen
 licet alienantibus pœnitere.
 49 Transactio in beneficalibus non valet sine assensu Aposto-
 lico.
 50 Iudex Ecclesiasticus an sit competens contra laicum in
 contractu emphyteusis.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

V Sque de anno 1596. sub die 6. Iulij M. R. Canonici,
 & Capitulum S. Prosperi Ciuitatis Regij concess-
 runt in emphyteusim D. Cæsari de Vettiis vnam eorum
 domum sitam in dicta Ciuitate pro annuo canone duca-
 torum octo cum declaratione, quod prædicta facere in-
 tendunt, accedente consensu, non solum Episcopi Re-
 gij, sed etiam Sedis Apostolicæ, & non alias, aliter, nec
 alio modo, quatenus opus sit. Mortuo dicto D. Cæsare
 in eius locum successerunt R. D. Octavius, & D. Prosper
 de Vettiis eius filij, quoniam emphyteusis fuit stipulara
 etiam pro descendens, tam masculis, quam foemini-
 nis. Verum die ultimo Augusti 1626. iidem Canonici
 mouerunt litem contra dictos DD. Octavius, & Pro-
 sperum, asserentes nullam, & inualidam fuisse dictam
 concessionem, quia nunquam fuit obtentum benepla-
 citum Sanctissimi, vt fuit conuentum. Responsum fuit
 à Vettiis omnia fuisse solemniter acta, & fuisse etiam
 impetratum dictum beneplacitum, non teneri tamen
 ad eius probationem, stante lapsu 30. annorum, iun-
 cta obseruantia contractus, cum traditione possessio-
 nis dictæ domus, & solutione canonis. Quæritur quid
 iuris.

Et sanè pro parte dicti Capituli videbatur instè allegari
 nullitatem dicti contractus, quia certum est in aliena-
 tione bonorum Ecclesiæ duo copulatiue requiri, causam
 scilicet, & solemnitatem, adè vt alterum sine altero
 non sufficiat, cap. 1. de rebus Eccl. non. alien. in 6. Clem. i.
 Ioan. Bapt. Ciarlinij controu. for. Tom. I.

ead. Tusch. littera A, concl. 271. num. 1. Quarant. in
 sum. Bull. verb. alienatio, ante num. 15. Rota diuers.
 decis. 300. n. 1. p. 4. Farinac. decis. 300. n. 1. cent. 3. Anch.
 lun. 99. fam. lib. 2. quest. 52. num. 3. Ricc. in prax. resol. 12.
 num. 1. præcipua autem solemnitas est consensus Apo-
 stolicus, vt in extrau. Ambitiosa, de rebus Eccl. non alien.
 quem hic interuenisse non apparet, & nisi probetur, non
 præsuntur, quia est quid facti, l. in bello, §. facta, ff. de
 captiu. & postlim. reuers. l. verius, de probat. propter quod
 concludendum videtur dictam concessionem fuisse inua-
 lidam.

Verumtamen aliud mihi visum fuit, & contrarium
 putavi verius, & receptius, siquidem iam transacti sunt
 30. anni & ultra à die huiusmodi liuellationis vsque ad
 diem mortæ litis; & cum tradita fuerit dictæ domus pos-
 sessio dicto D. Cæsari, & adhuc eius filij in ea perseuera-
 rint, & semper soluerint canonem annuum, omnia præ-
 sumuntur solemniter acta, quia ex huiusmodi obseruan-
 tia contractus iuncto cursu 30. annorum, non solum
 præsuntur interuenisse beneplacitum apostolicum, sed
 etiam alienatio censetur Ecclesiæ utilis, ex gl. in cap. per-
 uenit, vbi Ioan. de Imol. n. 11. 12. de empt. & vend. Anch.
 conf. 136. n. 2. Alex. conf. 50. n. 7. lib. 5. Gozad. conf. 73. n. 21.
 vbi de communi. Curt. lun. conf. 313. n. 79. lib. 3. Soc. lun.
 conf. 22. num. 16. lib. 1. Gabr. conf. 82. n. 31. lib. 2. Quarant.
 in sum. Bull. verb. alienatio, sub num. 46. vers. vt huius
 articuli, Tusch. littera S, concl. 326. num. 11. 39. Puteus
 decis. 365. n. 4. lib. 2. Seraph. decis. 792. n. 1. vbi de com-
 muni, & decis. 1080. n. 7. & decis. 1228. n. 1. & decis. 1319.
 num. 3. Rot. diuers. decis. 179. num. 1. p. 2. Farin. decis. 694.
 num. 5. p. 1. & decis. 506. num. 1. 2. p. 2. Ludouic. decis. 343.
 num. 1. 4. 5. & Beltram. ad Ludouic. decis. 354. num. 18.
 Coccin. decis. 32. num. 16. & decis. 301. num. 2. 3. Gratian
 decis. 150. n. 4. Rot. in una Mediolan. rescissionis permuta-
 tionis, 10. Iann. 1597. coram Pamphilio, vt apud Marchef.
 de commiss. p. 1. fol. 113. num. 3. & fol. 120. n. 2. Gonz. ad
 reg. 8. gl. 12. n. 76. Garz. de benef. p. 12. c. 2. n. 179. vers.
 in qua, & n. 180. Marchef. de commiss. p. 1. c. 2. num. 106.
 Gratian. disc. for. lib. 5. cap. 867. num. 50. & cap. 893.
 num. 17. Prax. Archiep. c. 106. num. 1. vers. contraria, in
 magnis, Marefc. var. resol. lib. 1. c. 13. num. 9. Barbof. de
 off. Episc. part. 3. alleg. 95. n. 72 73. Homobon. de exam.
 Eccl. p. 2. tract. 9. c. 22. q. 66. supp. 2. vers. excipitur, ibi: est
 etiam communis, ex quibus cognoscitur de hac re non
 esse dubitandum, & verum esse, quod talis alienatio
 non solum præsuntur sollemnis, sed etiam utilis ex cursu
 tanti temporis. Marchef. de commiss. p. 1. d. fol. 113. n. 3.
 & Ludouic. decis. 343. num. 1. latè Franc. Viuius decis. 533.
 num. 34 35.

Benè verum est, quod multi aliter putauerunt, sen-
 tientes ex cursu temporis non præsumi assensum apo-
 stolicum, sed illud probandum esse, etiam si interueniat
 contractus obseruantia, quia requirit scripturam, quæ
 nisi ostendatur, non præsuntur, & quia respicit solem-
 nitatem extrinsecam, quæ pariter non præsuntur, nisi
 probetur, ex Bald. in l. 2. C. de leg. har. Felin. in e. Albe-
 ricus, in fin. de testib. & in cap. sicut, num. 33. vers. bene
 facior, de sent. & re iud. Alex. conf. 9. num. 7. lib. 3. &
 conf. 17. num. 8. lib. 4. Afflict. decis. 107. in fin. Crott. in
 l. sciendum, num. 25. de verb. oblig. Bero. in cap. nulli,
 num. 62. de constit. Crauet. de antiq. temp. part. 3. princ.
 in princ. num. 18. Ruin. conf. 23. num. 19. lib. 5. Capye.
 decis. 4. num. 29. 30. pulchrè vide Menoch. de præf. lib. 3.
 præf. 132. num. 70. 71. latè Grilinz. conf. 158. num. 13. &
 sequentibus.

Sed verior est, & magis recepta prior sententia, & hæc
 vltima solum procedit, & potest habere locum, quando
 tantum adest cursus 10. annorum ad præsumendam solem-
 nitatem, vbi enim tractatur de graui præiudicio, vt in
 alienatione bonorum Ecclesiæ, non sufficit lapsus decem
 annorum, sed requiritur spatium 30. saltem annorum cum
 obseruantia contractus. Felin. in e. illud, n. 6. in fin. de præf.
 Dec.

Dec. conf. 442. n. 33. Tusch. littera S, concl. 326. n. 2. Gabriel. conf. 82. n. 31. lib. 2. Seraph. decis. 792. num. 1. in princ. pulchrè Marefc. var. resolut. lib. 1. cap. 13. n. 12. Viuius d. decis. 534. n. 35. 36. 37.

Aduerte tamen, quia stante cursu 30. annorum non sufficit ad præsumendam solemnitatem obseruantia præsumpta, quia debent esse clara, & certa, ne concurrant duæ præsumptiones. Marefc. d. c. 13. num. 13. 14. Coccin. decis. 301. n. 4. & semper memoriæ serues, quodd solus cursus 30. annorum non sufficit, alia non extante coniectura. Quarant. in d. verb. Alienatio, sub n. 46. vers. verum
 10 quia: sed bene pro coniectura sufficit obseruantia contractus, & solutio canonis: Rot. diuers. decis. 179. n. 1. p. 2. cum aliis supra adductis.

Non obstat autem firmatæ regulæ illa limitatio, quam nonnulli adducunt, vt prædicta procedant, quando beneplacitum Apostolicum non est reseruatum, vel enunciatum. Nam verius, est, & receptius; quodd siue enunciatur, vel referuetur, siue non, semper ex cursu 30. annorum cum obseruantia contractus præsumitur Apostolicis, & in his terminis loquuntur Prax. Archiep. d. c. 106. n. 1. vers. vbi dicit. Seraph. decis. 792. num. 4. & decis. 1319. num. 2. 3. Fatin. decis. 506. num. 3. part. 2. Beltram. ad Ludouif. decis. 343. num. 5. & decis. 354. n. 18. Gratian. decis. 150. n. 4. & ibi Add. num. 3. 4. Gonz. ad dicta reg. 8. gl. 22. num. 77. Garz. de benef. p. 12. c. 2. n. 185. Marefc. d. c. 13. num. 11. Rota penes Marchef. de commiss. p. 1. fol. 113 num. 31. & fol. 120. num. 2. Gratian. disc. for. lib. 5. c. 867. num. 51. Homobon. de exam. Eccl. p. 2. d. q. 66. supp. 2. vers. ex ipitur, pulchrè Giouagn. conf. 27. n. 42. lib. 2. vbi alias allegat, & probat, quodd siue solemnitas sit enunciata, vel reseruata in instrumento, siue non, semper ex cursu 30. & 40. annorum præsumitur interuenisse confirmatio Sedis Apostolicæ, ex quibus colligitur non esse faciendam huiusmodi distinctionem, nec curandum de argumento desumpto à duabus præsumptionibus, quia si res bene perpendatur, non concurrunt, & responder Seraph. d. decis. 1042. num. 4. & Rota penes Marchef. de commiss. d. p. 1. fol. 120. n. 2.

Quinimmo vbi beneplacitum Apostolicum est reseruatum, videtur adesse minùs difficultatis, quia iam voluntas videtur satis probata, & non indiget præsumptione, & hoc satis probat Fatin. d. decis. 694. num. 5. part. 1. vbi inquit præsumi beneplacitum Apostolicum ex spatio 30. annorum, præsertim quando est reseruatum in instrumento, illa enim dictio *Præsertim*, denotat casum expressum esse minùs dubitabilem, ex l. 1. §. pater, ff. de collat. Tusch. littera D, concl. 309. num. 9. 10. Menoch. conf. 69. num. 26. neque refert in casu Farinacij fuisse postea aliter iudicatum, quia illud euenit eo quodd deficiebat obseruantia contractus, non quia hæc regula patitur aliquam difficultatem.

Non obstat secunda limitatio, quodd beneplacitum non præsumatur ex cursu 30. annorum quando adest, qui se opponat, iuxta Grilinz. conf. 158. num. 6. Nam hoc nullo modo verum dici potest, cum omnes prædicti DD. & Rotæ decisiones, quibus probatur ex cursu temporis præsumi beneplacitum, loquantur in terminis, vbi extant oppositores; & certè, nisi adesset, qui se opponeret, in Rota, vel in iudicio de hoc non quæreretur, quia iudex non impartitur officium nisi imploranti, & si iudicium adest, conuincitur adesse quoque contradicteorem,
 14 quia iudicium redditur in inuitum, l. inter stipulantes, §. 1. ff. de verb. oblig. Peregr. de indic. lib. 2. ad rub. indic. n. 45. & quia in iudicio interueniunt index actor, & reus. Peregr. d. loco, n. 38.

Non obstat tertia limitatio, vt tunc ex cursu temporis præsumatur beneplacitum, quando Pontifex habuit scientiam alienationis verè, vel præsumptiuè, velut si in loco vicino celebrata esset, vnde notitia ad Principem verisimiliter peruenire potest, secus esse dicunt, vbi non probatur Pontificem habuisse alienationis cognitionem.

Ita pulchrè Felin. in cap. sicut, n. 33. vers. bene fateor, de sent. & re iud. Afflict. d. decis. 107. n. 7. vers. & cum non sit probatum, Ceph. conf. 628. num. 8. Redoan. de rebus Eccl. non alien. in præfatione, q. 48. n. 16. Mascard. de probat. concl. 416. num. 2. Menoch. d. lib. 3. præf. 132. num. 71. Quarant. d. verb. alienatio, sub n. 46. vers. limitatur primò, Dec. conf. 409. num. 2. 6. 13. Tusch. d. littera S, concl. 326. num. 14.

Nam hæc limitatio non est vera absolute, nisi quando tractatur de ipsiusmet Pontificis præiudicio, vel non adest cursus 30. annorum, sed tantum decem vel viginti, tunc enim assensus Apostolicus non præsumitur: verum quando non tractatur præcipuè de Pontificis damno, & lapsum est tempus 30. annorum, vt hic, tunc omnia præsumuntur solemniter acta, etiam si non probetur scientia Pontificis, quia huiusmodi probatio non est necessaria, quia si præsumitur assensus Pontificis, sequitur necessariò etiam illius scientiæ præsumptio, nec dicuntur duæ præsumptiones, sed vna tantum, quia vna venit in consequentiam alterius: sic pulchrè Gabriel conf. 82. n. 31. 33. lib. 2. perbellè etiam Ioan. Aloyf. Ricc. in prax. resol. 32. la 2. num. 1. vbi allegat multas Rotæ decisiones: latè etiam Marefc. d. c. 13. n. 10. vbi de communi testatur apertè Gratian. decis. 150. n. 4. Fatin. decis. 506. num. 4. p. 2. vbi ad contraria respondet, & dicit præsumi ex cursu 30. annorum beneplacitum tale, quale sufficit ad validitatem actus, alioquin destrueretur regula, & de magis communi testatur Quarant. d. verb. alienatio, sub n. 26. vers. secundò limitatur, & colligitur etiam ex Rota penes Marchef. de commiss. p. 1. fol. 120. num. 1. ibi: *maximè procedit stante scientia Pape*, illa enim dictio, *Maximè*, licet includat casum magis dubitabilem, illum tamen in-
 17 cludit, & æqualiter determinat: Dec. in l. qui se patris, num. 20. C. unde liberi, Menoch. conf. 69. num. 26. aded, vt æquè præsumatur beneplacitum, si Papa sciuisse non probetur, ac si habuisse scientiam, & passum fuisse ostenderetur.

(Non obstat quarta limitatio, vt ex cursu temporis qualicumque non præsumatur assensus Apostolicus, quando ex partium conuentione ille requiritur in ipsa alienatione ob clausulam [Accedente consensu Sedis Apostolicæ, vel quatenus interueniat beneplacitum Apostolicum, & non aliàs, aliterve, aut alio modo:] tunc enim quia conditionaliter & præcisè requiritur dictus assensus, omnino adesse debet, etiam si aliàs non esset necessarius, & verè, non præsumptiuè debet probari, vt ex multis videtur concludere Quarant. d. verb. alienatio, sub num. 26. vers. declara vt hac, Ruin. conf. 68. num. 18. lib. 1. Bero conf. 19. num. 14. lib. 3. Canal. decis. 8. sub num. 23. Ludouif. decis. 192. num. 1. 3. Ricc. in prax. resol. 33. n. 1. 2. 3. etenim conditio huiusmodi non videtur impleri, nisi quando beneplacitum obtinetur. Veral. decis. 205. num. 3. part. 1.)

Nam hæc limitatio sicut non est vera, ita est eadem cum prima vbi alienatio fuerat facta, reseruato beneplacito Apostolico; certum est enim ablatinos absolutos importare conditionem, l. facta, §. rescripto, ff. de verb. oblig. §. ab hostib. Inst. de Atrial. tit. Bald. in l. 1. ff. de leg. 2. Pacian. conf. 52. n. 68. propter quod idem est alienare rem Ecclesiæ reseruato beneplacito, vel accedente consensu Sedis Apostolicæ, & tamen vidimus ex multis auctoritatibus, & Rotæ decisionibus præsumi beneplacitum etiam vt supra reseruatum, & multum ad rem id ipsum probat Rota in dicta Mediolanensi coram Pamphilio in una Casalis, apud Marchef. de commiss. p. 1. fol. 113. n. 3. vbi clarè fuerat reseruatum Beneplacitum, & aderat pactum de eo obtinendo, & ad talem effectum erant constituti procuratores aded, vt constaret de enixa voluntate contrahentium, & licet non ostenderetur, tamen Rota censuit illud præsumi ex dicto cursu temporis cum obseruantia contractus: idem allegat Fatin. d. decis. 506. n. 3. p. 2. vnde etiam si beneplacitum sit in vim conditionis reseruatum, adhuc præsumi

præsumi spatio 30. annorum bene dixit Homobon. *d. tra-
ctat. de exam. Eccl. p. 2. tract. 9. cap. 12. q. 66. sup. 2. vers.
excipitur, ibi: est etiam.*

Neque nocent Riccius, & Ludouicinus in locis alle-
gatis, quia non faciunt ad rem, non enim quærunt, an
ex cursu temporis præsumatur beneplacitum, sed an re-
quiratur in contractu, vbi aliàs non fuisset necessarium,
eo quod fuerit deductum in pactum, sine tamen clau-
sula, *quatenus opus sit*, & concludunt vtrique requiri,
quia talis videtur fuisse mens contrahentium, & ita hanc
rem intelligit Gratian. *discept. for. lib. 1. c. 168. num. 13.*
& non procedunt vterius quærendo, an in tali casu ex
cursu temporis præsumetur beneplacitum. Bene verum
est, quod etiam si hic esset casus noster, nihil tamen obse-
ret, quia habemus clausulam, *quatenus opus sit*, quæ
tollit huiusmodi difficultatem, vt per Gratian. *disc. for.
lib. 5. cap. 926. n. 4.*

Si loquimur de Quaranta, & aliis superius adductis,
facile tollantur, siquidem nihil allegant in terminis de
beneplacito Apostolico, sed fundant se in illo axiomatico,
quod probatio posita in conditione debeat fieri verè, &
non præsumptiuè. Idèò respondendum est, quod hic pro-
batio beneplaciti non est posita in conditione, sed tan-
tum beneplacitum ipsum, & propterea cum actus, super
quo fundatur præsumptio, scilicet alienatio, plenè ex
instrumento à Canonicis producto fuerit probatus, non
est mirum, si postea admittitur præsumptio ipsius bene-
placiti, vt inquit Rota in dicta Casalis, penes Marches.
de comm. ff. p. 1. fol. 120. num. 2. vers. nec obstat. Vnde ad
propositum videmus, quod licet aliquis fuerit substitutus
sub conditione, si grauatus decesserit sine filiis, ta-
men substituto agenti sufficit probare præsumptiuè eue-
nisse casum. Bart. in l. ex facto, §. si quis autem, vbi Ang.
Castr. & Rip. ff. ad Trebell. Decian. conf. 50. num. 20. lib. 1.
Gabriel. conf. 107. num. 3. lib. 1. Surd. conf. 92. num. 19.
Fular. de substit. quest. 436. num. 3. & idèò allegata in
contrarium nihil nocent, quia hic non fuit dictum, si
probetur beneplacitum, sed si accedat, quod efficit, vt
ipsum sit in conditione, non autem eius probatio.

Non obstat quinta limitatio, vt ex cursu temporis non
præsumatur beneplacitum, quando ex facie instrumenti
de illo non appareret, ex Redoan. tract. de rebus Eccl.
non alien. quest. 39. num. 23. eo quod solemnitas talis
non censetur interuenisse, vbi ex ipso instrumento ap-
paret de contrario, nempe consensum, vel solemnita-
tem in actu requisitam non adfuisse: ita latè Garz. de
benef. part. 1. cap. 2. num. 188. Marches. de commiss. p. 1.
cap. 2. fol. 60. num. 107. Barbof. de off. Episc. part. 3. alle-
gat. 73. vers. nisi, eò, quia non præsumitur actum,
quod non fuit scriptum, l. fin. C. de iur. & fact. ignor.
cum vulg.

Nam responderetur prædicta nihil nocere casui nostro,
si iuxta suos terminos intelligantur, possunt enim pro-
cedere, vel quando ex instrumento ipso negativa con-
cludenter probaretur, velut si diceretur in eo, quod be-
neplacitum non est necessarium, vel quod non potuit
haberi, vel quando fiunt diligentia pro inueniendo illo
in actis Notarij illius officij, in quo assererebatur in instru-
mento illud esse, si enim non reperitur, negativa satis
videtur probata, ita enim loquitur Marches. d. fol. 60.
num. 107. & alij quoque, ita vt prædicta procedant in
negatiua facti, quæ diceretur contineri in ipso instru-
mento, non etiam si extra instrumentum poterat fieri,
vt hic, vbi assensus Apostolicus non requiritur in actu
alienationis, dummodo non tradatur possessio, sed sa-
tis est, quod subsequatur, hæc enim est differentia inter
assensum, & licentiam, vt hæc præcedere debeat, ille
subsequi possit. Ricc. in prax. resol. 24. num. 1. in magnis,
Cald. de iur. enph. lib. 4. cap. 11. num. 7. vers. in quo, &
seqq. vbi ceteros allegant; vnde est, quod vbi assensus
Apostolicus valet adhiberi ante, vel post actum, sola
inspectio actorum non probat illum non fuisse adhibi-

tum, vt inquit Gratian. *disc. for. lib. 1. cap. 867. num. 53.*
Et propterea bene in casu nostro satis probatur in in-
strumento non interuenisse beneplacitum, quia dicitur,
Accedente consensu; immò de eo constare non potest nisi
separatim. Gratian. *decis. 150. num. 4.* sed quod postea
etiam altera die Pontifex non consenserit, nequiquam
probatur ex illo instrumento.

Accedat, quia pro parte DD. Canonicorum ex dicto
instrumento non satis probatum est dictos de Vettiis
liuellarios habere titulum infectum sine solemnitati-
bus, quoniam potest esse, quod illi habeant alium ti-
tulum meliorem, & aliud extet instrumentum, vigore
cuius non sit necessaria allegata probatio. Nam si Ver-
tij produxissent dictum instrumentum, vtrique ex-
cludissent præsumptionem alterius tituli, sed quia fuit
productum à Canonicis, non tollitur possibilitas ti-
tuli melioris. Rot. diuers. *decis. 731. num. 20. part. 1.*
Farin. *decisione 489. numer. 4. part. 2.* Beltram. ad Lu-
douif. *decis. 353. num. 19.* vbi allegat alias Rotæ deci-
siones.

Non obstat sexta limitatio, quod tempus 30. anno-
rum quod consideratur, & requiritur in præsumendo
huiusmodi beneplacito, non incipiat currere viuentem
Rectore, seu Prælato, qui fecit alienationem, immò
nec post illius mortem, nisi data scientia, & patien-
tia successoris, ex Borgn. Cauale. *decisione 46. numer. 29.*
part. 1. Quarant. d. verb. alienatio, sub num. 46. vers.
hinc non. Barbof. de off. Episc. part. 3. allegat. 95. num. 72.
versic. dicit.

Nam primò potest responderi hîc tempus non posse
computari à die instrumenti in actis producti à DD. Ca-
nonicis, quia liuellarius potest habere titulum melio-
rem, & anteriorem. Beltram. ad dictum Ludouif. d. de-
cisione 353. num. 19. Deinde salua pace dicti Quarant.
non est vera huiusmodi limitatio, nec bene fundata,
quia vtrique potest procedere in præscriptione, in
qua quidem deducitur tempus vitæ Prælati alienan-
tis, sed non sic est in beneplacito præsumendo ex cur-
su 30. annorum & obseruantia subsequuta: ita Seraph.
decis. 1027. num. 13. Marefc. d. cap. 13. num. 17. Marches.
de commiss. part. 2. fol. 578. num. 3. Beltram. ad Ludouif.
d. *decis. 354. num. 19.* sic enim sæpe Rota iudicauit, &
censuit.

Non obstat septima limitatio, vt beneplacitum ex
cursu temporis non præsumatur in iis, quibus ius com-
mune resistit, ex Bero. conf. 114. num. 20. lib. 1. Nam
responderetur id vtrique procedere in illis rebus, quarum
laici sunt incapaces adeo, vt non solum ius resistat, sed
etiam prohibita sit præscriptio, vt in decimis, & simi-
libus, quæ non possunt stare apud laicos, neque quoad
titulum, neque quoad possessionem; secus est, vbi non ve-
ratur præscriptio, vt in rebus prophanis Ecclesiæ, ita di-
stinguit, & declarat Marefc. var. res. lib. 1. c. 13. n. 1. 2. 5. 6.

Non obstat octaua limitatio, vt tunc præsumatur hu-
iusmodi solemnitas in his, in quibus tractatur de mo-
dico præiudicio, secus vbi potest esse magnum dam-
num: ita post Alex. & Soc. inquit Anch. lun. 99. fam.
lib. 2. quest. 52. num. 11. Nam primò responderetur in
facto hic non constare de aliquo præiudicio, nec quod
alienatio prædicta fuerit damnosa. Deinde responderetur,
quod si ageretur de modico præiudicio, sufficeret
cursus decem annorum; sed quia potest tractari de ma-
gno præiudicio, requiritur tempus 30. annorum cum
obseruantia ad præsumendum beneplacitum: ita Marefc.
d. cap. 13. n. 12.

Non obstat nona limitatio, vt conclusio procedat,
si nondum super hoc fuerit mota lis ante cursum 30.
annorum, ex Rota diuers. *decis. 60. num. 6. part. 2.*
Nam responderetur id verum esse, quia beneplacitum
non præsumitur, si lis incipiat ante tempus 30. an-
norum, sed non facit ad casum nostrum, quia iam lapsi
sunt 30. anni ante motum iudicium, vt ex actis
videre

videre est, vnde nihil est, de quo dubitemus: ita Seraph. *decif. 1027. num. 14.*

Non obstat limitatio decima, qua dicitur ex tali cursu præsumi beneplacitum, si non fuerit petita restitutio in integrum, ex Sarmient. *de redd. Eccl. part. 2. cap. 2. n. 6. 7.* Homobon. *de exam. Eccl. d. vers. excipitur*, ibi: *sed quidquid*. Nam responderetur ad hoc propositum non loqui Sarmient. & in præscriptione tantum loqui Homobon. non in ista præsumptione; & propterea nihil ad rem, quia materia restitutionis non potest accommodari nostro casui, vbi agitur de nullitate contractus, quam excludit restitutio, cum supponat validitatem actus. Lap. *allegat. 98. num. 4.* Odd. *de restit. in integr. quest. 43. numer. 25.* Vnde cum in hoc iudicio non fuerit intentatum remedium restitutionis, nihil est, vt de ea verba faciamus.

Non obstat vndecima limitatio, quod prædicta procedant ante tempus *Extranaq. Ambitiosa*, quæ est Pauli I I. & ante constitutionem Pauli I V. non post, eo quod dictus Paulus I V. sua constitutione, quæ incipit: *Iniunctum*, omnes alienationes non solemniter, & cum damno Ecclesiæ factas reuocauit, nullaque temporis præscriptione confirmati decreuit, quod multò magis dicendum est, postquam Prælati iurant non alienare inconsulto Pontifice, propter quod nec in casibus à iure permissis id facere possunt.

Nam responderetur, quod auctoritates, & Rotæ decisiones à nobis allegatæ loquuntur post tempus dictarum constitutionum, vt videre est apud Farinac. *decif. 664. part. 1. & decif. 506. & 537. part. 2.* Ludouic. *decif. 52. Marefc. d. cap. 13.* & alios, qui post prædicta scripserunt, & notas habuerunt dictas constitutiones, & vsum iurandi, quem habent Prælati, & tamen ita censuerunt, quoniam beneplacitum, quod præsumi voluerunt, tollit omnem maculam, non enim dicimus prælatos posse alienare, sed alienasse cum beneplacito apostolico ex iuris præsumptione, quæ pro veritate habetur.

Nec curandum est de constitutione Pauli I V. quia fuit reducta ad terminos iuris à Pio I V. in sua Bulla incipiente, *Pronida*; eo quod satis abundè per anteriores canones fuerat prouisum: sic testatur Prosper Aug. *in add. ad Quarant. tit. de rebus Eccl. non alien. fol. 507.* & Franc. Zipecc. *de iur. Pont. lib. 3. tit. de rebus Eccl. non alien. num. 3.* Homobon. *de exam. Eccl. p. 2. tract. 9. cap. 22. q. 66. supp. 2. vers. excipitur*, ibi: *Sed Pius*. Ex quibus deueni in sententiam dictos fratres de Veriis fore absolueudos à petitis per DD. Canonicos, prout absolui, ita credens iuri esse consonum.

Hic autem placet annexere alium casum alienationis, seu liuellationis bonorum Ecclesiæ, de quo fuit controuersia post vltimam contagiosam pestem, quoniam D. Octavianus de Gazzolis Canonicus S. Prosperi ante contagionem concesserat in emphyteusim quædam bona certi sui beneficii D. Iulio de Scandiano sub certo canone, reseruato tamen beneplacito Pontificis expediendo per dictum D. Iulium suis expensis, quod tamen non procurauit, quia superueniente peste redditus bonorum fuerunt imminuti, & propterea dicebat dictus D. Iulius, quod amplius nolebat perseuerare in huiusmodi contractu, quia ex bonis prædictis vix percipiebat medietatem canonis, & allegabat ante expeditum beneplacitum sibi licuisse pœnitere, & à contractu recedere, quoniam clausula de reseruato assensu apostolico conditionem inducit, & actum suspendit. Glou. *in l. item Labeo, §. 1. vers. pure, ff. fam. ercisc.* Curt. *lun. conf. 77. num. 3.* Paris. *conf. 11. num. 13. lib. 4.* Menoch. *conf. 170. lib. 2.* Cassad. *decif. 2. num. 7. de simonia*, Boër. *decif. 243. n. 11.* Caputaq. *decif. 82. num. 3. part. 3.* Marth. *decif. 195. num. 3.* Ioan. Aloyf. Ricc. *in prax. alienat. rer. Eccl. resolut. 33. num. 1. 2. 3. 4.* vbi probat quod necessarius est dictus assensus stante dicta clausula reseruatiua, etiamsi alias non requireretur.

Et propterea cum nondum sit perfectus contractus, quia conditio nihil ponit in esse, l. *substitutio, ff. de acquirendo rer. dom. cap. 1. de sponsal. in 6. l. si quis sub conditione, ff. si quis omiff. caus.* teste Soc. *lun. conf. 141. n. 3. vol. 2.* sequitur, quod sit locus pœnitentiæ, quia non entis nullæ sunt qualitates. Crau. *conf. 747. num. 22.* & quia ante præstitum assensum nullum ius quaeritur parti etiam ad rem, argumento textus in l. *si quis sub conditione, ff. si quis omiff. caus.* teste Aret. *conf. 11. col. 1.* Cassad. *decif. 24. super reg. Cancell. Ricc. in prax. d. erat. resol. 70. num. 3.* vbi etiam inquit, quod ita tenuit Rota in una Romana domus, 9. Decembris. 1588. coram Seraphino.

Et magis in terminis, quod sit locus pœnitentiæ ante obtentum beneplacitum apostolicum, quando in aliqua dispositione, vel bonorum Ecclesiæ alienatione illud fuit reseruatum, censuerunt Puteus *decif. 353. num. 1. 2. lib. 1.* Achil. *decif. 59. aliis 2. de pact.* Caputaq. *decif. 184. in manuscrip. aliis decif. 12. part. 2.* Rota diuers. *decif. 573. n. 2. p. 1.* Marefcot. *var. resol. lib. 1. c. 14. num. 1. vers. nam quamuis.* Farin. *decif. 255. tomo 2. part. 2.* qui loquitur in terminis nostris.

Nihilominus dixi non licere dicto Domino Iulio pœnitere, sed cogendum esse ad obseruantiam contractus, & ad procurandum beneplacitum apostolicum iuxta conuenta, si placet Ecclesiæ stare contractui, est enim in eius potestate, an velit illi stare, & altera pars non potest contractus nullitatem allegare, quia solemnitas assensus apostolici est inducta in fauorem Ecclesiæ; vnde si contractus sit illi utilis, non potest emptor ab eo recedere, ne quod fauore Ecclesiæ inductum est, retorqueatur in odium, vnde etiam ante obtentum beneplacitum non licet liuellario, seu emptori à contractu resilire inuita Ecclesia, prout pulchrè in terminis censuit Rota in una Romana domus, Veneris 4. Decembris 1592. coram Mantica, vbi ita resoluit, & respondet contrariis, vt videre est apud Cardin. Mantica. *decif. 201. per totam, & idem Mantica. de rac. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 7. num. 53. versiculo ex hoc autem*, pulchrè Gratian. *disc. for. lib. 2. cap. 202. num. 23. 24.* & perbellè etiam Prax. Archiepisc. Neapolit. *cap. 106. num. 4. in magnis*, vbi ita concludit non esse locum pœnitentiæ, & resoluit contraria.

Nam ita etiam seruari videmus in feudis, vt si alienetur saluo assensu Domini, non habeat locum pœnitentia, antequam Dominus dissentiat, argumento textus in l. *fin. §. fin autem, & §. seq. & Auth. res qua, C. communia de legat. Luc. de Peña in l. nulli, C. de fund. patrim. lib. 11.* Afflict. *in cap. Imperialem, in princ. versiculo 11. quero, num. 6.* Marin. Freccia *in consil. diuæ memoriæ, limit. 4.* Molin. *de primogen. Hispan. lib. 4. cap. 3. num. 48.* Ceph. *consilio 91. lib. 1.* Prax. Neapolit. *d. c. 106. n. 4. versic. & ita in feudo.*

Non obstat, quod alienatio prædicta sit conditionalis, quia non sequitur locum esse pœnitentiæ, quoniam venditio etiam conditionalis intelligitur perfecta ad effectum, vt altero inuito, & contradicente non possit dissolui, l. *necessario, §. item si res, cum glossa, & l. si quis vna, ff. de peric. & com. rei vend. l. quod sape, §. in his, de empt. & vend. l. ult. & gl. in l. 1. C. eod. Castr. in l. 2. ad fin. C. quando lic. ab empt. disc. Dec. *conf. 179. num. 3.* Afflict. *decif. 280. num. 3.* Paris. *conf. 89. num. 9. lib. 1.* Mantica. *d. decif. 201. num. 8.* Hier. Gabr. *conf. 16. num. 27. lib. 2.**

Verum quia contractus potest claudicare fauore Ecclesiæ, quæ potest stare contractui etiam inualido ob defectum solemnitatis, si ita ei expediat, licet adhuc pœna contra eos, qui alienant, locum habere possit, Mantica. *d. decif. 201. num. 4. 6. & latè de rac. & amb. conuent. lib. 3. tit. 16. num. 12.* Gratian. *d. disc. 202. n. 23.* Prax. Archiep. Neapol. *d. cap. 106. n. 2.* vbi inquit ita Rotam sæpius iudicasse, ideo facta alienatione sub tali conditione reser-

- 47 uante beneplacitum apostolicum, poterit Ecclesia penitere, & Prælatus poterit à contractu resilire antequam impetretur assensus apostolicus: ita censuit Rota in una *Commissi locationis, Luna 20. Martij 1600. coram Pamphilio, vt apud Marchesan. de commission. part. 1. de signat. gratia diuers. pare. 1. cap. 2. num. 4. fol. 107.* post tamen obtentum beneplacitum neque Ecclesiæ licebit à contractu resilire, etiamsi nondum interpositum fuerit decretum alienationem cedere in euidentem Ecclesiæ utilitatem. *Prax. Arch. Neap. d. cap. 16. num. 3. Marefcot. variar. resol. lib. 1. cap. 14. num. 1. vers. tamen potest, & seqq. nisi tamen Prælatus consensum reuocasset ante obtentum beneplacitum. Rota apud Marchesan. d. cap. 2. num. 4. in fin. fol. 107.*

Non obstant decisiones in contrarium allegatæ, quia loquuntur in beneficialibus, vbi prohibetur transactio sine assensu Apostolico, qui antequam obtrineatur, licet penitere: ita Mantic. d. decis. 201. num. 2. vbi respondet allegatis decisionibus.

Fuit autem in primis disputatum, an in cognoscendo hoc puncto Iudex Ecclesiasticus esset competens contra laicum conuentum ad obseruantiam contractus: verum quia tractatur de re Ecclesiæ, & id laicus non negat, ideo cognitio spectat ad Ecclesiasticum, *cap. si clericus laicum, de for. comper. & maximè ratione connexitatis, cap. quanto, de indic. & vbi controuersia est non super canone, sed super negotio principali emphyteusis Ecclesiasticæ, semper cognitio spectat saltem cumulatiuè ad iudicem Ecclesiasticum: ita latè Farinac. decis. crim 305. num. 2. 3. 4. 13.*

CAPVT XL.

EPITOME.

Pactum retrouendendi iunctum cum aliis præsumptionibus, inducit coniecturam pignoris, & vsuræ, & quando.

SUMMARIUM.

- 1 Ex facto ius oritur.
- 2 Venditio est perfecta non obstante pacto retrouendendi.
- 3 Pacto retrouendendi lapsa non est locus amplius retrouenditioni.
- 4 Venditor censetur venditionem ratificare, lapsa ad redimendum termino.
- 5 Venditio tribuit ius irrenocabile.
- 6 Venditio rescinditur lusione, vel simulatione pignoris.
- 7 Venditor rem semper recuperat, etiam lapsa termino ad redimendum stante lusione, vel usura.
- 8 Contrahentibus licet se inuicem decipere.
- 9 Lasso enormis non inducit contractum usurarium, sed illicitum.
- 10 Emptor stante lusione potest iustum pretium supplere, vel recedere à contractu.
- 11 Usurario in contractu res venit restituenda una cum fructibus.
- 12 Lasso quando rescindat contractum.
- 13 Clausula, Renuntiantes, effectus.
- 14 Simulationis species debet probari.
- 15 Usurarium esse contractum an cognoscat secularis Iudex, vel Ecclesiasticus.
- 16 Usura est mixti fori.
- 17 Usura probatur coniecturis.
- 18 Usurarius contractus quot coniecturis probatur.
- 19 Pactum de retrouendendo, & modicitas pretij facit præsumere usuram cum alia coniectura.

- 20 Statutum Ferraria de venditione cum pacto retrouendendi quomodo intelligatur.
- 21 Qualitas Statuti probanda est.
- 22 Mutuum precedens venditionem quando faciat præsumere usuram.
- 23 Doctorum distinguuntium sententia sequenda est.
- 24 Pretij modicitas notabilis cum pacto retrouendendi facit præsumere usuram.
- 25 Pactum retrouendendi post certum tempus arguit usuram.
- 26 Pactum redimendi in viro bono non arguit usuram etiam cum modicitate pretij.
- 27 Bona fama quomodo praualeat mala fama.
- 28 Venditio est contractus licitissimus.
- 29 Pactum retrouendendi est omni iure licitum.
- 30 Præsumptio mali non oritur ex re bona.
- 31 Pretij modicitas sola non facit contractum usurarium.
- 32 Pactum retrouendendi facit rem minoris valere, etiam termino elapso.
- 33 Retrouendendi obligatio est pecuniæ estimabilis.
- 34 Pacto retrouendendi lapsa emptor non tenetur iustum pretium supplere.
- 35 Pactum retrouendendi quanti faciat rem minoris valere.
- 36 Retrouendendi pactum rem facit minoris valere arbitrio iudicis.
- 37 Pretium non probant testes, qui non aestimant pactum retrouendendi.
- 38 Testis de affectione particulari non probat.
- 39 Testes non probant, quorum dicti oppositum probatur.
- 40 Pretium rei stabilis probatur per venditiones rerum vicinarum.
- 41 Valor rerum probatur ex rebus vicini.
- 42 Pretium secundum communem estimationem quomodo probetur.
- 43 Puri, & purificati idem est iudicium.
- 44 Valor rerum probatur, si ex multis pretiis medium sumatur.
- 45 Lasso probatur ex minimo excessu ultra dimidiam.
- 46 Pretium iustum rerum non est præcise determinatum.
- 47 Pretium iustum non consistit in puncto.
- 48 Pretium vile potest esse iustum.
- 49 Pretium rerum triplex est.
- 50 Pretium præsumitur iustum, de quo partes conueniunt.
- 51 Gabella soluenda onus in venditione an arguat usuram cum pacto retrouendendi.
- 52 Pactum de soluenda gabella per venditorem est licitum.
- 53 Gabella onus non auget rei pretium.
- 54 Pactum insolitum in venditione cum pacto retrouendendi arguit usuram.
- 55 Usura signa sunt pacta insolita.
- 56 Solita si fiant, cessat fraudis, & usuræ suspicio.
- 57 Notorium esse aliquid potest se Iudex in cubiculo informare.
- 58 Pretij modicitas quid efficiat.
- 59 Solitum non inducitur ex unico actu.
- 60 Usurarius an dicatur, qui usuras non exegit.
- 61 Usura suspicio quomodo deducatur ex aliis contractibus.
- 62 Pactum, vt solus venditor redimere possit, valet.
- 63 Retrouendendi pactum an possit excludere aliquam personam.
- 64 Venditorem licet obligare ad retroemendum.
- 65 Usura suspicio tollitur, si vera fiat retrouenditio.
- 66 Venditori licet pacisci de retroemendo.
- 67 Pactum retrouendendi ad tempus est magis licitum.
- 68 Qui malè agit, odit lucem.
- 69 Palam contrahens non dicitur de usura suspectus.
- 70 Palam fieri, vel publicè quid dicatur.

71 Instrumentum

- 71 *Instrumentum factum dicitur publicum.*
 72 *Consuetudo tollit suspensionem usura.*
 73 *Usura suspicio an tollatur per iuramentum.*
 74 *Clausula, Pro iurato, quid operetur.*
 75 *Usura suspicio non cadit in viro bona fama.*
 76 *Usurarius an censeatur contractus in dubio.*
 77 *Simulatum an praesumi possit instrumentum.*
 78 *Usurarius contractus est ipso iure nullus.*
 79 *Libellus indicat, quale sit iudicium.*
 80 *Viam, quam elegisti, hac tibi pateat.*
 81 *Pactum de supplendo, vel augendo pretium in casu non reuenditionis arguit usuram.*
 82 *Pretij augmentum in casu non reuenditionis est insum.*
 83 *Consilij Iustitia Mutina sententia.*

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Cum satis, superque notum sit, & vulgare ius ex facto oriri, per l. si ex plagiis, §. in Dino, ff. ad l. Aquil. Menoch. consil. 366. num. 42. longè à re esse non puto in hoc negotio de eo aliquid in primis praefari. Certum est igitur de anno 1612. sub die 26. Iunii, Dominum N. reum conuentum pretio comparasse ab illustr. Domino N. actore in hac causa quaedam prata Sita in villa Folluli agri Carpenfis, quantitatis bubulcarum decem in rationem libratum centum pro quilibet iugero cum pacto reuendendi intra sex annos incipendos in festo S. Michaelis anni 1611. & casu, quo dictus actor intra dictum tempus non reemeret dicta prata, tunc emptor teneretur supplere pretium, & augere usque ad duc. 14. pro singulis bubulcis, & de his constare ex instrumento in processu registrato, folio 37. 38.

Post quæ dictus venditor passus est labi tempus sex annorum sub silentio, quibus resolutis sub die 8. Aprilis 1619. quasi suscitatus à somno facta pretij oblatione petiit sibi fieri instrumentum venditionis retro, & sibi restitui prata vnà cum fructibus perceptis à die inoræ, vt in processu, fol. 7. natrans pro causa in libello dicta prata tempore venditionis secundum communem aestimationem valuisse plaris quarta parte totius pretij, reus verò totum negat, & actorem iure, & tempore exclusum esse penitus clamat, ideo quaeritur quid iuris.

Et sanè cum in prima instantia reus negligenter egisset, quasi in re clarissima sibi videretur impossibile iudicem posse iudicare locum esse reuendendi, tamen aliter euenit, propter quod negotium aliquid existimationis recepit videtur: introducta igitur appellatione res coepit ardentius tractari, & verè ego sentio actorem actione carere, & inani fatigari labore, quia emptori ius irreuocabile est acquisitum, venditio enim perfecta est, etiam si adsit reuendendi pactum. Giurb. in consuet. Messan. part. 1. cap. 10. gl. 10. n. 15. versiculo quia reuendendi, & effluxo ad reuendendum termino venditor non est amplius audiendus, cum ceciderit à redimendi facultate, cum tale tempus censeatur appositum causa finientis obligationis, permissum enim ad tempus, prohibitum censeatur post illud tempus, ideo venditor non potest amplius reuenditionem petere. Ang. conf. 99. incipit: Titius, quem sequitur Gramm. consil. 19. numer. 7. Iaf. in l. cum qui ita, §. qui ita, num. 7. vers. facit, ff. de verb. oblig. Dec. in l. petens, num. 7. vers. similiter, C. de pact. Cagn. in l. 2. num. 63. & ibi latè Ioan. Bapt. Lup. n. 92. C. de pact. inter empt. & vend. pulchrè Soc. consil. 241. n. 14. lib. 2. Tiraq. de retract. conuent. §. 1. gl. 2. num. 43. 44. 45. 46. 47. Ruin. conf. 82. num. 3. lib. 1. Paris. conf. 81. n. 31. lib. 2. Rol. conf. 10. num. 12. lib. 2. Crau. conf. 685. num. 4. Ceph. consil. 496. num. 23. 36. 37. Honded. conf. 33. numero 89. lib. 2. Surd. consil. 52. n. 27. Rot. diuers. decis. 272. num. 1. part. 1.

Vnde talis venditor lapsus ad redimendum termino censeatur venditionem tacite confirmasse, & approbasse. Cagn. in d. l. 2. num. 64. vers. item patiens. Ceph. consil. 262. num. 12. & conf. 496. num. 22. idèd non est mirum, si venditione iam omni ex parte perfecta venditor amplius non admittitur ad recuperandum, quia venditio tribuit ius irreuocabile. Ceph. consil. 406. numero 14. & segg. Cyriac. contr. 240. numero 56. part. 2. quod solum satis esset reo conuento pro reportanda victoria.

Stante igitur lapsu termini videtur, quod venditor non possit hunc contractum infringere, nisi alterutro ex remediis, vel quia fuerit enormiter latus, l. 2. vbi DD. C. de rescind. vend. vel quod probet venditionem fuisse pignoratitiam, simulatam, & usurariam, ad terminos cap. ad nostram, vbi DD. de empt. & vend. si enim alterutrum verificaretur, lapsus temporis nihil noceret venditori, quin rem venditam posset recuperare, etiam post 30. annos, vnà cum fructibus usque ab initio perceptis. Dec. in l. petens, num. 7. vers. si tamen, C. de pact. Soc. Iun. conf. 104. num. 2. 3. 14. lib. 3. Borgn. decis. 2. num. 42. part. 2. Decian. conf. 84. num. 10. 11. 12. lib. 2. Lup. in d. l. 2. num. 96. C. de pact. inter empt. & vend. Ioseph Lud. conclus. 51. vers. & quando, Surd. decis. 34. num. 4. 5. Aluar. Valasc. conf. 70. num. 16. part. 1.

Sed in vtroque puncto clausum est ostium venditori, nam si de primo loquimur, certum est in iure contractum non dici illicitum propter solam modicitatem pretij, nisi interueniat læsio vltra dimidiam iusti valoris, quia tam iure ciuili, quàm Canonico licitum est contrahentibus usque ad dimidiam veri pretij partem se inuicem decipere, in foro tamen contentioso, dummodo absit dolus, & fraus ex proposito: ita probat textus in c. cum dilecti, vbi Abb. 1. num. 2. not. & in cap. cum causa, vbi etiam Abb. & Butr. ac Ant. de Burg. num. 21. 22. de empt. & vend. & est textus in l. 2. vbi DD. omnes, C. de rescind. vend. l. item si pretio, §. vlt. ff. locat. l. in causa, §. idem Pomponius, ff. de minor. gl. in cap. si empt. vers. non multum 16. quaest. 1. Aret. in cap. cum causa, num. 12. de restit. Cagn. in d. l. 2. num. 57. ad fin. & num. 65. vers. quæ sententia, C. de pact. inter empt. & vend. Iaf. conf. 153. num. 2. vers. 4. lib. 4. Ruin. conf. 66. sub num. 9. lib. 4. Soc. conf. 48. n. 2. 3. 4. 5. lib. 4. Crauet. conf. 366. n. 14. Rol. conf. 96. n. 36. lib. 2. & conf. 58. n. 17. lib. 4. Ceph. conf. 149. n. 23. Boer. decis. 102. num. 2. in fin. Osafch. decis. 43. n. 8. Cyriac. controuers. 169. n. 13. 14. p. 1.

Neque ex sola læsione etiam enormi inducitur contractus simulatus, & usurarius, aut pignoratitius, sed tantum illicitus, & rescindendus: ita Corn. conf. 266. numer. 1. vers. nec obstat, lib. 1. Cyriac. d. contr. 169. n. 15. Bonac. de contract. disp. 3. quaest. 2. punct. 3. num. 11. vers. hinc sequitur; & idèd stante tam enormi læsione tunc est in potestate emptoris vel iustum supplere pretium, vel iam darò retro accepto recedere à contractu, d. cap. cum dilecti, & cap. cum causa, vbi DD. de empt. & vend. Cæpol. de simul. contract. casu 1. num. 9. Cagn. in d. l. 2. num. 65. ad fin. C. de pact. Menoch. lib. 3. praef. 122. num. 15. Mascard. de probat. concl. 443. num. 9. quod non procederet in contractu usurario, & pignoratitio, vbi res venit restituenda præcisè vnà cum fructibus in sorte, seu pretio compensandis. Cagn. in d. l. 2. num. 65. in fin. Menoch. d. praef. 122. num. 15. Masc. d. tract. concl. 438. num. 1. à quibus colligere licet etiam alias differentias contractus illiciti, & usurarij.

Hic autem nullo modo dici potest talem adfuisse læsionem, siquidem si inspicere velimus actoris petitionem, ea solum allegatur ascendere ad quartam partem: sin eiusdem probationes consideremus, idem resultat effectus, cum probauerit solum de valore ducatonorum 33. & libris quinque pro singulis ingeris, adeo vt concedendo aduersariis quidquid velint, læsio nunquam peruenit, minusque transcendit dimidium iusti pretij, propter quod

quod locus esse non potest rescissioni contractus, tanquam illiciti, vigore d. l. 2. C. de rescind. vend. ut inquit
 12 Soc. Iun. conf. 50 num. 4. lib. 1. immò stante clausula, Renunciantes, & clausula, Pro iurato, de quibus in instrum.
 13 mento, eiusdem legis cessat remedium. Ruin. consil. 16. n. 3. lib. 4.

Præclusa igitur hac via necesse est partem aduersam confugere ad contractum usurarium, & simulatum, eo quod sub nomine venditionis pignus potius constituerint. Verumtamen inspecto tam iure communi, quam municipali, vana est spes, inanisque labor actoris, qui si
 14 hoc intendit, debet speciem simulationis probare. Lud. Gilhaus arbor. iudic. part. 1. cap. 6. §. 165. num. 1. Sed antequam de hoc disceptemus, obiter præmonendi sumus, quod Iudex secularis cognoscere non potest, an contractus sit usurarius, & pignoratitius, etiam si quaestio si mixta iuris, & facti, quia causa est spiritualis; solum enim cognitio ad eum spectare potest, si de facto tantum sit controuersia, hic autem omnis disputatio in iure versatur, ideo partes remittendæ sunt ad iudicem Ecclesiasticum, ne censuræ incurrantur, & seruatum fuisse apparet ex his, quæ in facti narratione scribit Buttr. consil. 37. vide Bald. consil. 311. num. 16. lib. 5. Iaf. in l. quoties, num. 7. C. de iudic. & in consil. 153. n. 3. lib. 4. Dec. consil. 170. n. 3. latissime Borgnin. decis. 2. num. 38. p. 2. Rol. consil. 75. num. 3. lib. 1. Menoch. conf. 862. Verum si magis placeat altera opinio, quod etiam Iudex secularis possit esse Iudex, maxime stantibus statutis punientibus usuram, eiusque cognitionem esse mixti fori tam in ciuilibus, quam
 16 in criminalibus, Ruin. Iun. conf. 399. num. 19. 20. pulchrè Andr. Fachin. contr. iur. lib. 9. cap. 30. Farin. in prax. q. 8. num. 140. vers. quarta, Cacher. decis. Ped. 137. num. 6. Decian. tract. crim. tom. 1. lib. 4. c. 26. n. 3. vers. usurarum. Caball. resol. crim. p. 1. cas. 188. n. 1. quod verius mihi videtur, & in praxi receptius, ad punctum accedamus, & apparebit inanem esse aduersarij pugnam.

Et licet fateri cogar contractum pignoratitium, & labem usurarum infectum uti difficilis probationis posse
 17 coniecturis, & præsumptionibus non quidem leuibus probari, ut in cap. cum in diocesi, vers. tamen, ubi DD. de usur. Bald. consil. 319. in fin. lib. 5. ubi inquit, quod illæ debent esse probabiles, & violentæ. Cast. consil. 74. n. 3. lib. 2. Iaf. in l. si quis ex argentariis, §. Prator ait, num. 27. ff. de edend. Crauet. consil. 145. n. 2. Ceph. consil. 325. num. 21. Rol. consil. 47. num. 39. in fin. lib. 4. Borgnin. decis. 1. num. 7. p. 2. Mascard. de probat. concl. 438. num. 7. Menoch. conf. 343. num. 9. & consil. 358. num. 3. in fin. Tusch. verb. simulatio, conclus. 259. num. 15. & concl. 263. n. 32. Bertaz. inter consil. Farin. conf. 40. num. 74. Honded. conf. 33. num. 51. lib. 2. Farin. in prax. quaest. 89. num. 27. tamen omnes illæ præsumptiones, & coniecturæ debent esse iuris, non hominis, liquidæ, & claræ in suo genere, saltem per duos testes probatæ. Bursat. consil. 117. num. 21. lib. 2. Ioseph Lud. conclus. 51. circa princ. vers. & dicta Farin. tract. de falsit. & simul. quaest. 192. num. 130. Heft. Felic. consil. 11. num. 12. part. 1. nec vna sufficit coniectura, quia plures requiruntur, cap. illo vos, ubi DD. de pign. d. cap. ad nostram, ubi Abb. & Burg. de empr. & vend. latè Soc. d. conf. 248. n. 1. lib. 2. Crauet. consil. 145. n. 10.

Verum quales, & quot requirantur præsumptiones nostri non bene conueniunt; alij enim putauerunt binas sufficere, alij tres requiri, alij verò hoc iudicis arbitrio remiserunt. Sed præualuisse mihi videtur illa sententia, ut ad præsumendum simulationem, seu pignus in similibus contractibus tres saltem requirantur vrgentes coniecturæ, & has præcipuas esse dixerunt, scilicet pactum de retrouendendo modicitas pretij, & quod emptor sit solitus fœnerari. Ita Iac. de Aren. quem sequitur Cyn. in l. emptione, quaest. 4. & ibi Alber. Bald. Salic. Fulgof. & alij, C. plus valer. quod ag. Ioan. And. & Zabarell. in d. cap. illo vos, de pignor. Anch. in d. cap. ad nostram, & ibi Bened. Henric. Boic. Ambr. de Vign. & Ant. de Burg.

num. 24. de empr. & vend. Archid. in cap. quia plerique 14. quaest. 2. Laurent. de Rodolph. in rep. cap. consultit, part. 2. quaest. 60. de usur. Marian. Soc. in cap. 1. num. 86. vers. sed de iuris, de usur. Cæpol. de simul. contract. cas. 6. num. 101. Fab. de empr. & vend. 7. quaest. princ. col. 3. Cacialup. in l. admonendi, col. 79. de iureiur. Host. in summ. eod. tit. §. qualiter, vers. ult. Modern. Paris. de usur. q. 56. num. 392. Tiraq. de retract. conu. in præfat. num. 5. latè Cagnol. in rep. l. 2. num. 50. §. 1. §. 2. 65. ubi etiam Gozad. num. 30. vers. tertio quaro, & Franc. Zanett. num. 56. 57. C. de pact. inter. empr. & vend. Bald. consil. 133. num. 2. in fin. lib. 1. & consil. 359. ad fin. lib. 5. Calcan. consil. 83. num. 3. Dec. consil. 308. num. 3. Bero. conf. 212. num. 4. lib. 4. latè Soc. consil. 248. num. 1. lib. 2. Corral. lib. 3. miscell. cap. 9. Couar. var. resol. lib. 3. cap. 8. num. 4. Menoch. de arb. iud. cas. 217. num. 3. Alex. consil. 109. num. 17. lib. 4. Ruin. consil. 66. num. 9. lib. 4. Grat. consil. 39. num. 1. lib. 2. Iaf. consil. 153. num. 2. ad fin. vers. non obstat, lib. 4. Soc. Iun. consil. 50. num. 2. lib. 1. Bursat. consil. 117. num. 13. lib. 1. Becc. consil. 52. num. 7. Curt. Iun. conf. 279. num. 44. 45. Rol. consil. 58. num. 10. lib. 4. Pancitoll. conf. 20. num. 19. vide Decian. conf. 2. n. 176. 177. lib. 1. Osalch. decis. 42. num. 8. 9. Boer. decis. 102. num. 3. Borgnin. decis. 1. n. 7. 8. 17. Ceph. consil. 289. num. 36. 37. & consil. 496. numer. 48. D. Antonin. in summ. part. 2. tit. de vend. ad term. num. 88. Angel. verb. usura, 1. num. 67. Tabien. cod. verbo 16. n. 2. in fin. Conrad. de contract. quaest. 84. col. 3. Graff. decis. aur. part. 1. lib. 2. decis. 117. num. 3. in fin. Menoch. conf. 358. num. 1. Honded. conf. 31. num. 68. & consil. 33. numer. 66. Gratia. disc. for. cap. 258. num. 3. lib. 2. Sacca conf. 82. num. 23. Heft. Felic. d. consil. 14. num. 3. 4. 21. part. 1. Lud. Gilhaus arbor. iud. part. 1. cap. 6. §. 163. num. 1. Scapp. de iur. non script. lib. 4. cap. 39. num. 3. ad 7. ex quibus apparet hanc esse veriorē, & magis communem DD. sententiam, quam prædicti intelligunt procedere, ut quidem tres requirantur coniecturæ, non tamen necesse esse, ut illæ interueniant, quas diximus, sed satis esse vel illas, vel tres alias ad idem inferentes, non tamen leues, sed probabiles, & propterea etiam si quis non sit solitus fœnerari, tamen si cum modicitate pretij, & pacto de retrouendendo concurrat alia coniectura non leuis, contractus præsumetur pignoratitius, & simulatus Soc. consil. 155. num. 12. lib. 2. Menoch. conf. 343. num. 20. 21. Honded. conf. 33. num. 66. lib. 2. Valasc. consult. 70. n. 3. 9. Cyriac. contr. 255. num. 1. 2. part. 2.

Sin aliquis persistat in ea sententia, quod sufficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo ad detegendam pignoris simulationem, ei pro nunc complacemus, nam illa secundum suos fautores torpatitur limitationes, ut facile sit eam euitare in casu nostro. Nam in primis statutum Ferrariæ, quod Carpi seruatur, teste Ceph. consil. 238. numero 6. 12. 13. 14. volens dirimere hanc accipitem quaestionem tua copulatiuè requisit, scilicet modicitatem pretij in quarta parte veri valoris, pactum de retrouendendo, & quod emptor sit solitus fœnerari, vel suspectus de contractibus illicitis; quibus concurrentibus statuit contractum præsumi in fraudem usurarum factum; sic dictum Statutum Ferr. lib. 2. rubr. 97. vers. suspectum; & illud ita declarat videndus Laderch. consil. 129. num. 8. vers. & statutum, melius Bertaz. consil. crim. 2. numero 28. vers. & ex his, & numero 29. 30. lib. 1. ubi loquitur in causa Carpenfi cuiusdam D. Ioseph Aldrouandij; idem Bertaz. consil. 318. numero 3. 4. lib. 2. & idè si Actor vult obtinere, debet hanc qualitatem probare, quod
 21 emptor sit suspectus de usura. Bertaz. d. conf. 2. num. 29. & d. conf. 318. num. 3 bene verum est, quod si loco huius coniecturæ aliam probaret non leuem, idem esset, quia in hoc Statutum non censetur voluisse ius commune corrigere.

Secundò illa sententia de duobus tantum coniecturis limitatur, & declaratur, ut procedat, quando venditio-

nem cum pacto reluendi præcessit contractus mutui veri, vel virtualis, cuius vigore, stante modicitate pretij cum tali pacto usura præsumitur, & pignus, secus est, quando nullum etiam virtuale mutuum interfuit, quia
 22 tunc tres requiruntur coniecturæ, vt supra. Hæc fuit distinctio Rayn. teste Archid. in d. cap. plerique 14. quæst. 2. Iac. de S. Georg. in l. interpositas, num. 3. C. de transact. Bald. conf. 133. num. 2. vers. item in contractu, lib. 1. Iaf. d. conf. 153. n. 2. vers. secundum, lib. 4. Corn. conf. 266. col. 1. lib. 1. Ceph. conf. 198. num. 18. Decian. d. conf. 2. num. 177. vers. & ultra per eum. Menoch. conf. 109. num. 19. quorum sententia, vt distinguendum, tenenda est tanquam veritati magis propinqua, gl. & Salic. in l. apud antiquos, C. de furt.
 23 Borgn. de usufr. num. 2. Bertaz. in rep. l. si quis maior, n. 54. C. de transact. Laderch. conf. 100. num. 1. vers. quinto, Bertaz. conf. civil. 43. num. 13. & in terminis nostris Rot. Lucens. diuers. decis. 6c. vers. unde: hic autem nullum præcessit mutuum, ergo viget opinio, quod tria requirantur; nam illud mutuum præcedens deseruit pro tertia coniectura.

Tertio eadem sententia, quod duæ coniecturæ ex pacto reluendi, & modicitate pretij resultantes sufficiant, declaratur, vt procedat, & vera sit, quando illa modicitas esset valde notabilis ultra, vel citra dimidiam iusti valoris, tunc enim facile præsumeretur fraus, simulatio, & pignus, & dant exemplum, si res valens 1000. cum tali pacto vendatur 200. vtique tunc id satis esset ad præsumendum contractum pignoratitium: sic Marian. Soc. in cap. 1. num. 85. in fin. de usur. Roman. conf. 304. num. 1. vbi inquit oportere modicitatem esse in gradu superlatiuo. Barb. in d. cap. ad nostram, col. pen. & ibi Beron. num. 26. de emps. & vendit. Corn. conf. 346. in fin. lib. 1. Iaf. d. conf. 153. num. 2. vers. quarto, lib. 4. Cagn. in d. l. 2. num. 59. vers. quarto limita, & num. 65. vers. ex solo, & ibi Franc. Zoannet. num. 55. C. de pact. Crott. conf. 306. n. 5. lib. 2. Boer. conf. 12. num. 8. Calcan. conf. 22. col. 3. Castr. conf. 306. num. 5. lib. 2. Crau. conf. 156. num. 8. 16. in fin. & conf. 476. num. 15. & conf. 491. num. 10. Burfat. conf. 117. num. 13. Rol. conf. 96. num. 34. lib. 2. Gabriel. conf. 74. sub num. 20. Gramm. decis. 76. num. 15. Olsch. decis. 42. n. 9. vers. primam tamen, Afflict. decis. 65. num. 2. vbi Vrsill. num. 1. vers. ego, cum Mascard. de prob. concl. 447. n. 7. 8. 9. Menoch. conf. 358. num. 1. ad fin. Decian. d. conf. 2. n. 173. Sacca conf. 82. num. 23. Tusch. littera S, concl. 262. n. 45. Farin. post conf. crimin. decis. 57. n. 9. & in prax. quæst. 163. num. 41. Grass. decis. aur. part. 1. lib. 2. cap. 117. num. 7. pulchre sic distinguit Mantic. de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 8. tit. 20. num. 49. vers. quamobrem, & num. 51. perbellè Ludou. Gilhaus in arbor. iudic. part. 1. cap. 6. §. 163. num. 1. vers. limitatur. Felician. à Sol. tract. de cens. lib. 1. cap. 4. num. 2. vers. limita tamen, Barz. decis. 123. n. 4. Rot. Lucens. d. decis. 60. vers. præterea, & vers. attamen: vbi sic conciliantur opiniones: hic autem modicitas pretij nunquam attingit dimidiam iusti valoris: ergo alia coniectura esset necessaria; si enim tantà læsio esset, iam certi de fraude videremur.

Quarto illa eadem opinio, quod sufficiant dictæ duæ coniecturæ procedit tantum in pacto negatiuo de retrouendendo solum post certos annos, velut post septennium, cum enim tunc emptor videatur velle esse de lucro certus, cadit opinio pignoris, & præsumitur simulatio, & usura, dummodo illud tempus sit notabile, alioquin per menses vetare redemptionem, non esset sufficiens coniectura; quod si per annos prohibeatur ius redimendi, intrat scenoris præsumptio: sic benè. intellectus probat textus in d. cap. ad nostram, vbi Abb. num. 9. 10. & Ant. de Burg. col. 13. necnon Host. & Ioan. And. de emps. & vend. Laurent. in d. cap. consiluit, part. 2. quæst. 61. Cæpol. d. tract. præf. 10. num. 50. ad fin. Cagn. in d. l. 2. num. 60. vers. est enim, & ibi Zoannet. num. 57. & Lup. num. 40. vers. intelligas, C. de pact. Tiraq. vers. non obstat, lib. 4. Soc. d. conf. 248. num. 1. vers. quarto, lib. 2. Borgn. d. decis. 1. n. 7.

vers. tamen ista, part. 2. perbellè Crau. conf. 156. num. 5. & conf. 491. num. 13. Rol. d. conf. 58. num. 10. vers. similiter, lib. 4. Mascard. d. tract. conclus. 441. num. 2. Decian. d. conf. 2. num. 131. 132. 177. vers. item tertio, Angel. verb. usura 1. num. 67. Corrad. d. tract. quæst. 83. concl. 8. Vrsill. d. decis. 65. n. 4. ad fin. Menoch. d. conf. 343. n. 33. Mantic. de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 8. tit. 20. n. 8. Cyriac. contr. 241. num. 66. part. 1. Gratian. disc. for. cap. 258. num. 4. 5. 6. lib. 2. hoc enim pactum equiparatur illi coniecturæ, vbi emptor est solitus scenerari, & idèd non est mirum, si sufficiat ad scenus præsumendum, iuncta pretij modicitate, & pacto resolutiuo.

Quinto limita eandem conclusionem, & declara non procedere in viro, & emptore probo, & bonæ famæ, & conditionis, qualis esse dicitur hic reus conuentus, hæc enim præsumptio est exclusiua simulationis, à qua aliæ coniecturæ conuallantur, adeo vt tunc ad scenus præsumendum non sufficiat modicitas pretij cum pacto resolutiuo. Soc. d. conf. 248. num. 1. ad fin. vers. non omisso, lib. 2. Iaf. d. conf. 153. numero 2. vers. item omnes, lib. 4. Dec. conf. 309. numero 7. Neuiz. conf. 87. numero 25. in fin. Crott. conf. 186. numero 5. Crau. conf. 48. num. 9. & conf. 145. numero 14. vbi dicit, quod exinde purgantur omnes suspiciones. Ceph. conf. 196. numero 48. in fin. Rol. d. conf. 96. numero 10. 21. lib. 2. Mascard. d. conclus. 447. numero 19. Menoch. d. præf. 122. numer. 109. Decian. d. conf. 2. numero 84. 85. 86. lib. 1. Ioseph. Ludou. d. conclus. 51. coniect. 1. vers. quando tamen. Burfat. conf. 135. numero 30. lib. 2. Menoch. d. conf. 343. numero 17. vers. undecimo, & num. 18. Laderch. d. conf. 129. numero 8. vers. quarto. Honded. d. conf. 131. numero 70. Bertaz. d. conf. 318. numero 9. lib. 2. Farinac. d. quæst. 163. numero 25. Heft. Felic. d. conf. 14. numero 18. 20. part. 1. vbi quod exinde tolluntur omnes aliæ coniecturæ, nisi tamen adeo essent euidentes, vt euitari non possent, & idèd etiam si improbata fuisset bona fama emptori, adhuc fauore rei adhærendum esset bonæ famæ. Iaf. conf. 78. num. 4. ad fin. lib. 3. ideo in casu nostro cum sit probata bonitas emptoris, debilitantur aliæ coniecturæ, & licitus censetur contractus ab eo factus. Decian. conf. 2. n. 188. in fin.

His sic firmatis superest videre, an hic concurrant aliæ quæ coniecturæ, ex quibus conicere possimus hunc contractum esse simulatum, & sceneratitium. Vt autem diligenter omnia percurramus, notum est lyppis, & tonsoribus contractum venditionis vbique esse summopere licitum, l. 1. & 10. tit. ff. de contrah. empt. Cagn. in d. l. 2. n. 52. Borgn. d. decis. 1. n. 90. p. 1. Decian. d. conf. 2. num. 64. Bonacin. de contract. disp. 3. quæst. 2. part. 3. n. 6. immò venditio est reipublicæ necessaria. Sot. de iust. & iur. lib. 6. q. 2. concl. 3.

Similiter pactum de retrouendendo, siue ad certum tempus, siue in perpetuum, licitum est, & seruandum omni iure etiam diuino, tam in foro contentioso, quam conscientie, vnde legitur in Leuitico, c. 25. Cuncta regio possessionis vestræ sub redemptionis conditione vendetur. Ideo tale pactum valde licitum est: ita probat textus in d. l. 2. vbi Ang. Castr. Alex. Salic. & Cagn. num. 52. 53. & ibi Lup. num. 12. 25. C. de pact. inter empt. d. cap. ad nostram, vbi Abb. num. 8. Imol. num. 2. de emptio. Tiraq. d. tract. in præfat. num. 3. Dec. conf. 648. num. 3. Cæpol. d. tract. præf. 12. numer. 53. Couar. lib. 3. var. resol. c. 9. in princip. Menoch. d. præf. 122. numer. 13. Decian. d. conf. 2. num. 130. perbellè Curr. lun. d. conf. 279. num. 41. p. 3. Mascard. d. conclus. 441. n. 3. Ceph. d. conf. 666. num. 7. Farinac. d. decis. 57. num. 2. & tract. de fals. quæst. 163. numero 20. 21. Heft. Felic. d. conf. 14. num. 2. Cyriac. d. contr. 255. numero 28. part. 2. Nauar. in manual. c. 17. num. 247. Corrad. quæst. 85. per totam. Caiet. ad D. Th. 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad fin. vers. in eodem articulo. Bonacin. dict. punct. 3. numero 6. & hoc sentiunt omnes Theologi in 4. sent. dist. 15. vnde cum hæc licita sint, ex illis nulla mali præsumptio potest oriri, vt ex mente philosophi

30 Philosophi, inquit Cyn. in d. l. 2. num. 52. Ofach. d. decis. 42. num. 8. in fin. Decian. d. conf. 2. num. 218. Farinac. d. quæst. 163. num. 20.

Sin transitum faciamus ad pretij modicitatem, ea sola non facit contractum pignoratitium, vel simulatum.

31 Corn. d. conf. 266. num. 1. vers. nec obstat, lib. 1. Cyriac. contr. 259. num. 8. part. 2. sed ne versemur in incerto, videndum est, an hic adsit ista modicitas, pro cuius rei dilucidatione animaduertendum est, quod ea, quæ venduntur cum pacto retrouendendi, longè minoris valent, quàm si liberè traderentur, hoc enim pactum est pecuniæ æstimabile, & in hoc conueniunt omnes. Abb. in d. c. ad nostram, num. 9. in fin. & ibi DD. de empr. & in c. in aliquibus, num. 2. de decim. Socin. conf. 15. num. 56. lib. 1. & d. conf. 248. num. 2. lib. 2. Ruin. d. conf. 16. num. 5. vers. & cessantibus, lib. 4. pulchrè Cagn. in d. l. 2. num. 58. & ibi Lup. num. 129. C. de pass. Tiraq. in d. tract. in prefat. num. 20. vbi ostendit hoc etiam sentire omnes Theologos. Ias. d. conf. 153. num. 2. vers. quarto, ibi: item est bene, lib. 4. Crau. d. conf. 145. num. 9. Gramm. decis. 138. num. 2. Socin. lun. conf. 94. num. 25. lib. 3. latè Decian. d. conf. 2. num. 169. vbi hoc etiam firmat testimonio Sacræ Scripturæ, & Theologorum: Mascard. d. conclus. 44. num. 10. & num. 14. in fin. Ioseph Ludou. d. conclus. 51. coniect. 1. vers. sed dubium facit. Rol. d. conf. 96. num. 38. lib. 2. Surd. conf. 217. num. 8. Bertaz. conf. 2. num. 33. lib. 1. Nauar. d. cap. 17. num. 247. Corrad. d. quæst. 85. vers. secundò. Maior in 4. sentent. distinct. 15. quæst. 43. col. 3. Rota diuers. decis. 746. num. 5. part. 4. & apud Cyriac. post controuers. 271. num. 1. 2. part. 2. Farinac. d. quæst. 163. num. 15. Grassi. d. cap. 117. num. 2. Giurb. in consuet. Messan. part. 1. cap. 6. gloss. 12. num. 19. illa enim obligatio ad retrouendendum est pecuniæ æstimabilis, & recompensanda, vt dicit Caiet. ad D. Thom. 2. 2. quæst. 77. art. 1. ad fin. vers. in eodem. Cagn. in d. l. 3. num. 58. in fin. Barz. decis. 113. num. 7. Bonacin. d. loco num. 2. & hoc procedit etiam postquam lapsum est tempus ad retrouendendum, si enim tunc contingat dubitare, an adsit læsio in pretio, hoc pactum debet æstimari, & in primis deduci, quia attenditur tempus venditionis. Tiraquell. in tract. prædicto, in prefat. num. 24. Menoch. d. conf. 358. num. 13. Barz. d. decis. 113. num. 10. 22. Cyriac. controuers. 255. num. 43. part. 2. ad cò vt effluxo termino emptor non teneatur, nisi ex sua liberalitate iustum, & integrum pretium supplere, quia res tunc tanti valebat cum tali onere pacti, & non plurius.

33 ita de communi Bonacin. d. tract. de contract. dispur. 3. quæst. 2. part. 3. num. 4. vers. sed oppositum, & si vult supplere, emptori gratificari videtur, teste Gabr. d. conf. 74. num. 19. 24. lib. 1.

Non tamen omnes conueniunt, quanti minoris res sic vendita valere debeat, varij enim varia dixerunt, & satis sustentabilis videtur illa sententia, & vsu recepta, vt tale pactum minuat rei valorem in rationem 25. vel 30. pro centum, ad cò vt res centum valens cum tali pacto possit emi 170. vel 75. ita pulchrè Soc. d. conf. 15. num. 56. lib. 1. Ias. d. conf. 153. num. 2. vers. item est bene, lib. 4. Tiraq. in d. tract. de retract. conuent. in prefat. numer. 20. vers. vbi dicit. Cephal. conf. 261. num. 9. Mascard. d. conclus. 447. num. 11. pulchrè Decian. d. conf. 2. num. 170. lib. 1. Rol. d. conf. 96. num. 39. lib. 2. & conf. 58. numer. 16. lib. 4. Laderch. d. conf. 129. num. 4. Menoch. d. conf. 343. num. 26. Cyriac. d. controuers. 261. num. 47. part. 2. Verum quia certa regula præscribi non potest, quoniam pactum redimendi infra decem annos plurius valebit, quàm si tantum det facultatem id faciendi intra tres annos, & similiter pactum non redimendi, nisi post triennium, minoris valet, quàm liberum, id cò melius est dicere hoc totum iudicio, & arbitrio prudentis iudicis esse relinquendum; ita tamen quod circa tertiam, vel quartam partem versetur, & minoris etiam æstimer, si ex alijs circumstantiis id sibi iustum videatur, quia magis communis est sententia, vt id iudici sit arbitrium. Cagn. in d. l. 2. num. 58. in fin. C. de pass. Couar. Ioan. Bapt. Ciarlinij controu. for. Tom. 1.

35

nam resolut. lib. 3. cap. 10. num. 1. Riminald. Iuri. conf. 218. num. 158. Barz. decis. 123. num. 6. 8. Mascard. d. conclus. 447. num. 10. 11. 12. Honded. conf. 33. num. 29. part. 2. Cyriac. d. controuers. 261. num. 48. 72. & ibi Rot. num. 2. in decisione cò loci impressa, quod ferè reincident in superiorem sententiam, quia diminutio ad rationem 25. vel 30. pro centenatio, bene versatur circa tertiam, vel quartam partem iusti valoris, & regulariter solet seruari, vt quarta pars pretij relaxetur emptori propter pactum retrouendendi ad tres, quinque vel septem annos.

In casu igitur nostro venditoris testes, dum simpliciter dicunt hæc prata valuisse ducat. 35. pro singulis bubulcis, nihil probant ad effectum, de quo quærimus, quia ad hoc, vt fidem facerent, dicere deberent, quod ea tanti valuissent etiam cum dicto pacto retrouendendi, aliter non probant, neque iustum pretium, neque læsionem, si non extat alia pignoris coniectura, vt hic, id cò cum de tali pacto mentionem non faciant, non probant: ita Abb. in c. in aliquibus, num. 2. de decim. vbi inquit in hoc multos errare; eum sequuntur Crauet. consil. 145. num. 9. pulchrè Socin. d. conf. 248. num. 1. in fin. lib. 2. Ias. d. conf. 153. num. 2. vers. item est, lib. 4. Cagn. in d. l. 2. num. 58. Tiraq. in d. tract. in prefat. num. 25. in fin. vbi inquit hoc esse multum notandum. Mascard. d. conclus. 447. num. 14. vers. & præterea, & num. 15. Ruin. d. conf. 16. num. 5. ad fin. lib. 4. Rol. d. conf. 96. numero 38. lib. 2. Cephal. d. conf. 496. num. 43. vers. id cò. Bene verum est, quod si testes de certo pretio deponant, & certa res sit, liberum postea iudici remanet deducere ab illo pretio, quod sibi deducendum videtur ratione dicti pacti, & æstimare, an adsit læsio, & pretij modicitas per supradicta.

Secundò testes partis aduersæ nihil probant, quia plerique eorum deponunt de affectione particulari dicentes, quanto à me gli hauei dato, io tanto gli darei: vnde fidem non faciunt, quia non secundum communem æstimationem, sed secundum suam affectionem testificantur, & id cò non probant iustum valorem, vt post glossam inquit Bart. in l. 2. num. 17. & ibi Cagn. numero 240. C. de rescind. vendit. Imol. in c. cum causa, num. 27. de empr. Alex. in l. pretia rerum, num. 11. ad l. Falcid. Abb. & Felin. in c. cum causam, de testib. Pinell. in d. l. 2. part. 3. c. ult. num. 12. Mascard. de probat. conclus. 657. num. 37. Giurb. in consuet. Messan. part. 1. cap. 6. gloss. 12. num. 10. in fin.

Accedat, quod prædicti testes deuiant à pretio communi, quod circumferebatur in venditione pratorum circumuicinorum, quorum alia vendita sunt pro singulis iugeris ducat. 24. alia 25; alia 26. 27. vt de his apparent plures fides instrumentorum, & dicunt testes, quod nulla prata vendita sunt, nisi vno ex dictis pretiis, id cò testes venditoris non probant, quia oppositum reuera ostenditur, & similes testes damnat Cephal. d. conf. 261. numero 18. Menoch. d. conf. 358. numero 30. vers. Responderetur tertio. Præualeat enim ille modus probandi rei valorem per plura instrumenta venditionum rerum vicinarum rei vendite, & ex pluribus venditionibus circumuicinis docetur, quanti res valeat: ita gl. in l. 2. in verb. iudicis, vers. dic ergo inspicere, & ibi Bart. numero 19. Cagn. numero 233. vers. vbi limitat, & versicul. qua ratione, Cod. de rescind. vendit. Lup. in d. l. 2. numero 118. C. de pass. inter empr. pulchrè Cephal. d. conf. 261. numero 16. 17. vbi inquit hunc esse verum modum probandi rei immobilis valorem: idem Cephal. d. conf. 496. numero 45. Menoch. d. conf. 358. numero 15. Mascard. de probation. conclus. 658. numero 9. Giurb. in consuetud. Messan. part. 1. cap. 6. gloss. 12. numero 8. Ludouif. Gilhaus in arbor. indic. part. 1. cap. 6. de probat. §. 241. in fin.

Hinc est, quod testes emptoris deponentes secundum communem cultum melius probant pretium, dictorum pratorum, & licet pauciores sint, vincunt tamen testes venditoris,

toris, quia iuuantur pluribus instrumentis venditionum, vt vidimus, & magis conformes sunt petitioni venditoris, qui narrat se læsum vsque ad quartam partem: & denique testes eiusdem venditoris non dicunt dicta prata tanti voluisse ante contractum, & post per multos annos, prout dicere debebant ad probandam communem æstimationem secundum Alex. in d. l. pretia rerum, sub num. 10. ff. ad l. Falcid. Mascard. de probat. conclus. 657. num. 64. 65. pulchrè Ludou. Gilhaus in arbor. indic. part. 1. cap. 6. de probat. §. 240. num. 2. ex quibus resultat certa conclusio, quodd maior fides sit danda testibus emptoris, & sanè mirabile videtur, quod venditor velit sua prata valuisse duc. 35. & tamen nullam similem venditionem pratorum vicinorum monstrauit, licet multæ exhibitæ sint, & quæ maius pretium continet, non transcendit duc. 29. iudicet igitur prudens Iudex, quod iustum sibi videtur.

Si ergo emptor de pretio conuenit in ducat. 20. cum augmento vsque ad duc. 24. in casu non redemptionis, ea non secuta, vt euenit, perinde est, ac si ab initio conuenisset in duc. 24. tum quia puri, & purificati idem est iudicium: ad rem Rota diuers. decis. 476. num. 10. part. 2. Surd. decis. 113. num. 6. tum quia est vnus, & idem contractus, vt pulchrè Crott. conf. 384. num. 4. 5. 6. 7. 8. 9. Surd. conf. 217. num. 9. Sacc. conf. 171. num. 18. 19. lib. 2. & quia pretium, quo dicta prata vendita sunt, non est vni forme, cum alia fuerint empta duc. 18. alia 24. alia 26. alia 29. si iudex iustum valorem in hac varietate vult cognoscere, mediam viam eligere debet, aded vt neque infimo pretio, neque maximo accedat: ita Salic. in d. l. 2. numero 29. & ibi Cremenf. ad fin. & Pinel. part. 3. c. ult. num. 10. C. de rescind. vend. Lup. in d. l. 2. num. 125. C. de pact. inter empt. Alex. conf. 64. num. 9. lib. 2. Mascard. de probat. conclus. 658. num. 14. 15. 22. Vrsill. ad Afflict. decis. 240. num. 14. quibus attentis, & calculatis apparebit iustum dictorum pratorum valorem esse de duc. 24. prout empta fuerunt.

Et tantò libentiùs debet Iudex inclinare ad fauorem emptoris, quia licet in cognoscendo, an in venditione ad sit læsio vltra dimidiam, sufficiat minimus excessus, & pretium iustum tunc consistat in puncto indiuisibili, Bald. in l. 2. quest. 11. & ibi Castr. in princ. & in 6. conclus. Cagn. num. 26. in fin. & num. 138. 139. C. de rescind. vend. Felin. in c. cum causa, vbi etiam Barbof. de rest. tamen extra huiusmodi terminos, quando certa lege, vel consuetudine pretium non est determinatum, illud non consistit in puncto; maximè circa res soli, quæ nunquam solent habere pretium præcisum, sed ex variis causis intrinsecis, vel extrinsecis vario modo æstimantur. Socin. in cap. 1. num. 32. de usur. regulariter enim iustum rerum pretium, & naturale non consistit in puncto indiuisibili, & modica additio, vel diminutio non tollit æqualitatem iustitiæ, recipit enim latitudinem, intra cuius fines nunquam violatur iustitia. Arist. lib. 2. Ethic. cap. 6. D. Thom. 2. 2. quest. 77. art. 1. ad primum, in fin. Aret. in d. c. cum causa. Cagn. in d. l. 2. num. 26. Graff. aur. decis. 112. n. 1. vers. præterea, part. 1. lib. 2. Leon. in thessfor. Eccles. part. 2. cap. 30. num. 15. 16. Bonacin. de contract. disp. 3. quest. 2. part. 4. num. 1. vers. pretium vulgare: & ideo posset stare, quod quidem dictus emptor vili quidem emisset pretio, sed tamen iusto. Decian. d. conf. 2. num. 17. triplex enim pretium omnes DD. admittunt, infimum, medium, & rigorosum, & quodlibet eorum iustum reputatur, aded vt res valens decem posset iustè emi nouem, vel vndecim, & quæ valet centum, licitè venditur centum & quinque, vel nonaginta quinque, siue præsentì pecunia, siue dila solutione. Lup. in c. nauiganti, comment. 3. §. 5. numero 116. de usur. Vgolin. de usur. cap. 39. sect. 1. numero 4. 6. Azor. instit. moral. part. 3. lib. 8. cap. 8. col. 1. Felician. tract. de cens. lib. 2. cap. 1. num. 3. part. 1. Cyriac. controuers. 169. num. 16. 17. part. 1. propterea leuis modicitas pretij non potest cauere iniustitiam, cessante dolo, vel fraude, quod in casu nostro tollit omnem macu-

lam, & verè venditio præsumitur facta iusto pretio, & iustum censetur pretium, de quo partes conuenerunt. Farinac. de simulat. quest. 163. num. 12. Cyriac. controuers. 49 123. num. 4. part. 1.

Hoc igitur omisso videamus an in casu nostro aliæ adsint pignoris coniecturæ, quibus niti valeat venditor: & sanè sentio eum pro fœnoris signo adducere illud pactum in venditionis instrumento appositum, vt onus gabellæ pro contractu soluendæ spectet ad eum, libero manente emptore, quod multi pro simulationis, & fœnoris signo norant, vt Abb. conf. 76. num. 2. vers. quarta coniectura, lib. 1. Bald. conf. 311. num. 10. lib. 5. Cæpol. de simul. contract. pref. 6. num. 42. Alex. conf. 54. num. 1. lib. 6. Rol. conf. 40. num. 35. lib. 2. Paris. conf. 55. num. 56. lib. 1. Hypp. Riminald. conf. 725. num. 28. lib. 6. Menoch. de pref. lib. 3. pref. 122. num. 59. Lup. in d. l. 2. num. 45. C. de pact. inter empte. Farinac. d. quest. 163. num. 105. Decian. dict. conf. 2. num. 38. lib. 1. ex quibus sanè fatendum est hanc esse communem DD. sententiam, quam admittendam puto, si vt inferiùs dicam, intelligatur bene, quomodo debeat procedere.

Nam respondetur quodd pactum, vt venditor soluat totam gabellam, quæ spectabat æqualiter ad vtrumque, vt hic, esse valde licitum, & regulariter nulla mali præsumptio ab eo oritur, & per se non sufficit ad constituendam fœnoris certam probationem. Bertrand. conf. 186. num. 4. lib. 2. Tiraquell. de retract. conuent. §. 6. gloss. 2. num. 25. vers. atque verrendum. Lup. in d. l. 2. num. 25. & maximè quia onus soluendi gabellam non habetur loco pretij, nec facit excessum in eo. Lud. Mex. in prag. de tax. pan. conclus. 3. num. 10. Felician. d. tract. de cens. lib. 2. cap. 6. num. 11. vers. quam Didaci, ad fin. Gratian. disc. for. cap. 258. num. 42. lib. 2. & sine alio fundamento durum esset in viro probo ex hoc arguere pignoris præsumptionem, & usuram. Decian. dict. confilio 2. numero 83. Mantica. de tac. & amb. conuent. lib. 8. tit. 25. num. 2. 3.

Benè verum est, quod in viro de usura suspecto hæc esset non contemnenda coniectura, & in eo, qui solitus est fœnerari, vel illicitos facere contractus, prout sic loqui videntur Bald. d. conf. 311. num. 10. lib. 5. Decian. d. conf. 2. num. 38. in aliis autem nisi adsit magna pretij læsio, hæc præsumptio leuis reputabitur, quia pro suo arbitrio contrahentes hoc apponunt pactum.

Deinde dicas illam opinionem procedere, quando tale pactum est insolitum, eo quod vtriplurimum gabella, soleat solui ab emptore, vel ab vtroque pro dimidia, tunc enim si hoc onus refundatur in venditorem, statim pacto relucendi, & modicitate pretij, dabit fœnoris signum, quia emptor videtur velle esse securus de lucro, & insolita generant suspicionem, & DD. allegati videtur se fundare in eo, quod tale pactum sit insolitum. Alex. conf. 54. num. 2. lib. 6. Rol. d. conf. 40. num. 33. 34. 35. lib. 2. 54 pacta enim insolita sunt simulationis, & fœnoris signa. Tiraquell. de retract. conuent. in prefat. numero 32. Rol. dict. conf. 96. numero 27. lib. 2. Decian. d. conf. 2. numero 37. & num. 214. Farinac. dict. tract. quest. 162. numero 164. Ludouif. Gilhaus in arbitr. indic. part. 1. cap. 6. §. 160. numero secundo, & propterea si id solitum sit pacisci, vt venditor soluat gabellam, cessabit hæc mala præsumptio, quia vbi solita sunt, nulla fraus præsumitur. Decian. d. conf. 2. num. 80. Crauet. d. conf. 145. num. 14. Rol. d. conf. 96. num. 27. lib. 2. & licet spectet ad venditorem probare hoc pactum esse insolitum, Farinac. d. quest. 162. num. 160. tamen emptor hic probauit valde solitum esse, immò pro notorio proponit, de quo etiam in cubiculo Iudex se informare potest. Riminald. iun. conf. 6. num. 33. Rol. conf. 44. num. 36. lib. 1. Menoch. conf. 230. num. 41. 56

Denique potest dici, quod illa sententia procedat, quando simul concurrat ingens pretij modicitas, ea enim tantam inducit fœnoris verisimilitudinem, vt accedente alia

57 alia etiam non grandi coniectura, intret pignoratitij contractus præsumptio, vnde cessante pterij modicitate tollitur sinistra hæc coniectura. Lup. in d. l. 2. numer. 49. *vers. retinendo, C. de pact. inter empt. Barz. d. decis. 123. num. 22. vers. cum igitur, Farinac. d. quæst. 162. num. 164.* hîc autem ostensum est non adesse in pretio magnam læsionem, ergo non est timendum de hac coniectura, quam aliqui etiam velle videntur, vt solum procedat, quando pactum retrovendendi est appositum in gratiam emptoris, secus si tantum pro venditore, cui liberam sit recipere, vel non; sic distinguendo sentire videtur Ruin. *conf. 66. num. 9. vers. quia igitur, lib. 4.* in quo tamen non resideo, quia utroque casu, si adesset magna pterij modicitas, non parumperderem hanc coniecturam, nisi ab aliis enervaretur.

His igitur omiſſis videamus, an aliæ adſint fœnoris coniecturæ, & præcipuè illa, an emptor sit solitus fœnerari, vel suspectus de illicitis contractibus. In quo animaduerte eum non dici solitum, vel suspectum, qui semel etiam fœneratitium contractum fecit, sed necesse est, vt bis vel ter simili negotio se inuoluerit, quia ex vnico actu solitum non inducitur. Ita ex gl. in §. quia verò, in verb. *sape, in Auth. de test. clarè laf. d. conf. 153. num. 2. ad fin. vers. respondetur, lib. 4.* Gratian. *conf. 39. num. 4. vers. præterea, lib. 2.* Ioseph Ludouif. *d. conclus. 51. coniect. 1. vers. nec quis, Mascard. d. conclus. 445. num. 13. vers. verum enim Bertaz. claus. 21. gloss. 12. num. 2. vers. sic etiam.* Claud. ad Bertaz. *conf. 213. littera D, vers. quidquid, Rol. conf. 96. num. 43. vers. item quia, lib. 2.* Menoch. *d. conf. 358. num. 4.* Farinac. *d. quæst. 162. num. 171. & quæst. 163. num. 29.* Mantie. *de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 8. tit. 24. num. 13. vers. sic.* *notandum.* Vincent. Carroc. *de locat. part. 3. tit. de progress. ac grad. 2. quæst. 9. num. 31. & part. 5. tit. de usur. quæst. 3. num. 15.*

Deinde ad prædictum effectum de inducenda vsurarum suspicione non sufficit plura rei conuenti producere instrumenta cum pacto retrovendendi, & modicitate pterij, vt per Bertaz. *d. conf. 2. num. 30. vers. unde cum non sit.* Honded. *conf. 31. num. 68. lib. 1.* Farinac. *d. quæst. 163. num. 31. 32.* vbi quoque voluit non satis esse ostendere, quod emptor fecerit contractus vsurarios, nisi etiam constet eum vsuras exegisse, idque firmat etiam Mantie. *de tac. & amb. conuent. part. 1. lib. 8. tit. 24. num. 14.* immò non punitur quisquam de vsura, si contractus non fuit executioni demandatus, quia fortè non exegit vsuras. Borgn. *decis. 13. num. 78. part. 2.* Vgol. *de usur. cap. 26. §. 1. vers. tertio excipitur,* pulchrè Cyriac. *d. controu. 169. num. 26. part. 1.* & idèd, vt talis vsurarum suspicio oriatur, oportet illos contractus, quos emptor dicitur fecisse, clarè, & dilucidè esse illicitos, alioquin ex actu dubio non nascetur fœnoris præsumptio: sic laf. *d. conf. 153. num. 2. vers. non obstat aliud,* ibi; *qui verè, lib. 4.* Rol. *d. conf. 96. num. 43. ibi: verè continerent, lib. 2.* ex quibus impossibile redditur auctori probare, quod reus fuerit de vsura suspectus, vel solitus fœnerari, quia nihil horum ostensum est in casu nostro concurrere.

Et si placet in medium producere emptionem factam ab isto reo conuento de domo D. Matthæi Pinæ cum pacto retrovendendi, in ea non apparet aliqua mali suspicio, siquidem iustissimo pretio vendita est, vt probatur testibus fide dignis, qui cum sint plures, & peritiores, vincunt duos venditoris testes, qui etiam pluries fuerunt examinati, & facta diminutione propter pactum retrovenditionis, de qua Barz. *dist. decisione 123. numero sexto,* apparet dictam domum fuisse venditam iusto pretio.

Videamus igitur, an dictus emptor fecerit alios contractus illicitos, & sanè si loquimur de illo, de quo in processu, *fol. 142.* nullam in eo cognosco maculam, nam pactum de restituendo pretium in tot zechinis in casu retrovenditionis iustum est, cum in eodem genere monetæ fuerit exbursatum, sicut non est iniquum aliud pactum de

restituendo terram venditam in stipula sicca, & vacua, quia sic vendita est, & si venditor non potest redimere ad finem vendendi alteri, hoc iustitiæ plenum est; valet enim pactum, vt ipse solus venditor possit redimere, & non alius, quo casu neque cedi potest ius redimendi. Rol. *conf. 28. num. 30. vers. ultimo, lib. 2.* Tiraquell. *de retract. lign. §. 26. gloss. 3.* Gratian. *disc. for. cap. 258. num. 27. lib. 2. immò non solum expressè, sed etiam tacitè potest excludi aliqua persona à iure redimendi.* Tiraquell. *de retract. conuent. §. 1. gloss. 6. num. 10. in fin.* & cum non appareat liquidè hunc contractum fuisse vsurarium, ab eo nihil inferri potest.

Sed quid dicam de altero contractu, de quo in processu, *fol. 147.* in quo est pactum, vt emptor cum pacto retrovendendi possit cogere venditorem ad redemptionem intra certum tempus, quod an liceat pacisci, videndum est. Verum nullum est dubium, quin tale pactum validum sit, & careat suspicione vsuræ, nisi interueniat magna pterij modicitas, vel alia grauis coniectura fœnoris, de quibus in hoc contractu non apparet: certum est enim pactum retrovenditionis non minùs posse apponi ad fauorem, & in gratiam emptoris, quàm venditoris, & emens utroque casu facit fructus suos, iu eiusque potestatem potest remitti hæc redimendi facultas, vt sicut ipse potest cogi ad retrovendendum, ita venditor ad retroemendum, hoc enim modo contractus ad quandam æqualitatem perducitur: sic gl. & Card. in c. illo vos, vbi Imol. *num. 14. de pignor. consil. Bero. in d. c. ad nostram, num. 25. vers. secundò considera, de empr. & vendit. omnium videndus Cagn. in d. l. 2. num. 277. & ibi latè Lup. num. 26. vers. sed aduertendum,* vbi resoluit omnia, C. *de pact. inter empt. Couar. var. resolut. lib. 3. cap. 9. num. 3.* Menoch. *dist. pref. 122. num. 17. vers. dissentunt.* Farinac. in tractat. *de simulat. quæst. 163. num. 61. 62.* Azor. *mor. inst. part. 3. lib. 8. cap. 12. quæst. 1.* latè Bonacin. *de contract. disp. 3. quæst. 2. punct. 3. num. 6.* vbi reddit rationes.

Et si fortè aliqua suspicio esset, illa tollitur per veros retrovenditionis subiecturæ contractus, & cessat omnis simulationis, & pignoris præsumptio. Ruin. *conf. 16. num. 12. ib. 4.* Menoch. *d. pref. 122. num. 116. in fin.* Tusch. *littera S, conclus. 268. num. 2.* quem sequitur Farinac. *dist. tract. quæst. 162. num. 54. vers. vbi quod simulatio.* Cum igitur non appareat emptorem istum fecisse aliquos contractus illicitos, & vsurarios, non est dicendum eum fuisse de vsura suspectum.

His stantibus licet possem à Rostris discedere tanquam de victoria securus, tantum quia ex abundantia cordis os loquitur, placet etiam redundantiam iurium dicti emptoris ostendere: iam enim vidimus nullas contra eum extare fœnoris cōiecturas, sed esto, quòd aliquæ adessent, adhuc tamen illæ conquassantur, & contractæ rerunduntur ab aliis potentioribus, & pluribus ad eius fauorè considerandis, & vt à leuioribus incipiam, quamvis licitum sit in venditionibus pactum retrovendendi apponere, d. *l. 2. vbi Cagn. & Lup. C. de pact. inter empt.* & ex eo oriatur suspicio fœnoris iunctis aliis coniecturis, vt vidimus, tamen quando certo tempore, velut septennio finitur tale pactum, minor resultat vsuræ suspicio, & verisimilius redditur, quòd partes voluerint emere, & vendere, & id. d. Bernard. super hoc consultus dixit melius esse abstinere à tali pacto, nisi fiat velut vsque ad septem annos: quasi tunc magis appareat verus vendendi, & emendi animus: ita Cæpol. *d. tract. de simul. contract. pref. 12. num. 54. vers. circa quod;* & num. 56 pulchrè Curt. *lun. conf. 279. num. 46. lib. 3.* Carroc. *de locat. & conduet. part. 5. tit. de usur. quæst. 3. num. 10. vers. primus articulus.*

Secunda veritatis, & veræ conditionis coniectura est, quòd huiusmodi contractus non fuerit clam, aut occultè celebratus, sed palam, ac publicè sine vilo mediatore suspecto, coram testibus, & notario, vt hic factum est, sicut enim qui malè agit, odit lucem, l. 1. §. *trialumina,* & ibi gl. in verb. *aptiores, ff. de ventr. inspic.* ita qui bene

operatur, in aperto agit, & idèd in propoſito ex contra-
ctu palam factò oritur bona coniectura contra fœnoris
68 præſumptionem, vt per Tiraq. *de retract. conuent. in præ-
fat. num. 15.* pulchrè Decian. *d. conf. 2. n. 92. 93. 94. 95. 96.
lib. 1.* Menoch. *d. præſ. 122. num. 94. in fin.* Tuſch. *d. littera S,
concluſ. 262. num. 52.* Farin. *d. quaſt. 162. num. 206.* Menoch.
d. conf. 343. num. 10. & ſatis palam illud dicitur fieri, quod
69 fit coram teſtibus, ad textum *in l. palam*, & ibi gl. ff. *de
verb. ſign.* Crauer. *conf. 544. num. 5. in fin.* ſicut etiam publi-
70 cè illud factum dicitur, quod per instrumentum factum
eſt. Ruin. *conf. 14. num. 10. lib. 2.* Curt. *lun. conf. 64. num. 2. 3.*
Decian. *d. conf. 2. num. 95. 96.* Farinac. *d. quaſt. 162. num. 209.*
Surd. *conf. 577. num. 39.* Peregr. *conf. 3. num. 137. lib. 1.*

Tertia coniectura eſt, quòd iſti contractus in hac pa-
tria multùm frequentantur, propter quod ceſſat omnis
ſiniſtra ſuſpicio, & liciti cenſendi ſunt etiam quoad eo-
rum validitatem, vt per Iaſ. *d. conf. 153. num. 2. verſ. ſepti-
mò facit, lib. 4.* vide Decian. *d. conf. 2. num. 80. 81. 82. 83.
lib. 1.* Grat. *d. conf. 39. num. 4. lib. 2.* Rol. *d. conf. 96. num. 26.
27. 28. lib. 2.* latè Menoch. *d. conf. 343. num. 4.*

Quarta coniectura eſt quæ deſumitur ex iuramento
aſſertorio, quòd omnia in instrumento contenta ſint ve-
ra, cum promiſſione ea attendendi, ſi enim aliunde non
detegatur ſimulatio, nec aliunde appareat de modicitate
pretij, hoc iuramentum multùm operatur ad tollendam
72 fœnoris præſumptionem. Ioan de Imol. *in d. c. ad noſtram,
ad fin. de empt. & vend.* Cæpol. *d. tract. præſ. 7. num. 46.* Ruin.
conf. 189. num. 22. lib. 1. Paſiſ. *conf. 111. num. 13. lib. 4.* Socin.
Iun. diſt. conf. 50. num. 2. lib. 1. de comuni Curt. *lun. conf.
108. num. 13.* vide Cephal. *d. conf. 496. num. 50.* Rol. *d. conf.
47. num. 31. lib. 5.* latè Farinac. *d. quaſt. 162. num. 83.* pulchrè
Menoch. *diſt. conf. 343. num. 46. & conf. 358. num. 34. &
quamvis hic iuramentum non fuerit formiter præſti-
tum, tamen clauſula, Pro iurato, habet omnes iuramenti*

73 vires, dempropter iuratio, & foro. Natt. *conf. 479. num. 12.
& conf. 480. num. 12. 14.* Seraphin. *de priuileg. iurament.
priuileg. 22. num. 120.* Surd. *decif. 154. num. 2. & poſt multos
Bertaz. conſil. criminal. 480. littera A, verſ. Adde etiam.*

Quinta, & vltima hîc coniectura, quæ tollit omnem
maculam, eſt illa, quæ reſultat ex bona fama emptoris,
eo, quòd ſemper fuerit reputatus pro viro bono, & ti-
morato, ſicut enim in ſolito fœnerari facilè cadit pig-
74 noris præſumptio, ita in viro bono vix poteſt cadere ta-
lis ſuſpicio, & hæc præponderat omnibus coniecturis, &
quæ ſunt in contrarium, conquaſſantur. Socin. *d. conf.
248. num. 1. ad fin. lib. 2.* Decian. *d. conf. 2. num. 84. 85.* Rol.
conf. 96. num. 20. lib. 2. Menoch. *d. præſ. 122. num. 98.* Becc.
conf. 52. num. 8. lib. 1. Crott. *conf. 186. num. 5.* Cephal. *diſt.
conf. 496. num. 49. in fin.* Mantie. *de tac. & amb. conuent. part.
1. lib. 8. tit. 25. num. 2. 3.* Farinac. *diſt. quaſt. 162. num. 172. &
quaſt. 163. num. 25.* Laderch. *conf. 129. num. 8.* Bertaz.
*d. conf. 2. num. 11. 12. lib. 1. & conf. 318. num. 9. verſ. quin-
to, lib. 2.* pulchrè Heſt. Felic. *diſt. conf. 14. num. 18. 21.
part. 1.* vbi de magis communi teſtatur, & inquit, quod
ſi emptor non eſt ſolitus fœnerari, ſed conſtat eſſe
vitum probum, omnes aliæ coniecturæ conquaſſan-
tur.

Quatenus autem verſaremur in dubio, an iſte contra-
ctus haberet aliquid pignoris, & uſuræ, licet in foro con-
ſcientiæ pro uſurario habendus eſſet, vt tutior pars eli-
gatur, tamen in foro contentioſo, vt hic, debet cenſeri
licitus, & bona fide ac ſine labe uſurarum celebratus.
75 Iaſ. *diſt. conf. 153. num. 2. verſ. octand, lib. 4.* Crauer. *diſt.
conf. 145. numero ſecundo.* Crott. *diſt. conſil. 141. numer. 6.*
latè Decian. *diſt. conſil. 2. numero 64. 65. 66.* vbi mul-
tos allegans inquit hanc eſſe nobilem præſumptionem,
& num. 161. *in fin.* & num. 186. *lib. 1.* Cephal. *d. conf. 496.
num. 46.* Menoch. *diſt. conf. 343. num. 1.* Bertaz. *d. conf. 2.
num. 10. lib. 1. & conf. 318. num. 2. lib. 2.* Mantie. *d. tract.
lib. 8. tit. 25. num. 24.*

Et hoc maximè ſtanre instrumento publico, cuius ver-
ba præſumuntur viridicè prolata, & contra quod difficilè

præſumitur ſimulatio, adèd vt ei imitens fundatam ha-
beat intentionem. Cephal. *diſt. conf. 261. num. 5. 6.* Me- 76
noch. *d. conf. 343. num. 2.* Rot. *diuerſ. decif. 792. num. 1.
verſ. maxime, part. 4.* vide Heſt. Felic. *d. alleg. 14. num. 9.
10. part. 1.* vbi etiam inquit durum eſſe, & arduum vel-
le contra publicum instrumentum docere de ſimulatio-
ne, & hoc longè verius reputatur in præſenti uſurarum
materia. Honded. *d. conf. 33. num. 12. lib. 2.* Tuſch. *diſt.
littera S, concluſ. 260. num. 44.* Mauric. *de tac. & amb. con-
uent. lib. 8. tit. 17.* Menoch. *d. conf. 343. num. 23.* genera-
liter enim talis præſumitur contractus, qualem denomi-
narunt partes, & qualis apparet in prima ſui figura.
Cephal. *diſt. conf. 496. numer. 46.* Decian. *diſt. conſil. 2.
num. 61.*

Sed ad quid tot, ac tanti labores, & ſudores? gratis
fatigati ſumus: non enim nobis erat neceſſe de hac pig-
noris materia tractare, quia actor in præſenti iudicio
non intentauit remedium, quod agenti competere po-
teſt pro reſciſſione ſimulati, & pignoratitij contractus,
qui ipſo iure nullus eſt, & inuſidus. Farinac. *diſt. qua-
ſt. 163. num. 1.* & idèd in contractu uſurario non agi-
tur ad reſciſſionem, quia nullus eſt ipſo iure. Valaſc. *con-
ſil. 70. num. 8. verſ. ſed hæc, part. 1.* & propterea non eſt
poſtulandum in libello, quòd fiat retrouenditio, ſed
quòd res vendita reſtituatur venditori vnà cum fruſti-
bus, vt concludunt omnes *in d. c. ad noſtram, de empt.
& vendit.* hic autem venditor quaſi diſſimulans termi-
num redimendi eſſe lapſum, petiit ſibi fieri instrumen-
tum venditionis, & retroceſſionis, nec aſpirauit ad fru-
ctus perceptos, ſed tantùm ad exiſtentes in terra ven-
dita, ac alios à die moræ percipiendos, ſi ergo à libello, 78
& petitione cognoscitur, quale ſit iudicium, Peregr.
conf. 82. num. 11. lib. 1. concludendum eſt, non obſtante
clauſula, *Super quibus*, quæ non operatur, niſi ſuper
narratis: latè Riminald. *Iun. conf. 409. num. 74.* & niſi,
quando conclusio libelli eſt dubia, & obſcura, non po-
teſt dici intentatum fuiſſe hoc remedium, vt pulchrè
dixit Laderch. *diſt. conf. 129. numero ſexto, verſ. nunc ali-
qua.* Menoch. *diſt. conf. 358. num. 37.* ideòque venditori 79
dici poteſt: Viam, quam elegiſti, hæc tibi pateat, *l. ſi
mulier, §. ſin. ff. de eo, quod met. cauſ. §. qua de fullone,
verſ. ſed noſtra, Inſt. de oblig. ex delict.* Bald. *in d. l. 1. nu-
mero 1. C. de execut. rei iudic.* Socin. *Iun. conf. 46. num. 7.
lib. 2.* ſed cùm effluxum ſit tempus ad redimendum, ina-
nis redditur actio.

Poſt hæc autem ſcripta non eſſe ineptum puto re-
ſpondere motiuo, quod in hac cauſa fiebat, quia cùm
emptor promiſerit ſupplere, & augere pretium vſque
ad ducat. 24. pro ſingulis iugeris in caſu non redemp-
tionis, allegabatur idcirco videri partes ab initio non
habuiſſe propoſitum emendi, & vendendi, ſed pigno-
ris contrahendi, & talem venditionem vti conditiona-
lem non potuiſſe ſubſiſtere: ita Bald. *conf. 322. nume-
ro tertio, lib. 3.* Abb. *conſil. 76. numero ſecundo, verſicul.
item & tertio, lib. 1.* Gabriel. *conſil. 74. numero undecimo,
lib. 1.* Menoch. *d. præſ. 122. numero 54. verſ. hoc etenim,
lib. 3.* Gratian. *diſcept. for. lib. 2. cap. 258. numero 30.* vbi
quod ex hoc etiam probatur ab initio pretium non fuiſ-
ſe inſtum.

Sed reſponſum eſt hanc coniecturam fœnoris eſſe ve-
ram quando augmentum eſt tale, vt ſignificet ab initio
maximam adfuiſſe in pretio læſionem in tertia, vel maio-
ri parte, vel quando iunctum eſt cum alio pacto negatiuo,
vt non liceat venditori retroemere, niſi poſt certum tem-
pus, velut ſeptem annos. Verùm ſi hoc augmentum non
tranſcendat quartam partem totius pretij, vt hic, non
eſt ſignum fœnoris, immo exinde deprehenditur empro-
rem non eſſe lucri cupidum, ſed voluiſſe fundum ſibi irre-
uocabiliter acquirere ſine damno venditoris, cui voluit
refundere illud, quod ſibi retinere licebat ob pactum re-
trouendendi, quod facit rem venditam tanti minoris va-
lere: ſic pulchrè & latè reſpondet Hier. Gabr. *d. conf. 74.
num. 18.* 81

num. 18. 19. 21. lib. 1. quem sequitur Menoch. d. pref. 122. num. 54. in fin. Gratian. d. disc. 258. num. 35. latè Mantic. de tac. & amb. conuent. lib. 8. tit. 20. num. 36. 37. 38. vbi tollit contraria, & satisfacit omnibus, quos sequitur Farinac. de tract. de simulat. quest. 163. num. 56.

His stantibus cum causa fuisset commissa ab Illustrissimo Consilio Signaturæ Serenissimi Ducis Mutinæ D. Gubernatori Carpi cum consilio Consultoris eligendi in ciuitate Mutinensi, res cœpit ardentius agitari, & re maturè considerata per D. Consultorem fuit reuocata prima sententia D. Prætoris, & dictus emptor absolutus à petitis. Verùm quia venditor voluit appellare ab hac sententia, causa fuit commissa Illustrissimo Consilio Iustitiæ, in quo cum procedatur ex æquo, & bono, quia est Tribunal Principis, licet pignoris, & vsuræ præsumptiones non fuerint attentæ, & Consilium non deuenit in sententiam quoddam iste contractus esset vsurarius, tamen mandauit fieri retrouentionem pratorum, quasi nondum esset lapsum tempus ad redimendum, & existimauit iustam adfuisse causam, ne cursus termini laberetur, & quatenus lapsus esset, ex iusta causa fuisse restituendum ad rem tantum recuperandam, sine tamen fructibus perceptis, quoddam non fecisset Consilium, si putasset contractum fuisse vsurarium, quia tunc res venit restituenda vnà cum fructibus, vt vidimus.

CAPUT XLI.

EPI TOME.

Executor Apostolicus an possit extraiudicialiter procedere, & an in beneficialibus detur titulorum multiplicatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Executor Apostolicus procedens non seruata forma Breuiis, nulliter facit.
- 2 Commissarius Apostolicus quomodo procedat stante clausula, citatis citandis, vel, constituto.
- 3 Clausula, Vocatis vocandis, facit executorem mixtum, & quid faciendum sit.
- 4 Clausula, Constituto, requirit cognitionem, & partis citationem.
- 5 Clausula, Super quo conscientiam tuam oneramus, quid importet.
- 6 Citari debent solum, quorum interest, stante clausula, Citatis citandis.
- 7 Titulorum multiplicatio permittitur in beneficialibus.
- 8 Collatores possunt multiplicare titulos beneficiorum.
- 9 Institutus continuat possessionem, licet petat nouam prouisionem.
- 10 Beneficium obtinens potest petere, vt iterum instituat.
- 11 Multiplicatio titulorum sanat defectus, & iuuat ad multa.
- 12 Titulorum pluralitas non nocet vero collatori.
- 13 Tituli productio non excludit presumptionem alterius tituli.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE duobus hic breuiter tractabo, quæ mihi occurrunt, dum essem Vicarius Episcopalis in Regia quidam, & iucundissima Ciuitate Regiæ Lombardiæ, alterum est, quia Communitas, & Homines Saxoli in spiritualibus subditi Episcopo dictæ Ciuitatis exeruerunt, & fundarunt nobile Monasterium Monialium S. Claræ, petieruntque à Summo Pontifice id fieri Apostolica au-

I. B. Ciarlinij controu. for. Tom. 1.

thoritate, & ei vnici quædam beneficia simplicia, & certa bona piorum locorum applicari. Vnde Pontifex certam de prædictis notitiam non habens commisit mihi, vt citatis citandis, & constituto mihi legitime de veritate narratorum, deuenirem ad executionem Breuiis, & ad erectionem dicti Monasterij, & vniionem prædictam, & dum me accingebam ad prædicta, ipsa Communitas instabat, vt procederetur extraiudicialiter, & summario modo, sine figura alicuius iudicij, & propterea Sereniss. Dux Alphonsus Estensis, nunc Fr. Ioan. Baptista Capuccinus, & exemplum inter Christianos memorandum omnibus sæculis ob vitæ tam religiosæ suspensionem, mihi per suas humanissimas litteras scripsit, vt in prædictis complacerem dictæ Communitati, si fieri posset, vnde quærebatur quid iuris.

Alterum est, quia cum quidam Presbyter fuisset prouisus de quodam beneficio, & dubitaretur de validitate prouisionis, ego coram D. Episcopo dixi, remedium tutum esse, vt noua prouisio peteretur à summo Pontifice: subscripsit vnus ex primariis Senatoribus Cleri, vnde sponsione facta ipse conuenit aliter sustinere, ego autem dixi assumptum meum verissimum esse: quærebatur quid iuris.

Ad primum respondi non licere extraiudicialiter procedere, & sine citatione saltem generali contra quoscunque Christi fideles sua interesse putantes, quoniam Commissarius Apostolicus procedens non seruata forma Breuiis, nulliter, & perperam facit, c. cum dilecta, de rescript. c. Pisanis, de restitution. spoliator. Seraphin. decisio. 1071. numero tertio, & decisio. 1100. numero tertio. Ludouif. decisione prima, numero primo, & maxime quando in Breui adfunt clausulæ, citatis citandis, vel, constituto; vtraque enim earum facit rescriptum conditionale, & iudex debet verificare narrata non per summarias informationes, sed per legitimas probationes, alioquin nulliter agit. Marth. de claus. part. 1. claus. 19. num. 5. & claus. 169. numero sexto, Seraphin. decisio. 601. num. 3. Coccin. decis. 225. num. 2. 3. 4. Cyriac. controuers. 287. num. 1. lib. 2.

Certissimum est enim quoddam clausula, Vocatis vocandis, efficit, vt non liceat extraiudicialiter procedere, sed solum iudicialiter, quia facit executorem mixtum, qui tenetur assumere partes iudicis, & seruare formam iuris: ita ex c. exhibita, vbi Abb. in ult. not. de iudicat. 3 Card. conf. 63. in princ. Dec. conf. 173. num. 2. pulchrè Beltram. ad Ludouif. decis. 69. num. 9. Marth. d. claus. 169. num. 3. Coccin. decis. 251. num. 1. & decis. 366. numer. 2. Redoan. de reb. Eccles. non alien. quest. 23. num. 64. vers. facit. Hoc idem efficit clausula, Constituto, quæ requirit partis citationem, & causæ cognitionem. Seraphin. decis. 601. num. 3. Marth. d. claus. 19. num. 1. 3. Ricc. in prax. de reb. Eccles. non alien. resolut. 93. num. 64. vers. facit, & requirit plenam, & concludentem probationem: gloss. in Clem. unic. & ibi Card. Zabarell. de off. deleg. Abb. in c. conquirentes, sub num. 9. de restit. spol. Crescent. decis. 6. num. 2. de rescript. Beltram. ad Ludouif. decis. 53. num. 3. Marth. d. claus. 19. num. 6. Cyriac. d. controuers. 287. num. 1. Vnde si Papa voluisset sufficere extraiudicalem informationem, vtique illud dixisset, vt sæpe facit, quando dicit, Super quo conscientiam tuam oneramus; hæc enim clausula efficit, vt non requiratur partis citatio, & sufficiat quæuis informatio. Redoan. de reb. Eccles. non alienand. quest. 23. sub num. 64. Seraphin. decis. 448. num. 1. pulchrè Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 35. num. 15. vers. at eam non requiri; nisi tamen adessent aliæ clausulæ, quæ importarent partis citationem, vel tractaretur de præiudicio tertij.

Et in casu nostro multò magis requirebatur ordo iudiciarius, & citatio, quia tractatur de interesse multorum propter vniionem beneficiorum faciendam, & quia aderat legitimus contradicitor, quoniam quædam Confraternitas dicti loci se opponebat, ne certa bona applicarentur dicto

dicto Monasterio ad eam deuoluta, eo quod in certo termino clausura non erat facta, & ideo nominatiu erant citandi omnes, quorum intereat. Seraph. decis. 338. num. 3.

Cum igitur de predictis & scripto, & voce egissem eum dicto Serenissimo, acquieuit, & sic citatis citandis erexit dictum Monasterium cum priuilegiis Apostolicis ad gloriam Dei, & utilitatem populi Saxolensis.

Quoad alterum verò punctum facilis est solutio, quoniam certissimum est in beneficialibus dari multiplicationem titulorum, adeo ut prouisus non solum possit plures titulos ab Ordinario obtinere, sed etiam unum ab Ordinario, & alterum à Nuncio, vel Legato, aut à Summo Pontifice: sic notant omnes in c. post electionem, ubi pulchre Abb. num. 4. de concess. prabend. Lap. alleg. 132. n. 2. Cassador. de caus. possess. & propriet. decis. 3. num. 8. & de concess. prabend. decis. 9. num. 2. ubi etiam ait collatores posse titulos multiplicare, & ab eis multiplicari. Card. Cresc. decis. 7. in princ. de iure patr. Verat. decis. 339. num. 4. part. 1. Farinac. decis. 117. num. 2. part. 1. Coccin. decis. 47. num. 20. & decis. 317. num. 4. Caualer. decis. 159. num. 6. 7.

Et predicta adeo vera sunt, ut etiam ille, qui vigore suæ prouisionis ab Ordinario obtentæ ingressus est possessionem beneficii, si postea nouam prouisionem à Summo Pontifice impetrauit, litteris etiam non expeditis potest continuare possessionem, & est tutus in conscientia: Nicol. Garz. de benef. part. 4. cap. 2. num. 52. 53. licet enim institutus sit in possessione, tamen potest petere, quod item institutur, & ex utraque institutione se tueri, ut inquit Decian. conf. 49. num. 40. lib. 2. unde prouisus potest uti utraque collatione, & hoc dicitur consilium tutum, quia non inducit aliquam inconuenientiam, vel iuris impossibilitatem. Lap. d. alleg. 132. num. 3. ubi Mandos. in verb. titulorum: immo talis multiplicatio sanat defectus, & iuuat ad conseruandum ius quæsitum. Mantica. decis. 359. num. 8.

Et hæc in tantum procedunt, ut hæc titulorum multiplicatio nunquam præiudicet vero collatori, & ei ad quem verè spectat conferre, ut censuit Rota penes Farin. decis. 333. num. 6. part. 1. Caualer. d. decis. 159. num. 7. & sic hæc adeo sunt possibilia, ut si quis dicat alium esse malè institutum, & ad hoc producat unum instituti titulum, adhuc non satis probat suam intentionem, quia potest esse, quod habeat alium titulum meliorem. Farinac. decis. 742. num. 3. part. 2.

Et id passim seruatur Romæ in Curia, & Dataria Pontificis, ubi sæpius ad sanandas collationes Ordinariorum nouæ prouisiones impetrantur, & id mihi de facto successit. Bene verum est, quod si fiat id post captam possessionem, & verè sit nulla prima prouisio, circa fructus perceptos, oportet se componere cum Camera Apostolica, sed hoc non impedit continuationem possessionis, & quin non liceat secundam impetrare prouisionem, & consentire etiam nouæ pensioni ad fauorem alicuius, si beneficium sit capax, & nulla sit fraus, & simonia; & practici Curie Romanæ in hoc difficultatem non constituunt, ut sæpius ipse certioratus sum.

CAPVT XLII.

EPITOME.

An, & quando filij Iudæorum venientes ad fidem possint baptizari inuitis eorum parentibus, & an possint habere legitimam viuente patre.

SVMMA RIVM.

1 Iudæi habent filios in potestate.

2 Iudæi vtuntur iure communi Romanorum.

3 Iudæorum filij non possunt inuitis parentibus baptizari.

4 Iudæis competit edictum de liberis exhibendis.

5 Iudæorum filij cuius ætatis esse debeant, ut possint baptizari inuitis parentibus.

6 Hebræorum filij non possunt baptizari, nisi habeant duodecim annos.

7 Puer debet esse doli capax, ut possit baptizari inuito patre.

8 Doli capax dicitur, qui est proximus pubertati.

9 Puer non habens usum rationis est sub potestate patris infidelis.

10 Iudæorum filij habentes usum rationis non sunt sub potestate patris in pertinentibus ad salutem.

11 Iudæorum filij possunt baptizari inuitis parentibus, si habeant usum rationis, & id petant.

12 Pueri post septennium possunt peccare, & in inferno damnari.

13 Puer post usum rationis tenetur se convertere ad Deum.

14 Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non intrabit in regnum cælorum.

15 Rationis usum habentes obligant præcepta fidei.

16 Patria potestas non attenditur in spiritualibus.

17 Rationis usus aduenisse præsumitur post septennium.

18 Pueri possunt habere usum rationis etiam ante septennium.

19 Iudicis arbitrio remittitur, an puer habeat usum rationis.

20 Sponsalia contracta ante septennium ab habentibus usum rationis sunt valida.

21 Iudæorum filij ad fidem conuersi quomodo remaneant in potestate patris.

22 Rationis usus in aliis citius, in aliis tardius aduenit.

23 Puer quinque annorum ob blasphemias fuit raptus à Dæmone.

24 Septennio completo an præsumatur usus rationis.

25 Baptismi suscipiendi ætas non potest determinari.

26 Priuilegium debet produci per eum, qui vult eo uti.

27 Negatiua probatur per inspectionem scripturarum.

28 Discretionis capax dicitur, qui habet usum rationis.

29 Discretionis annos, & usum rationis habere paria sunt.

30 Alternatiua alteram partem adimpleri sufficit.

31 Puer septem annorum quoad Deum potest dici doli capax.

32 Doli capax præsumitur puer post septennium.

33 Doli capax esse, & habere usum rationis paria sunt.

34 Doli capax dicitur arbitrio iudicis.

35 Exemplis non est indicandum, sed legibus.

36 Filij Hebræorum si baptizentur etiam ante usum rationis, non sunt restituendi parentibus.

37 Iudæorum infans illis inuitis baptizatus debet educari inter fideles.

38 Puer Hebræorum, si petat baptizari, antequam certum sit habere usum rationis, debet custodiri usque ad legitimam ætatem.

39 Ex diuersis non fit illatio.

40 Iudæorum filij conuersi ad fidem an debeant examinari presentibus parentibus.

41 Citari non debet ille, quo inuito actus potest expediri.

42 Hebræi non sunt permittendi, ut videant eorum filios ad fidem conuersos.

43 Iudæi conantes visitare catechumenos puniuntur ut sacrilegi.

44 Iudæorum filij possunt consequi legitimam etiam viuente patre.

45 Catechumeni postea baptizati resistent ius succedendi.

46 Iudæi tenentur alere & dotare filios ad fidem conuersos.

47 Theologis magis credendum est, quam Iuristis in conuersis fidem.

- 48 Pauli Coccepanij Episcopi Regij laudes.
- 49 Regij Ciuicis, & eius Antianorum laudes.
- 50 Iudaus cognoscens Christianam à quo Iudice debeat puniri.
- 51 De his, qui foris sunt, nihil ad nos.
- 52 Iudaorum copula cum fidei iure canonico est. punibilis.
- 53 Iudaeo non licet in eadem mensa comedere, vel in eodem balneo se lauare cum Christianis.
- 54 Hebraeus cognoscens Christianam, vel è contra, graui poena punitur.
- 55 Hebraeus rem habens cum fidei punitur sicut etiam fidelis.
- 56 Iudex Ecclesiasticus in quibus casibus possit procedere contra Iudeos.
- 57 Episcopus multat Hebraeos Christianam cognoscentes.
- 58 Iudaus efficitur de foro Ecclesie ratione delicti.
- 59 Iudaus sollicitans Christianum ad deficiendum à fide potest puniri ab Episcopo, & Inquisitore.
- 60 Iudaei subsumt foro Ecclesiastico in delictis Ecclesiasticis, & mixti fori.
- 61 Mixti fori delicta qua dicantur.
- 62 Legem qui potest facere, potest etiam exequi.
- 63 Iudaei nequeunt habere familiaritatem cum Christianis.
- 64 Veneris actus intimi amoris symbolum refert.
- 65 Iudaei possunt puniri ab Ecclesiastico poenis pecuniariis, & corporalibus.
- 66 Clarus damnatur in materia Iudaorum.
- 67 Matrimonium cum Iudaeis est prohibitum Christianis.
- 68 Papa potest punire Hebraeos.
- 69 Hebraei efficiuntur de foro Episcopi ratione delicti.
- 70 Phynceus occidit Iudaum cum Madianitiide coeunt. m.
- 71 Iudaus peccans contra legem veteris Testamenti potest puniri à Iudice Ecclesiastico.
- 72 Iudaeis an sit permittum repudium.
- 73 Repudium hodie prohibitum est omnibus.
- 74 Infideles non coguntur ad obseruantiam legis Euangelicae.
- 75 Matrimonium est indissolubile iure natura.
- 76 Iudaei tolerantur in obseruandis eorum ritibus, licet peccent.
- 77 Consensuens peccato alterius mortaliter peccat.
- 78 Iudaorum carnibus, occisis eorum more, non licet Christianis vesci.
- 79 Iudaus conuersus ad fidem an possit transire ad secunda vota uiuente prima uxore.
- 80 Neophytus peccaret dando libellum repudij more Hebraeorum eius uxori Hebraeae.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DE anno 1629. quidam puer Hebraeus nomine Leo Annorum octo circiter confugit ad suorem quendam Christianum petens baptizari, à quo benignè susceptus, re ad superiorem delata, fuit à piis viris visitatus, & postea etiam iure examinatus, qui cum persisteret in proposito accipiendi fidem Catholicam, de mandato Vicarij fuit in depositum consignatus Illustr. DD. Annibali, & Camillo de Squadronis, & in domo eorum pluries examinatus ab eodem Vicario, & visitatus de eiusdem mandato à Phisicis, & Theologis, qui putauerunt eum habere vsum rationis, & capacem baptismi, & semper perseverauit in eodem proposito; & duo testes fide digni eiusdem vicini deposuerunt illum esse natum de anno 1621. At dum instruebatur in fide parentes eius strepitantes exclamabant puerum esse rapinum, & non esse ætatis sufficientis ad baptismum, & volebant interesse examini; vel saltem eum videre, & audire, prætendebantque eis inuitis non posse baptizari, recursumque habuerunt ad Serenissimum qui eos pro

sua pietate remisit ad Episcopum. Vnde requirebatur quid iuris.

Et quia sæpe casus solet euenire in praxi, putari bonum esse rem plenè examinare, & discutere, quoniam primo sub aspectu iusta videbatur parentum præsentio, siquidem iure certum est Hebræos habere eorum filios in potestate: gloss. in c. Iudaorum 28. quest. 1. Alex. conf. 13. num. 1. lib. 7. vbi de magis communi. Afflict. decis. 151. n. 4. de communi Bonius, de stat. urb. præscript. gloss. 19. num. 56. Surd. conf. 441. num. 12. Gratian. disc. for. cap. 658. num. 30. & cap. 977. num. 7. quoniam viuunt, & vtuntur iure communi Romanorum actiue, & passiue: latè Cyriac. contr. 241. num. 17. lib. 2. Cum igitur liberi sint aliquid patris, sicut ei bos auferri non potest, ita filij non possunt inuitis parentibus baptizari, alioquin illis iniuria irrogaretur, & iustitia violaretur: ita D. Thom. in summ. part. 3. quest. 68. art. 10. Natt. conf. 434. num. 10. & seqq. Bursat. consil. 231. num. 3. 4. & seqq. Gratian. d. cap. 658. num. 31. Bonac. de Sacram. disp. 2. quest. 2. part. 6. num. 11. vers. respondeo secundo, Leon. in thess. for. Eccles. part. 4. cap. 4. de Iudaeis, n. 7. & alij communiter, quod ad eodè verum iudicatur, vt si aliter fieret, daretur Hebræis edictum de liberis exhibendis, iuxta l. 1. ff. de liber. exhib. gloss. in cap. scur, vbi Anan. num. 6. de Iudaeis, Graff. decis. anr. part. 2. lib. 2. cap. 22. num. 23.

Hæc autem videntur omni carere ambiguitate quoad paruulos Hebræorum, qui non habent legitimam ætatem, cum ad hoc, vt puer Hebraeus volens possit baptizari inuitis parentibus, debeat esse annorum decem cum dimidio si masculus est, vel nouem cum dimidio, si scemina, immodò maioris ætatis vsque ad annum 12. ad eodè vt iudicatum fuerit puerum octo annorum vel nouem non esse baptizandum parentibus dissentientibus, & de facto baptizandum illis esse restituendum: latè Natt. diff. conf. 434. num. 14. vide Bursat. d. conf. 231. num. 6. Gratian. d. cap. 658. num. 33.

Et omnem maculam tollere videtur constitutio Martini V. emanata de anno 1429. & ab Eugenio IV. confirmata, per quam Hebræis priuilegium est concessum, vt eorum filij ipsis nolentibus nequeant baptizari, nisi excedant annum 12. vel aliter sint doli mali, vel discretionis capaces, vt per Natt. d. conf. 434. num. 14. Bursat. d. conf. 321. num. 6. Gratian. disc. for. cap. 977. num. 14. quibus etiam conformis videtur constitutio Pauli III. de qua Bursat. d. conf. 231. num. 8.

Et sanè vt videtur iuri consonum, cum oporteat puerum esse doli capacem, & pubertati proximum ad hoc, vt volens baptizari valeat reluctante saltem altero parente, gloss. in c. spiritus, §. ecce, in verb. puerorum 1. quest. 1. Natt. d. conf. 434. num. 15. Bursat. d. conf. 231. num. 4. qui etiam probant eum dici doli capacem, qui est proximus pubertati, Farinac. in prax. quest. 92. num. 61. 67. licet enim antea in vniuersali puer cognoscat, an aliquid sit bonum, vel malum, tamen illa cognitio non sufficit, vnde ei imputa ventur, quæ puberibus permittuntur, & idè DD. concludunt, eam solùm ætatem dici posse doli capacem, quæ proxima sit pubertati: gloss. in l. impuberem, ff. de furt. Socin. in c. ad audientiam, num. 13. de homicid. Castr. in Auth. sacramenta, numero 20. C. si aduers. vend. Natt. diff. conf. 434. num. 14. Bursat. diff. consil. 231. numer. 9. Clar. in prax. §. ult. question. 60. in principio: cum autem ille puer Leo nuncupatus non sit huiusmodi ætatis, videtur parentibus restituendus, nec eis inuitis baptizandus.

His tamen minime obstantibus censui dictum puerum maiorem septennio, qui ampliùs Leo non vult vocari, sed Bonifacius, esse baptizandum inuitis etiam, & reluctantibus eius parentibus, & vniuersitate Iudæorum, satisque esse quod ipse consentiat. Nam vtrique priusquam puer habeat rationis vsum, dicitur esse aliquid patris & sub eius cura manere debet, adeo vt esset contra iustitiam, si inuitis parentibus de eo aliquid ordinetur, & baptizetur, post

postquam verò incipit habere vsum rationis, & liberi arbitrij, incipit esse suus, & quantum ad ea, quæ sunt iuris diuini, vel naturalis, non subiicitur patri, potestque sibi prouidere, & petere, quod sibi necessarium est ad salutem, valetque induci ad fidem non coactione, sed persuasione, & idè si velit consentire fidei, potest inuitis parentibus baptizari, & illis subtrahi debet, vt subversionis periculum euitetur: hæc pulchrè tradunt D. Th. 2. 2. quæst. 2. art. 12. in responsione, & part. 3. quæst. 68. art. 10. in respons. Tabien. in verb. Baptismus, 2. num. 11. Artil. verb. Baptismus, num. 58. Emanuel Sà verb. baptismus, num. 11. Valquez. in 3. part. D. Thom. tom. 2. disp. 155. P. Aegid. de Coninch. de sacram. tom. 1. disp. 68. art. 10. Henriquez lib. 2. cap. 25. num. 3. Chamerot. de baptis. c. 5. dub. 3. Tolet. in summ. lib. 2. cap. 21. num. 2. Bonacin. de Sacrament. disp. 2. quæst. 2. part. 6. num. 11. vers. respondeo primò. Suarez tom. 3. in 3. part. disp. 25. sect. 3. Corrad. de cas. conf. part. 2. quæst. 65. littera B Reginald. in prax. for. poenit. lib. 27. n. 68. Læ. Zecch. in summ. part. 1. tit. de infidelitate in communi, cap. 10. num. 13. Graff. de decis. aurearum part. 2. lib. 2. cap. 23. num. 22. de Iudeis: qui omnes rem hanc apertè docent, & magis communem faciunt opinionem.

Quod sanè verissimum esse negari non potest, quia si pueri post vsum rationis, quod eis in septennio solet contingere, possunt peccare, & propter peccatum gehennæ condemnari, vt de puero quinque annorum refert S. Greg. lib. 4. Dialog. c. 10. & omnes admittunt. Sanch. moral. lib. 6. cap. 16. num. 6. in fin. & de matr. lib. 1. disp. 16. num. 15. 16. quomodo dicere possumus pro eis non extare remedium salutis, nisi volentibus parentibus, quos nunquam voluituros credendum est propter eorum peruersitatem, & obstinationem? certè rationi non congruit, & natura abhorret, vt à pueri voluntate pendeat eius damnatio, salus autem eius posita sit in manibus patris infidelis; hoc etiam repugnat principiis Theologiæ, quæ habet puerum vsum rationis habere incipientem teneri primum deliberare de se ipso, & se convertere ad Deum, & in eum elicere actum amoris, alioquin lethaliter peccat: ita D. Thom. part. 2. quæst. 89. art. 6. vbi etiam Caiet. & Medin. & de Verit. quæst. 28. art. 3. ad 4. Syluest. in summa, verb. Oratio, num. 8. vers. indeterminata, Tabien. verb. Baptismus 7. sub num. 11. Nauar. de Orat. cap. 2. num. 15. & in summ. cap. 11. num. 8. vers. nisi primò, & num. 22. Lopez. part. 1. cap. 40. Manuel 1. tom. summ. in 2. edit. cap. 11. num. 3. Bañes 2. 2. quæst. 44. art. 1. dub. 1. ad 3. Victoria relectione ad quid teneatur homo veniens ad vsum rationis, part. 2. numer. 11. Azor. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 7. vers. secundò queritur, & lib. 9. cap. 4. littera D, vers. prof. Etò. Tolet. in summ. lib. 4. cap. 9. num. 9. vers. primum est, & licet aliqui aliter sentiant, & doceant, hæc tamen sententia multis, & plerisque est recepta, vt visum est, & valde probabilis.

Et verè scriptum fuit, quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non intrabit in regnum cælorum. S. Ioan. cap. 3. Si ergo iste puer vult saluus fieri, id pendere debet à voluntate patris? Nemo sanæ mentis id iustum esse affirmabit: & si præcepta fidei obligant eum qui ad vsum rationis peruenerit, Azor. moral. tom. 1. lib. 8. cap. 7. vers. secundò, & eodem tempore puer incipit teneri ad obseruantiam non solum intris naturalis, & diuini, sed etiam Ecclesiastici, Bonacin. de legib. disp. 1. quæst. 1. part. 6. num. 8. & de Sacrament. disp. 5. quæst. 5. sect. 2. part. 4. num. 1. idè non est possibile, vt quis habens vsum rationis valeat prohiberi à patre, ne legem baptismi impleat, quia in spiritualibus non attenditur patris potestas. Gratian. disc. for. cap. 977. num. 10.

Satis ergo est puerum habere rationis vsum, vt valeat baptizari inuitis parentibus, si ipse velit. Verùm si dubitetur, an habeat vsum rationis, consid. randum est, si iam compleuit primum septennium, quia post huiusmodi ætatem rationis vsum aduenisse præsumitur, cum completo septennio communiter accedat. D. Thom. in 4. sent.

cap. 27. quæst. 2. art. 2. Ioan. And. in c. iuuenis, num. 9. vbi Anch. num. 4. Alex. de Næu. num. 19. de sponsal. Henric in c. accessit, num. 2. de desponsal. impub. Emanuel Sà verb. baptis. mus, num. 11. Tabien. verb. baptis. mus 7. sub num. 11. Reginald. in prax. for. poen. lib. 27. cap. ult. sect. 1. in fin. Suarez tom. 2. de relig. lib. 4. cap. 6. num. 6. 7. Sanchez. de matrim. lib. 1. disp. 16. diff. 2. num. 10. & num. 14. vers. probabilius, & moral. lib. 6. cap. 16. num. 7. Bonacin. de legib. disp. 1. quæst. 1. punct. 6. num. 8. & de Sacrament. disp. 2. quæst. 2. part. 6. num. 11. vers. ego verò puto, & de matr. quæst. 1. part. 4. num. 1. & de censur. disp. 7. quæst. 4. part. 7. num. 5. in fin.

Immo cum vsum rationis possit etiam præuenire ætatem septennij ex gratia diuina, vel naturali complexione, in aliquibus enim acceleratur, in aliis tardius aduenit, vt inquit Sanchez de matr. d. lib. 1. disp. 16. num. 14. & moral. lib. 6. cap. 16. num. 6. Bonacin. eod. tract. quæst. 1. part. 4. num. 1. 2. Homobon. de examin. & eccl. part. 2. tract. 11. c. 10. resol. 4. vers. quod procedere, si fortè appareat ante septennium puerum habere rationis vsum, poterit inuitis parentibus baptizari, si ipse velit, rationibus antè dictis; hoc enim totum iudicis arbitrio remissum est: Corrad. de cas. conf. part. 2. cap. 65. littera C. Sanchez de matr. diff. disp. 16. num. 14. Sicut ætas quidem septennij requiritur ad sponsalia, verùm si ante illud adueniat rationis vsum, valida erunt ante illam ætatem contracta. Sanchez diff. disp. 16. numero 9. atendi ergo debet rationis vsum, qui si extet, nunquam dubium est, quin puer possit baptizari inuitis parentibus, si ipse velit, & septennium consideratur solum, quia tunc rationis vsum aduenisse præsumitur. Verùm si clarè appareret neque tunc extare, puer non esset baptizandus, etiam completo septennio.

Modò non obstant in contrarium adducta, etenim non negamus Hebræos habere filios in potestate, licet multi hoc non admittant, tamen nihil facit ad propositum, quia in spiritualibus, & iis, quæ spectant ad salutem, non attenditur patria potestas in eo, qui habet rationis vsum, vt dixit D. Thom. in summ. part. 3. quæst. 68. art. 10. & alij supra citati, nisi fortè id fauorabilius esset conuerso ad fidem, & ei, qui vult religione vti Gratian. d. cap. 977. num. 10. quoniam in damnosis quidem conuersus ad fidem videtur exiisse patriam potestatem, non in lucratiuis, Decian. conf. 97. num. 7. lib. 2.

Secundò non obstat, quòd requiratur ætas annorum decem cum dimidio in masculo, & nouem cum dimidio in femina, quia hoc non est verum, quin solummodo requiritur vsum rationis, qui potest contingere etiam ante septennium, vt videmus, & propterea remittitur iudicio prudentum, an is, vel ille habeat vsum rationis, cum in quibusdam citius, in aliis tardius contingat, siue ex gratia speciali, siue ex complexione naturali, vt inquit dictus P. Aegid. de Coninch. tract. de Sacrament. & censur. tom. 1. quæst. 68. art. 10. num. 59. quod exemplo infantis conuincitur, qui propter blasphemias atroces fuit à Dæmone raptus è manibus patris, & ad ima inferni tractus, licet tantùm esset annorum quinque, quod non permisisset Deus, si ille puer vsum rationis non habuisset: hoc refert S. Gregorius lib. 4. dialog. cap. 10. D. Thom. in 4. sentent. d. 27. quæst. 2. art. 2. Cagnol. in l. pupillum quis num. 3. ff. de reg. iur. Marfil. in l. infans, num. 2. in fin. ff. de si car. Bonif. de Vitalin. in Clem. 1. num. 18. de homicid. Zodoc. in pract. crim. cap. 84. num. 4. Decian. tract. crim. lib. 6. cap. 3. num. 19. ex quibus comprehenditur septennium non stare determinatiuè ad vsum rationis, sed quod tunc bene præsumitur sine alia probatione, licet etiam in ea ætate possit contrarium probari, & idè hoc totum debet remitti arbitrio iudicis, & prudentum, qui inspecto puero iudicent, an habeat vsum rationis, vt inquit P. Aegid. art. 10. n. 59. Abb. in cap. 1. n. 4. & ibi Ioan. And. n. 4. de delict. puer. benè Corrad. de cas. conf. part. 2. c. 95. littera C. Suarez tom. 3. in 3. part. disp. 25. sect. 3. vers. secundum dubium, vbi inquit

25 inquit etiam nullum extare tempus diffinitum in pueris ad suscipiendum baptismum, immo non videri hanc materiam capacem huius determinationis, quia agitur de remedio ad salutem necessario, cuius acquirenda per proprium consensum homo est capax statim, ac sua libertate arbitrij potest uti, & usum habet rationis.

26 Tertio non obstat priuilegium Martini V. & Eugen. IV. de quo Bursat. & Gratian. in dictis locis, ex multis, & primum quia priuilegium debet produci, & exhiberi per eum qui vult eo uti, quando illud non est clausum in corpore iuris: textus est in l. si quis ex aliena, ff. de indic. c. cum persona, de priuileg. in 6. Card. Zabarel. conf. 65. in fin. Masch. de probat. conclus. 1201. num. 36. Bursat. conf. 335. num. 9. lib. 3. Hic autem nullum priuilegium fuit productum, vel exhibitum, non ergo eis prodest, etiam si extaret, immo non producendo illud videntur Hebraei ei renunciaisse.

27 Deinde respondeo huiusmodi priuilegium non extare saltem authenticum, & in forma probanti, quoniam non reperitur registratum neque in corpore iuris, neque inter extravagantes, neque in Bullario magno, vbi Laerti. Cherubinus recollectit omnes Pontificum constitutiones: idem credendum est non adesse, ita enim negatiua probatur. Franc. Curt. Papiens. tract. de testibus, concl. 24. num. 53. & hoc bene firmat Suarez d. tom. 3. in 3. par. disp. 25. sect. 3. vbi inquit nullum ostendi posse, aut extare ius, quo tempus suscipiendi baptismi in huiusmodi pueris definitur, immo definiti non posse, & cum ipse fuerit diligentissimus scriptor, si talis constitutio adfuisset, non est verisimile, quod eum latuisset, sicut & tot alios supradictos Theologos, qui de hac materia luculenter scripserunt, & tamen de huiusmodi constitutione mentionem non fecerunt, adeo ut concludendum sit non extare.

Præterea respondeo huiusmodi priuilegium, si extat, nihil obesse casui nostro, nam secundum Bursat. & Natt. disposuit neminem ex Iudæis, vel eorum filiis, qui duodecimum annum suæ ætatis nondum peregerint, aut aliter doli mali, vel discretionis capaces non fuerint, sine expresso parentum, vel alterius eorum consensu baptizari. Nam considero, quod Pontifex non præscribit absolute ætatem puero baptizando, sed alternatiue, tresque facit alternatiue partes. Prima est, quod pueri prædicti habeant duodecim annos, quasi tunc controuersi non possit, an habeant usum rationis: id non facit ad nostrum propositum, quia puer iste non est tantæ ætatis. Secunda est, ut tales pueri sint capaces doli mali: in hoc, licet inferius ostensurus sim puerum septem annorum posse dici doli capacem, tamen quia ad euitandam huius constitutionis dispositionem sufficiens est vltima pars alternatiue, idem in hoc non insistam. Tertia igitur, & nouissima pars est, si dicti pueri sint discretionis capaces, quod satis conuenit huic puero, quoniam ille dicitur discretionis capax, qui habet usum rationis, prout in terminis explicat, & intelligit Vgolin. de off. Episcop. part. 1. cap. 23. num. 3. ibi: vel antequam, & in hoc proposito habere 28 usum rationis, & habere annos discretionis, pro eodem ponunt Grass. decis. aur. part. 2. lib. 2. cap. 23. num. 22. Bonac. de Sacram. disp. 5. quest. 5. sect. 2. part. 4. num. 2. hæc etiam 29 tanquam synonyma apud Theologos, & summissas usurpantur, unde cum in alternatiuis sufficiat alteram partem 30 esse veram, vel adimpleri, l. si hæredi, de condit. inst. l. nemo aliena, §. ubi verba, de reg. iur. satis erit, quod in nostro puero verificetur esse discretionis capacem, prout esse retulerunt viri periti, & prudentes.

Quarto itaque non obstat oportere puerum esse doli capacem ad hoc, ut possit baptizari inuitis parentibus infidelibus: quia responderetur in hac materia, scilicet quoad Deum, & spiritualiter illum dici doli capacem, qui potest peccare, & in lege Dei offendere, quod omnes admittunt cūenire in puero septem annorum, teste D. Aug. in epistolas ad Renatum Episcopum, vbi inquit: Septennis ætatis pueri, & mentiri, & verum dicere, confiteri, & negare

iam possunt: refert gl. in c. paruuli, de consecrat. distinct. 4. idem firmat Bonacin. de Sacram. disp. 5. quest. 5. sect. 2. parte 4. num. 2. idem tales pueri septennies, immo minoris etiam ætatis, dummodo habeant usum rationis, dicuntur doli mali capaces, & quoad Deum, & legem eius puer septem annorum iudicatur doli capax, secundum gl. in cap. 1. in verb. grandisculis, & ibi Ioan. de Anan. & Host. num. 1. 3. 4. Abb. num. 4. Butr. num. 1. ad fin. & num. 6. pulchre Henric. Boic. num. 1. in fin. Soc. num. 1. 21. de delict. puer. Bonif. de homicid. Marfil. in l. infans, num. 3. 4. 5. ff. ad l. Cornel. de fidei. & in l. si quis te, num. 3. 4. C. eod. Ang. de malef. verb. sciens, num. 6. Dec. in l. pupillum qui, num. 2. & ibi Cagn. num. 3. de reg. iur. Ducn. reg. 259. in 3. limit. vers. & quod. Zodoc. in præx. crimin. cap. 84. num. 5. Carrer in præf. in 2. tract. de homicid. §. circa quartum, num. 3. ad fin. And. Gail. lib. 2. obseru. 110. num. 31. Fatnac. in præx. quest. 92. num. 191. Menoch. de arbit. indic. cas. 57. num. 16. 41. Henric. Boic. in c. accessit, num. 1. vers. & hoc videtur, de despons. impub. Sanchez de matr. part. 1. lib. 1. disp. 16. num. 11. 16. Bonacin. de Sacram. disp. 5. quest. 6. sect. 2. part. 4. num. 2. & de censur. d. 7. quest. 4. part. 7. num. 5. Homobon. de exam. Eccles. part. 2. tract. 11. cap. 10. resol. 4. 2. c. dixi, Belloch. de cas. refer. part. 2. quest. 1. num. 253. & quest. 2. num. 15. & hæc est differentia inter maiorem septennium, & minorem, quia ante septennium quis potest dici doli capax accidentaliter, sed dicenti talem esse incumbit onus probandi; vbi verò septennium est completum, puer præsumitur statim doli capax, nisi aliter esse probetur. Ita post Hugon. q. 2. in summ. Henric. Boic. in d. cap. accessit, de despons. impub. Abb. in d. cap. 1. num. 4. de delict. puer. Marfil. in d. l. infans, num. 3. 4. 5. Zodoc. d. cap. 84. num. 3. 4. Sanchez d. disp. 16. num. 11. Bonac. d. part. 7. num. 5. cui conforme est, quod dixit idem Bonac. de matr. quest. 1. part. 4. num. 2. dicens, quod si ante septennium adsit sufficiens usus rationis, malitia dicitur supplere ætatem.

Non obstant adducta in contrarium ab iis, qui volunt solum illum dici doli capacem, qui proximus est pubertati. Nam id verum esse potest ad excusandum puerum à pœna ordinaria, verum procedere non potest quoad pœnam extraordinariam leuem, velut ut possit ferula cædi, vel flagello, prout visum est ex allegatis DD. qui certè faciunt magis communem sententiam. Et dato etiam quod huiusmodi puer excusaretur à pœnis legum ciuiliū, & canonicarum, dicendum esset, quando tractatur de pœnis corporalibus infligendis, & similibus, tunc illum dici doli capacem, qui proximus est pubertati, prout in his terminis loquuntur omnes in contrarium adducti; sed spiritualiter, & quoad Deum secus est, quia septennis puer dicitur doli capax, quia potest peccare, & à Deo puniri, ut pulchre distinguit post Host. & Archidia. Henric. Boic. in dist. cap. 1. numero primo, in fin. de delict. puer. Bonacin. dist. part. 7. numero 5. satis enim est adesse usum rationis, quia doli esse capacem, & habere usum rationis pro pari ponunt Bonacin. de censur. d. parte 7. numero quinto, Homobon. de exam. Eccles. part. 2. tract. 11. cap. 10. resol. 4. versic. dixi. 33

Et propterea sicut remittitur arbitrio iudicis, & prudentum ad videndum, quisnam dicatur habere usum rationis, ita non est determinatum, quis dicatur doli capax, & iudicis arbitrio standum est. Abb. in c. continebatur, in fin. de spons. impub. Butr. in c. attestaciones, eod. Dec. in d. l. pupillum qui, num. 1. 2. & ibi Cagn. num. 5. ff. de reg. iur. ideoque non est querendum, an iste puer sit proximus pubertati, quia ad effectum, de quo quærimus, & quoad præsentem materiam non æquiparantur doli capax, & proximus pubertati. Hinc iustum esse cognoscimus, quod puer septennis possit baptizari inuitis parentibus, si ipse velit, quia si potest lethaliter peccare, fuit æquum, ut etiam medicinam, siue præseruatiuam, siue curatiuam valeret adhibere. 34

Quintò non obstat sententiam fuisse latam, ob quam puer Hebræus annorum septem baptizatus inuitis parentibus fuit illis restitutus in contradictorio iudicio, donec ætatem duodecim annorum compleret, præstita fideiussione per eos de illo tunc Episcopo præsentando, & de non retrahendo à Christiana religione, vt per Bursat. d. 35 *conf. 231. num. 6. vers. secundò.* Nam primò responderetur exemplis non esse iudicandum, sed legibus, l. nemo, C. de sent. & interloc. omn. indic. l. sed licet, de off. præf. Menoch. *conf. 326. num. 16. Pacian. conf. 164. num. 139.*

Deinde responderetur quòd illa sententia, si tamen extat, fuit iniustissima, quoniam non est verum, vt huiusmodi paruuli baptizati inuitis parentibus ante vsum rationis sint illi restituendi, vbi enim puer baptizandus non est, si tamen de facto baptizetur, non tamen debet parentibus restitui, sed inter fideles educandus est. Vgolin. *de off. Episc. part. 1. c. 23. in princ. n. 4. vers. mihi tamen,* pulchrè Leon. *in thes. for. Eccl. part. 4. cap. 4. de Iudais, n. 8.* vbi inquit Sacram Congregationem Tridentinæ Consilij rescripsisse Episcopo Fossanen. vt cum quædam nutrix Christiana cum infante Hebræo, quem lactabat, in ædes cuiusdam se contulisset, & infans à nobilibus adolescentibus fuisset baptizatus, bene custodiretur, & segregaretur, vbi in fide Christiana posset adolescere, ne vilo modo parentibus, qui puerum enixè exquirebant, ad illum pateret aditus. Si ergo ex voto Sacræ Congregationis infans baptizatus inuitis parentibus, non fuit illis reddendus, quantò minùs debebat restitui ille puer, de quo meminit Bursatus, qui erat septem annorum: iniqua igitur fuit illa sententia, non erat enim reddendus, ne in contemptum suscepti sacramenti, & ad Christianæ religionis ignominiam denuo à suis iudaizare cogeretur: immò si puer infantulus peteret baptismum, & propter hoc confugeret ad Christianos, si dubitaretur, an haberet vsum rationis, non tamen esset restituendus Hebræis, sed detinendus, donec ad legitimam ætatem perueniret: ita P. 38 *Ægid. de Coninch. tract. de Sacram. de cens. tom. 1. quest. 68. art. 10. num. 61.*

Sextò non obstat constitutio Pauli III. de qua Natt. d. *conf. 434. num. 14. in fin.* idem statuens, quòd huiusmodi pueri debeant esse annorum duodecim. Nam responderetur non extare talem constitutionem, & non reperiri neque in corpore iuris, neque extra: immò confirmatur illa veritas, quod neque extet altera Martini V. exinde enim apparet quod isti DD. non viderunt huiusmodi constitutiones, quia Natt. d. loco dixit esse Pauli III. Bursat. verò Martini V. vnde non est constans huiusmodi testimonium; sed esto, quòd reperiretur, eadem supra citatæ rationes, & responsiones accommodantur.

Septimò non obstat altera Pauli III. constitutio edita de anno 1542. incipit: *Cupientes, in §. curent,* vbi disponitur hos baptizandos debere priùs instrui in articulis fidei, quod in minoribus septem annorum verificari non potest, vt inquit Bursat. d. *conf. 231. num. 8.* Nam responderetur nos non loqui de minore septem annorum, sed de maiore, & habente vsum rationis, & propterea ex diuersis non fit illatio, l. Papinianus, §. exuli, de minor. l. fin. de rit. nupt. sed esto, quod etiam versaremur in puero septennium non habente, nihil referret, quia dummodo vsum rationis haberet, quod euenire posse iam ostensum est, posset etiam in fidei articulis, & præceptis novæ legis instrui, quia hoc nascitur ex rationis usu, idèd posset etiam baptizari rationibus iam satis firmatis.

Octauò non obstat parentum huius pueri præsentio, vt essent citandi pro suo iure, & interesse, iuxta l. de unoquoque, ff. de re iudic. ad finem, vt interessent examini, & audirent puerum dicentem se velle Christianum fieri, vt certi esse possent de eius voluntate. Nam responderetur satis esse, quod pueri patefacta sit voluntas, nec requiritur, quòd id fiat coram parentibus, vt habetur in c. si-
cut de Iudais; nec id pertinet ad ipsos, cum puer in his,
40 quæ spectant ad salutem, sit sui iuris, & non subiectus

patriæ potestati. D. Th. in summ. part. 3. quest. 68. art. 10. & alij, de quibus supra, & si potest baptizari inuitis parentibus, potest etiam eis non citatis, quia nunquam debet citari ille, quo inuito actus potest expediri, l. qui potest, vbi Dec. num. 2. de reg. iur. Alex. conf. 6. num. 21. lib. 3. 41
Vant. de nullit. tit. de nullit. ex defect. citat. num. 20. idèd nec passus sum, nec patiar vnuquam in similibus, vt tales pueri Hebræos alloquantur, quia res nimis periculosa est, & mihi relatus fuit casus in hac materia notandus. In quadam ciuitate Prælati importunitatibus Hebræorum deuictus, permisit, vt puellam ad fidem conuersam viderent, & alloquerentur parentes eius adstantibus matronis, & ipso Prælato: quæ fuit adeo commota eorum querulis vocibus, vt vix permanferit in proposito, & contra Prælato exclamauit, Heu in quanto periculo posuisti animam meam. Ideo penitus cauendum est, ne Hebræi, & alij infideles visitent catechumenos, ne animos eorum à Christiana Religione auocent, & si fortè Iudæi conentur facere, possunt ab Episcopo puniri vt sacrilegi, vt post Bald. & Tusch. dixit Vgolin. *de off. Episcop. parte prima, cap. 23. numero secundo, versic. interim.* Non est ergo dubium, quin hæc fieri debeant non vocatis Hebræis, & cum puer iste septennis confugerit ad Christianos, educandus est apud eos. Tusch. *præct. conclus. littera l. conclus. 375. numero 3.* ex quibus sublata remanent omnes difficultates, & si quid superest, leuissimum, & non considerabile est.

Non omitam verò dicere, quod iste puer potest consequi à patre alimenta, seu legitimam etiam in vita, quia certum est conuersos ad fidem, & baptizatos non perdere agnationem, sed succedere, sicut priùs, c. Iudæi, 44
vbi Abb. num. 2. de Iudais, Leon. *in thes. for. Eccl. tit. de Iudais, cap. 4. num. 1.* Vgolin. d. cap. 23. §. 7. num. 1. Graff. *decis. aur. part. 2. lib. 2. cap. num. 24.* immò possunt petere, & consequi legitimam in bonis parentum, etiam in vita eorum, vt clarè disponit Paulus III. in dicta Bulla, quæ incipit: *Cupientes, in princip. vers. ita vt,* & post Felin. Ferret. & Vrsill. inquit Leon. d. cap. 4. num. 2. Vgolin. d. cap. 23. §. 7. num. 2. Graff. d. cap. 23. num. 25. sicut etiam verum est patrem Hebræum teneri alere filium conuersum, & si femina est, illi dare dotem, vt post Bald. & Felin. inquit Grilinz. *conf. 140. num. 27.* & Graff. *dict. cap. 23. num. 25.* 45

Hunc autem casum ad abundantem cautelam feci proponere in congregatione S. Officij Ciuitatis Regij, vbi interueniunt multi Theologi, Canonistæ, & Iuristæ, & omnes concorditer censuerunt puerum esse baptizandum inuitis parentibus: & quia in hac materia aliquantulum videntur discordare Theologi, & Iuristæ, animaduertendum est in his, quæ spectant ad conscientiam, vel ad fidem, magis credendum esse Theologis, quàm Legis, vel Canonicis: latè Azor. 47
moral. part. 3. lib. 1. capite quinto, ad quintum, vers. in hac re.

Et ita fuit executum, nam die 23. Septembris 1629. dictus puer publicè fuit baptizatus in Ecclesia Cathedrali ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Marchione Paulo Coccapano Episcopo Regij, & Principe, & Ciuitas enim suscepit de sacro fonte, & ei donauit aureos quinquaginta, & vestes neophytis fieri solitas, enituitque Pastoris Charitas, & Ciuitatis liberalitas, quoniam verè fatendum est Antianos, & Senatores dictæ Ciuitatis multum esse proclines ad opera Pietatis, profundereque pecunias ad beneficium pauperum, & miserabilium, non possumque non laudare tam Illustrissimæ Communitatis Consiliarios, & ministros, qui non solum rerum publicarum optimam curam gerunt, verum etiam priuatis necessitatibus subuenire non prætermittunt, eodem enim tempore fuit baptizata puella Hebræa annorum 20. nomine Sara, cui fecerunt vt puero, & tandem libertatem exercuerunt. O felix Regij Ciuitas, quæ Virginem Dei genitricem immaculatam

maculatam patronam, & protectricem tuam veneraris, cuius miraculis, & prodigiis nomen tuum usque ad extremum terræ delatum est: tu Principes habes pietate, primum terræ delatum est: tu Principes habes pietate, prudentia, & integritate conspicuos. Pastorem verò vigilantissimum, tuæque salutis cupidissimum splendore virtutis, & nobilitatis insignem colis; & denique Senatores tanta prudentia, & mansuetudine præditos ad regimen tuum collocatos conspicias, ut vicinarum urbium nihil desideres, sed potius ob cælum tam propitium aliqualem præbeas æmulationis occasionem.

Sed postquam de Hebræis verba facere contingit, hic addere placet casum in praxi occursum, nam Hebræus pluries rem habuit cum muliere Christiana, & processatus in curia Episcopali, unde contigit dubitare, an eius punitio spectaret ad iudicem Ecclesiasticum, videbatur enim quod non, quia de his, qui foris sunt, nihil ad nos, c. gaudemus, & ibi DD. de diuort. & iudex Hebræorum delinquentiam est iudex laicus, non Ecclesiasticus: Clar. in prax. §. fin. quæst. 35. num. 25. vers. modò quæro.

Contrarium tamen verius est, & in praxi seruatur, nam commixtio carnalis cum Hebræis, vel Iudæorum cum Christianis, etiamsi fœmina sit inhonestæ conditionis iure canonico est punibilis, c. in nonnullis, de Iudæis, c. in Archiepiscopatu, de raptor. Alex. conf. 13. num. 15. lib. 7. immò non licet Iudæo cum Christianis, & è contra in eodem balneo se lauere, vel in eadem mensa comedere, c. nullus, 28. quæst. 1. Syluest. verb. Iudæus, num. 2. Graff. decis. aur. part. 2. lib. 2. cap. 23. num. 9. 11. ideòque graui pœna plectendi sunt Hebræi, si ausi fuerint commisceri fœminis Christianis etiam inhonestis, arbitrioque iudicis puniuntur. Dec. in cap. 1. num. 23. & ibi Bero. num. 184. de constit. Alex. conf. 13. num. 15. lib. 7. Rol. conf. 35. num. 22. lib. 2. Decian. tract. crimin. lib. 5. cap. 12. num. 20. Menoch. de arbitr. iudic. cas. 290. num. 15. Farinac. in prax. quæst. 139. num. 2. & fragm. part. 2. verb. Iudæi, num. 665. Caball. resol. 4. num. 7. part. 1. Anch. lun. quæst. 27. num. 7. lib. 2. Graff. decis. aur. part. 2. lib. 2. cap. 23. num. 36. quod procedit, siue Iudæus cognoscat Christianam, siue Christianus Iudæam, d. c. in nonnullis, Farinac. d. quæst. 139. num. 28. Graff. d. cap. 23. n. 37. bene verum est, quod grauiori pœna debet plecti Hebræus cognoscens Christianam, quam Christianus rem habens cum Iudæa. Couar. de sponsal. part. 2. c. 6. §. 11. n. 3. nec fœmina debet impunè habere, quoniam ambo sunt puniendi, tam Hebræus, quam mulier ab eo cognita. Bero. decis. 306. num. 5.

Nec dubitandum est, quin Iudex Ecclesiasticus possit procedere contra prædictos, & eos punire pœnis etiam pecuniariis, & corporis afflictiuis, citra tamen effusionem sanguinis, nam subsunt Iudæi foro Ecclesiastico, quando aliquid faciunt contra sacros canones, vel leges Pontificias, aut ius diuinum, vel naturale, & ad Episcopum spectat eos punire, cum sit canonum custos, & executor: ita Bald. in conf. 316. in fin. lib. 1. Henric. Boic. in c. gaudemus, num. 1. vers. aut de lege canonica, de diuort. Tusch. præf. conclus. littera I, conclus. 372. num. 13. Repertor. Inquisitor. in verb. Iudæus, vers. unde coercitio. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. de fauor. cleric. real. §. 5. n. 81. vers. nam Episcopus, vide Leon. in thes. for. Eccles. part. 4. cap. 4. num. 11. unde Parisiis Episcopus puniuit acriter Christianum, qui ex Iudæa susceperat filios, teste Boër. d. decis. 316. num. 5. vers. & ita: & hoc voluit clarius Graff. decis. aur. part. 2. lib. 2. cap. 23. num. 38. dicens, quod Ecclesia licitè potest procedere contra Iudæum delinquentem, cum ratione delicti efficiatur de foro Ecclesiæ, & ed loci loquitur in nostro proposito de hac commixtione Hebræorum cum fidelibus; multò autem fortius id procederet, si Iudæus sollicitaret Christianum ad deficiendum à fide; posset enim puniri ab Episcopo, & ab Inquisitore. Surd. conf. 498. num. 9. 10. & seqq. & num. 23.

Et sanè de hoc non est mirandum, quoniam verè Iudæi in delictis merè sæcularibus subsunt tantum foro laicali, in criminibus verò Ecclesiasticis subiiciuntur solum

foro Ecclesiæ, & denique in iis, quæ sunt mixti fori etiam inter personas sæculares, contra Hebræos quoque locus est præuentioni: pulchrè Felin. in c. postulasti, num. 5. 6. de Iudæis, Vgolin. de offic. Episcop. part. 1. cap. 22. §. 3. num. 5. Leon. in thes. for. Eccles. part. 4. cap. 4. num. 12. Farinac. fragm. part. 2. verb. Iudæi, num. 660. 663. 664. hic autem cum huiusmodi commixtio fidelium, & infidelium à saceris canonibus puniatur multis in locis, posset dici hoc esse crimen Ecclesiasticum, sed esto etiam quod aliqua lege imperiali puniri possit, saltem erit mixti fori, nam ea dicuntur mixti fori delicta, quæ lege canonica, & imperiali sunt prohibita: Abb. in c. cum sit, in fin. & ibi Aret. num. 4. Socin. num. 26. & alij, de for. compet. Decian. tract. crimin. lib. 4. cap. 26. num. 63. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. de fauor. cleric. real. §. 4. num. 8. & idè etiam Ecclesiasticus poterit procedere, quia si potest legem condere, potest etiam exequi, & pœnam eius infligere, ut inquit Bellet. d. loco.

Verum si sancitum fuit, ne Iudæi cum Christianis ludere, aut comedere, vel familiaritatem, seu conuersationem habere vllatenus præsumant, alioquin etiam ab Ordinario Ecclesiastico arbitrio suo puniri possunt, ut statuit Paul. IV. de anno 1555. die 12. Iulij, cuius Bulla incipit: Cum nimis: quam constitutionem, licet loquatur solum de Hebræis degentibus in statu Ecclesiastico, tamen Pius V. de anno 1566. die 19. Aprilis extendit ad orbem terrarum, & vbique seruari mandauit, & Episcopis, ac Ordinariis locorum præcepit, ut in suis diocesis obferuari faciant, & rogauit Dominos temporales, ut eis assistant, & auxilium præstent, ut in eius Bulla, quæ incipit: Romanus Pontifex; quando magis poterit Ecclesiasticus procedere contra Hebræos rem cum Christiana habentes: vtique censendum est hunc casum non extendi, sed comprehensum contineri in dicta Bulla, quæ enim maior familiaritas, & conuersatio, quam actus venerens: hic enim refert intimi amoris symbolum, ut inquit Zodoc. in prax. crimin. cap. 96. num. 29. vbi etiam ostendit, quod licet talis copula non sit propriè sodomitica, ei tamen affinis est, & pro sodomitica damnatur, & quod interdicto commercio multò magis interdictum censetur exercere actum venereum; res igitur clara est.

Nec obstat nihil ad nos pertinere de his, qui foris sunt, quia id procedit quoad censuras, & pœnas spirituales, secus est in pœnis corporalibus, & pecuniariis, quas Ecclesiasticus potest infidelibus infligere: ita Syluest. verb. Iudæus, num. 10. Henric. Boic. in d. c. gaudemus, num. 1. de diuort. Dec. in cap. 1. num. 22. de constit. Alex. conf. 99. num. 11. lib. 6. & d. conf. 13. num. 21. lib. 7. Rol. conf. 35. num. 51. lib. 2: quod sufficit nobis.

Deinde non obstat solum laicum esse iudicem competentem Iudæorum, ex Clar. dict. quæst. 35. vers. modò quæro, Nam hoc non est verum, nisi in delictis merè sæcularibus, ut ex supradictis bene constat, & ideo iure merito Clarum damnat Vgolin. de off. Episc. d. cap. 22. §. 3. num. 5. vers. Hinc etiam.

Non obstat hoc esse delictum laicale, quia puniuntur in l. ne qui Christianam, C. de Iudæis. Nam in dicta lege solum puniuntur copula matrimonialis, ut clarè legitur in ea, quæ grauius est delictum, & magis punibile, quàm simplex copula Iudæi cum Christiana, vel è contra, ut inquit Couar. de sponsal. part. 2. cap. 6. §. 11. num. 3. Farin. d. quæst. 139. num. 36. & seqq. Graff. decis. aur. part. 2. lib. 2. c. 23. num. 36.

Non obstat consideratio textus in d. c. in nonnullis, de Iudæis, vbi Pontifex præcipit Principibus sæcularibus, ut animaduersione digna procedant contra præsumptores illius canonis. Nam responderetur, Papam non excludere se ipsum, quin possit indicare, & punire Iudæos effectos de foro Ecclesiæ ratione delicti, ut pulchrè declarat Eymeric. in Director. Inquisitor. parte secunda, quæstion. 46. num. 10. vers. secundo responderetur, ut in simili etiam dixit Abb. in capit. postulasti, numero 5. vers.

vers. unde intelligo, de Iudæis : hoc enim non tollit iurisdictionem Episcopis, sed dat etiam laicis, quod efficit delictum esse mixti fori, unde allegata lex *ne qui, C. de Iudæis*, efficit ut delictum illud, quando Iudæus audet se matrimonialiter copulare cum Christiana, sit mixti fori, quia etiam punitur lege Imperiali, non autem tollit iurisdictionem Ecclesiasticis, quoniam, ut vidimus, crimina mixti fori dicuntur, quæ lege Canonica, & Imperiali puniuntur.

Denique non obstat altera consideratio *ad c. in Archiepiscopatu, de raptor.* ut eò loci Ecclesia procedat contra infideles mulieribus, & pueris Christianis abutentes, tanquam delegatus Regius. Nam respondetur, Pontificem narrare quidem commissionem Episcopis factam per Regem super Sarracenos, non tamen approbare eos ex tali commissione procedere, ideoque non ut delegati, sed ut Ordinarij propria vñ sunt potestate : sic pulchrè respondet Eymeric. *in Director. Inquisitor. part. 2. quest. 46. num. 12.* & tenet Abb. *in dist. c. in Archiepiscopatu, numero septimo*, ibi : *poterat tamen in iure proprio.* Nam certum est Iudæos ratione delicti esse, & effici subiectos foro Ecclesiæ, teste Franc. Peña *in d. Director. Inquisitor. part. 2. in quest. 44. comment. 69. in verb. Tertium est*, vbi multos allegat.

Vnde concludendum est, Hebræum posse puniri à iudice Ecclesiastico si rem habeat cum Christiana etiam meretrice, quod ex prædictis satis clarum esse apparet; & iustum est, nam Hebræus sic agendo contrahit propriæ illius legi, per quam vetatur illi coitus cum persona diuersæ sectæ; legimus enim quod Phinees Eleazaris sacerdotis filius Iudæum cum Madianitida coeuntem gladio transiit, ut habetur *Numer. cap. 25. & in c. reos, §. qui coierit, vers. Phinees, 23. quest. 5. c. nos, §. his ita 2. quest. 7. Menoch. de arbitr. indic. d. cas. 290. num. 8.* sed Iudæus delinquens contra legem veteris testamenti potest puniri à Iudice Ecclesiastico. Felin. *in cap. 1. num. 38. de constitut. Surd. decis. 133. num. 22.* Leon. *in thes. for. Eccles. part. 4. cap. 4. num. 27.* Ergo nullus remanet ambigendi locus, quin Iudex Ecclesiasticus possit huiusmodi causas cognoscere, & decidere, Hebræosque punire : cessat autem omnis difficultas eo, quod res decisa fuerit à S. Congregatione S. Officii in Romana Curia, siquidem cum Inquisitor Regij prætenderet posse cognoscere causas Iudæorum meretrices Christianas adeuntium, Sacram Consecrationem consuluit, cui Illustrissimus Cardinalis Melinus sub die 11. Iunii 1621. de mandato Congregationis ei rescripsit, ne se ingereret in similibus causis, sed de illis curam relinqueret Curie Episcopali. Litterarum originale ego vidi.

Sed postquam de Hebræis incepimus verba facere, omittere non placet casum in praxi mihi euentum, etenim cum Iudæus quidam conuersus ad fidem, & baptizatus esset, haberetque uxorem, quæ examinata, & monita cum termino sibi præfixo ad deliberandum, semper perseuerauit in proposito iudiciandi, & postea requirebat dictum eius virum ad eam repudiandam, qui annuebat, cum Iudæis permissum sit repudium, ut *in Deut. cap. 24. & Malach. cap. 2.* & propterea postulauerunt à me licentiam dandi libellum repudij secundum solemnitatem Hebræorum, quam penitus negaui, & consulti plurimi Theologi responderunt hoc non esse tolerandum; & idem sensit M. R. P. Inquisitor.

Huius autem rei, & negationis ratio fuit, quia post legem Euangelicam non solum fidelibus, sed etiam Iudæis, & Gentilibus prohibitum fuit repudium, ut apud D. Marth. *cap. 19.* illis verbis : *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras, ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur*, & licet infideles non cogantur ab obseruantiam legis Euangelicæ, tamen quando concordat

cum lege naturæ, ut hic, secus est, & ideo peccant mortaliter, si repudium faciunt, teste Barbof. *ff. solut. matr. rubr. 2. part. num. 10.* Abulen. *in Matib. d. cap. 19. quest. 63.* Sanchez *de marr. lib. 10. disp. 1. num. 9.* matrimonium enim indissolubile est iure naturæ, & diuino. Bonac. *de marr. quest. 2. punct. 11. num. 2.*

Et licet Iudæi tolerentur in obseruando suos ritus, & cæremonias, c. consuluit, vbi Abb. & DD. *de Iudæis, Leon. in thes. for. Eccles. part. 4. c. 4. num. 51.* tamen in suis vñsibus, & ritibus seruandis peccant; dicit enim D. Hieronymus, *Legalia mortifera sunt obseruantibus*, & hoc firmat Megal. Squillacens. *conf. 67. num. 5.* ideo noster neophytus non potest consentire huic rei, & dare libellum repudij more Hebræorum, quia qui consentit peccato alterius, mortaliter peccat. D. Paul. *ad Rom. cap. 1.* ibi : *Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt*, vbi gloss. necnon D. Thom. *2. 2. quest. 10. num. 11.* Megal. *d. conf. 67. numer. 5.* & seqq. vbi latè etiam ostendit non licere macellariis permittere Iudæis, si secundum eorum ritum occidant animalia in macellis Christianorum pro victu eorum, minusque licere Christianis emere, & vesci carnibus derelictis à dictis Hebræis, cum sibi tantum referuent partes anteriores animalis, quia hoc est consentire eorum erroribus.

Et maximè quia licet conuerso ad fidem post monitionem factam infideli liceat transire ad secunda vota, vel ad religionem, non expectato, quod infidelis nubat, Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 74. num. 11.* & seqq. Bonac. *eod. tract. quest. 3. part. 7. num. 8.* tamen infidelis non potest alias celebrare nuptias, antequam conuersus mutauerit statum, quia prius non dissoluitur matrimonium, adeò ut si infidelis conuerteretur, antequam iam conuersus iniisset matrimonium, vel religionem ingressus esset, teneretur fidelis illum tanquam verum coniugem admittere, c. gaudemus, *ad fin. de diuort.* Sanchez *d. tract. lib. 7. disp. 75. num. 4.* Bonacin. *d. punct. 7. num. 7.* Ergo non solum noster neophytus peccaret consentiendo, sed agendo, quia daret libellum repudij, quod nec sibi, nec Hebræis licet; & propterea nihil actum fuit, & licet Iudæi allegarent id aliàs fuisse factum, non tamen potui videre exempla, & si vidissem, adhuc negauissem, quia exemplis non est iudicandum, & cum viros doctissimos consulissem, eos eiusdem sententiæ inueni, propter quod rebus infectis dimissi sunt Hebræi. Et ira.

CAPV T XLIII.

EPI TOME.

Hæres alienando partem rei alienari prohibita an cadat à tota hæreditate, vel à parte tantum alienata.

SVM MARI VM.

- 1 Permutatio est alienatio.
- 2 Permutatio non est, vbi species præponderatur à pretio.
- 3 Estimatio facit venditionem.
- 4 Venditio est semper, vbi de pretio sit mentio.
- 5 Effectus potius, quàm verba attenduntur in cognoscendis contractibus.
- 6 Alienatione facta rei prohibita alienari, statim admittitur substitutus.
- 7 Voluntas testatoris est seruanda.
- 8 Alienationi prohibita consentiens cadit à iure suo.
- 9 Alienatio inualida potest retractari.
- 10 Recuperatio rei alienata non excludit substitutum in casu alienationis.
- 11 Alienans partem rei alienari prohibita cadit solum à parte.

- 12 Caducitas incurritur in totum, si alienetur pars rei vetera alienari.
- 13 Hospitalia alienantia contra mentem defuncti priuantur hereditate.
- 14 Filius alienans rem prohibitam alienari, priuatur etiam legitima.
- 15 Prohibitus alienare non potest partem alienare.
- 16 Prohibitioni de non alienando pro parte satisfieri non potest.
- 17 Conditio in totum debet impleri.
- 18 Delinquens in vno factus est omnium reus.
- 19 Delinquere videtur, quis non seruat preceptum testatoris.
- 20 Dictio, casu quo, importat conditionem.
- 21 Conditionale totum redditur, si datum purè, sub conditione adimatur.
- 22 Contrauentio parui momenti potest priuare magna hereditate.
- 23 Voluntati testatoris non potest resisti.
- 24 Partis alienatio quando faciat heredem cadere à toto.
- 25 Partis appellatione quando de dimidia intelligatur.
- 26 Minimum quando consideretur.
- 27 Minima res qua dicatur.
- 28 Peccata rerum euentis non metiuntur.
- 29 Dictio, in parte, vel in aliqua parte, intelligitur etiam de minima.
- 30 Verba, in totum, vel in partem, quid significant.
- 31 Venditio facta in conspectu rei censetur tradita possessio.
- 32 Patientia habetur pro traditione.
- 33 Mandatum non presumitur ex scientia.
- 34 Perseuerantia inducit declarationem animi.
- 35 Pœna non incurritur ex contractu nullo.
- 36 Alienatione inualida adhuc incurritur pœna à testatore imposita.
- 37 Actus nullus executioni demandatus facit incurere pœnam.
- 38 Nullitas actus an excuset à pœna.
- 39 Possessionis sola translatio dicitur alienatio.
- 40 Alienantes contra voluntatem testatoris dicuntur delinquere.
- 41 Mulier incurrit pœnam, licet nulliter alienet.
- 42 Minor incurrit pœnam alienando etiam inualidè.
- 43 Restitutio in integrum non datur in quasi delictis.
- 44 Recuperatio non excusat à pœna, re non integra.
- 45 Alienare licet ob debita testatoris soluenda, & quando.
- 46 Causa expressa est illa, qua censetur mouere.
- 47 Hæres potest alienare bona fideicommissi ob as alienum testatoris.
- 48 Bona libera debent prius alienari.
- 49 Debita testatoris quando sint causa alienandi bona fideicommissi.
- 50 Mobilia sunt prius alienanda, quàm stabilia.
- 51 Alienationem fieri ob causam permissam est exprimendum.
- 52 Alienatio solùm dolosa priuat heredem bonis testatoris.
- 53 Dolus quomodo arguatur in alienante.
- 54 Alienationem non reuocans non dicitur esse sine dolo.
- 55 Alienatio censetur prohibita etiam in casu permissa, concurrente prohibitione legis, & testatoris.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Hæredes D. Francisci à Iudice, tam instituti, quàm substituti sine aliqua difficultate ceciderunt à commodo eius hereditatis propter permutationem tabularum tredecim, & vncias decem de bonis dictæ hereditatis contra præceptum testatoris, qui omnem suorum bonorum alienationem interdixit his verbis: *A quali proibisce, & espressamente viera ogni sorte di alienatione de i sopradetti suoi beni, ò parte di quelli, & quæ sequuntur in eius testamento* Certum est enim quod alienationis prohibitione censetur etiam prohibita permutatio, quia ve-

re, & propriè est alienatio. Alex. conf. 63. num. 2. vol. 7. Tiraq. de retract. lign. §. 1. gl. 14. num. 34. Carpan. ad stat. Mediol. cap. 417. num. 113. part. 1. Lambertengh. de contract. mulier. gl. 1. verb. in alienationibus, num. 42. 43. 44. 45. Cald. syntagm. iur. emph. lib. 4. cap. 8. num. 40. Tusch. litt. 4. concl. 261. num. 28.

Et licet verè sufficiat permutatio ad incurrendum pœnam, tamen si rem diligentius intueamur facilè compariemus non fuisse permutationem, sed veram, & propriam venditionem, quia pro vna petiola tabulæ vnus dicti hæredes dederunt tabulas tredecim, & pro additione ipsi receperunt libras 66. & sic constat, quòd pretium præponderat speciei, & propterea censenda est venditio, non permutatio: in terminis Alex. d. conf. 63. num. 3. 4. libr. 7. fusè Tiraq. d. tract. §. 30. gl. 1. numer. 9. Mantie. de tac. & ambig. conuent. lib. 35. tit. 2. num. 4.

Accedat, quòd harum rerum sic factè permutatarum facta fuit æstimatio, & sic æstimatæ traditæ sunt, vnde sequitur, quod non sit aliud, quàm venditio, influente hoc ipsa æstimatio, ad textum in l. quoties, C. de iur. dot. l. 3. locat. Dec. conf. 159. num. 2. Tiraq. d. tr. §. 1. gl. 14. num. 20. Menoch. lib. 3. præf. 74. num. 1. Farin. decis. crim. 35. num. 2. vbi enim fit mentio de pretio, intelligitur hic esse venditio. Iacob. Nouell. de iur. prob. §. 2. num. 153. 154. & §. 4. num. 32. Alex. d. conf. 63. num. 1. vers. tamen quando, libr. 7. Menoch. d. præf. 74. num. 2. & præf. 129. n. 31. ac præf. 104. num. 33. non enim refert, quod partes in instrumento dixerint se permutare, quia in cognoscendis contractibus effectus magis, quàm verba spectari debent, teste Tiraq. d. §. 30. gl. 1. num. 11. 12. Neuiz. conf. 92. num. 12. Bellon. conf. 21. num. 7. Afflict. decis. 72. in fin. Menoch. conf. 444. num. 8. 9. 10. hoc autem magis præiudiciale est hereditati, quia si esset vera venditio, tantundem recepisset, quod hic euenire non potuit.

Vnde cum testator in casu contrauentionis vocauerit ad hereditatem Hospitalia S. Mariæ, & S. Rochi verbis expressis dicens; *E caso, che alguno presumesse alienare ò in tutto, ò in parte gli beni di esso Signore testatore, sub. lo priua, & vuole, che siano applicati la metà all' Ospitale de Bastardini, & l'altra metà all' Ospitale di San Rocho.* Idè sequuta dicta alienatione factus est locus dictis Hospitalibus, & hæredes statim cadunt à commodo hereditatis. Paris. conf. 109. num. 33. libr. 3. post multos Petr. de fideicom. quæst. 3. num. 6. latius Cald. de iur. emphyr. lib. 1. quæst. 56. num. 40. vers. cuius contrarium. Farinac. decis. 593. part. 2. Vincent. Fufar. tract. de subit. quæst. 718. n. 1. & seqq. voluntas enim testatoris ad vnguem est seruanda, §. disponat, in Auth. de nupt. Ceph. conf. 318. num. 16. Fufar. d. quæst. 718. num. 10. & alienare contra mentem testatoris est delinquere. Farin. conf. 123. num. 21. libr. 2. & consentiens tali alienationi cadit à iure suo. Seraph. decis. 321. num. 15.

Et licet dicti hæredes dicant esse paratos ad reuocandam dictam alienationem, quod sibi licere asserunt, eo quod prohibitus alienare, cum nulliter gesserit, potest retrahere contractum, Fufar. d. tract. quæst. 617. n. 2. tamen verius est eos non posse talem reuocationem facere ad præiudicium hospitalium vocatorum, quibus ius quæsitum est, & ab eis auferri non potest, & maximè, cum res non sit amplius integra ob traditionem rei alienatæ, & litem iam motam; & idè omnino factus est locus dictis Hospitalibus vocatis in casu alienationis, ad textum in l. cum pater, §. liberris, ff. de leg. 2. lal. in rep. l. filiusfam. §. Diui, il secundo, num. 100. in secunda lect. ff. de leg. 1. Petr. dict. tract. quæst. 8. num. 16. & seqq. & quæst. 10. num. 79. 80. Crott. conf. 44. num. 17. Molin. de primog. Hisp. lib. 4. cap. 1. num. 20. & seqq. Cald. d. tract. lib. 1. quæst. 16. num. 41. vers. secundum, Fufar. d. quæst. 78. num. 13. 15. qui idem sentiunt, etiam si nulla sit alienatio.

Bendè tamen verum est, quod multi sentiunt, quod etiam si facta esset alienatio contra mentem testatoris dolosè,

11 & in magna quantitate adhuc hæredem alienantem non esse priuandum, nisi parte alienata, non autem cadere à commodo totius hæreditatis, & hanc dicunt esse magis communem, & æquiorē DD. sententiam Ias. in l. ait Prator, la secunda, num. 5. 6. de iureiur. Loarez in d. l. filiusfam. §. Diui, num. 191. & num. 515. vbi etiam Soc. Iun. num. 220. 221. de leg. 1. Ruin. in l. 4. §. Cato, de verb. oblig. & consil. 119. num. 12. lib. 2. Menoch. consil. 164. num. 22. Bursat. consil. 13. num. 38. lib. 1. Curt. Iun. de feud. part. 4. princ. num. 153. Peregr. de fideicom. art. 14. num. 3. & consil. 40. num. 4. lib. 4. Palcot. de nob. & spur. cap. 43. n. 5. Cald. de iur. empb. lib. 4. cap. 9. vers. verumtamen, pulchrè Honded. consil. 68. num. 81. 84. & consil. 72. num. 13. lib. 1. Sim. de Præt. de interpret. ult. vol. fol. 283. num. 7. in fin. Cauale. decis. 6. num. 46. part. 3. Farin. decis. 593. part. 2. videndus Ludouisius decis. 216. n. 1. vers. contrarium, & per totam.

12 Nihilominus alteram sequor opinionem, quod alienans cadat à toto, non autem à sola parte alienata, quia indiuidua est testatoris voluntas, & hæres alienando contrahit præcepto testatoris, ideoque in vniuersum se reddit indignum eius bonis, offensio enim respiciens personam in solidum nocet, & propter hoc dicta hospitalia ad totum vocantur, & dicti hæredes priuati remanent vniuersa hæreditate, etiam si in minimo contraherint: sic probat textus in l. 2. §. idem erit, ff. de his quibus ut indign. l. etiam si partis, vbi Bald. num. 5. de leg. 1. l. cum pater, §. libertis, vbi Bart. de leg. 2. l. quidam in iure, §. donationem, vbi Cuman. num. 2. de donat. l. stipulationem, §. fin. vbi Bart. de verb. obligat. & ita consuluit antesignanus noster Angel. consil. 168. num. 3. vers. venio ad secundum, qui loquitur in fortioribus terminis, quia consulebat contra Hospitalia, quæ alienauerant, vnde quando magis pro Hospitalibus vocatis in casu alienationis consuluisse, & ideo Angelum plerique sequuntur, prout facit Alex. consil. 57. num. 1. vers. & ita etiam, lib. 2. & Iason ex aduerso allegatus se retractauit in l. si quis ita, §. ca lege, num. 48. de verb. oblig. vnde Add. ad Alex. consil. 155. lib. 2. dicunt, quod Iason malam consultationem factam palam reuocauit in lecturis, & hanc sententiam sequuntur Alciat. in d. l. 4. §. Cato, num. 112. de verb. oblig. & consil. 304. per totum, pulchrè Crott. in d. l. filiusfamilias, §. Diui, il secundo, num. 154. & ibi Barth. Romule n. 205. vers. mihi magis, & Ioan. Bologn. ff. de leg. 1. Fab. in §. si verò, Inst. de legat. Galliau. in l. 2. num. 4. de verb. oblig. Dec. in cap. maioribus, num. 5. de prebend. & in cap. de appellationibus, n. 3. vers. & hoc idem, de appellat. Ioan. Cald. tract. de Eccles. interd. sar. 169. Tiraquel. in tract. de iudicio in rebus exig. fer. lim. 54. Curt. Iun. de feud. part. 4. num. 113. vers. secunda fuit. Mascard. de probat. concl. 1157. num. 98. Cagn. in l. si quis maior, num. 196. C. de transact. Anch. Iun. lib. 1. quest. 72. in fin. Curt. Sen. consil. 63. in fin. Anguif. consil. 63. lib. 6. Alb. consil. 7. num. 11. & consil. 484. n. 67. Raud. decis. Pisan. 26. n. 70. Grat. consil. 93. n. 22. lib. 1. & consil. 44. n. 14. & consil. 73. n. 12. lib. 2. Petr. de fideicom. q. 10. à n. 56. vsque ad n. 86. & quest. 14. n. 4. 5. 6. 7. 8. Tusch. pract. concl. littera A, concl. 261. n. 4. & littera C, concl. 595. n. 5. Ceph. consil. 282. num. 27. Menoch. consil. 325. num. 7. Crauet. consil. 949. num. 23. vers. & obseruandum, Hier. Gabr. consil. 118. num. 6. lib. 1. & consil. 73. num. 12. lib. 2. Craff. de success. lib. 2. art. Officium iudicis, quest. 21. num. 12. Gall. de except. succes. tit. 2. except. 4. num. 30. Fusar. de subst. quest. 718. num. 2. Sfort. Odd. consil. 65. nura. 70. vers. & ideo, & num. 81. Ioan. Castil. tract. de usufr. cap. 21. n. 21. 22. part. 1. vbi multa ad hanc rem concludit, & hanc partem sequitur, quam ex prædictis magis communem esse satis apparet.

14 Et sanè si filius prohibitus alienare ex dispositione patris aliqua bona, tamen alienet vsque ad legitimam volens alienata sibi in legitimam imputari, adhuc incidit in pœnam residui totius hæreditatis, in quo nihil peccauit, etiam si legitima debeat sine onere; & nihili-

lominus, quia vrget præceptum testatoris, filius priuatur cæteris bonis, de quibus testator liberè poterat disponere, vt inquit Cum. in d. §. Diui, vbi etiam Opizon. num. 41. in princ. & in vers. sed nunc. Castr. consil. 77. num. 2. vers. concludendo, & num. 4. vers. super secundo, lib. 1. Alb. d. consil. 7. num. 27. Ruin. consil. 136. num. 13. vers. tamen non tollitur, lib. 2. Ceph. consil. 153. num. 91. vers. & propterea, Simon de Præt. de interpret. ult. vol. lib. 4. interpret. 3. dub. 4. num. 27. latè Surd. consil. 215. num. 16. quando magis, si hoc verum est, idem dicendum erit in casu nostro, vbi hæres non est filius, nec detractiones potest deducere.

Nam verè prohibitus alienare non potest etiam partem rei distrahere, licet minimam, vt dicunt omnes in d. §. Diui, teste Menoch. d. consil. 116. n. 17. Fusar. d. q. 718. num. 2. etenim dispositioni negatiuæ de non alienando non potest pro parte satisfieri. Petr. de fideicom. quest. 10. num. 84. dici enim potest hoc casu hæredem esse institutum sub tacita conditione, si non alienauerit, in conditionibus autem implendis totum debet impleri, & si deficiat minimum, actus non valet, etiam pro parte impleta. Bald. in l. 1. in fin. C. si aduers. vend. Ang. in l. si seruus, §. si plurium, num. 2. ff. si quis caut. Ias. in Auth. qui renn, num. 16. C. de sacros. Eccl. Tusch. littera C, concl. 595. num. 19. aded vt dici possit, 'Delinquens in vno factus est omnium reus: cap. disteat, de reg. iur. Specul. de testib. §. 1. vers. item quod, Port. Inst. de Attil. tut. §. 1. num. 4. consil. 139. num. 31. vt enim dixi, non seruans præceptum testatoris, in eius voluntatem videtur delinquere. Castr. consil. 259. num. 8. lib. 1. Menoch. consil. 476. num. 18. Farin. consil. 124. n. 21. lib. 2.

Neque dici potest hîc institutionem hæredis non fuisse conditionalem, quia contrarium verius est; siquidem adimitur ei hæreditas in casu alienationis per dictionem, casu quo, quæ importat conditionem. Bald. consil. 241. lib. 1. & consil. 150. lib. 5. Tusch. littera C, concl. 583. n. 10. 15. in vltimis autem voluntatibus si quid purè relictum sit, & postea sub conditione adimatur, tota dispositio redditur conditionalis, quasi illud sub contraria conditione datum videatur, l. si legatum purè, l. legata inutiliter, ff. de alim. leg. l. aliquando, de cond. & demonstr. Alex. in l. 1. n. 9. vers. item habet, vbi Ias. n. 54. Dec. n. 47. Cagn. de communi n. 120. 121. ff. de off. eius. Ceph. consil. 52. n. 6. Peregr. de fideicom. art. 11. n. 88.

Et hoc sanè mirum videri non debet, quia ob inobseruantiam præcepti testatoris etiam modici momenti potest amitti magna hæreditas, teste Castrenf. consil. 292. n. 6. lib. 2. vbi inquit non parentem mandato testatoris propter modicum defectum posse perdere magnam hæreditatem, quia pœna in hoc non debet commensurari culpæ, sed voluntati testatoris, cui resistere hæres non potest. Sim. de Præt. de interpret. vltim. volunt. lib. 4. interpret. 2. dub. 4. num. 27.

Verumtamen esto verius esset, & æquius, vt alienans non cadat, nisi à parte alienata, tamen nos versamur extra omnem dubitationem, quia testator clarè locutus est, vt incurratur caducitas alienando siue in totum, siue in partem, & propterea cum hæc sit quæstio voluntatis defuncti, cessat omnis controuersia, quia pœna imposita alienanti æqualiter respicit vtrumque casum partis, & totius, & ideo etiam æqualiter debet determinate, l. iam hoc iure, ff. de vulg. & quia in hoc proposito sunt diuersæ sententiæ, circumscribunt hunc casum, vbi constaret testatorem voluisse priuare hæredem tota hæreditate ob contrauentionem in parte, vt videre est apud Ioan. Vinc. Honded. consil. 58. n. 91. in fin. part. 1. vbi refert verba Rotæ ita dicentis.

Nec mihi dicatur, quod partis appellatione, de dimidia intelligatur, ad textum in l. nomen, §. portionis, ff. de verb. sign. Nam respondeo illud procedere, vbi potest considerari ratio æqualitatis, quod hic non facit ad propositum, & propterea in huiusmodi casu partis appellatione intelligitur,

26 tollitur etiam de minima, *cap. auaritia*, vbi glos. in *verbo*, *pro parte*, de *elect.* in 6. c. p. 1. §. *deinde*, de *cons.* lib. 6. *Ofaleh* decis. 139. num. 3. quem sequitur *Carpan.* ad *Stat.* *Ated* cap. 434. num. 19. *part.* 1. quod maxime procedit in hac materia, vbi de sui natura vetita alienatione etiam in minima parte illa censetur prohibita. *Menoch.* *conf.* 116. num. 17. & licet dici possit hic non tractari de re minima, quia minima res dicitur cespes terræ, teste *Opizon.* in d. §. *diuini*, §. 9. ad fin. tamen etiam si talis esset, adhuc eadem resolutio valeret, quia licet parua res sit, magna tamen est offensa, eo quod peccata non rerum euentis, sed vitiis hominum merienda sunt. *Cald.* de *iur. emph.* lib. 4. cap. 9. num. 7. *vers.* & *facit*.

Sed ut fortius rem perstringamus, dicendum est partis appellatione de dimidia intelligi, quando simpliciter, & de per se profertur; verum quando adiungitur, in toto, dicendo; *In totum, vel in partem*, ut hic, tunc certum est sub nomine partis intelligi etiam de minima, & idem est, si diceretur in aliqua parte: sic probatur per textum in l. fin. §. cum igitur, C. de iur. deliber. & l. fin. in princ. C. de edict. D. *Adr. toll.* vbi *Zuccard.* num. 46. in terminis sic declarat, & inquit esse notabilem dicti §. *portionis*, limitationem: idem reperit *Zuccard.* in l. 1. n. 44. C. de pact. *Perr.* *Caball.* *conf.* 16. num. 18. 19. lib. 2. *Surd.* *conf.* 507. num. 3. & *conf.* 508. num. 6. qui videatur, sicut etiam *Sfort.* *Odd.* *conf.* 65. numer. 81. vbi in terminis similis prohibitionis inquit verba, in totum, vel partem, fuisse à testatore posita ad tollendam omnem ambiguitatem, an per alienationem partis quis cadat à toto.

Nec dubitandum est de alienatione à dictis hæredibus facta, nam quoad hæredem substitutum res clara est ex instrumento in actis producto, & quoad hæredem institutum ex testibus examinatis, & ambo fuerunt præsentis traditioni rei, appositioni terminorum, & mensurationi terræ alienatæ, omniaque fiebant de eorum mandato. Vnde cum dicti hæredes celebrauerint huiusmodi contractum in conspectu rei, per hoc censetur rem tradidisse, & eius possessionem in acquirentem transfuisse, ad textum in l. 1. §. si iusserim, vbi gl. ff. de acquir. possess. l. quod meo, §. si venditorem, vbi *Bart.* ff. eod. cap. 2. vbi *Abb.* de consuetud. *Bart.* in l. 2. num. 4. *vers.* si instrumentum, vbi *Bald.* num. 8. *vers.* dicunt, & *Salic.* num. 4. *vers.* ulterius, C. de acq. possess. & *DD.* in l. 3. ff. eod. & ulterius scientia dictorum hæredum, & continua patientia, quod emptor dicta re alienata fruatur, habetur pro traditione, l. 2. vbi *Bart.* & *DD.* C. de acquir. possess.

Accedat, quod hæres substitutus fecit instrumentum venditionis etiam nomine procuratorio D. Antonie hæredis institutæ, in quo licet mandatum non præsumatur etiam ex scientia, *Menoch.* *conf.* 246. num. 53. *Crauet.* *conf.* 924. num. 11. tamen cum ipsa postea fecerit generale mandatum in personam substituti, videtur approbasse gesta per eum, cum verisimiliter deuenierint ad eius notitiam. *Honded.* *conf.* 80. num. 51. 52. lib. 2. sed cum hodie quoque ipsa patiantur lite durante acquirentem gotiri dicta re alienata, dicitur nouam incurtere contrauentionem, & perseverantia inducit declarationem consensu animi præcedentis. *Farin.* *decis.* 3. 4. 5. num. 6. *part.* 1.

Neque mihi dicatur nullum fuisse dictum contractum respectu D. Antonie, quæ sine solemnitatibus statutorum non potuit alienare, & scimus omnes ex contractu nullo pœnam non incurere quemquam, & licere retractare contractum ad euitandam caducitatem. *la. in l. fin.* de iur. emph. *Bald.* in l. 2. num. 3. C. de Episc. aud. *Negul.* de pign. *part.* 2. *membr.* 3. num. 79. *Tusch.* *lit.* A. *concl.* 1267. num. 4.

Nam respondetur illud non procedere in hac materia vltimatum voluntatum, vbi testatores considerant potius factum, quam ius, & satis est, quod bona eorum transeant ad alienos, licet inualide, non enim requiritur iuris effectus.

L. B. Ciarlinij controu. for. Tom. I.

actus, quia solum factum videntur voluisse punire; & idem incurritur pœna, etiam si contractus sit nullus. *Bald.* *conf.* 349. in fin. lib. secundo, *Corn.* *conf.* 243. num. tertio, lib. 3. *Bermon.* *Chouer.* de publicat. concub. verb. superest, num. 47. *Franc.* *Cald.* de iur. emphyt. lib. 1. quest. 16. num. 41. *pulchrè* *Farinac.* *decis.* 30. num. quinto, *part.* 1. *Mantic.* de *ra. cit.* & *ambig.* *conuent.* lib. 14. tit. 37. num. 21. sufficit enim quod ille actus nullus fuerit executioni demandatus. *Marcabrun.* *conf.* 93. num. 151. 196. quia vbi factum solum consideratur, incurritur pœna etiam si actus sit nullus. *Surd.* *decis.* 102. num. 23. cum satis sit in proposito corporalem possessionem esse penes tertium, cuius translatio dicitur alienatio. *Abb.* in *cap. Episcopi*, num. 2. de rebus *Eccl.* non alien.

Addi potest hæredem sic alienantem delinquere contra testatorem, & propterea cum in delictis, & quasi maleficiis ad obligandam mulierem, vel minorem non requirantur solemnitates statutarie, maxime quando deuentum est ad rei traditionem, ut hic, idem mulier statim incurrit pœnam, quia delictum consistit in committendo, ad textum in l. auxilium, ff. de minor. *Alb.* *conf.* 57. n. 11. *Peregr.* de fideicom. art. 11. num. 132 late, & *pulchrè* *Lambertengh.* de contract. mul. §. fin. num. 158. 159. *Laderch.* *conf.* 57. num. 6. 7.

Et sic quando minor alienauit rem fideicommissa subiectam contra præceptum testatoris, locus fit substituto, & vocato, etiam si alienatio sit nulla ob omittas solemnitates. *Aret.* *conf.* 18. *Crauet.* *conf.* 193. col. 1. *Peregr.* d. art. 11. num. 132. *pulchrè* *Surd.* *conf.* 184. num. 22. 24. qui negant tali casu dandam esse minori restitutionem in integrum.

Quod autem dicitur de recuperatione rei ad euitandam pœnam, iam sublatum est, & solum procedit, si res alienata recuperetur antequam is, cuius interest, animi sui votum declaret, eo quod intendat fideicommissum ad se fuisse deuolutum. *Soc. lun.* *conf.* 20. num. 41. lib. 1. *Perr.* de fideicom. quest. 8. num. 249. *vers.* & hæc. *Peregr.* *conf.* 15. num. 30. lib. 1. *Caball.* *conf.* 147. num. 49. lib. 2. & idem lite iam contestata nihil proderit recuperatio. *Decian.* *conf.* 4. num. 31. lib. 1.

Verum quia dicti hæredes allegant pecuniam ex dicta venditione retractam fuisse conuersam in extinctionem æris alieni dicti testatoris, videndum est, an id eos excuset, quia certum est prohibita alienatione adhuc licere distrahere bona pro solutione æris alieni, quod testator contraxerat. *Bart.* in l. peto, §. prædium, de leg. 2. *Curt.* *Sen.* *conf.* 27. num. 17. *Dec.* *conf.* 100. num. 6. *Peregr.* de fideicom. art. 35. num. 8. Sed ex multis id nihil prodest dictis hæredibus: hæc enim non fuit causa venditionis, cum aliunde mori sint, quoniam testes vtriusque partis concludunt factam fuisse alienationem, ut venditores rem gratam facerent venditori, qui ad hoc eos sollicitabat, vnde ex illa causa eos alienasse censendum est. *Crauet.* *conf.* 379. num. 9. & *conf.* 425. num. 49.

Deinde ad hoc, ut pro ære alieno testatoris valeant alienari ea, quorum alienationem verauit, oportet non extare alia bona, vnde solui possit, & id probandum est per alienantem. Hoc deducitur ex l. pater filium, in princ. *vers.* idem quasiit, ff. de leg. 3. *la. in d. §. Diui*, num. 25. & ibi *Loarez* num. 71. & num. 83. *Soc. lun.* num. 32. *Romul.* numer. 139. *Ferrer.* num. 88. *Ceph.* *conf.* 320. num. 27. *Bursat.* *conf.* 5. num. 30. lib. 1. *Hier.* *Gabr.* *conf.* 118. numer. 6. *vers.* tertio, lib. 1. *Peregr.* de fideicom. art. 40. num. 28. *Fusat.* de subst. quest. 541. num. 19. hic autem aderant multa mobilia magni valoris adeo, ut dici non posset hæredes indignis libris 66. pro soluendis debitis: non enim prohibuit testator alienare omnia bona sua, & propterea vbi supersunt libera, non debent alienari prohibita. *Molin.* de primog. *Hisp.* lib. 1. cap. 10. num. 4.

Præter hæc dicas non esse deueniendum ad alienationem bonorum stante huiusmodi prohibitione, nisi credito-

res urgeant, & instant pro satisfactione sui crediti, ad textum *in l. magis puto, §. non possunt, ff. de rebus eorum*, Hier. Gabr. *dist. consil. 118. num. 5. lib. 1.* Oët. Simoncell. 49 *de decret. lib. 1. tit. 1. num. 35.* Peregr. *de fideicom. art. 40. num. 25.* Viu. *decis. Neap. 185. num. 11. lib. 1.* Gall. *de except. success. tit. 21. except. 4. num. 113. part. 3.* Odd. *de restit. in integr. quest. 33. num. 15. 16.* Benè verum est, quod hoc non placet Fusar. *de subst. quest. 541. num. 11.* qui docet sustineri alienationem bona fide factam, etiam si creditores non urgeant, cum prudentis sit venditoris non expectare subhastationem, & expensas litis, sed inhærendum est alteri sententiæ communi, quoniam ipse solus est in sua opinione, & dum dicimus oportere, quod creditores urgeant, hoc non intelligunt DD. ut grauatus teneatur expectare finem litis, si liquidum sit creditum, sed tantum iudiciale interpellationem, & crediti liquidationem.

Non etiam dicatur, quod bona mobilia non poterant alienari, quia testator ea reliquit ad vsus pios. Nam potest responderi, quod pariter stabilia erant prohibita alienari, & ideo concurrente æquali prohibitione, ut res reddatur conformis, mobilia prius erant alienanda, ad textum *in l. à Dino Pio, de re iud.* Verum melius dicas, quod testator prohibuit solum alienari mobilia, & sup-
50 pellestilem domus, unde rusticalia instrumenta, & bruta, & alia ruri existentia libera remanserunt, & ideo ea prius alienanda erant, quam stabilia distraherentur, ad textum *in l. peto, §. prædium, vbi DD. de leg. 2.* Gabr. *d. consil. 118. num. 3.* Concludendum est igitur, dictam alienationem fuisse factam causa æris alieni, quoniam neque hæredes id dixerunt, & tamen supposito etiam debito certum est in regulariter prohibitis non satis esse
51 casum extare permissum, ut actus valeat, nisi etiam exprimatur, quod fit ob eam causam. Petr. *de fideicom. quest. 1. num. 87.*

Non obstat, quod hæc alienatio non fuerit facta dolose, & malo animo ad interuertendum fideicommissum, quod tamen requiritur ad incurrendam caducitatem. Alban. *conf. 97. num. 55.* Port. *consil. 38. num. 36.* Soc. Inn. *consil. 28. lib. 2.* Ceph. *consil. 375. num. 38.* Honded. *consil. 58. num. 35. lib. 1. & conf. 42. num. 41. lib. 2.* Petr. *de fideicom. quest. 8. num. 48.* Farin. *decis. 429. num. 3. part. 4.* Nam ex scientia sola, quod res sit fideicommissa subie-
52 cta, & alienari prohibita dolus arguitur, & contraria procedunt in eo, qui ignorat vel testamentum, vel rem esse obnoxiam, idcirco locus est substitutioni. Cast. *consil. 247. num. 5. lib. 1.* Surd. *conf. 284. num. 23. lib. 2.* Fusar. *d. quest. 517. num. 55.* Verumtamen hoc motuum penitus euacuatur ex eo, quod dicti hæredes non curarunt rem alienatam recuperare, sed adhuc patiuntur emptorem ea potiri, quoniam superueniente scientia tenetur alienans rem recuperare, alioquin incidit in pœnam. Hier. Gabr. *conf. 119. in fin. lib. 1.* Farin. *decis. 281. n. 3. part. 2.* Fusar. *d. quest. 718. n. 57.*

Non obstat alienationem fuisse factam pro maiori utilitate, & commodo hæreditatis, quo casu licita videtur alienatio. Fusar. *quest. 544. num. 1.* Nam respondetur hic non constare de hac utilitate, quam nec apparere posse censo, cum pretium non fuerit inuestitum in aliis bonis, sed damnificata potius dicenda est hæreditas ob talem diminutionem, & addi potest, quod concurrente hominis, & legis prohibitione, ut hic, alienatio censetur prohibita etiam in casu aliis permissio. Peregr. *conf. 49. n. 9. lib. 3.* Ex quibus pro Hospitalibus iudicandum cen-
53 seo, nam licet in dubio contra caducitatem iudicandum sit; hic tamen præualeat fauor piæ causæ, pro qua in dubio iudicare oportet.

Hæc causa non fuit debito fine terminata, quia communia solent negligi, unde dormit, & adhuc indecisa manet, & cum fuerit commissa à Principe Illustrissimo Consilio Iustitiæ Mutinæ, adhuc coram eo penderet, & attento legum rigore censo meliorem esse Hospitalium

præentionem. Verum quia mitior pars videtur esse, quod caducitas non incurratur, & potest esse, quod meliores rationes, & causæ adducantur à parte aduersa, non licet nobis quidquam de victoria promittere.

CAPVT XLIV.

E P I T O M E.

An liceat iudici Ecclesiastico præcipere laico; ut retineat in sequestrum pecunias Sacerdoti debitas, & quando ex contumacia prorogetur iurisdictio.

S V M M A R I V M.

- 1 Actor sequitur forum rei.
- 2 Laici indices, & recurrentes ad eos pro impedienda executione iudicis Ecclesiastici, sunt excommunicati.
- 3 Laicus potest conueniri coram Ecclesiastico si adest consuetudo.
- 4 Solitum, & consuetudo tribuunt iurisditionem.
- 5 Stylus probatur ex inspectione processuum.
- 6 Solitum inducitur ex bino actû.
- 7 Stylus iudiciorum debet attendi.
- 8 Obseruantia tollit ambiguitates.
- 9 Sequestrum potest fieri, si constat de credito per Instrumentum.
- 10 Sequestrum non potest fieri à indice laico de pecuniis clericis.
- 11 Sequestrum non potest fieri ab eo, qui non potest citare eum, cuius sunt pecunie.
- 12 Index laicus potest sequestrare res clericis, si periculum est in mora, & quomodo.
- 13 Sequestrum est preparatorium actionis.
- 14 Inclusio vnius est exclusio alterius.
- 15 Sequestri officium est voluntarium.
- 16 Sequestrum habet vim inhibitionis de non soluendo.
- 17 Sequestro contradicens videtur illud acceptare.
- 18 Sequestrum acceptans non potest amplius illud rescindere.
- 19 Epistolam recipiens, qua scribitur debitor, videtur fateri, si non protestetur.
- 20 Tacens consentire videtur, quando poterat impedire.
- 21 Laicus potest prorogare iurisditionem iudicis Ecclesiastici.
- 22 Prorogare non possunt clerici iurisditionem laici.
- 23 Prorogari iurisditionem alterius statutum verans quomodo intelligatur.
- 24 Statutum prohibens quemquam trahi ad alienum forum, non comprehendit forum Ecclesiæ.
- 25 Episcopus potest cogere statuentes ad declarandum statutum.
- 26 Ecclesia non continetur in generali sermone.
- 27 Prorogatus Index terminat causam.
- 28 Prorogatio iurisditionis non inducitur ex contumacia.
- 29 Doctoris vnius opinio, si non habet contradicentem, habetur pro casu legis.
- 30 Qualitas petitionis attenditur ad cognoscendam iurisditionem.
- 31 Laicus potest trahi ad forum Ecclesiæ pro re clericis, vel Ecclesiæ.
- 32 Index Ecclesiasticus cognoscit, an emptio sit facta de pecuniis Ecclesiæ.
- 33 Index Ecclesiasticus non est incapax iurisditionis temporalis.
- 34 Exceptio fori debet allegari.
- 35 Citatio non arētatoria exprimens casum arētatorium obligat ad comparendum.

- 36 Laicus citatus coram Ecclesiastico quando teneatur comparere.
 37 Contumacia quando proroget iurisdictionem.
 38 Contumax comparens post litteram contestatam tenetur prosequi causam in statu, in quo reperitur.
 39 Index incompetens ratione infidentia.
 40 Sequester est tanquam depositarius.
 41 Sequestri in causa proceditur executivè.
 42 Sequester tenetur restituere ad solum verbum iudicis.
 43 Sequestrium ad quem fiat.
 44 Sententie, quæ fecit iudicatum, non potest iniquitas allegari.
 45 Index causa preparantis est etiam preparata.
 46 Laici quando possunt conveniri coram Episcopo, possunt etiam ab eo pignorari, & carcerari.
 47 Laicus Index an possit præcipere clerico, ut retineat in sequestrum rem laici.
 48 Concesso uno conceduntur omnia ad illud necessaria.
 49 Sequestrum quomodo possit fieri à iudice laico penes clericum.
 50 Episcopus potest suo Marte exequi suas sententias contra laicos.
 51 Sequestri in causa an procedatur in forma iudicij.
 52 Excommunicatio contra recurrentes ad laicos in causis fori Ecclesiastici.
 53 Ecclesia libertatem, vel immunitatem violans non potest absolui, nisi à Papa, etiam in casu dubio.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Creditor erat Alfonsus Rubeus cuiusdam Sacerdotis de ducationis 108. occasione mercimonij sui illi venditi, propter quod, intellecto quod fratres de Reprobis essent debitores dicti Sacerdotis magnæ pecuniarum quantitatæ, procuravit à iudice Ecclesiastico fieri præceptum dictis fratribus ne soluerent quidquam sacerdoti, sed apud se in sequestrum retinerent pecuniam illi debitam usque ad summam prædictam; unde prædicti fratres tacentes nihil sequestro opposuerunt: cum Rubeus liquidaret creditum suum, dicti fratres semper fuerunt in contumacia, & passi sunt positiones haberi pro confessis: extabat autem instrumentum crediti prædicti Rubei, & cum esset conclusum in causa, dictus Sacerdos de Nigdis fuit condemnatus, & sequestrum declaratum liquidum, ac dictis fratribus intimata sunt omnia, & cum decretum fecisset iudicatum contra utroque, commissa fuit executio à iudice Ecclesiastico; quo facto dicti fratres laici opposuerunt, iudicis incompetentiam forum declinantes, & recursum habentes ad Officiale secularem, qui tentavit modis omnibus impedire executionem detinendo etiam personaliter dictum Rubeum, ut ab eo extorqueret consensum de relaxandis liberè pignoribus dictis fratribus ablati. Quæritur, an tam dicti fratres, quàm dictus Officialis perperam egerint, & an inciderint in excommunicationem reservatam Pontifici Maximo in Bulla publicari solita in Coena Domini, can. 16. contra recurrentes ad iudices laicos in causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, vel impediētes iudices Ecclesiasticos ne sua iurisdictione utantur.

In quo licet prima facie posset videri Ecclesiasticum fuisse iudicem incompetentem respectu dictorum fratrum, cum satis iuri conveniat, ut actor sequatur forum rei, c. si clericus, & ibi Abb. Felin. & communiter DD. de for. compet. & idè sicut ille sacerdos deberet convenire dictos fratres laicos coram suo iudice, quia sunt laici, ita, & multò magis id facere debebat dictus Rubeus laicus ab eo causam habens, Auth. multò magis, & ibi DD. C. de sacros. Eccl.

Nihilominus in aperto esse censui non solum dictum Officiale incidisse in dictam excommunicationem, sed etiam dictos fratres, certum est enim quod illa incurritur I. B. Ciarlinij contron. for. Tom. I.

tur propter recursum ad iudices laicos pro impedienda executione iudicis Ecclesiastici, ut saepe iudicavit Rota, ut habemus latè in una Offensi Canoniciatus, primo Novembris 1591. coram Peña, & in Valentina pensionis, 31. Ianuarij 1600. coram Munzanedo, ut apud Marchef. de commiss. part. 3. §. 2. fol. 353.

Nec dubitandum est de iurisdictione iudicis Ecclesiastici in hoc casu contra laicos, quoniam certum est tam de consuetudine, quàm de iure validum esse sequestrum ab eo factum penes laicos de pecuniis Sacerdotis, attenditur enim principalis reus, qui est de foro Ecclesiæ, & à quo debet regulari iudicium, etenim si usum respicimus, fuit ostentum extare stylum immemorabilem faciendi similia sequestra in foro Ecclesiastico, & postea exequi contra laicos sequestrum habentes, quod satis esset, etiam si ius non haberem, quia valet usus, ut laicus conveniatur in foro Ecclesiastico pro negotio, etiam non subiecto illi; textus est in d. cap. si clericus, vbi Abb. num. 5. 7. Barb. num. 12. Soc. num. 4. Anchar. numero 3. de for. comp. Henric. Boyhic. in cap. transmissa, num. 1. eod. Bellet. disq. cleric. part. 1. tit. de favor. cler. real. §. 5. num. 4. solitum enim & consuetudo tribuunt iurisdictionem, cap. cum contingat, in fine, de for. compet. l. viros, vbi Bart. C. de divers. off. lib. 11. Salic. & DD. in l. 1. C. de emancip. liber. Ioan. And. in d. cap. si clericus, num. 4. Bald. consil. 338. num. 5. lib. 1. Ias. in l. fin. numero 18. ff. de iurisd. omni. iudic. Alex. consil. 240. numero 1. lib. 6. Rim. lun. consil. 726. num. 8. Borgn. dec. 5. numer. 23. part. 1. And. Gail. pract. obseru. lib. 1. obs. 57. num. 14. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 27. num. 1. 2. & seqq. part. 1. Peregr. in prax. civil. lib. 1. Rub. de iudic. num. 58. Marth. de iurisd. part. 4. cent. 1. cas. 64. num. 10. huiusmodi autem stylus, & usus multis modis probatur, sed præcipuè ex inspectione plurium processuum. Fariñac. decis. crim. 355. n. 1.

Nec difficile est usum probare, quia in huiusmodi, & alijs similibus solitum inducitur ex bino actû. Ias. consil. 153. num. 2. ad fin. lib. 4. Crau. conf. 707. num. 6. Farin. in prax. quest. 162. num. 17. Mantica. de iac. & ambig. conveni. part. 1. lib. 8. tit. 24. num. 13. vers. sed notandum: hic autem habemus stylum, & usum inueteratum, propterea non sunt mutanda, quæ semper certam habuerunt interpretationem, l. minime, ff. de leg. & stylus iudiciorum, & tribunalium debet attendi, cap. ex litteris, de consil. Alex. consil. 240. num. 2. lib. 6. Ludouic. decis. 126. num. 2. Gratian. discept. for. libr. 4. cap. 745. num. 22. 23. 24. Gabriel. conf. 200. num. 2. lib. 2. & si versaremur in dubio, & observantia tolletet omnem ambiguitatem. Seraph. decis. 1410. n. 2. 16. 22.

Verum id quoque iuri satis conforme est, nam si sacerdotem inspicimus, iustum fuit sequestrum, cum adesset timor dilapidationis, & creditum Rubei satis esset liquidatum, cum enim sufficiat fides vnius testis iuncto iuramento creditoris, hic nihil erat dubitandum, vbi aderat publicum instrumentum, secundum Alex. conf. 163. num. 2. lib. 6. sin respiciamus dictos fratres laicos, idem respondendum est, quia in hac materia sequestrationis non consideratur persona laici sequestrarij, sed clerici debitoris, cuius sunt pecuniæ sequestratæ, quia sequestrum ipsius intuitu fieri dicitur, & propterea si tale sequestrum fieret à iudice laico, utique inualidum esset, licet sequester esset laicus, ut inquit Borgn. decis. 3. n. 27. in fin. p. 1. Marth. de iurisd. part. 4. centur. 2. cas. 101. num. 5. 6. siquidem sequestrum non potest fieri ab eo, qui non potest citare eum, cuius sunt pecuniæ sequestrandæ. Marth. d. tract. p. 4. cent. 2. cas. 165. n. 6. Bene verum est, quod si non posset haberi copia iudicis Ecclesiastici, & periculum esset in mora, tunc utique laicus iudex posset sequestrum facere. Borgn. in repert. decis. verb. Index secularis, vers. quæ sunt intelligenda, p. 1. sed nihilominus etiam in hoc casu postea negotium esset remittendum ad forum Ecclesiæ. Borgn. d. decis. 3. num. 24. vers. & si non agit, & n. 26. 27. p. 1. sequitur Borch.

- Borell. in summ. decis. tit. 37. num. 23. part. 2. nec mirum, quia sequestrium non est petitio, sed preparatorium
 13 quoddam, & accessorium actionis, & petitionis principalis. Cyriac. controu. iur. lib. 2. controu. 327. num. 51. & idè debet fieri ab eo iudice, coram quo pluralis actio est intentanda, qui est Ecclesiasticus: & sanè si non potest iudex laicus tale sequestrium facere, vt vidimus, necessariò sequitur faciendum esse ab Ecclesiastico, quia exclusio vnius est inclusio alterius, & contrà, l. cum
 14 Prator, in princ. ff. de iudic. l. maritus, de procur. Rol. consil. 58. n. 76. lib. 3. Menoch. conf. 530. n. 2.

- Neque id mirabile debet videri, quoniam dicti fratres laici non poterant cogi ad recipiendum tale sequestrium, nisi ex iusta aliqua causa, & deponendo pecuniam, illud potuissent euitare, eo quòd sequestri officium sit voluntarium, non necessarium, vt ex l. fin. C. de bon. auth. iud. poss. inquit Bart. in l. litibus, num. 8. C. de agric. & cens. lib. 11. Alex. in l. si siue iussor, la secunda, §. si satisfidatum, num. 10. ff. qui satisfid. cog. Curt. in l. unie. num. 25. C. de prohib. pec. sequestr. quod tamen intelligo de eo sequestro, quod fit penes aliquem, qui non habebat rem, velut quando res auferitur de manibus debitoris, ne eam dilapidet, & deponitur penes tertium, is enim voluntariè recipit, nec cogi potest, verum quando penes aliquem est res debitoris, is vtrique non potest contradicere sequestro, & soluere, aut restituere rem debitori, quia sequestrium habet vim inhibitionis, ne soluat, quod si nolit rem retinere, aut acceptare sequestrium, non cogitur. Bart. in d. l. litibus, Curt. in d. l. unie. n. 25. perbellè Berro. in c. quoniam contra, n. 160. de probat. Carroc. de sequestr. p. 1. q. 4. n. 2. sed tenebitur rem penes officium, aut alium de consensu iudicis deponere, quia non potest soluere debitori, nisi videatur etiam iudici ex iusta aliqua causa, vt ipse rem retineat, quod vtrique Index poterit præcipere iusta existente causa.

- Verum si sequester nihil contradicat sequestro, censetur illud acceptare, & si per multos dies taceat, nec reuocationem sequestri procuret, sibi præiudicat, quia
 17 videtur fateri penes ipsum extare res sequestratas, & consentire videtur, sic pulchrè inquit Carroc. de sequestro part. 3. quest. 13. Card. Tusch. præf. conclus. littera S, conclus. 204. num. 26. adeò vt amplius sine licentia iudicis recusare non valeat. Carroc. d. tract. part. 1. quest. 5. Gratian. discept. for. lib. 1. cap. 167. numero 28. 19. instat illius, qui recepta epistola, in qua debitor enunciat, si nihil protestetur, in ea contentum approbare videtur, vt inquit Bartol. in l. si filiusfam. la secunda, ff. ad Maced. & in l. cum tabernam, §. idem quasit, de pignor. Mathes. sing. 22. numero secundo. Carroc. d. loco. Passer. Gen. rr. de script. priuat. lib. 3. tit. de litteris cambijs, in princ. num. 81.

- Quæ omnia apprimè accommodantur contra dictos fratres laicos, qui tacendo visi sunt fateri se esse debitores dicti Sacerdotis, & vera esse contenta in sequestro, & multò magis, quia reclamando potuissent negare debitum, & impedire actum ne contra eos procederetur
 20 vti debitores, idè tacendo videntur consensisse, cap. qui tacet, de reg. iur. in 6. l. fideiussor, la secunda, §. pater, de pignor. l. 1. §. magistrum, ff. de exercit. act. gl. in c. 15. qui tacet, vbi Dyn. numero 5. de reg. iur. in 6. gl. in l. Caius Seius, in verb. non obesse, versic. tu autem dicas, de pign. act. Henric. Boyhic. in cap. nonne bene, num. 1. vers. in secundo, de presumps. Card. Cresc. decis. 2. aliàs 17. n. 2. vt lit. pend.

- Addi potest hanc dictorum fratrum taciturnitatem operatam fuisse tacitum eorum consensum in iudicem, adeò, vt Ecclesiastici iurisdictionem videantur protogasse, cum certum sit laicos posse prorogare iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, etiam sine sui superioris licentia, in tantum, quòd neque Iudex secularis id prohibere possit. Alex. in l. 1. §. & post operis, num. 15. ff. de non. oper. nunt. Frauc. Marc. decis. 544. num. 1. part. 2. Prax.

Archiep. Neap. cap. 13. num. 2. Gratian. decis. 181. n. 15. pulchrè Beller. disq. cler. part. 1. tit. de fauor. cler. pers. §. 2. n. 23. & tit. de fauor. cler. real. §. 5. n. 52. vers. nam laici. Card. Tusch. littera P, concl. 927. n. 13. 16. Marti. de iurisd. p. 4. cas. 175. n. 3. Giurb. conf. 59. n. 91. vers. fieri, quod tamen de clericis non possit dici, qui nunquam possunt laici iudicis in iurisdictionem consentire, vel prorogare, cap. significasti, de for. comp. Bald. in l. 1. n. 5. ff. de iudic. Rol. consil. 4. n. 9. lib. 1. Surd. conf. 396. n. 14. latè Beller. d. §. 2. n. 21. si igitur dicti fratres laici volebant sequestrium euitare, debebant ante litem contestatam, vel debitum negare, vel pecuniam deponere.

Neque obstat decretum, ne quis trahatur ad alienum forum, quo videtur laicis prohibitum alterius iudicis prorogare iurisdictionem, provt similia decreta extant multis in locis, & habetur in Statuto Regij, libr. 3. cap. 170. nam huiusmodi Statutum, seu decretum non potest, nec debet intelligi de foro Ecclesiastico, vt liceat illud prorogare, vt ad rem dixerunt Bald. in l. 1. §. huius studij, ff. de iust. & iur. Prax. Archiep. Neap. cap. 48. n. 10. in magnis. Hort. Cauale. tr. de brach. reg. part. 4. num. 258. in fin. defectu enim potestatis non potest comprehendere Curiam Episcopali, & illi se subiicientes, siue directè, siue indirectè, etiam si eius dispositio dirigeretur ad personas laicas. Abb. conf. 83. num. 2. part. 1. Lancell. Gall. conf. 68. n. 84. Surd. conf. 301. n. 75. 76. 77. & si ambiguum esset, Episcopus potest cogere legislatorem ad declarandum se noluisse verba facere de rebus ad Ecclesiam spectantibus. Mascard. de stat. interpr. concl. 1. n. 79. Verum sanctissimè dictum Statutum Regij expressè à sua dispositione excepit casum, vbi laicus, traheretur ad forum Episcopalem, & dato etiam, quòd generaliter fuisset locutum, non comprehenderet hunc casum, quia in generali sermone non includitur Ecclesia, & si quid pertinet ad eam, Lancell. d. conf. 68. n. 80. 88. Mart. de iurisd. p. 4. cas. 4. n. 14. Ioan. Bapt. Trott. conf. unie. vers. 1. quia, apud Gattic. de imm. Eccl. fol. 143. & Buccafier. apud eundem, fol. 463. ex quibus concluditur, quod etiam si dictus Ecclesiasticus non fuisset competens, quia tamen eius iurdictio fuit prorogata, ipse causam debet terminare. Bald. in l. questiones, n. 1. in fin. C. vbi de crim. ag. oport.

Deinde non obstat certum esse, quod contumacia rei non respondentis non potest prorogare iurisdictionem iudicis non sui. Innoc. in cap. innotuit, num. 3. de cler. qui furt. ord. recept. Bart. in l. non videtur, de iudic. Bald. in l. gesta, n. 16. C. de re iud. & in l. questiones, n. 4. in fin. C. vbi de crim. ag. oport. Rom. conf. 48. num. 1. vers. aut non comparuit. Tusch. litt. P, concl. 926. n. 2. Dec. in cap. si duobus, n. 11. & ibi Berro. n. 36. de appellat.

Nam primò potest vnico verbo responderi, hîc non esse agendum de foro prorogato, sed competenti, cum satis viderimus Ecclesiasticum posse sequestra facere de rebus clerici existentibus penes laicum, nec vidi quemquam dissentientem, vnde non remanet dubitandi locus, quia opinio vnius Doctoris etiam sine lege loquentis multum valet, & si non habet contradicentem, dicitur casus legis, vt post Bart. & Ias. inquit Becc. conf. 68. numer. 9.

Accedat, quia ad ostendendam Ecclesiastici fori competentiam sola attenditur qualitas petitionis, & narratiua actoris, non qualitas defensionis, & propterea satis est in libello allegare qualitatem, quæ tribuat iurisdictionem; nam si illa negetur, debet saltem summarie probari, si verò non negetur, vera præsumitur, & proceditur ad vltiora in causa sine alia probatione qualitatatis: sic Ant. de Butr. in c. si clericus laicum, n. 3. vbi Abb. n. 12. versic. redeo, & Felin. n. 3. vers. quamobr. de for. compet. Tusch. littera Q, concl. 18. n. 10. Vant. de nullit. titulo de nullit. ex defect. iurisd. n. 53. pulchrè Mysing. obseru. 99. n. 6. cent. 1. Farin. in prax. quest. 8. n. 86.

Hic autè contra dictos laicos exprimitur in sequestro qualitas tribuens iudici Ecclesiastico iurisdictionem, scilicet

licet extrare penes eos pecunias debitas dicto Sacerdoti, quas Rubens prædictus sequestrare intendit, quod fieri posse apud acta iudicis Ecclesiastici iam satis vidimus; rectè enim pro re clerici trahitur laicus ad forum Ecclesiasticum: textus est in d. c. si clericus laicum, de for. compet. Vnde videmus, quod si emptio facta à laico dicatur esse facta de pecuniis Ecclesiasticis, cognitum, an pecunia sit Ecclesiastica, spectat ad Ecclesiasticum, ut post Lap. alleg. 59. num. 10. Tusch. littera I, concl. 447. num. 27. quoniam Ecclesiasticus non est ita incapax iurisdictionis temporalis, sicut laicus est spiritualis. Vant. d. tit. de null. ex defect. iurisd. num. 58. Giurb. conf. 80. num. 35. vers. Ecclesiasticus verò, Sigism. Scacc. in prax. civil. & crim. p. 1. cap. 12. n. 13.

Et propterea dicti fratres laici prætendentes se non teneri ad pecunias sequestratas, quasi non essent debitores dicti Sacerdotis, tenebantur id allegare ad elidendam Ecclesiasticam iurisdictionem: textus est in d. c. si clericus, ibi: Et laicum res ipsas, non Ecclesia, aut clerici, sed suas proprias assuerat, de for. compet. citatus enim tenetur suum privilegium allegare, cap. veniens, de accus. l. si quis in alia, de iudic. & quotiescumque citatio non arctatoria exprimit unum casum, cuius vigore citatus teneretur comparere, si putet non adesse casum, debet compatendo id allegare. Felin. in cap. si duobus, n. 6. vers. secundò considera, et appellat. immò dato etiam dubium esse, cuius sit iurisdicção, adhuc citatus tenetur comparere: idem Felin. in d. cap. si duobus, num. 7. in fin. vbi Dec. num. 7. Bero. num. 20. vers. sed quando, & num. 21. 23. vers. non obstat, eod. sed hic non aderat, qui negaret pecunias prædictas fuisse dicti Sacerdotis: ergo tales esse præsumuntur, quales in sequestro enuntiantur.

Secundò responderetur tunc ex contumacia non intelligi prorogatam iurisdictionem, quando iudex prorogatus est prorsus incompetens, velut laicus respectu clericorum, quod de Ecclesiastico respectu laicorum dici non potest. Giurb. d. conf. 80. num. 35. secus est, quando eius iurisdicção potest per exceptionem elidi, ut hic, negando pecuniam esse clericis, tunc enim contumacia prorogat iurisdictionem, etiamsi iudex se competentem non pronuntiet, ut post Imol. in l. si qui ex consensu, num. 7. vers. secus autem, C. de Episc. aud. Apostill. ad Bart. in d. l. non videtur, littera E, ff. de iudic. Dec. in d. cap. si duobus, num. 3. & num. 8. in fin. vbi Bero. num. 23. vers. nec mihi, de appellat. Giurb. d. conf. 95. num. 9. bene Franc. March. decis. Delph. 120. num. 6. vers. vel posset, part. 2. & idem talis contumax comparens post litem contestatam non potest amplius incompetenciam proponere, sed tenetur causam prosequi in statu, in quo reperitur. Bero. in d. cap. si duobus, num. 39. de appellat.

Tertiò responderetur non esse in hoc casu ambigendum de iurisdictione iudicis Ecclesiastici; cum enim casus principaliter dirigatur aduersus dictum Sacerdotem ut debitorem, Ecclesiasticus potest dici comperens etiam contra dictos laicos ratione insidentie; licet enim fortè non posset de hoc principaliter cognoscere, tamen uti de incidenti poterit ferre iudicium, ex l. nulli, & l. quoties, C. de iudic. Vant. d. titulo ex defect. iurisd. num. 58. Surd. conf. 280. num. 12. pulchrè Giurb. d. conf. 80. num. 28. 35. quæ omnia faciunt casum nostrum de indubitabili.

Rectè igitur contra dictos fratres laicos processum est, & executum, quia cum sequester sit tanquam depositarius, l. si oleum, ff. de dol. Corn. conf. 108. num. 4. lib. 4. contra eum proceditur executione interloquendo tantum. Bald. in l. fin. num. 5. vers. item nota hic, C. de bon. auth. iud. pass. & ibidem Salic. num. 9. vers. nota textura; vnde est, quod non oportet, ut sequester causa cognita reddat sequestrum; quia ad solum verbum iudicis id facere debet. Bald. in l. fin. num. 5. vers. item nota, quod sufficit, & ideo finita lite ei, qui vincit, rem sequestratam debet

restituere. Bart. in d. l. si oleum, n. 4. & ibi Bald. num. 1. eo quod non fiat sequestrum ad alium finem, nisi ut creditor liquidato sequestro possit suum consequi creditum. Corn. d. conf. 108. n. 4. lib. 4.

Et cum dicti fratres laici non appellauerint à sententia Ecclesiastici, illa fecit iudicatum, nec amplius licet dicere de eius iniustitia, vel iniquitate. Surd. conf. 288. n. 17. vers. quintò, & legitima fuit executio contra dictos fratres commissa, quia si Ecclesia potuit facere sequestrum, potuit etiam eis præcipere, ut rem sequestratam restituant, quia iudex causæ præparantis est etiam iudex causæ præparatæ. Mart. de iurisd. part. 2. cap. 8. num. 14. Decian. tractat. crim. part. 1. lib. 4. cap. 30. num. 6. & quotiescumque laici possunt conueniri coram iudice Ecclesiastico, possunt quoque sine requisitione iudicis laici in bonis, & persona grauari, carcerari, pignorari, torqueri, mulctari, & contra eos sententias potest suo Marte Ecclesiasticus exequi. Prax. Arch. Neap. d. cap. 13. n. 3. in magnis, Bellet. disq. cleric. part. 1. tit. de fauor. cler. real. §. 5. num. 103. latè Marth. de iurisd. part. 1. cap. 150. num. 5. 8. 9. 27. Hort. Cauale. de brach. reg. p. 4. num. 258. & ita fuit resolutum à Sacra Congregatione Cardinalium coram Sanctissimo, ut plenè habetur penes Gattic. de immu. Eccl. fol. 243. 267. vbi latè id examinatur, & adducuntur plenè rationes, & auctoritates id ipsum admissim probantes.

Et sanè si verum est licere iudici laico deponere, vel in sequestrum dare clerico etiam regulari rem laici, & terminata causa eidem præcipere, ut rem restituat victori, ad cuius fauorem factum est sequestrum, eo quod iudex tunc executiue procedat, & non per modum iudicij, aded ut non sit mirum, si ita laicus iudex possit cogere clericum, ut voluit Bald. in l. si fideiussor, §. si satis datum, num. 4. & ibi las. num. 6. ff. qui satis. cog. Mant. in specul. part. 4. dist. 11. num. 37. Curt. lun. in l. 1. num. 24. ff. de iudic. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 111. n. 32. part. 1. Cartoc. de sequest. part. 1. quest. 5. princ. tit. de person. q. 1. num. 1. Surd. conf. 280. num. 10. 11. Scacc. in prax. cap. 11. num. 96. part. 1. Farin. q. 8. num. 123. vers. limita. Marth. de iurisd. part. 4. cas. 104. n. 8. & cas. 124. num. 1. multò magis licebit Ecclesiastico cogere laicum ad restituendum sequestrum, quoniam vno concessio omnia censentur permittit, quæ ad illud exequendum sunt necessaria, l. 2. vbi DD. ff. de iurisd. omn. iud. cap. præterea, de off. deleg. Seraph. decis. 645. n. 3.

Benè verum est, quod in hoc non est concors DD. sententia, alij enim putauerunt esse impossibile, quod iudex laicus possit actiue clericos constringere ad aliquid faciendum, quia non habet potestatem in eos directè, vel indirectè, nec ipsi vllò modo valent eius iurisdictionem prorogare; ided melius est distinguere secundum communes DD. traditiones, utique spectare ad iudicem laicum pronunciare liquidum esse sequestrum, & rem sequestratam apud clericum esse restituendam: verum si coactiue procedendum sit, oportet recurrere ad Ecclesiasticum, qui cogat clericum ad relaxationem sequestri: ita videntur sentire Cagn. in l. 1. n. 21. ff. de iudic. Tiraq. de retract. conuent. part. 4. gl. 7. n. 10. bene Tusch. pract. concl. littera I, conclus. 451. num. 28. Craff. de effectib. cleric. eff. 1. num. 855. in fin. vbi ait contrariam opinionem esse ciuiliarum, & non veram, ita sentit etiam Anton. Dian. moral. resol. part. 1. tract. 2. resol. 21. quem post hæc scripta vidi; & vide Marth. de iurisd. part. 4. cas. 104. num. 9. & cas. 124. num. 4. in quibus locis hanc rem sic in terminis benè declarat, & non sine ratione, quia quotiescumque clericus condemnatur à laico, velut in causa reconventionis, semper executio sententiæ debet fieri ab Ecclesiastico iudice ad instantiam secularis. Butr. & Soc. in cap. 1. de mutuis petition. Lap. alleg. 119. num. 4. Vrsill. ad Affist. decis. 173. num. 2. Tusch. d. littera I, concl. 451. num. 50. Marth. d. cas. 124. num. 5.

Vnde licet hæc vltima opinio nobis magis placeat, & videatur in praxi recepta, quia semper vidi iudices laicos recurrere ad forum Ecclesiasticum, vbi vis coactiua adhibenda est contra clericos; tamen non cadit firmatum à nobis argumentum, quia id procedit eo, quod laicus non potest vnquam exercere iurisdictionem in clericos in cohibendo, vel cogendo eos, id autem nullo modo potest dicere iudice Ecclesiastico, qui potest suo Marte suas sententias exequi contra laicos, vt vidimus, vnde satis est ostendere, quod spectet ad iudicem, qui mandauit sequestrum, præcipere etiam illius relaxationem, quia postea non potest replicari Ecclesiastico, quod replicatur laico, ideoque firmandum est punctum rectè fuisse executum contra dictos laicos.

Non igitur obstat, quod si dicti fratres laici essent conueniendi, vtique oporteret eos trahere ad sæcularem iudicem, quod ipsi pro Achille reputant. Nam responderet, hic non esse inspiciendam laicorum personam, quia contra eos non proceditur per modum iudicij, sed executiuè, incidenter, & per quandam consequentiam, quod fieri potest, etiam si non sint de foro iudicis sequestrantis, quando non est penitus incapax iurisdictionis, vt in clericos. *Surd. d. conf. 280. n. 11. Carroc. d. q. 5. princ. Farin. d. q. 8. n. 123.* & iam satis vidimus.

Hinc clarè cognoscitur iuridicè fuisse processum, & in nullo offensam fuisse iurisdictionem sæcularem, & consequenter dictos fratres laicos, & Officialem sæcularem incidisse in excommunicationem Papalem latæ sententiæ, de qua in Bulla Cænæ Domini, *canone 16.* vbi perbellè Duard. explicat, & Sayr. *de censur. cap. 20. n. 1. lib. 1.* Tolet. *de instr. sacerdot. lib. 1. cap. 29.* Bellet. *disq. cler. cis. de fauor. cler. person. §. 2. num. 28.* quam incurrunt recurrentes ad forum laicum, & iudices ipsi, qui directè, vel indirectè impediunt Ecclesiasticos, ne sua iurisdictione vrantur. Causa fuit commissæ ab Illustrissimo Legato Bononiæ, sed postea accordio sopita, eo quod inuenerint modum satisfaciendi ei, qui sequestrum fecit fieri, sed an postea prouiderint suis conscientijs, ipsi videant; nam hodie etiam si versetur in dubio, an quis violauerit libertatem, vel immunitatem Ecclesiæ, non potest absolui, nisi à S. Pontifice, vt constat ex litteris Illustrissimi Cardinalis Bandini, sub die 15. Martij 1629. de mandato Sanctissimi Urbani Papæ VII. datis, quæ registratæ cernuntur in archiuio Curie Episcopalis Regij, & omnibus Catholicis Episcopis scriptæ sunt: vnde multò minùs id licebit, si clarè constet in aliquo fuisse offensam iurisdictionem Ecclesiasticam.

CAPVT XLV.

E P I T O M E.

Stante statuto fœminarum exclusiuo propter masculos, an clericus excludat sororem à successione; an dos sit consignanda sorori ante matrimonium, & vbi alimenta præstari debeant.

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus non excludit fœminas stante statuto fœminarum exclusiuo.
- 2 Laici non possunt ligare clericos defectu potestatis.
- 3 Statutum laicorum licet iustum, & rationale, non ligat clericos.
- 4 Clerici sunt exempti à laicis, etiam quoad bona patrimonialia.
- 5 Clerici possunt vti statuto laicorum fauorabili, non ut sta-

- 6 Statutum fœminarum exclusiuum propter masculos prodest clericis.
- 7 Priuilegium laicis concessum prodest etiam clericis.
- 8 Laicorum statutum fœminarum exclusiuum an prodest clericis.
- 9 Laici non possunt priuare clericos beneficio suorum statutorum.
- 10 Statutum laicorum, ne statuta profint clericis, an valeat.
- 11 Clerici possunt priuari beneficio statutorum, si ea in omnibus non acceptent.
- 12 Laici ex intervallo non possunt tollere clericis beneficium statutorum.
- 13 Fœmina in succedendo non excluduntur à clericis, si eis statuta non profint.
- 14 Clerici si pro se allegant statuta, contra se etiam debent admittere.
- 15 Equalitas seruanda est in successione.
- 16 Statuta debent acceptari à clericis cum suis conditionibus.
- 17 Statuta laicorum non seruantur in foro Ecclesiæ.
- 18 Beneficio alterius consequor, quod ipse consequi non possem.
- 19 Clerici excludunt sorores, si extant alij fratres laici.
- 20 Inclusus trahit ad se exclusum in successione.
- 21 Deposuit, & consignatio non cadunt in stabilibus.
- 22 Assignare, verbum quid importet.
- 23 Consignare, seu, assignare, verbum quid importet.
- 24 Consignando transfertur dominium.
- 25 Assignare, & consignare idem sunt.
- 26 Dotis titulo transfertur dominium.
- 27 Dos succedit loco legitima.
- 28 Dos succedens loco legitima debetur sine conditione, & tempore.
- 29 Statutum Regij de dotibus.
- 30 Dos non dicitur ante matrimonium.
- 31 Dos assignata dicitur dos etiam ante nuptias.
- 32 Dos an succedat loco legitima secundum ius commune.
- 33 Dos quando succedat loco legitima stante statuto fœminarum exclusiuo.
- 34 Statutum Regij non excludit simpliciter fœminas, sed dotatas.
- 35 Dos à statuto fœminis reseruata purè debetur, & transit ad heredes.
- 36 Sermo vniuersalis omnia comprehendit.
- 37 Fœmina alimentari debet, antequam maritetur.
- 38 Fœmina non debet simul frui alimentis, & fructibus dotis.
- 39 Alimenta debentur sorori à fratre, donec nubat.
- 40 Frater alit sororem, donec maritetur.
- 41 Alimenta quando succedant loco legitima.
- 42 Fœmina exclusa à statuto habet alimenta tanquam fructus legitima.
- 43 Dotis fructus spectant ad eos, qui dotem prestare debent, & interim alure.
- 44 Alimenta debentur fœminæ à statuto exclusæ, etiam alias diuini.
- 45 Alimenta sunt prestanda in domo alere debentis.
- 46 Alimenta possunt peti extra domum, si obligati sunt inter se diuini.
- 47 Alimenta præstantur alternis vicibus in domo cuiusque obligati.
- 48 Alimenta petuntur extra domum, stante lite.
- 49 Lis quando præset causam petendi alimenta extra domum.
- 50 Causa iusta non recipiendi alimenta in domo obligati probanda est.
- 51 Alimenta petuntur extra domum ex iusta causa arbitrio iudicis.
- 52 Alimenta consequitur ab omnibus, qui moratur cum uno ex obligatis.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa fororum de Roteliis contra illarum fratres si-
cut multæ sunt petitiones, ita non vna est dubitatio,
& in singulis non est inutile insistere, vt rei veritas dilu-
cideretur. Nam in primis dictæ sorores prætendunt æqua-
liter succedere cum dictis earum fratribus clericis, non
obstante Statuto Regij fœminarum exclusiuo, quia cle-
rici non possunt frui beneficio statuti, cui non subiiciun-
tur, cum leges etiam fauorabiles non ardeant clericos,
& sanè pro eis plurimi Doctores censuere volentes, quod
hoc casu fœmina, & masculus clericus æqualiter succe-
dant, adeo vt fœminæ non noceat statutum, tum ra-
tione prædicta, tum quia in clericis cessat ratio conser-
uandæ agnationis, quam præ oculis habuit statutum:
ita per textum in cap. Ecclesia S. Maria, vbi Imol. de const.
hoc verius esse dicit Imol. in cap. dilecti, de for. compet.
Bald. in cap. cum venissent, sub num. 6. de eo, qui mitt. in
poss. Andr. Sicul. in cap. quod clericis, de for. compet.
Anch. in cap. canonum statuta, versic. hic etiam, de const.
Mathefil. sing. 110. Ang. conf. 272. in fin. Menoch. conf.
940. n. 22. 23. lib. 9. Alex. Rauden. decis. 41. n. 43. vbi alios
allegat.

Idque multis rationibus potest comprobati, quia ex
defectu potestatis laici non possunt ligare clericos, cum
sint ab eorum iurisdictione exempti, d. c. Ecclesia S. Ma-
ria, & cap. clericis, de for. compet. Honded. conf. 3. n. 11. 12.
lib. 1. Decian. conf. 71. n. 13. lib. 5. Rim. lun. conf. 15. n. 85.
Laderch. conf. 103. n. 1. Sacc. conf. 20. num. 3. Masc. de in-
terpr. stat. concl. 1. n. 83.

Neque obstat, si statutum laicorum sit fauorabile cle-
ricis, vel sit honestum, rationabile, & fundatum in ratio-
ne naturali, quia hoc non sufficit ad ligandum clericos,
cum non sufficiat honestas constitutionis, vbi deficit po-
testas legislatoris, quam laici non habent in clericos, ad
textum in cap. cum ab homine, & cap. nouit, de iudic. ita
latè Prax. Archiep. Neap. cap. 92. num. 1. versic. his, &
aliis, & per eorum. Masc. de interpret. stat. conclus. 1. n. 7. S.
Marth. de iurisd. part. 4. cas. 5. num. 26. Bellet. disq. cleric.
tit. de exempt. cler. à stat. sacul. §. 2. num. 3. 4. 5. 34.
exempti enim sunt clerici à potestate laicorum non so-
lùm quoad personas, sed etiam quoad bona etiam patri-
monialia. Imol. in cap. constitutus, num. 6. de rest. in integr.
Bursat. conf. 42. num. 3. Honded. conf. 3. num. 12. Surd.
decis. 20. num. 10. Prax. Archiep. d. c. 92. n. 3. Bellet. d. loco,
§. 4. num. 3.

Hæc licet vera sint, quia verè statutum laicale licet
fauorabile clericis eos non ligat, tanquam lex, nec ipsi
coguntur eo vti, si nolunt, quia tamen poterunt eo vti
ad sui fauorem, non tanquam lege, sed vti priuilegio, ad
textum in cap. si in adiutorium, dist. 10. Bald. in cap. cum
venissent, num. 6. de eo, qui mitt. in possess. Alex. conf. 210.
n. 11. lib. 2. Abb. in cap. fin. num. 2. de vit. & honest. cleric.
Soc. Sen. conf. 128. num. 6. lib. 4. Surd. conf. 301. num. 14.
Bellet. d. §. 2. num. 35. quoad propositam quæstionem
verius esse videtur, & receptius clericum excludere à
successione fororem, & alias fœminas, stante statuto fœ-
minarum exclusiuo ob masculorum existentiam; cum
enim tale statutum respiciat merum fauorem, censuerunt
magis communiter DD. prodesse etiam clericis, & pro
eis seruandum esse tam in foro Ecclesiastico, quam sæ-
culari, quia priuilegium in genere laicis concessum pro-
dest etiam clericis, qui idè se dicto statuto iuuare pote-
runt, si voluerint: ita per textum in cap. dilecti, cum ibi
notatis, de for. comp. Abb. in cap. quod clericis, num. 42.
vbi Butr. eod. Card. Florentin. in rep. cap. perpendimus,
vers. ostendit quare, de sent. decem. Felin. in cap. Ecclesia
S. Maria, num. 87. vbi Dec. n. 217. de constit. de communi
Soc. conf. 241. num. 2. versic. dicta, lib. 2. & hanc commu-
nem, & ab ea non esse recedendum testatur Albert. Bruin.
de stat. art. 12. num. 165. 172. 173. Georg. Nat. de stat. fœm.

exclud. quæst. 3. num. 82. 83. 84. 85. Dec. conf. 280. n. 9. pul-
chrè Lap. alleg. 100. num. 5. 6. & alleg. 101. num. 6. 7. Natt.
conf. 44. n. 5. lib. 1. Soc. lun. conf. 80. num. 3. 15. lib. 4.
latissimè Bursat. conf. 93. num. 27. lib. 1. Causal. decis. 9.
num. 82. lib. 2. Rim. lun. conf. 293. num. 13. Put. decis. 99.
num. 3. lib. 3. latè Carpan. ad stat. Mediol. cap. 278. n. 67.
68. 69. lib. 1. de communi Marth. de iurisd. part. 4. cas. 29.
num. 6. 7. valde fusè de communi testans Grass. de eff.
cler. off. 2. num. 277. 278. Gall. de except. ad success. part. 1.
tit. 1. except. 1. num. 62. 63. 64. 65. plenè Bellet. disq. cler.
tit. de exempt. cler. à stat. sacul. §. 4. num. 20. 21. Duard.
in Bullam Cæna Domini, can. 15. quæst. 17. num. 27. qui
multos alios allegant, adeo vt hæc sit communissima
DD. sententia, & in practica obseruanda, si nil aliud
obstet rationibus, quas prædicti DD. lepidè, & prolixè
adducunt.

Verùm contra fratres valdè obstitabat, ne hac opinio-
ne se possent iuuare, aliud statutum Regij, quo dispo-
nitur, ne statuta profint clericis, nisi fuerint penitus ab
eis acceptata per synodalem constitutionem. In quo ta-
men poterat replicari, quod non obstante simili statuto
adhuc clericus excludat fœminam, vt censuit Lap. d. al-
leg. 100. in fin. & alleg. 101. n. 24. versic. circa secundum,
& idè non posse laicos repellere à beneficio suorum sta-
tutorum Ecclesiasticos etiam per viam statuti multi sunt
opinari, quia hoc esset statuere contra libertatem Eccle-
siæ, qua clericis permissum est frui statutorum laicalium
fauoribus, ita per textum in cap. constitutus, in 5. not. de
rest. in integr. cap. dilecti, de for. compet. Dec. conf. 114.
num. 1. vers. sed tamen, Felin. in cap. Ecclesia Sancta Maria,
num. 42. de const. Alb. conf. 8. num. 3. Natt. conf. 431. n. 18.
Surd. conf. 262. n. 60. videndus Vinc. Grillinz. concinis
meus conf. 76. à num. 11. usque ad n. 20. Grass. de eff. cler.
off. 2. n. 14. 17.

Sed verior est, & magis communis altera sententia, vt
statuentes laici possint excludere clericos à beneficio
statutorum, statuendo etiam expressè, ne eis vri valeant,
nisi penitus ea acceptent, licet enim statutum laicorum
non possit clericis auferre ius commune, & priuilegia le-
gum, & canonum, potest tamen eos priuare sua prote-
ctione, & beneficio, nec erit contra libertatem Ecclesiæ,
quia statuentes dicere possunt, Amice non facio tibi iniu-
riam, tolle quod tuum est, & vade; qui enim impedit be-
neficium, non facit iniuriam, ad textum in l. iniuriarum,
§. si quis honoribus, ff. de iniur. probat Bald. in l. si quis
Curialis, in pen. not. C. de Episc. & cler. & in l. de quibus,
col. 8. vers. sexto queritur, vbi Ial. col. 2. vers. sed pulchrum,
ff. de legib. & eo §. 261. lib. 3. Abb. in cap. Ecclesia Sancta
Maria, col. 13. vers. quinto queritur, vbi Felin. n. 27. & Dec.
num. 226. 227. de const. latissimè Tiraq. de retract. lign.
§. 1. gl. 8. n. 42. 43. Cranet. conf. 726. n. 6. Rim. lun. conf. 449.
num. 33. Surd. consil. 396. num. 22. Bursat. d. conf. 93. n. 32.
lib. 1. Decian. retract. crim. p. 1. lib. 2. c. 35. n. 7. Alder. Masc.
de stat. interpret. concl. 1. n. 250. Carpan. ad stat. Mediol.
in pralud. num. 615. & cap. 280. num. 10. vers. contrariam,
part. 2. Grass. d. eff. 2. num. 17. vers. licet contra, & n. 18.
25. & num. 400. ea verò, quæ in contrarium adducun-
tur, procedunt, si fortè ex intervallo statuentes vellent
priuare clericos beneficiis statutorum, non enim possunt,
quia iam clericis ius quæsitum est, vel si in penam eos
reiiicerent, quia clerici sunt, hæc enim dicerentur contra
libertatem Ecclesiæ, & ita intelliguntur Tiraq. d. gl. 8.
num. 43. Surd. d. conf. 262. n. 60. Grass. d. effect. 2. n. 14. 28.
Bellet. d. tit. §. 1. n. 9.

Vnde est, quod licet communiter DD. concludant cle-
ricos excludere fœminas à successione stante statuto,
quod existentibus masculis fœminæ non succedat, tamen
id communiter etiam limitatur, & declaratur, vt non
procedat, si exet statutum, ne clerici fruantur beneficiis
statutorum, tunc enim ius commune seruandum est, quo
fœminæ æqualiter succedunt cum masculis, quia clericis
potest tunc statutorum beneficium denegari, & idè fœ-
minam

minam excludere non poterunt. Corn. *conf.* 61. num. 4. lib. 4. Albert. Brun. *d. tract. de stat. art.* 12. num. 175. Alex. *consil.* 41. num. 6. lib. 7. Rip. *conf.* 83. num. 3. 4. 5. Carpan. *ad stat. Mediol. in pralud.* num. 616. Ceph. *conf.* 95. n. 27. Rim. Sen. *conf.* 268. num. 38. *vers. ulterius*, Rim. Iun. *conf.* 449. num. 32. Gall. *ad consuet. Alex. in verb. maritus*, q. 4. num. 15. Mascard. *de stat. interpret. concl.* 1. num. 43. vbi inquit ita bis fuisse iudicatum, adeo vt ab hac sententia non sit recedendum, si enim clerici nolunt recipere statuta contra se, non debent dolere, si prohibeantur allegare pro se, hæc res enim habet corresponsiuitatem, & rationem æqualitatis. Honded. *conf.* 78. num. 111. 112. lib. 2. Bursat. *conf.* 59. num. 30. *vers. in quo*, lib. 1. Carpan. *ad stat. Mediol. cap.* 180. num. 13. p. 2. Bellet. *disq. cler. tit. de exempt. cler. à stat. sacul.* §. 2. num. 39. benè Pacian. *conf.* 118. num. 2. vbi inquit, quodd statutum prædictum exclusiuum fœminarum non habet locum neque in passiva, neque in actiua successione clericorum; etenim in successionebus maximè debet seruari æqualitas, l. *unic.* §. 2. C. de caduc. toll. Causalcan. *consil.* 3. num. 11. Festas de collect. part. 4. num. 46. Honded. *consil.* 20. n. 19. lib. 2. Bursat. *d. conf.* 93. n. 32. qui volunt etiam, quodd si clerici vellent vti statutis, & ea acceptare, tenentur eis assentire cum omnibus suis qualitatibus, & conditionibus, quia ab initio sic laici potuere statuere.

His stantibus dubia reddebatur hæc quæstio contra dictos fratres de Roteliis clericos, & maximè quia tractatur in foro Ecclesiastico, vbi non seruantur statuta laicalia, sed redditur ius secundum ius commune, non enim esset tanta difficultas, si lis ageretur in foro sæculari, vbi statuta debent seruari. Thesaur. *qq. forens. lib. 2. quæst.* 2. num. 8. Nihilominus censui dictos fratres clericos excludere dictas sorores suas non quidem ratione sui, sed propter existentiam aliorum fratrum laicorum, sæpe enim beneficio alterius personæ consequor id quod iure proprio consequi non possum, quia illa persona dum succedit, excludit illum, quem ego non excluderem, vel qui me excluderet, quo excluso illa secum me trahit ad successionem, vel iure societatis, vel coniunctionis, aut iure accrescendi, & sic cum laici excludant dictas sorores vigore statuti, & postea cum eis succedant æqualiter clerici, sequitur, quod sorores prædictæ nullum ius habeant in hæreditate: sic pulchrè in terminis Georg. Natan. *de stat. fam. exclud. quæst.* 3. num. 89. & benè probant Bald. *in l. in quibus*, C. de secundis nupt. & *in l. quicumque*, C. de seru. fug. latè Natan. *d. quæst.* 3. num. 70. 71. & seqq. videndus Corn. *conf.* 61. num. 4. 5. lib. 4. Bero. *conf.* 150. num. 8. lib. 2. Surd. *conf.* 416. n. 19. Honded. *conf.* 2. num. 44. lib. 2. latè Giouagn. *conf.* 1. n. 35. 36. 37. lib. 1. & *conf.* 14. num. 25. lib. 2. Marefc. *var. resol. lib. 1. c. 10. num.* 5. 6. qui omnes volunt inclusum trahere ad se exclusum, & vnum frui beneficio alterius, propter quod indicauit dictas sorores esse exclusas ab hæreditate paterna, & succedere non posse æqualiter cum clericis, tanquam exclusas à laicis.

Vnde succedit altera controuersia inter dictos fratres, & sorores, quia si fratres volunt vti dicto statuto fœminarum exclusiuo, debent id facere cum omnibus eius qualitatibus, vt vidimus; & propterea cum statutum regij, lib. 2. rubr. 84. disponat, fratres cogi posse ad dotem sororibus consignandam etiam ante matrimonium, ipsæ instabant fieri dictam assignationem, sed replicabant fratres illud statutum non posse intelligi, nisi de mundo muliebri, & arrendamentis, quia in stabilibus non cadit consignatio, vel depositum. Bart. *in l. si mora*, in fin. & ibi pulchrè Cast. num. 10. ff. sol. matrim. vbi etiam Alex. num. 7. & Iaf. num. 13. Salyc. *in l. accepta*, num. 3. C. de usur. Abb. *conf.* 74. num. 1. *vers. nam hoc*, lib. 2. propriè enim stabilia offeruntur & traduntur, mobilia consignantur, & in dubio verbum, Assignare, non significat domini translationem. Alciat. *in l. assignare*, ff. de verb. sign.

Benè verum est, quodd etiam verbum, Consignare, seu assignare potest accommodari stabiliu traditioni, & importare domini translationem secundum subiectam materiam. Iaf. *in d. l. si mora*, num. 12. Ruin. *conf.* 80. n. 6. 7. 9. lib. 2. & *conf.* 81. num. 7. lib. 2. & *conf.* 80. num. 81. lib. 1. Soc. *conf.* 93. num. 5. lib. 1. & maximè quando præcedit causa habilis ad translationem domini, tunc enim illud importare potest. Bart. *in l. si constante*, num. 93. *vers. immò dico*, ff. sol. matr. Iaf. *in l. si fundum*, num. 1. de leg. primo. Alex. *conf.* 40. num. 7. lib. 4. Ruin. *conf.* 102. num. 19. lib. 5. Natt. *consil.* 496. num. 4. 5. Paris. *conf.* 33. num. 24. 25. 26. 27. lib. 2. Tusch. *littera C*, conclus. 761. num. 1. Carp. *ad Stat. Med. cap.* 307. num. 6. part. 1. & in hoc non videtur adesse differentia inter verbum, assignare, & consignare, quia pro eodem vsurpantur, vt per Paris. *conf.* 33. num. 26. in fin. lib. 3. Ruin. *d. consil.* 162. numer. 18. 19.

Et dubium non videbatur quin hic tractaretur de titulo habili ad translationem domini, quia siue dicamus esse dotem, vtiq; causa dotis habet hanc aptitudinem, Bart. *in d. l. si constante*, Guid. Pap. q. 524. Ruin. *d. conf.* 162. num. 19. siue dicamus esse legitimam, quia huiusmodi portio fœminis destinata succedat loco legitimæ, vt per Bald. *conf.* 121. num. 3. lib. 4. Seraph. *decis.* 959. n. 5. ea sine vlla conditione deberetur etiam in proprietate. Rol. *consil.* 22. n. 25. lib. 1. Anch. lun. q. 20. n. 13. lib. 2.

Verumtamen dictum Statutum Regij, lib. 2. rubr. 84. *vers. volentes*, non dicit expresse, quodd dos debeat deponi, & consignari ante matrimonium, sed quodd omni casu possint mulieres, & quilibet earum agnatus instare per D. Prætorem constitui dotes, & quantitatem declarari, & ad ipsam consignandam, ac deponendam cogi fratres, vt mulieres ipsæ maritum facilius habeant; quod sanè intelligi non potest de effectuali traditione, sed tantum de quodam verbali assignamento, vt possit cognosci, qualis, & quanta sit dos, & securus possit esse maritus futurus, quod securis nuptiis dotem sine controuersia habebit, non tamen voluit statutum priuare dictos fratres possessione, & fruitione rerum sic assignatarum, maximè quoad stabilia, in quibus non cadit depositum; non enim præcedit causa habilis ad translationem domini, siquidem verè dos non est, & dos dici non potest ante matrimonium, quia marito datur, & non vxori, ad rextum in l. 1. ff. de iur. dot. l. fin. C. de donat. ante nupt. Ludouif. *decis.* 346. num. 5. Ant. Merend. *contr. iur. lib.* 3. c. 1. n. 4. Peregr. *conf.* 86. n. 11. ad fin. lib. 1. Cyriac. *contr.* 32. n. 5. lib. 1.

Sed hoc non tollit penitus motiuum: tum quia dos potest consistere etiam sine matrimonio, secundum communem vsu loquendi. Ceph. *conf.* 56. num. 22. Laderch. *conf.* 25. num. 4. Mangil. *de imput. q.* 57. n. 39. *vers. nec curo*, Merlin. *de legitima*, lib. 3. tit. 1. q. 8. num. 47. tum quia dos hoc loco videtur succedere loco legitimæ, nam licet iure communi sentiant DD. dotem fœminis reseruata non intrare in locum legitimæ, sed portionis, quam ab intestato erant habituræ, Bart. *in l. Titio centum*, §. Titio genero, de condit. & dem. Peregr. *de fideicom. art.* 38. n. 21. & *conf.* 86. num. 11. 12. 13. 14. lib. 1. tamen quidquid sit in hoc, certè stante statuto fœminarum exclusiuo non videtur discedendum à magistrali, & communiter recepta distinctione Castrensis, qui dixit, quodd aut statutum fœminas excludit simpliciter, & postea dotari mandat, & tunc dos non succedit loco legitimæ, aut eas non excludit simpliciter, sed dotatas, & cum qualitate dotationis, nempe si dotatæ fuerint, & tunc dos verè succedit loco legitimæ: ita Cast. *in d. l. Titio centum*, §. Titio genero, num. 8. *vers. ego pluries*, & ante eum Cuman. num. 6. *vers. videtur*, de condit. & demonstr. & *in l. quoniam in prioribus*, C. de inoff. test. & *conf.* 323. in fin. lib. 1. Alex. *conf.* 13. num. 12. in fin. lib. 3. Corn. *conf.* 40. numer. 13. 14. lib. 3. Soc. *conf.* 228. num. 27. lib. 2. Dec. *conf.* 106. num. 3. *vers. secundò*. Ruin. *conf.* 27. num. 20. 21. lib. 5. Bruu.

Brun. de Stat. art. 11. quæst. 2. num. 18. Ceph. conf. 56. n. 30. Paris. conf. 25. num. 59. 60. lib. 2. Menoch. conf. 899. num. 8. Laderch. conf. 60. num. 1. Gabriel. conf. 11. num. 4. 5. lib. 1. Morot. conf. 23. sub num. 2. vers. sed licet, Peregr. de fideicom. d. art. 38. num. 23. & decis. 3. num. 4. Crass. de success. §. legatum. quæst. 28. num. 9. Seraph. decis. 959. num. 5. Beltram. ad Ludouij. decis. 565. n. 11. Mantie. de coniect. ult. vol. lib. 11. tit. 22. sub num. 47. Surd. de alim. tit. 3. quæst. 1. num. 41. vers. secundus casus, Cyriac. contr. iur. 71. num. 13. lib. 1. Mangil. de impu. q. 57. num. 25. 39. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 1. q. 8. num. 9. qui etiam multos alios adducunt, adeo ut dubitari non liceat, quin hæc sit magis communis DD. sententia.

Nos autem absque dubio versamur in secundo distinctionis membro, quia statutum Regij non excludit simpliciter fœminas, sed dotatas, & cum qualitate dotationis, & propterea dos succedit loco legitimæ, ut in simili
34 statuto ostendit Merlin. d. quæst. 8. num. 37. Anch. Inn. quæst. 20. num. 13. lib. 2. & idè si loco legitimæ datur, concludere oportet deberi absque conditione, & grauamine, temporisque adiectione, & ad hæredes transmissibilem esse, etiam si in aliis non gauderet omnibus legitimæ privilegiis. Peregr. de fideicom. d. art. 38. n. 23. vers. quæ eamen, Mangil. d. q. 57. n. 39. Merlin. d. quæst. 8. n. 33. 36. Laderch. d. consil. 25. num. 16. & est de mente omnium superius allegatorum, & idè cum statutum dicat omni casu fratres cogi posse ad dotem deponendam, non videtur id posse evitari in nostro casu, quia ille sermo vniuersalis omnia comprehendit, ad textum in l. Iulianus,
36 & l. librorum, §. eamen, ff. de leg. 3. l. omnia, si cert. pet. Ceph. conf. 150. n. 8. Peregr. conf. 41. num. 1. ad fin. lib. 1. cum præcedat causa habilis dotis, & legitimæ ad translationem dominij, de quibus vidimus.

Non tamen recedo à proposito, adhuc enim cenfeo solum dictos fratres ante nuptias teneri solum designare dotem adeo, ut cognoscatur, qualis, & quanta sit, & ita forori verbaliter consignare, ut secutis nuptiis non indigeat ministerio iudicis ad capiendam possessionem, non tamen cenfeo eas dote frui posse ante matrimonium: & ratio est, quia dictum Statutum Regij lib. 2. rubr. 84.
37 disponit, quod fœminæ exclusæ, antequam maritentur, alimentari debeant secundum qualitatem personalem, & patrimonij, non enim est verisimile statutum voluisse, quod istæ fœminæ fruantur fructibus dotis, & simul consequantur alimenta, sed statutum de alendis mulieribus à successione exclusis esse iuri communi conforme.
38 Alex. conf. 48. num. 1. lib. 3. Capr. conf. 72. num. 9. Surd. de alim. tit. 1. q. 26. num. 2. vers. ergo. Vnde debet intelligi etiam secundum ius commune, quo disponitur, ut filius hæres patris teneatur alere sororem, cui dos relicta est, donec maritetur: textus est in l. qui filium, ff. ubi pnp. educ. deb. Cyn. in l. alimenta, col. fin. vers. secundò quaritur, ubi Bald. num. 3. Castr. in fin. Alex. num. 11. C. de neg. gest. Castr. conf. 16. num. 2. in fin. vol. 2. Soc. conf. 57. num. 36. lib. 4. Corn. conf. 85. col. fin. in fin. lib. 3. Bald. Nouel. de dor. p. 6. special. 16. col. 3. Surd. d. q. 26. n. 1. 2.
41 Merlin. d. quæst. 8. num. 14. vnde hæc alimenta succedunt loco legitimæ, & in eius compensationem respectu fructuum, adeo ut istæ fœminæ dicantur habere alimenta
42 tanquam fructus legitimæ, ut ait in terminis Curt. Sen. conf. 27. in ult. dub. quem sequitur Surd. d. q. 26. num. 2. vers. & prædictam, Mangil. d. q. 57. num. 19. vers. qui verò, Merlin. d. quæst. 8. num. 15. & sic interim fructus dotis, seu legitimæ non spectant ad fœminas exclusas, sed ad hæredes masculos, qui alimenta præstant. Cordub.
43 in l. si quis à liberis, §. item rescriptis, num. 5. ff. de liber. agnosc. qui alios citat. Surd. d. quæst. 26. num. 3. quod iustum est, & honestum, quia in vno grauatus, in alio debet releuari, absurdum enim esset, ut statutum masculis tam favorabile eos grauaret simul, & eodem tempore duplici onere dotis, & alimentorum.

Dicamus igitur eas fœminas ante nuptias consequi

posse alimenta decentia statul suo vigore dicti statuti, etiam si diuites sint, & habeant aliunde de suo, vnde viuere possint, ut Cyn. & Salic. in l. sancimus, in fin. C. de nupt. Bald. in l. neque mater, num. 3. C. de iur. dot. Molin. de primog. Hisp. cap. 15. num. 6. 7. lib. 2. Peregr. de fideicom. art. 38. num. 23. in fin. Surd. de alim. tit. 6. quæst. 7. num. 15. Merlin. de legitim. d. quæst. 8. num. 15. non tamen simul frui posse fructibus dotis, & legitimæ, & consignationem à statuto permissam non esse intelligendam de fructibus, & reali traditione, sed de assignamento certo, & securo tradendo in euentum nuptiarum.

Succedit altera quæstio, si alimenta debent præstari dictis sororibus, ubi sint præstanda; nam ipsæ recusant morari cum fratribus, & alimenta petunt extra domum illorum, ipsi verò negant ad id teneri, quid dicendum? vtrique certum esse videtur alimenta non esse præstanda, nisi in domo alere debentis, & ita intelligendum esse statutum, quod mandat alimentari fœminas à statuto exclusas ob masculos, donec maritentur. Bald. conf. 484. lib. 4. Alex. conf. 132. num. 2. lib. 4. Ruin. conf. 5. numer. 5. 6. & conf. 80. num. 3. lib. 2. Menoch. de arb. iud. cas. 170. num. 11. Bald. Nouell. de dor. part. 7. privileg. 34. num. 5. vers. salua. Collot. de aliment. lib. 2. cap. 3. num. 19. Surd. eod. tractat. tit. 4. quæst. 15. num. 3. Decian. conf. 49. num. 19. Merlin. de legitim. lib. 3. tit. 1. quæst. 8. numer. 16. Cyriac. contr. iur. 33. num. 11. lib. 1. Gratian. disc. 552. num. 42.

Sed huic argumento sorores respondebant non teneri recipere alimenta in domo fratrum, quia ipsi erant inter se diuisi, & separati, & stante diuisione non teneretur alimentarius recipere alimenta in domo obligatorum, quia per diuisionem hoc factum est impossibile, & habitando cum vno possunt consequi alimenta ab omnibus. Cuman. conf. 38. num. 3. Ruin. consilio 81. col. 3. lib. 2. Rol. consilio 22. numer. 15. lib. 1. Menoch. de arb. iud. cas. 170. num. 16. Ioseph. Ludouij. decis. Perns. 92. num. 19. Surd. de alim. tit. 4. quæst. 15. num. 18.

Sed replicabant fratres hoc casu alimenta esse præstanda saltem alternis vicibus per tempora in domo cuiuslibet obligati, & sic non diuiduntur alimenta, sed alimentorum præstatio. Bart. in l. solent, n. 12. ff. de alim. & cib. bar. legat. Anglin. l. 2. §. ex his, de verb. oblig. Ruin. conf. 81. n. 4. lib. 2. Cordub. in d. l. si quis à liberis, §. si quis, n. 206. ff. de liber. agnosc. Surd. de alim. d. q. 15. n. 19. 20.

Contra hæc dicebant sorores, quod stante lite cum dictis fratribus, & clericis mota super bonis, & hæreditate paterna non tenebantur recipere alimenta in domo eorum, quia hæc est etiam iusta causa recedendi ab eis, ad textum in l. athletas, §. amplius, & in l. si pupillum, & l. propter litem, ff. de excus. tut. §. item propter, Inst. eod. l. si ut allegas, C. eod. auth. minoris, C. qui dar. tut. poss. Bald. in l. omnes, col. ult. C. ad Tertyl. Ias. conf. 44. num. 3. lib. 2. Rol. d. conf. 22. num. 12. lib. 1. Menoch. d. cas. 170. num. 16. Ioseph Ludou. decis. Perns. 46. num. 10. Molin. de primog. Hisp. lib. 2. cap. 15. num. 74. Surd. d. quæst. 15. num. 28. Decian. conf. 49. num. 40. vers. non obstat, lib. 1. tamen hoc intelligit de litibus præsentibus, & non futuris, & verum credo dicere, nisi lis esset in ianuis, & de proximo mouenda, vel nisi adesset iusta causa litigandi, quia hæc apud me paria iudicantur.

Non tamen quiescebant fratres dicentes litem esse iniustam, affectatam, & procuratam ad hunc finem; & idè non præstare iustam causam recedendi à domo fratrum, & extra eam petendi alimenta, & eas teneri ad probandum iustam extitisse causam. Anch. consil. 254. col. 2. Ias. in l. diuortio, numer. 23. ff. sol. matr. Alex. consil. 100. numer. 3. lib. 1. Rol. d. consil. 22. n. 18. Menoch. d. conf. 170. num. 13. 16. Surd. d. quæst. 15. n. 45. Grat. disc. 552. num. 47.

Quid dicendum? Putauit clericos his non posse iuari,

& dictas sotores habere iustam causam non habitandi cum eis, tum ex lite prædicta, tum ex aliis causis ex processu resultantibus, & aliis etiam mihi notis, certum est enim ex iusta causa posse peti alimenta extra domum illius, qui alere tenetur, & committitur iudicis arbitrio, vt secundum suam discretionem iudicet, an legitima sit
 51 causa: ita Bart. in l. Caio, §. Imperator, ff. de alim. & cib. leg. 1a. in l. diuortio, colum. 3. ff. sol. matr. Pic. in l. Titia, §. Titia, quest. 63. de leg. 2. Alex. conf. 178. col. 2. lib. 6. Boët. decis. 195. num. 5. Rol. d. conf. 22. num. 11. lib. 1. Menoch. d. cas. 170. num. 12. Surd. de alim. d. quest. 15. num. 44. Magon. decis. 123. in fin. Ludouil. decis. Perus. 46. num. 10. Molin. de primog. Hisp. lib. 2. cap. 16. num. 74. Gratian. disc. 52. num. 46. & ad hoc magis libenter inclinavi, quia sorores prædictæ non negabant morari penitus extra domum omnium fratrum, sed tantum clericorum, qui alias mulieres non habebant, & vix ipsi vnquam domi morabantur, & propterea satis est, si cum vno habitent ex obligatis, prout iudex decernet,
 52 argumento textus in d. l. solet, in princ. Ruin. conf. 81. num. 4. lib. 2. Cordub. in d. l. si à liberis, §. si quis, n. 156. Surd. de alim. rit. 4. quest. 15. n. 21. Rol. d. conf. 22. n. 16. vers. vel cum vno, lib. 1. vnde sic iudicavi, adeo vt à sententia nulla partium appellaret, quod raro solet euenire, & verè hanc esse meram veritatem puto, saluo tamen saniori iudicio.

CAPVT XLVI.

E P I T O M E.

An, & quando clericus ordinatus sine dimissoriis sui Ordinarij sit suspensus, & maximè quando habet indultum ad quemcumque Antistitem.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordinatus Sede vacante Episcopali infra annum est suspensus.
- 2 Vicariis Capitularibus non diriguntur commissiones Apostolica.
- 3 Ordinationes non mandantur inferioribus Episcopo.
- 4 Vicinior Ordinarius quis dicatur.
- 5 Predicatum oportet semper conuenire subiecto.
- 6 Non entis nulla sunt qualitates.
- 7 Qualitas non potest stare sine subiecto.
- 8 Delegati habilitas consideratur de tempore data.
- 9 Habilitas delegati debet adesse tempore commissionis.
- 10 Capitulum Sede vacante succedit in iurisdictione Episcopali.
- 11 Capitulum Sede vacante non potest infra annum dare dimissorias, nisi arctatis.
- 12 Capitulum mortuo Episcopo potest facere testimoniales habentibus Breue Apostolicum.
- 13 Episcopus Mutina, vel Regij an sit vicinior Carpi.
- 14 Clerici Carpenfes debent ordinari ab Episcopo Mutina ex decreto S.C.
- 15 Capitulum mortuo Episcopo non succedit in iurisdictione ei delegata.
- 16 Capitulum mortuo Episcopo non succedit in his, quæ ei competunt iure speciali.
- 17 Episcopus Mutina non est Ordinarius Carpi.
- 18 Archipresbyter Carpi est Ordinarius.
- 19 Prælatus Episcopo inferior potest esse Ordinarius.
- 20 Commendatiua littera quid efficiant, & à quibus efficiantur.
- 21 Prælati inferiores possunt commendare suos subditos de

vita, & moribus.

- 22 Archipresbyter Carpi an possit facere dimissorias.
- 23 Ordinandus ex indulto Apostolico non indiget dimissoriis.
- 24 Probationes legitime quæ.
- 25 Ordinatus sine dimissoriis propter bonam fidem non est suspensus.
- 26 Suspensus propter ordines non susceptos cum dimissoriis potest habilitari ab Episcopo.
- 27 Suspendio ordinari Sede vacante est temporalis, donec successor placuerit.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

DVm vacabat Mutinæ Sedes Episcopalis, quidam clericus Carpenfis nullius Diocesis obtinuit à Sanctissimo Papa Urbano, vt posset ordinari ab Episcopo viciniore his verbis: Tibi, vt ab Ordinario viciniore, & constito illi prius per legitimas probationes de vita, & moribus, ac legitimis natalibus, & aliis requisitis qualitativis, vel eius licentia, cuius etiam testimonio vita, & mores tui commendentur, à quocumque alio, quem malueris, Antistite, &c. Modò hic se præsentavit Episcopo Regij pro executione dicti Breuis cum litteris commendatiuiis Archipresbyteri Carpi proprij eius Ordinarij, & legitime docuit de requisitis ad ordinationes, propter quod debito tempore à dicto Episcopo Regienfi fuit promotus ad 4. minores Ordines, & Subdiaconatum ad formam Breuis. Pòst prædictus Modernus Mutinæ Episcopus adepta suæ Ecclesiæ possessione dum haberet ordinationes, se Carpi viciniorem dicens, aiunt, vertisse in dubium, an dictus clericus fuerit bene ordinatus, cum non habuerit litteras testimoniales Vicarij Capitularis Mutinæ, & pro suspensio habendum esse putat, ad formam Concilij Trident. sess. 7. cap. 10. & sess. 14. cap. 2. Quæritur quid iuris.

De hoc autem dicto clerico dolenti ego respondi nihil esse timendum; quia ritè, & rectè fuit ordinatus, nec incidit in aliquam suspensionem, ideòque liberè est admittendus ad recipiendos vltiores ordines.

Vt autem id euentius pateat, pro vero habendum est tempore datæ dicti Breuis dictam Mutinæ Sedem fuisse vacantem, & hoc non ignorasse Pontificem, quia tunc successorem nominauerat: quo stante commissio Papæ in dicto Breui facta Ordinario viciniore pro ordinando dicto clerico non potuit verificari, aut intelligi de Ordinario Mutinæ, qui non extabat; nam Sede Episcopali vacante non Vicariis Capitularibus, sed aliis vicinioribus Ordinariis diriguntur commissiones Apostolicæ, & similes gratiarum executiones: sic Leon in thes. 2 for. Eccl. part. 1. cap. 10. num. 8. vers. quia fallit. Ric. in prax. tit. sede vac. resol. 496. num. 45. & maximè in 3 ordinationibus, quæ inferioribus Episcopo non mandantur, vt ait concilius meus Vinc. Grilinz. conf. 142. num. 46.

Neque dicatur Episcopum Mutinæ Carpo esse viciniorem, eo quod ille soleat dici vicinior, cuius Cathedralis Ecclesia proximior est. Concilium Trident. sess. 24. 4 cap. 9. de reform. & S.C. id sæpe declarauit; nam id licet verum sit, non tamen facit ad rem, quia Mutinæ vacabat Sedes, & verba Breuis debent intelligi de Episcopo viciniore extante, non futuro, quia prædicatum oportet semper conuenire subiecto. Ias. in l. stipulatio, §. hi 5 qui, in princ. de verb. oblig. & non entis nullæ sunt qualitates, l. eius qui, in princ. si cert. per. Ludou. decis. 439. 6 num. 5. non enim qualitas vicinitatis potest stare sine existentia subiecti, l. nec vllam, §. si absentes, & ibi DD. de 7 petit. har. Bald. in l. omnium, n. 1. C. de testam. Ludouil. decis. 387. n. 1.

Propterea sublato de medio Mutinæ Episcopo, sine dubio recurrendum fuit ad Antistitem Regiensem qui notoriè

toriè Carpo vicinorem esse constat quocumque alio Ordinatio, & tempore datæ Brevis nullus alius poterat se vicinorem appellare, idèd solus Regiensis fuit legitimus dicti Brevis executor, quia habilitas delegari confideratur de tempore datæ. Felin. in c. eam re, num. 18. de re scriptis, & adesse debet tempore commissionis. Abb. in c. ex litteris, n. 3. vers. item nota, de transact. Feder. Sen. conf. 290. num. 8. Gig. de pens. quest. 22. num. 16. 17.

Neque nocet motum, quod Capitulum Sede vacante succedat in iurisdictione Episcopali: latè Garz. tract. de benef. part. 5. c. 7. n. 30. & quod licet non possit intra annum concedere dimissorias, nisi a tatis, Concil. Tridentin. d. c. 10. tamen possit approbare de vita, & moribus habentes privilegium à Pontifice recipiendi ordinationes à quocumque Antistite, cum approbatione Ordinarij, quia Capitulum dicitur Ordinarius, & talis approbatio non appellatur litteræ dimissoriæ, sed testimoniales: sic pulchre Prax. Archiep. Neap. in magnis, cap. 87. num. 15. vers. Capitulum. Quarant. verb. Capitulum, quest. 10. vers. tertio limita. Bonac. de sacram. tit. de Ordinatione, disp. 8. quest. vnic. punct. 4. num. 24. P. Tiber. de instruct. ad ord. cap. 7. quest. 51. vers. his autem, Barbos. de offic. Episcop. part. 2. alleg. 7. num. 16.

Quia hæc quidem vera sunt, non tamen ad rem pertinent, non enim satis expeditum est, & decisum, Mutinæ Episcopum esse vicinorem Carpo, cum alij asserant dictum Regensem esse talem, & idèd Episcopus Mutinæ non ordinat Carpenfes clericos vti Ordinarius, sed tanquam delegatus à Sacra Congregatione Cardinalium negotiis Episcoporum præpositum, vt apparet ex litteris eiusdem S. C. datis de anno 1613. sub die 13. Ianuarij, & in Cancellaria Episcopali Mutinæ registratis, vbi datur in mandatis Episcopo dictæ Ciuitatis, vt clericos Carpenfes ordinet, ne careant ordinatore, donec controuersia dirimatur, & ad quem pro ordinibus recurrendum sit, decidatur, vt ex lectura dictarum litterarum videri potest. Vnde Episcopus Mutinæ hic non consideratur tanquam Ordinarius, vel vicinior, sed tanquam delegatus, & propterea sequitur dictum Capitulum Mutinæ sede vacante, quoad clericos Carpenfes nullum in prædictis ins habere, quia mortuo Episcopo non succedit in iurisdictione ei delegata. Piafec. in prax. Episc. tit. de elect. num. 6. Grilinz. conf. 119. num. 6. Leon. in thes. for. Eccles. tit. de Vicario, part. 1. tit. 10. num. 8. vers. quarto fallit. Prax. Archiep. Neap. cap. 87. num. 30. Garz. de benef. part. 5. cap. 7. num. 42. Ricc. in prax. d. resol. 496. num. 6. sicut neque succedit Episcopo in his, quæ illi competunt iure speciali, vt hic Leon. d. cap. 10. num. 8. vers. Capitulum. Prax. Archiep. dist. cap. 87. num. 29. Garz. d. part. 5. cap. 7. num. 39.

Et sane respectu Clericorum Carpenfium Episcopus Mutinæ non est habendus pro Ordinario. cum Archipresbyter loci illius habeat Territorium districtum, & exerceat iurisdictionem Episcopalem cum vsu Pontificalium & alia habeat privilegia ab vsu, & à Põtifice concessa, quæ excludunt Episcopum Mutinæ ab Ordinaria iurisdictione, per ea, quæ tradunt concius meus Vinc. Grilinz. conf. 142. num. 42. 43. & Gratian. disc. for. cap. 212. num. 36. verè enim Archipresbyter ille Ordinarius est, & liberè iurisdictionem exercet, visitat, punit, solemniter populo benedicit, habet vsum Mitræ, & baculi, Synodum conuocat, ex quibus dignoscitur habere iurisdictionem quasi Episcopalem. Grilinz. d. conf. 142. num. 28. 30. Gratian. d. cap. 212. num. 7. 8. & seqq. de quo non est mirandum quoniam etiam inferior Episcopo Ordinarius dici potest, vbi materia est adaptabilis. Gem. in cap. Ordinarij, il primo, num. 5. de off. ord. in 6. Marefcot. var. resol. lib. 2. cap. 15. num. 13. Gratian. d. cap. 212. num. 38. Sanchez de matrimon. lib. 8. disp. 2. num. 12. vers. secundo quia, adèd vt dispositio Concilij Tridentini sess. 23. cap. 10. non habeat locum aduersus dictum Archipresbyterum. Grilinz. d. loco, latè Barbos. de off. Episcop. part. 2. alleg. 7. num. 8.

Hinc est, quod prædicto clerico sufficiebant litteræ I. B. Ciarlinij contron. for. Tom. I.

commendatiæ dicti Archipresbyteri eius Ordinarij, & aliis stantibus potuisset à quocumque Catholico Antistite promoueri. Piafec. in prax. d. cap. 1. num. 11. vers. differunt, quoniam satis est, quod commendent mores proficiscientium. Gratian. disc. for. 430. num. 2.

Neque obstat dispositio Concilij Trid. sess. 23. c. 8. quatenus dicit, quod nullus etiam cuiusvis priuilegij prætextu ordinetur, nisi eius probitas, ac mores Ordinarij sui testimonio commendentur, quia hoc intelligendum est etiam de Prælatis inferioribus, quos negari non potest, quin veniant Ordinarij appellatione, & cum suorum subditorum vitam, & mores cognoscere satis credendum sit, de illis etiam poterunt attestari, iuxta mentem Concilij sic Barbos. de off. Episc. d. alleg. 7. num. 8. 31.

Et quamvis sustineri posset dictum Archipresbyterum posse dimissorias facere per ea, quæ tradunt Grilinz. d. conf. 142. & Gratian. d. cap. 212. cum etiam regulares Prælati eas concedant. Piafec. d. cap. 1. num. 13. vers. dimissorias, Barbos. d. alleg. 7. num. 18. tamen hic sufficiunt commendatiæ, eo quod habens privilegium à sede Apostolica ad recipiendos ordines non indiget dimissoriis, sed bene testimonialibus Ordinarij de vita, & moribus. Barbos. d. alleg. 7. num. 15. Bonacin. de ord. disp. 8. quest. vnic. punct. 4. num. 27.

Neque nocet, quod Capitulum sede vacante possit testimoniales facere, quia id intelligitur respectu suorum subditorum, dum enim DD. id scribant, semper loquuntur, quoad subditos Diocesis, seu Capituli, vt videre est apud P. Tiber. de instruct. sacerdot. cap. 7. quest. 51. vers. immò. Barbos. alleg. 7. n. 15. 31. clerici autem Carpenfes non sunt subditi dicti Capituli Mutinæ, neque ratione potestatis ordinariæ, quam non habet in eos tanquam nullius, nec ratione iurisdictionis delegatæ, quæ non transit in Capitulum, ideo non à Capitulo, seu à Vicario capitulari, sed à dicto Archipresbytero tanquam Ordinario petendæ erant dictæ testimoniales.

Verum si perlistamus in tenore Mandati Apostolici, dici potest neque dictas testimoniales fuisse necessarias, quia Breue inquit: *Constituo tibi per legitimas probationes de vita, & moribus.* Nam cum legitimæ probationes dicantur non solum, quæ fiunt scripturis, & instrumentis; sed etiam quæ testibus, vtrique licuisset Episcopo Regij admittere dictum clericum ad probationes faciendas ex attestazione virorum fide dignorum, & si ordinandus esset bene notus dicto Episcopo, potuisset etiam sine illis eum ordinare. Gratian. d. cap. 430. num. 12.

Ex quibus satis constat præfatum clericum fuisse ritè, & rectè ordinatum, & dato etiam, quod res esset dubia, adhuc venit excusandus propter eius bonam fidem. Nauar. conf. 19. num. 3. vers. quinto. de tempor. ord. in antiquis.

Et esto etiam, quod dictus clericus propter hoc esset suspensus ad terminos dicti Concilij Trid. sess. 7. c. 10. (quod nunquam verum erit) tamen adhuc non est opus dispensatione Apostolica, quia hoc non est impedimentum perpetuum, sed temporale, quod potest tollere proprius Ordinarius, ad què spectasset ordinare, & sufficit, si ratam habeat ordinationem absque eius litteris dimissoriis factam. Nauar. d. conf. 19. n. 5. Fr. Emnan. in sum. par. 2. c. 14. n. 13. Bonacin. d. disp. 8. q. vn. p. 4. n. 43. vers. ad hoc. Barbos. de off. Episc. p. 2. alleg. 8. n. 10. in fin. & talis suspensio durat solum tandiu, quadiu suo placuerit Ordinario, vel fuuro successori. Concil. Trid. d. sess. 7. c. 10. Salzed. ad Bernard. in prax. cap. 16. verb. sine licentia, vers. has autem. Suarez de censur. disp. 31. sect. 1. num. 20. Petr. de Ledesin. tract. de sac. ord. c. 8. concl. 3. P. Tiber. de instr. ad ord. c. 7. quest. 5. vers. tertio. Barbos. d. alleg. 8. num. 10. vers. & quia.

His igitur visis, & consideratis pro parte Curia Episcopalis Mutinæ dictus clericus fuit postea libenter, & sine difficultate promotus ad vltiores Ordines, nec amplius pro suspensio habitus fuit, & iuremerito, quia nulla aderat verè suspensio. Et ita, &c.

IOAN. BAPTIST. CIARLINIUS.

X

CAPVT

CAPVT XLVII.

E P I T O M E.

Diminutis redditibus hæreditariis an minuantur annua legata, & quando possit dici prouentum esse diminutum.

S V M M A R I V M.

- 1 Veritas hodie Iuriconsultorum responsis obumbratur.
- 2 Ex facto oritur ius.
- 3 Redditi, & prouentus idem sunt.
- 4 Introitus, & prouentus nomen generale.
- 5 Introitus dicitur impensa pro ingressu militia.
- 6 In iura qua dicatur.
- 7 Fructus, & redditus idem sunt.
- 8 Fructus omnis consistit in redditu.
- 9 Partus ancille est in redditu, non in fructu.
- 10 Fructus dicuntur strictè, qui sunt naturales.
- 11 Fructuum nomine continentur omnia emolumenta.
- 12 Fructus dicuntur etiam rerum mobilium.
- 13 Ancillarum partus non sunt in fructu, neque in redditu.
- 14 Redditi, & fructus parificantur.
- 15 Diminutio quid sit.
- 16 Interitus rei qui dicatur.
- 17 Verba uniuersalia intelliguntur uniuersaliter.
- 18 Legatum purum sit conditionale, si adimatur sub conditione.
- 19 Legatum annuum dicitur, quod singulis annis soluendum est.
- 20 Legata annua soluuntur ex fructibus.
- 21 Hæres cum beneficio inuentarij soluit legata annua ex fructibus.
- 22 Legata soluuntur de fructibus, ubi proprietas non potest alienari.
- 23 Usufructuarius uniuersalis debet soluere legata annua.
- 24 Dos sicut es alienum deducitur.
- 25 Diminutio redditus, & fundi quomodo consideretur.
- 26 Redditi dicitur diminutus ex modicitate fructuum unius anni.
- 27 Casus, & terramotus sunt casus fortuiti.
- 28 Legata an minuantur minuta hæreditate.
- 29 Testamenti pars una declarat aliam.
- 30 Exceptio debet esse de genere regule.
- 31 Limitatio debet esse apta ad regulam.
- 32 Re precepta cessat onus annexum.
- 33 Sterilitas minuit redditum.
- 34 Grandinis casus frequens.
- 35 Frequentius, quia accidunt, disposita censentur.
- 36 Testator censetur disponere de casibus solitis.
- 37 Verisimilitudo attenditur in interpretanda testatoris voluntate.
- 38 Testatoris declaratio non debet seruire de vento.
- 39 Legata minuantur, si in substantia minuantur hæreditas.
- 40 Dilectio, Aliquis, est uniuersalis.
- 41 Sermo uniuersalis omnia comprehendit.
- 42 Uniuersalis oratio trahitur etiam ad impropria, & ad maiora expressis.
- 43 Oratio uniuersalis continet casum, etiam alias illegitimum.
- 44 Legatum generale non continet usalia.
- 45 Scaturum puniens homicidium qualitercumque commissum, intelligitur, etiam si absit dolus.
- 46 Verba restringuntur ad habilitatem.
- 47 Sermo uniuersalis an restringatur ad terminos habiles.
- 48 Verba ab adiuncto declarantur.
- 49 Diminutio predij, qua dicatur.

- 50 Conductori quando fiat remissio mercedis.
- 51 Pluralitas resolvitur in singularitates in ultimis voluntatibus.
- 52 Numerus pluralis saepe verificatur in uno.
- 53 Verba ubi conueniunt, conuenit etiam dispositio.
- 54 Legati diminutio qua sit.
- 55 Una determinatio respiciens plura determinabilia ea aequaliter determinat.
- 56 Extinctum amplius non reuiuiscit.
- 57 Locator non remittit pensionem, si sterilitas unius anni potest compensari cum ubertate alterius.
- 58 Sterilitas non compensatur cum ubertate, ubi adest partum restauri.
- 59 Locationes si tot sunt, quot anni, non compensatur sterilitas unius anni cum ubertate alterius.
- 60 In locatione ad longum tempus an remittatur pensio ob sterilitatem.
- 61 Testator, quod non dixit, noluisse presumitur.
- 62 Argumentum à contrario sensu sumitur strictè ad limites verborum.
- 63 Legatum taxatum ad certam quantitatem non recipit augmentum.
- 64 Legatum censetur, quod minimum est.
- 65 Testator censetur granare heredem minus, quam fieri possit.
- 66 Legata facta coniunctis latè interpretantur, & quando.
- 67 Priuilegiatus non gaudet priuilegio contra pariter priuilegiatum.
- 68 Legata coniunctis facta non debent inutilia reddi.
- 69 Legatum rei aliena factum coniunctis quando valeat.
- 70 Hæredes habitantes, ubi habitat testator, censentur magis dilecti.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

EO perducta est calamitas nostrorum temporum, ut Enemo amplius dicere valeat, hoc iure certum est, & clarum; tanta enim facta est garrulitas aliquorum de iure respondentium, ut leue onus putent serenitati nubem obducere, & in ipso meridie tenebras, & noctem obscuram repræsentare: res miserranda, quia veritas eorum responsis tot vestibis inuoluitur, ut vix ab ea mendacium fecernere valeas. Iudices ergo vigilare oportet, & lynceos habere oculos, ne fallacis astruentium mendacia decipiantur, qui subharratis vestibis fictiones sic ornant, ut nisi infixis oculis rem intuearis, verum repræsentare videantur. Huc me perduxit in causa Ciarlinia cum Spaciniis facundia, & doctrina eorum Aduocati, quam admiro, sed non laudo, quia disertis suis scriptis nubem veritati obducit, sed non timeo ego tyro huius veterani arma, quia pro vero me pugnare sentio; et igitur in funda Davidis, & nomine Domini occurrat.

Vt autem res pateat, & magis elucescat, ordine seriem facti proponam, etenim hincis, & controuersia oritur, quia D. Ioan. Ludouicus Brusatus sibi hæredem fecit D. Isabellam Ciarliniam eius sororem, & post eam illius filios masculos, quos inter cetera grauauit: Et detti heredesiano tenuti, & obligati pagare, & sborsare alla Signora Gioianna Spacini sua sorella, quer alli suoi descendentimafchi scudi 4000. da pagarsi nel tempo, & termine di 30. anni, ogni anno la rata parte, in due volte l'anno. Et postea idem testator in eodem elogio subiunxit: Item vuole, & dichiara detto testatore, che se mai per alcuno caso, & per qualsivoglia causa si finiuiffe l'entradadi detto Signor testatore, in tal caso vuole, che gli legati, come di sopra fatti, si finiuiscano alla rata. Hæc prænarraui, quia ex facto sollet ius oriri, ad textum in l. si ex plagis, §. in rino, vbi Bart. ff. ad l. Aquil. Bart. in l. i. num. 6. de acquir. possess. Menoch. conf. 366. num. 42.

Modò cum mortua D. Hippolita Brusata vxore testatoris, & usufructuaria Ciarlinij, de anno 1606. de mens-

se Augusti acceperint tenutam hæreditatis prædictæ humanissime soluerunt legata annua dictis DD. Spacini ad ratam, dempro anno 1614. vbi magna fuit sterilitas, aded vt Ciarlinij redditus hæreditatis habuerint valde diminutos, vnde recusabant teneri ad soluendam ratam illius anni vigore illius clausulæ testamentariæ; contra verò Spacini, negabant id euenisse, dicentes ea verba fuisse intelligenda de intrinseca rei diminutione, velut si prædia casinate, alluione, vel terramotu corruiissent: quæritur quid iuris.

In hac controuersia vt omnia exponantur, verba testatoris, si *minuisse l'entrada*, in Latinum reducantur, vt significant, si diminuat introitus; etenim introitus, redditus, prouentus, & emolumentum pro eodem vsurpantur apud DD. vt ad rem Marfil. *si. g. 134. Bero. conf. 51. num. 5. lib. 4. Cephal. conf. 637. num. 10. vers. sola ius, & num. 11. cum seqq. Surd. conf. 162. num. 3.* aded vt nomine introitus, & prouentus comprehendatur omnis utilitas, quæ percipi potest, quia verba sunt generalissima. Innoc. in c. *pastoralis, de donat. Card. in Clem. 1. in princ. de excess. Pralat. Alciat. in l. frugem, ff. de verb. signif. Castr. conf. 353. num. 2. lib. 1. Cephal. d. conf. 637. num. 13. Surd. d. conf. 162. num. 3. Carroc. tract. de locat. & conduct. part. 5. quest. 10. num. 51. in fin.* ad rem autem non facit textus ex aduerso allegatus in l. *his verbis, §. alumnus, ff. de leg. 3.* quia in ea verbum introitus non accipitur pro redditu, sed pro solemnitate, & impensa, quæ sit in militiæ ingressu, teste glossa ibidem, & id colligitur ex textu ipso, in verbo, *erogari solet*, & traditis à Plin. in epistola ad *Trasianum*; hunc enim diem veteres solemnizare solebant.

Hic igitur intrata, seu prouentus accipitur pro rei emolumento, & æquipollet verbo, *fructus*; hoc enim promiscuè vtuntur Iuristæ, ex textu in l. *in fructu, ff. de usu, & usufr. leg. d. c. pastoralis, de donat. c. generali, §. qui autem, ibi: fructus, siue redditus, de elect. in 6. l. deducta, §. hæreditate, ibi: fructus, vel redditus, ff. ad Trebell. Bart. in l. fundi Trebatiani, in princip. vers. respondeo, de usufr. leg. Cephal. d. conf. 637. num. 22. Ioan. Cop. tract. de natur. fruct. lib. 1. tit. 1. cap. 3. num. 9. Papiens. in form. libell. in action. real. in verb. simul in fructibus, num. 7. Alex. in l. si fundum, §. si iur. num. 8. ff. sol. matrim. Menoch. conf. 382. num. 2.*

Et quamvis aliqui dicant, latiore esse redditus, quàm fructus appellationem; quia omnis fructus consistit in redditu, l. *Paulus, §. 1. ff. de usur.* sed non conuertitur, quia partus ancillæ est in redditu, non in fructu, l. *in pecudum, §. partus, de usur. §. in pecudum, Inst. de rer. diuis. gl. in d. c. generali, §. qui autem, in verb. redditus, & ibi Franch. de elect. in 6. Innoc. in d. c. pastoralis, circa medium, de donat. Alciat. in d. l. frugem. Cephal. d. conf. 637. num. 16. Carroc. d. quest. 10. num. 11.* tamen isti accipiunt nomen fructus in stricta, & valde propria significatione pro fructibus naturalibus, ad textum in l. *unic. ff. de gland. leg. l. qui venenum, §. glandis, de verb. signif. Ioan. Cop. d. tit. 1. capit. 5.* nam generaliter omnia lucra, & emolumenta, omnes denique commoditates ex quacunque re perceptibiles appellatione fructus continentur, fructus enim à fruendo dicitur, quia omnia, a quibus fruimur, comprehendit: ita expresse Ioan. Cop. d. tract. de nat. fruct. lib. 1. tit. 1. cap. 2. etenim non tantum fundi, sed & omnium rerum mobilium, immobilium, corporalium, & incorporalium fructus dicuntur, & omne emolumentum, quod percipi potest, teste I. C. Caio in l. *videamus, ff. de usur. & in l. fin. de usufr. leg. Bart. in l. quadam, §. nihil, ff. de edend. Papiens. dict. verb. simul cum fructibus, numero septimo. Carroc. d. quest. 10. numero 50. latissime Ioan. Cop. dict. tract. lib. 1. tit. 1. capite quarto, numero 4. 10. 11. Menoch. dict. confil. 382. numero quinto, & ided verba generalia indistinctè protolara debent accipi in sua generali, & lata significatione, quatenus patitur illorum proprietas. Peregr. consilio 55. l. B. Ciarlinij controu. for. Tom. I.*

numero 10. libro primo.

Verum si ancillarum partus non sunt in fructu, dicemus nos neque esse in redditu, ex textu in d. l. *Paulus, §. hæres, ff. de usur. d. l. deducta, §. hæreditatem, ad S. C. Trebell. Ioan. Copin. d. tract. lib. 1. tit. 1. cap. 3. numer. 9.* & per totum; ex ided paria sunt, quod testator noster dixerit ex redditibus, vel ex fructibus. Bart. in d. l. *fundi Trebatiani, de usufr. leg. & licet Alex. ibidem in additionibus Bartolum impugnare videatur, in hoc tamen non contradicit, nam se remittit ad scripta in l. quadam, §. nihil, de edend.* vbi principalem conclusionem reprobabat, non tamen rationem, quod scilicet paria sint legare redditum, & legare fructum.

Non est etiam prætereundum, quod diminutio definitur, Præexistentis rei particularis remotio, vel interitus, salua rei forma: ita Albert. Brun. de dimin. & deter. conclus. 1. num. 2. & sub num. 3. inquit, quod si res diminuat in substantia, & amittat formam, potius dicitur interitus, quàm diminutio. Albert. Brun. d. conclus. 2. n. 7. Cephal. conf. 357. num. 17. & conf. 601. num. 41. & propterea non bene ex aduerso dicitur verba huius testatoris esse intelligenda de intrinseca diminutione, quæ propriè est interitus, sed de extrinseca, quæ propriè est diminutio. Brun. d. conclus. 1. num. 3. 7. At si verum amamus, hic non adaptantur termini diminutionis rei, siue intrinsecæ, siue extrinsecæ, quia non considerauit rerum diminutionem, sed redditus, hæc enim valde differunt, post enim esse, quod prouentus recipiat notabilem diminutionem, & tamen salua sit rei substantia: sed vtumque sit, verba testatoris accommodantur cuicumque diminutioni, cum locutus sit per verba vniuersalia, quæ intelliguntur de omni diminutione, l. *de pretio, ff. de public. l. 1. §. generaliter, de leg. præst. l. 3. de offic. Pras. l. si seruitus, de seruit. urb. præd. cap. solito, de maior. & obedient. Paris. consilio 111. numero quintodecimo, libr. 1.*

Deinde præmitto, quod dictum legatum Spacini factum est annuum, & conditionale, non purum, vel vnicum, vt malè supponitur, nam virtute illius clausulæ, quod diminutis redditibus diminuantur legata, vtique hoc legatum, quod erat purum, factum est conditionale, quia in ultimis voluntatibus si quid purè datum sit, & postea sub conditione adimatur, tota dispositio redditur conditionalis, quasi illud sub contraria conditione datum intelligatur, ad textum in l. *si legatum purè, & l. legata inutiliter, ff. de adim. leg. l. aliquando, de condition. & dem. Alex. in l. 1. num. 9. vers. item habet, & ibi Ias. n. 54. Dec. num. 27. Cagn. de communi, num. 120. l. 21. ff. de offic. eius. Felin. in c. significasti, col. 4. de for. compet. Bald. in d. l. si legatum, Cephal. conf. 52. num. 6. Peregr. de fideicommiss. art. 11. num. 88. l. 29. & artic. 43. num. 21.* illud enim ablatium absolutum, diminutis redditibus, importat conditionem, & propterea facit legatum conditionale, & hoc certius redditur, quia diuisum est in in ratas quotannis soluendas, quod facit annuum legatum, ad textum in l. *si in singulos, vbi Bart. ff. de ann. leg. vbi etiam dicitur quotannis verificandam esse conditionem, quia tot sunt legata, quot anni, l. cum in annos, ff. eodem.*

Præterea considerandum est tale legatum maximam habere relationem ad fructus, ex quibus solui debet, etenim certum est hæredem fideicommissio vniuersali grauatum teneri præstare annua legata ex fructibus, l. *liberto, §. 1. ff. de ann. leg. iunct. l. apud Iulianum, §. hæres, de leg. 1. Castr. conf. 16. num. 4. vers. legata verò, lib. 2. Natt. conf. 323. col. ult. Peregr. de fideicommiss. art. 4. num. 24. in fin. & maxime si sit hæres cum beneficio legis, & inuentarij, qui de suo ad nihil tenetur, l. *fin. §. & si præfatam, ibi: nihil, C. de iur. deliber. Bart. in l. in ratione, §. diligenter, ff. ad l. falcid. Monticul. de inuent. in princ. n. 39. 40. Rol. cod. tract. part. 4. in princ. & sanè cum proprietatem Ciarlinij alienare prohibeantur, & post tringinta annos Brufatis restituere debeant, sequitur necessariò, quod de fructibus legata**

- legata sunt soluenda. Phanuc. *de inuent. part. 7. num. 58.*
 22 exinde enim Ciarlinij videntur esse ad instar usufructuarij vniuersalis, ad quem certum est spectare onus solnendi annua legata ex fructibus, *l. fin. §. fin. autem, vbi Salyc. C. de bon. qua liber. Ias. in l. 1. col. 4. ad Trebell. Socin. Iun. conf. 115. num. 10. lib. 1. Rol. conf. 8. num. 27. 28. lib. 2. Natt. conf. 7. num. 4. 5. Borgn. de usufr. num. 219. Crass. recept. sent. lib. 1. §. legatum, quest. 36. num. 2.* Et sane si testator voluit ex fructibus solui legatum dotis eius vxori, quanto magis idem dicendum est de legato DD. Spaciniorum, quia dos est magis debita, & sicut *as alienum deducenda, l. Papinianus, §. quarta. ff. de inoff. test. §. licentia, il primo, C. de iur. deliber. Cephal. conf. 645. num. 39.*

- His præmissis, ex quibus solis potest cognosci, quid futurum sit, patet errasse D. Aduocatū partis aduersæ intelligendo verba nostri testatoris de intrinseca diminutione, quia sicut quoddam est augmentum in fundo, 25 quoddam in redditu, Albert. Brun. *tract. de aug. & dim. conclus. 2. num. 2. vers. dicimus etiam:* ita quædam est diminutio fundi, quædam redditus: idem Brun. *de dimin. & deter. conclus. 1. num. 4.* Vnde oportet dicere testatorem in mente habuisse extrinsecam fructuum diminutionem, & cum in verbis non sit ambiguitas, nihil ulterius est querendum, *l. ille, aut ille, §. cum in verbis, ff. de leg. 3. l. continuis, §. cum ita, de verb. oblig. Menoch. conf. 374. num. 58.*

- Censeo igitur verius esse, & menti testatoris conformius verba prædicta esse intelligenda de diminutione etiam vnus anni in fructibus contingente, & hoc credo inevitabiliter probari per textum in *l. fundi Trebatiani, 26 vers. respondi, ff. de usu, & usufr. legat. qui probat redditum dici diminutum non solum ex modicitate fructuum multorum, sed etiam vnus, dicitur enim in ea, quod in legato facto vxori de redditibus fundi, si hæredis facto minores redditus facti essent, legatarius rectè desiderat, quod ob eam rem diminutum est: vnde inferitur, quod si facto, idest culpa hæredis, vt exponit glossa, redditus minor fieri potest, id non contingat vllō modo in casmate, allusione, & terræmotu, qui sunt casus fortuiti, 27 & vix præiudici possunt. Carroc. *tract. de locat. & conduct. part. 4. tit. de casibus, quest. 12. num. 18. 20. 27.* culpa autem versatur in non putando vineam, aggeres non reparando, agro non bene colendo, & similibus, ad textum in *l. si merces, §. conductor, vbi Bart. de locat. & conduct. Carroc. d. part. 4. tit. quem. culp. probat. num. 55.* & propterea si tali culpa redditus potest diminui, sequitur diminutum posse dici ex deterioratione vnus anni, quia potest esse, quod damnum ex illa culpa proueniens annum non excedat.*

- Et quia inens testatoris maximè spectari debet in cognoscendo, an diminuta hæreditate minui debeant legata, *l. liberto, §. à liberto, ff. de leg. 3. l. maritum, §. 1. ad l. falciid.* vtrique pro nobis aperta est eius voluntas, qui in verbis hoc expressit, vt vidimus, & si id non sufficeret, ex aliis eius verbis colligi potest, siquidem vna pars testamenti declaratur per aliam, *l. qui filiabus, & l. si seruus, 29 §. fin. de leg. 1. Alex. conf. 47. num. 13. 14. lib. 1. Dec. conf. 545. num. 7. Cephal. conf. 329. num. 37. Riminald. Iun. conf. 747. Crass. in §. testamentum, quest. 76. num. 21. Peregr. de fideicommiss. art. 25. num. 28. 34.* nam testator postquam dixit, quod diminutis redditibus diminuuntur legata, subiunxit, exceptis tamen legatis eius vxori factis, quæ omni casu firma esse voluit, vnde arguo sic. Quoniam certum est exceptionem debere esse de genere regulæ, alioquin exceptio non esset, *l. nam quod liquidè, §. fin. ff. de pen. leg. l. in his, vbi gl. Bart. & DD. de leg. Bald. in l. si eam, §. qui iniuriam, ff. si quis caution. Dec. in l. 1. num. 19. de off. eius. Paris. conf. 96. num. 110. lib. 1. Cephal. conf. 156. num. 5. Menoch. conf. 141. num. 17.* limitatio enim regulæ ita debet esse probabilis, & apta, vt ad regulam congruat, aliàs ridicula æstimaretur, *l. fin. §. cui dulcia, ff. de trit. vin. & ol. leg. l. quasitum, §. denique, de fund.* 31

instru. Paris. conf. 160. numero 17. libr. 4. Crauet. conf. 965. num. 7. sed sic est, quod hæc limitatio, & exceptio non posset verificari, & locum habere, quando bona testatoris casmateperiissent, vel in deperdito essent, quia tunc hæredes neque tenerentur ad dotis restitutionem, cum de suo soluere non teneantur, & id probatur *ex l. cum res, §. fin. ff. de leg. 1. l. si ex legatis, de verb. oblig. l. quid ergo, §. fin. de legat. 2. l. fideicom. §. si rem, de leg. 3. l. Scia, in fin. de aur. & arg. leg. si ergo limitatio, & exceptio non potest intelligi de intrinseca diminutione, ergo neque regula, seu principalis dispositio, quia exceptio declarat, quo in casu regula loquatur. Dec. in l. 1. num. 20. & ibi Cagn. num. 32. ff. de reg. iur. idem Dec. conf. 520. num. 9. Menoch. conf. 297. num. 29.*

Deinde dubium esse non videtur, quin sterilitas quoque fructuum sit diminutio redditus, & tam intrinseca, quàm extrinseca diminutio appellatur. Albert. Brun. *d. tract. de dimin. & deter. conclus. 12. num. 63.* sed quia extrinseca, quæ à sterilitate prouenit, frequentius contingit, 33 videmus enim frequentissima esse infortunia, grandinis, vredinis, tabis, frigoris, aquarum, & similibus, Carroc. *tract. de locat. part. 4. tit. de casibus, quest. 12. num. 32.* & maximè in nostris partibus, vbi propiores sumus vallibus, quàm montibus, in quibus solent accidere terræ hiatus, casmata, & similia, de alluione non loquor, quia bona testatoris longè absunt à torrentibus corrodentibus, idem testator censetur potius cogitasse de extrinseca, quia dispositio omnis intelligitur secundum ea, quæ frequentius contingere solent, *l. nam ad ea, ff. de legib. l. iura constitui, vbi Bart. num. 1. vers. unde, & l. seq. ff. eod. Dec. & Cagn. in leg. ea quæ raro, de reg. iur. Paris. conf. 29. num. 50. lib. 2. Crauet. conf. 488. num. 12.* testator enim verisimiliter creditur disposuisse de his, quæ communiter solent contingere, non de casibus insolitis. Socin. Iun. *conf. 48. num. 12. lib. 2. Crauet. conf. 76. num. 7. vers. neque mutae, nec mirum, quia in voluntate testatoris interpretanda attenditur, quod magis verisimile est, l. si seruus plurimum, §. fin. de leg. 2. cap. inspicimus, de reg. iur. in 6. Alex. conf. 71. num. 5. lib. 2. Mantic. de coniect. ult. vol. lib. 3. tit. 19. num. 4. Crass. in §. testamentum, quest. 76. num. 5. Peregr. de fideicommiss. art. 11. num. 32. Menoch. conf. 328. num. 17.* 36

Præterea si aliam caperemus interpretationem, sequeretur, quod huiusmodi testatoris declaratio seruiret de vento, & nihil operaretur; quod non est dicendum, *l. si quando, ff. de leg. 1. c. si Papa, de privileg. in 6. Paris. conf. 69. num. 59. lib. 3. Socin. Iun. conf. 116. num. 55. lib. 1.* nam certum est in iure, quod bonis hæreditariis substantialiter diminutis, vel peremptis, legata quoque diminuuntur ad ratam, maximè quando adita est hæreditas cum beneficio inuentarij, vt probatur *ex l. & si contra, §. hic consequens, ff. de vulg. & pupill. Albert. Brun. d. tract. de dimin. & deter. conclus. 4. num. 20. in fin. Mantic. de coniect. ult. vol. lib. 3. tit. 3. ad fin.* quod iuri conuenit, quia testatoris, & quælibet dispositio semper intelligenda est rebus sic stantibus, *l. Paulo Callimacho, §. 1. de leg. 3. l. Mauius, §. fin. de ann. leg. l. in confirmando, de confirmando iure, l. ex facto, in princip. de vulg. & pupill. Bart. in l. quoties, §. si duo, col. vlt. de hered. instit. l. as. in l. quod seruus, num. 8. de condict. caus. dar. Mantic. d. tit. 3. ad fin.* 37

Quibus refragatur textus in *l. in ratione, la 2. ff. ad l. falciid.* ad probandum, quod non minuantur legata minuta hæreditate; nam si ea seruire potest in proposito, tamen non procedit in hærede cum inuentario; nam quoad ipsum correctus est, teste Bart. *ibidem in princ. & in §. diligenter.* Verum cessat dispositio legis, vbi extat dispositio hominis, vt hic.

Demus igitur multiplicem esse diminutionem, quia alia est in re, alia circa rem, alia de re, alia extra rem, teste Brun. *d. loco, conclus. 1. num. 4. & seqq.* certè testator noluit quamcumque diminutionem comprehendere, etiam à sterili

sterilitate proueniens saltem ex verbis, quæ subiunxit:
Si unquam ullo casu, & propter quancunque causam. Sicut
 40 enim dictio, aliquis, est vniuersalis, gl. in *Clement. vnc. in*
verb. partium, de for. compet. Imol. in *c. fin. de donat.* Socin.
Iun. conf. 113. num. 4. lib. 4. Menoch. conf. 90. num. 94 ita di-
 ctio, quancunque, & qualibet, est vniuersalissima, l. hoc articu-
 lo, ff. de her. inst. l. 1. C. de sacrosanct. Eccles. gl. in l. 2. in verbo,
 aliis, C. de quadrienn. prescript. Alex. conf. 155. num. 3. vers. ac-
 cedunt, lib. 1. Ruin. conf. 98. n. 11 lib. 2. Rol. conf. 1. num. 44.
 41 lib. 1. Menoch. conf. 496. num. 66. Peregr. conf. 41. num. 1. in
fin. lib. 1. vnde sermo testatoris tanquam vniuersalis in-
 cludit omnes casus, & omnes casus diminutionis, l. Julia-
 nus, & l. librorum, §. quod tamen, ff. de leg. 3. c. si Romanorum,
 dist. 19. l. omnia, vbi DD. si cert. pet. Cagn. in l. 1. num. 9.
 de reg. iur. Ruin. d. conf. 123. num. 10. lib. 2. Natt. conf. 63.
 num. 13. Cephal. conf. 150. num. 8. Peregr. d. conf. 41. num. 1.
 42 ad fin. & ideo trahitur etiam ad ea, quæ veniunt pro-
 priè vel impropiè: gloss. in l. 2. in verb. aliis, C. de qua-
 drienn. prescript. Bart. in l. Marcellus, col. 3. vers. ult. ad
 Trebell. Alex. conf. 155. num. 3. vers. accedunt, lib. 2. Crauet.
 conf. 405. num. 8. & conf. 415. num. 19. Cephal. conf. 150.
 num. 8. aded, vt iste sermo vniuersalis comprehendat om-
 nes causas, & omnes casus similes, & dissimiles, & maio-
 res expressis: gloss. in *Clement. ne Romani, in verb. quouis*
modo, de elect. & c. fin. eodem verbo, de sentent. excomm. in 6.
 Cephal. conf. 53. num. 22. Menoch. conf. 496. n. 67. continet-
 43 que omnem causam, & omnem casum considerabilem,
 etiam aliàs illegitimum. Soc. Iun. conf. 2. num. 21. Menoch.
 dist. conf. 496. num. 67. Peregr. dist. conf. 41. num. 1. in
 fin. lib. 1. etiam si de iis in specie meminisset. Ruin. conf.
 123. num. 10. 11. lib. 2. Crauet. conf. 357. num. 27. & conf. 381.
 num. 4.

Vnde est, quod licet in legato generali non compre-
 44 hendantur venalia, continentur tamen in vniuersali, ad
 textum in l. pediculis, §. Labeo, ff. de aur. & arg. leg. Bart. in l.
 generali, §. uxori, num. 4. vers. fateor, de usufruct. leg. Dec. in l.
 omnia, num. 1. si cert. pet. sicut etiam statutum puniens ad
 45 mortem, vel alio modo homicidium qualitercumque
 commissum, intelligitur punire, etiam si non sit dolosè
 commissum: notat Salic in l. 2. col. 3. C. de noxal. Ias. in l. 1.
 num. 25. ff. de legib. & in l. 1. §. nunciatio, col. 5. de nou. oper.
 nunc. Dec. in c. sedes, col. penult. in fin. de rescript. Felin. in c. in
 omni, num. 2. in fin. de testib. Card. in c. lator, de homicid. Alex.
 conf. 35. num. 9. lib. 6. Gozad. conf. 5. col. 3. ante medium,
 Ruin. conf. 98. num. 11. lib. 2. Bellon. conf. 8. num. 10. Me-
 noch. de arbitr. indic. cas. 324. num. 14. Alciat. lib. 1. de verb.
 signific. Riminald. Iun. conf. 367. num. 2. de quo tamen val-
 de dubito in praxi, quia vbi non est dolus, nunquam so-
 let imponi poena ordinaria statuti, vel legis, quia dolus
 est ille, qui facit delictum, & verba vniuersalia à lege pro-
 lata restringuntur ad habilitatem materiz, & negotij.
 46 Rol. conf. 61. num. 44. lib. 1. Seraphin. decis. 679. num. 5. licet
 multi dicant sermonem vniuersalem non restringi ad
 47 terminos habiles, vt inquit Bart. teste Ias. in l. dubimus-
 que, §. si quis, ff. de priuileg. credit. Alex. conf. 35. num. 5.
 vers. illa dictio, lib. 6. vide Crot. conf. 136. numero 50.
 nam id omnibus semper durum videbitur, non ferit ta-
 men casum nostrum, quia habilitas terminorum non
 repugnat nostræ conclusioni, aded vt pudor sit dubita-
 re, an casus sterilitatis fuerit illis verbis compre-
 hensus.

Non obstat l. 1. §. 1. & l. quod dicitur, ff. de impens. in reb.
 dotal. adducta ad probandum, quod verbum, *Minuere*,
 respiciat substantiam rei; nam respondeo fallaciam esse in
 argumento, quia non negamus diminutionem dici quæ
 substantiam contingit, sed affirmamus eam quoque di-
 minutionem appellari, quæ est in qualitate. Albert Brun.
 d. tract. in priuileg. num. 2. nos autem quærimus de minuto
 redditu, non fundo.

Deinde accedat, quod lex prædicta, & aliæ similes
 ideo possunt importare rei interitum, & perditionem,
 non ex natura verbi, sed ratione adiuncti, dicendo fortè,
 l. B. Ciarlinij controu. for. Tom. 1.

quod minuitur dos, minuitur fundus, minuitur legata,
 etenim verba ratione adiuncti sæpe mutant naturam, &
 ab adiuncto declarantur. Alex. conf. 97. n. 125. & conf. 102. 48
 num. 4. vers. tamen fallit, lib. 6. vid. Parif. conf. 74. num. 63.
 64. lib. 3. Menoch. conf. 289. num. 37. sed in casu nostro
 verbum, *Minuere*, non iungitur rei substantiæ, vt in di-
 cta lege, & similibus, sed prouentui, & sic accidenti, &
 qualitati; fateor enim quod si testator dixisset de dimi-
 nutis prædiis, tunc necessariam fuisset rei diminu-
 tionem in sua substantia, vt in l. item veniunt, §. item 49
 non solum, ff. de petit. hered. & aliis, quæ ideo non
 faciunt ad propositum.

Non etiam prædictis nocent Boff. in prax. tit. de re-
 miss. merced. conduct. num. 103. 104. Albert. Brun. de in-
 ter. & perempt. conclus. 5. sub n. 11. qui sanè probant, quod
 si fundus, vel res locata perierit casu, vel terramotu,
 aut alio accidenti, facienda est conductori remissio
 mercedis ad ratam damni intolerabilis, quod quidem ve-
 rum credo, & admitto, sed non sequitur, quin eadem 50
 remissio facienda non sit, si fundus extrinsecè damni-
 ficetur, velut si occupetur ab hostibus, vel aliquis inun-
 detur, vt solui non possit ad tempus, vel continuo, ad-
 huc enim conductori facienda est remissio. Albert. de
 dimin. & deter. conclus. 12. & conclus. 13. Boff. d. tit.
 de remiss. merced. conduct. numero 194. sed hæc sunt in
 via iuris communis, nos autem provisionem habemus
 testatoris.

Non etiam obstat, quod verbum, *introitus*, definitè
 prolarum referatur non ad vnum, sed ad omnes annos,
 quasi testator voluerit redditum esse diminutum pro
 omnibus annis. Nam in aperto est responsio, quia testator
 non considerauit annos, maxime omnes, cum dixerit, si
 vnquam diminuerentur redditus. Fortè allegata expositio
 procederet si ex sterilitate vnus anni vellent minnere
 ratas omnium annorum; verum quia quilibet annus one-
 ratus est sua rata legati, non est querendum de aliis an-
 nis, & tanto minus, quia in vltimis voluntatibus plura-
 litas resoluitur in singularitates, ad textum in l. falsa, 51
 §. fin. ff. de condit. & dem. l. Lucius, §. Cadio, ad Trebell.
 l. fin. §. filium, de leg. 2. Bart. & DD. in l. heredes mei, §. cum
 ita, ad Trebell. Parif. conf. 70. num. 25. lib. 2. Crauet. conf. 571.
 num. 11. Cephal. conf. 158. num. 48. Peregr. conf. 24. nu-
 mer. 4. lib. 1. sæpe enim tam in dispositiuis, quam in con-
 ditionaliibus numerus pluralis verificatur in vno. Ias. in l. 52
 Gallus, §. quid si is, de liber. & posth. Tiraq. in l. si vnquam, in
 gl. suscepit liberos, de renoc. donat. Zanch. in l. heredes mei,
 §. cum ita, num. 868. ad Trebell. Peregr. d. conf. 42. num. 1.
 Crauet. conf. 571. num. 11. maxime illud procedit, vbi id
 suadet verisimilis mens disponentis. Felin. in c. omnes,
 dist. 1. Curt. Iun. in l. penult. num. 2. C. de impub. Zanch.
 in d. §. cum ita, num. 883. Socin. Iun. conf. 150. col. pen.
 lib. 2. Crauet. d. conf. 571. num. 11. vers. non obstat. Peregr.
 d. conf. 42. num. 6. lib. 1.

Et verè sufficit nobis verificari verba testatoris, si
 contingat tantum etiam vnus anni sterilitas, quia vbi
 verba conueniunt, conuenit etiam dispositio, l. 4. §. to- 53
 ries, de damn. infect. l. hos accusare, §. omnibus, de ac-
 cusat. Dec. in l. 1. in §. not. C. de sentent. quæ pro eo, quod in-
 ter. & in conf. 669. col. 1. Peregr. conf. 85. num. 2. lib. 1. sed
 ita est in casu nostro, quia diminutio dicitur contigisse,
 & redditus minor factus, etiam si damnicati sint fructus
 vnus tantum anni, ex d. l. fundi Trebatiani, vers. respon-
 di, ff. de usu, & usufr. leg. nam si, vt ibi dicitur, red-
 ditus dicitur minor fieri, & diminui culpâ hæredis, quæ
 potest versari etiam circa vnicum relictum, vt de se-
 notum est: ergo verum est dicere minores redditus fa-
 ctos, non solum, si diminutos eos habeamus multis annis,
 sed etiam vnico tantum.

Vltèriùs non est verisimile, quod testator aliter rem
 intellexerit, quia sicut quemlibet annuata legati grauauit,
 ita quolibet anno distinctè diminutionem redditus
 considerauit, ne aliquando contingeret hæredes teneri
 ad

ad soluendum de suo, & quod non est verisimile, testator censetur noluisse, *l. cum in testamento, ff. de rebus dub. l. in obscuris, de regul. iur.* Peregr. *conf. 41. num. 17. lib. 1.* nec debet onus vnius anni cum altero iungi, ne hæres dupliciter grauetur, ad tollendum enim hoc dubium testator sic locutus est, si etenim id fieri oporteret, hæc non esset legatorum diminutio, sed dilatio, & tamen oportet, quod
 54 quantitas legati decreseat, quia legati diminutio iungitur eius substantiæ, *l. Plautius, ibi: minuat legatum, ff. de cond. & dem.* Sicut enim necesse est redditus substantialiter minui, ita legatum, quia vna determinatio respiciens plura determinabilia, debet ea æqualiter determinare, *l.*
 55 *iam hoc iure, ff. de vulg. & pup. l. quamvis, C. de impub. Alex. consil. 50. col. 1. v. 4.* Crauet. *consil. 9. numero 27.* & tanta anni præcedentis extincta non potest amplius reuiuiscere, ad textum in *l. qui res, §. arcam, ff. de solution. l. penult. §. testamento, de bon. poss. secund. tab. cap. quæris, de consecrat. dist. 4.* Riminald. *lun. consilio 358. num. 144.*

Et huic rei inferuit optimum simile; nam sicut videmus, quod simplex locator de iure communi non tenetur remittere pensionem, seu affectum colono suo, vel conductori, quando sterilitas vnius anni potest aliorum vbertate compensari, *l. si vno, ff. locat. c. propter sterilitatem, extr. cod. gloss. in c. vobis 12. quest. 2.* Cast. in *l. ex conducto, §. si vir, num. 6. ff. locat. Rol. consil. 86. num. 6. 7. lib. 3.* Carroc. *de locat. part. 4. tit. de remiss. merced. quest. 8. num. 45. 46.* tamen illud fallit, vbi adest pactum restitui, tunc enim non fit compensatio. Socin. *lun. consil. 78. num. 31. vers. & ex prædictis, lib. 2.* Carroc. *dist. quest. 8. num. 51.* ita dicamus in casu nostro, quod fortè circumscripta hac testatoris declaratione fieret compensatio vnius anni cum altero, sed illa est similis pacto restitui, unde fieri debet remissio pro rata fructuum. Alex. *consil. 112. num. 4. in fin. lib. 1.*

Et confirmatur hæc similitudo, quia quando plures sunt locationes, & tot, quot sunt anni, cessat illa compensatio sterilitatis vnius anni cum vbertate alterius, sed indistinctè fit remissio. Boss. in *prax. tit. de remiss. merced. num. 23.* Bernard. Græueus *præst. concl. lib. 2. conclus. 23. consid. 1. num. 6. & num. 9.* vbi vltius dicit compensationem hanc cessare in locatione ad longum tempus, quia esset vnum chaos habere rationem tot annorum: idem dicit Ioseph Ludouil. *conclus. 12. num. 35.* quæ benè accommodantur casui nostro, vbi tot sunt legata, quot anni, & tempus est longum triginta annorum; quorum omnium rationem habere nimis incommodum esset, unde sic declarauit testator.

Non obstat, quod his stantibus legatum prædictum deberet augeri, si augerentur redditus, & tamen Ciarli-
 57 nij id non admittunt. Nam respondeo, quod si sicut testator se declarauit circa casum diminutionis, ita se declarasset circa augmentum, bonum esset argumentum; sed cum de hoc nihil dixerit, præsumendum est, quod id noluerit, *l. vnic, §. fin. autem, C. de caduc. toll. cap. 2. de translat. Præst. Dec. consil. 442. num. 9.* Gozad. *consil. 29. num. 16. vers. quartò, Paris. consil. 31. num. 7. & consil. 58. num. 3. lib. 2.* Socin. *lun. consil. 100. num. 12. lib. 1.* Curt. *lun. consil. 3. in fin. Menoch. consil. 85. num. 110. 111. & consil. 151. num. 44.* & idèd
 61 non bene arguitur à contrario sensu, quia id genus argumenti debet sumi strictè ad limitem verborum de directo. Dec. in *l. 1. vlt. not. ff. de off. eius, Butr. in c. apostolicam, in vlt. not. de his, quæ fiunt à Prælat.* Surd. *consil. 111. num. 11.* Menoch. *d. consil. 151. num. 47. & de arb. iudic. cas. 114. sub num. 19.* Peregr. *de fideicommiss. articulo 28. numero 10. vers. cui addo, & consil. 52. numero 22. lib. 1.* & idèd sic arguendo benè sequitur, quod redditu non diminuto non diminuat legatum, sed quod aucto augeatur, id non inferitur, & sanè legatum taxatum
 63 ad certam quantitatem, vt hic, non recipit augmentum, *l. Lucius, §. quæ habebat, vbi Baldus, ad Trebellian.*

Hæc igitur nostra interpretatio amplexanda videtur, quia ad fauorem hæredum contra legatarios semper strictè interpretamur, vt quod minimum est, debeat, *l. 64 nummis, ff. de leg. 3. l. apud Iulianum, §. scio, & l. si ira scriptum, §. fin. vbi gloss. Alex. Arct. Iaf. & alij, de legat. 1. Bart. in l. cum auus, ad fin. de condit. & dem. Dec. & Cagn. in l. in testamentis, de reg. iur. Dec. *consil. 93. num. 3.* vbi loquitur in legato vxori facto. Menoch. *consil. 236. num. 10. 11.* Peregr. *dist. consil. 41. num. 22.* testator enim censetur voluisse grauare hæredem minùs quàm fieri possit, ad textum in *l. vnum ex familia, §. si rem, ff. de leg. 2.* Dec. & Cagn. in *d. l. in obscuris.* Grammat. *consil. 145. num. 18.* Dec. *consil. 475. num. 14.* Paris. *consil. 79. num. 25. lib. 2.* Crauet. *consil. 208. num. 4.* Menoch. *consil. 236. num. 16.* Peregr. *d. consil. 51. num. 22.**

Et quamvis talia solcant declarari, vt non procedant in legatis, quæ sunt consanguineis, & coniunctis, pro quibus solet fieri lata interpretatio, *l. si seruus plurimum, §. fin. de leg. 1. l. Anrelius, §. Titius, vbi Bart. de liberat. leg. 66 Corn. consil. 2. lib. 2.* Cephal. *consil. 14. num. 21.* Menoch. *consil. 210. num. 38. & consil. 279. num. 10.* Surd. *consil. 72. num. 16. & decis. 88. num. 17.* tamen hæc declaratio cessat, vbi similiter hæredes grauati sunt coniuncti, vt in casu nostro, tunc enim adhuc interpretandum est pro hæredibus, vt ad minimum teneantur, quia reuertimur ad primam regulam. Bald. in *l. cum alienam, num. 9. in fin. C. de legat. Bald. & Imol. in l. cum pater, §. cuius, ff. de leg. 2.* Corn. *consil. 155. num. 3. lib. 3.* Gratian. *disc. for. c. 988. num. 8. lib. 5.* etenim priuilegiatus contra priuilegiatum non gaudet priuilegio, *l. sed & milites, §. coequalitas, de excusat. lit. l. fin. §. exceptio, qui pot. in pign. hab.* Crauet. *consil. 966. numero 32.* Paris. *consil. 53. numero 64. lib. 3.* Socin. *lun. consil. 74. num. 21. lib. 1.* Surd. *de alim. tit. 9. quest. 30. num. 47.*

Accedat, quod legatum factum coniunctæ personæ vtique latè accipitur, scilicet ad hoc, ne pereat, si fortè dubitaretur de eius validitate, vel inutile fieri studeretur, non autem vt extendatur, & idèd si quæritur, an plus, vel minùs in legato contineatur, coniunctio nihil operatur, *68 ad textum in l. si mihi Mania, ff. de leg. 3. l. quæsum, §. 1. de leg. 1. l. fin. §. 1. de leg. 2.* Magon. *decis. Flor. 146. numer. 18.* Odd. *consil. 69. num. 28.* Peregr. *consil. 81. numer. 9. lib. 3.* Honded. *consil. 63. numero 49. lib. 1.* immò ad propositum nostrum multi volunt, quod legatarius non possit vti beneficio, *l. cum alienam, C. de legat.* per quam disponitur valere legatum rei alienæ factum coniunctæ personæ, si pariter hæres sit coniunctus. Vasquez *de success. creat. lib. 3. §. 23. limit. 18. num. 33. vers. nam vt 69 legatum;* duobus enim priuilegiatis concertantibus potior est causa debitoris. Peregr. *consil. 77. num. 39. lib. 1.* Verum est igitur, quod causa, propter quam legatum restringitur, semper potior censetur. Alciat. in *l. yerni electione, §. 1. num. 3. ff. de leg. 1.* quod hic multò magis procedit, vbi hæredes habitant in loco domicilij testatoris, quos idèd magis dilexisse censetur. Menoch. *de præst. lib. 4. præf. 16. num. 12. in fin.* Sic igitur iuri conuenire
 7 censet, & in eandem sententiam conueniunt Excellentissimi Iuriconsulti Ioan. Franciscus Coccapanius, Antonius Rebecchus, & Ludouicus Puzzolius concines mei, qui allegationibus etiam prædictis sua manu se subscripserunt.

CAP V T XLVIII.

E P I T O M E.

An Episcopus, & forum Ecclesiæ possit punire laicos falsum in eius causis deponentes, vel ad deponendum subornantes.

S V M M A

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitor uti delegatus non cognoscit de falsitate coram se commissâ.
- 2 Laicus falsum dicens in foro Ecclesiâ, ab Ecclesiastico iudice punitur.
- 3 Falsitas commissâ in foro Ecclesiâ est mixti fori.
- 4 Laicus ratione delicti efficitur subditus Ecclesiâ.
- 5 Clericus exemptus punitur à iudice Ecclesiastico non suo, si coram eo delinquit.
- 6 Regulares puniuntur ab Episcopo, si coram eo delinquant.
- 7 Episcopus punit laicos offendentes eius ministros in exercitio sui muneris.
- 8 Cedulones excommunicationis qui deturpant, puniuntur ab Episcopo.
- 9 Laicos dicentes, Che scomunica, punit Episcopus, & Inquisitor.
- 10 Laicus Iudex an puniat clericum coram se falsum dicentem.
- 11 Clericus falsum dicens in foro laici, ab eo non potest puniri.
- 12 Laicus Iudex non sit competens in clericum ratione incidentiâ.
- 13 Iudex sine imperio quomodo puniat falsum testem.
- 14 Episcopus potest punire testem laicum falsum pœna ordinaria.
- 15 Falsitas extra acta commissâ à quo Iudice puniatur.
- 16 Iudex non suus potest punire testem falsum.
- 17 Fraus potest committi tacendo.
- 18 Testis falsum dicens Florentia vigore remissorialium iudicis Perusini potest puniri Perusij.
- 19 Competentia fori cognoscitur ex natura causæ.
- 20 Extensio potest fieri in materia nullum, C. de testib.
- 21 Falsitas punitur à iudice non suo, non solum in teste, sed etiam in aliis.
- 22 Subornans ad falsum punitur etiam à iudice non suo.
- 23 Subornans testes dicitur falsum committere.
- 24 Corruptus testem punitur pœna falsi, etiamsi sit tertius.
- 25 Extensio sit ex iacuitate rationis.
- 26 Corruptus, & corruptus sunt correlatiua.
- 27 Correlatiua in uno dispositum habet locum in alio.
- 28 Corruptus testes punitur, licet testes non assenserint.
- 29 Falsitas nemini nocens punitur extra ordinem.
- 30 Corruptus punitur, licet non sit pars litigantis.
- 31 Subornato, vel corrupto an credatur, si non assensit.
- 32 Episcopus semper punit pœnis Ecclesiasticis, non attentæ præuentione.
- 33 Iudex qui non est, efficitur ratione connexitatis, vel offensa iurisdictionis.
- 34 Inquisitor est dignior Ordinario.
- 35 Episcopus potest punire subornatorem laicum.
- 36 Inquisitor an possit procedere contra falsarium.
- 37 Delegati iudicis iurdictio est debiliior, quàm ordinarij.
- 38 Ordinarius punit falsum testem non subditum pœna etiam ordinaria.
- 39 Delegatus potest punire testem coram se falsum dicentem.
- 40 Inquisitor punit falsos testes, & subornatores in eius causis.
- 41 Laici licet exempti sint, tamen efficiuntur de foro Ecclesiâ ratione delicti.
- 42 Lex nullum, C. de testib. loquitur de iudice non suo.
- 43 Iudex civilis an puniat testem coram se falsum dicentem.
- 44 Falsitas non notoria non punitur à iudice non suo.
- 45 Testis falsus quomodo puniatur à iudice non suo, coram quo falsum dixit.
- 46 Inquisitor an possit procedere per inquisitionem contra testem falsum.
- 47 Inquisitor, & Episcopus non possunt punire alter sine altero.
- 48 Maritima de iurisdictione declaratur.
- 49 Episcopus an possit formare nouum processum contra lai-

cum falsarium.

50 Ratio est anima legis.

51 Doctoris dictum intelligitur secundum doctrinas allegatas.

52 Correlatiua admittunt extensionem.

53 Corruptionis attentatio punitur, sicut corruptio.

54 Inquisitor fungitur vice Ordinarij.

55 Incidens questio facit iudicem, qui non erat.

56 Iudex laicus impediens Ecclesiasticos, ne sua iurisdictione utantur, est excommunicatus.

57 Laicus tentans corrumpere testes fori Ecclesiastici, punitur ab Ecclesiastico ex decreto S.C.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Cum de anno semper memorabili 1630. ob infelicem illius magnæ pestilentie memoriam in Curia Episcopali Regij R. D. Carolus Bertolanus inquireretur de pluribus delictis granibus, dum pro parte ipsius fierent defensiones D. Francisc. Bertolanus eius frater, qui defensiones pertractabat, subornauit multos testes partim ad se retractandum, partim ad dicendum falsum, licet ipsi non sint passi se corrumpi: re autem manifesta, ego, qui tunc temporis eram Vicarius generalis, dictum D. Franciscum inter reos constitui debitis præcedentibus indicij, sed quia laicus erat, recursum habuit ad D. Prætorum Regij, qui tunc erat Doctor Fuluius Ferrarius, & sic orta est controuersia iurisdictionalis inter forum Ecclesiæ, & Principis sæcularis; dicebat enim ille Prætor, quod forum Episcopi non potest procedere contra subornantes testes in eius Curia, quia cognitio, & punitio priuatiuè spectat penitus ad iudicem laicum, si ille subornans sit laicus, & probat id ex Decian. *consil. 94. num. 2. & 14. in fin. lib. 2.* Baiard. *ad Clar. §. falsum, num. 24.* Bertaz. *conscript. 72. num. 2. lib. 1.* & ex aliis satis eleganter scriptis in eius consultatione.

Verum hanc controuersiam inutilem esse puto, quia pro Ecclesiâ res clara videtur, siquid est in iure clarum, quod laicus falsitatem committens, vel alio modo delinquens coram iudice Ecclesiastico, vel in causis ad eius forum spectantibus, potest non solum inquiri, & puniri à suo iudice laico, sed etiam ab ipso Ecclesiastico, & à quocumque alio iudice, cuius iurdictio sic offenditur, adeo ut sit locus præuentioni, quia hoc casu falsitas, & delictum censetur mixti fori in tantum, quod si Ecclesiasticus præuenerit, valet iudici laico inhibere: ita tenent omnes per textum in *l. nullum*, vbi Bald. *Cast. Salic. C. de testib. Afflict. decis. 219. num. 3. 4.* Couar. *pract. qq. cap. 18. n. 8. vers. sed & in hac re, franch. decis. 147. m. 4. 5.* Boss. *in pract. tit. de fals. num. 107.* Rol. *conf. 12. num. 17. 23. lib. 2.* Fatinae. *quest. 8. num. 27. & quest. 67. num. 31.* Caluac. *de test. part. 3. num. 61.* pulchrè Prax. Achiep. Neapol. *cap. 10. num. 4. 5.* vbi inquit etiam, quod Curia Archiepiscopalis solet condemnare testes sic falsum dicentes, licet laicos, ad trirames, & fustigari facere per ciuitatem: hos sequitur Mart. *de iurisdictione. iudic. part. 4. cas. 128. num. 27.* latè Grass. *de effect. cler. eff. 1. num. 1153.* vbi plurimos allegat. Beller. *disq. cler. part. 1. tit. de fauor. cler. real. §. 5. num. 11. 14.* & ego in hac eadem causa torquere feci Bartholomæum Violam per tres partes vnius hore, quia indiciabatur valdè, quod falsum dixisset; sed quia sustinuit in tormentis, fuit dimissus.

Hæc enim nimis offendunt aures iudicis illius causæ, & eius iurisdictionem perturbant, vnde à non suo iudice potest puniri, quia ratione delicti efficitur subditus per dictam *l. nullum, C. de test.* & propterea clericus exemptus à iurisdictione Episcopi, vel alterius diocesis si falsum dicat coram iudice Ecclesiastico non suo, potest tamen ab eo puniri, non obstante exemptione. Couar. *d. c. 18. sub. n. 8.* Rol. *d. conf. 12. n. 52. lib. 2.* latè Grass. *d. effect. 1. n. 1164.* quod procedit etiam in Regularibus, qui falsum dicunt, vel iniuriam inferunt Episcopo, seu eius Vicario iurisdictionem

tionem exercenti, vel eius aures offendunt, aut turbant eius iurisdictionem: nam poterunt ab eodem Episcopo, vel eius Vicario puniri, licet sint exempti. Bellet. *disq. cler. d. §. 5. num. 20. 21.*

- Vnde est, quod Episcopus, & eius Vicarius possunt punire laicos, & alios exemptos, qui offendunt cursores, officiales, aut ministros suæ Curiae munus exequentes ratione offensæ iurisdictionis, quæ delicto pro-
- 7 rogatur, ad textum in *l. additos*, vbi Cast. *C. de Episcop. aud. Boer. decis. 9. num. 14.* Franch. *d. decis. 147.* pulchre Prax. Archiep. *cap. 11. per totum.* Bellet. *d. §. 5. n. 22.* & eodem modo poterunt punire etiam laicos delinquentes, vel
- 8 lacerantes excommunicationis cedulones de eorum mandato affixos, vel qui audent dicere in contemptum censuræ, *Che scommunicata*, *Che scommunicata*, vt inquit Martus Anton. Column. relatus per Franc. Pegn. in *3. part. Director. Inquisitor. comm. 24.* Prax. Archiep. *cap. 8. num. 6.* S. Bellet. *d. §. 5. num. 25.*

- Et licet multi teneant hoc etiam procedere in clerico falsum dicente coram Iudice laico, vt ab eo possit puniri
- 10 saltem in bonis, vt latè per Decian. *tract. crim. lib. 4. cap. 9. num. 82.* tamen verius est, & receptius, quod laicus Iudex non possit punire clericum falsarium, vel coram eo delinquentem, quia est incapax iurisdictionis in clericos, quia idcirco non possunt eius iurisdictionem prorogare, & ei se submittere; & propterea hoc casu Iudex laicus poterit quidem causam terminare, & dispositionem clerici irritare, non tamen clericum in persona, vel in bonis, aut alio modo punire: ita per textum in *c. si diligenti, de for. comper. Specul. de teste, §. 1. num. 46.* Salic. in *d. l. nullum, num. 4. C. de test. Couar. d. cap. 18. num. 8. vers. modo testis*, vbi de communi: latè Rol. *conf. 12. num. 34. 35. lib. 4.* Menoch. *de arbitr. iudic. quæst. 91. num. 18. in fin.* Farinac. *de test. quæst. 67. num. 54. 56.* Caluac. *eod. tract. part. 3. num. 61.* Marth. *de iurisdiction. d. cas. 128. num. 9. & seqq.* latissimè Grass. *d. ff. 1. num. 1148.* Iudex enim laicus etiam ratione incidentis, vel emergentis non potest iudicare clericum.
- 11 Decian. *tract. crimin. lib. 4. cap. 30. num. 3.* Gratian. *discept. for. 226. num. 8.*

- Si ergo aliqua est difficultas in hac quæstione, an Iudex non suus possit punire testem coram eo falsum deponentem, ea viget in eo, qui non habet merum, & mixtum Imperium, & causas criminales non potest tractare, iste enim tantum poterit ex officio, & extraordinariè
- 13 punire, vt per Angel. *de malef. verb. falsario, num. 24.* Marfil. in *l. 1. §. præterea, num. 27. ff. ad l. Cornel. de sicar.* sed in Episcopo nulla est difficultas, qui cum possit de crimine cognoscere, poterit etiam huic testi pœnam ordinariam
- 14 imponere. Boiss. in *prax. tit. de fals. n. 107.* & si DD. admittant locum esse præuentioni, tamen maius dubium constituunt in laico, an procedere possit, quàm in Ecclesiastico, de quo nil controuertunt, vt videre est apud Afflict. *d. decis. 219. num. 3.* Franch. *d. decis. 147. num. 5.*

- In hac autem materia animaduertendum est, quod ad obtinendum effectum dictæ legis *nullum, C. de testib.* non est necessarium falsitatem testis, vel alterius esse commissam in actis, vel præsentialiter coram Iudice, sufficit enim falsitas ad causam pertinens etiam extra acta commissæ.
- 15 Anch. *conf. 173. num. 8. in fin.* quod satis probatur etiam ex tenore ipsius legis, in qua datur facultas cuiumque Iudici puniendi non solum falsitatem, sed etiam fraudem, & non solum verborum improbitatem, sed etiam rei
- 16 qualitatem, (quæ certè extra acta esse possunt) possunt enim pertinere ad causam, nam fraus committitur etiam tacendo, vt inquit Bald. in *d. l. nullum, num. 4.* vbi Cast. *n. 4.* Salic. *num. 2.* Prax. Archiep. *d. cap. 10. num. 5.* & tamen taciturnitas non solet scribi in actis, vt notum est, & ille testis, qui deponit Florentiæ vigore remissorialium iudicis Perusini potest puniri Perusij, si falsum deposuerit,
- 18 licet non deliquerit præsentialiter coram Iudice Perusino, teste Bald. in *d. l. nullum, num. 9. 10.* vbi Salic. *num. 7. vers. quod facit, C. de test. Specul. de teste, §. 1. num. 45.* Ber-

taz. *conf. 72. num. 19. lib. 21.* Farin. *de test. quæst. 67. num. 33. 34.* vbi de communi. Ex quibus cognoscitur non requiri præsentiam corporalem Ecclesiastici iudicis, neque necessarium esse falsitatem talis testis fuisse in actis redactam ad finem, vt talis falsarius licet laicus possit puniri à Iudice Ecclesiastico, sed satis esse, si delinquat, vel falsum committat in pertinentibus ad causam, quia in hac materia ad cognoscendam Iudicis competentiam solum ponderanda est natura causæ, cuius fori sit: ita Anchar. *dict. conf. 173. numero 8. vers. quantum*: quæ 19 deseruiunt ad tollenda multa, quæ ex aduerso moriuntur.

Deinde animaduertendum esse puto, dispositionem dictæ legis *nullum, C. de testib.* posse extendi, & ampliari etiam ad alias personas ex identitate, vel maioriore rationis, quia licet loquatur in teste falsum deponente coram Iudice non suo, vt non possit ab eo puniri, tamen locum quoque habet contra Notarium, Procuratorem, Advocatum, vel alium tertium delinquentes in causis iudicis non sui, vt bene inquit Bart. in *d. l. nullum, num. 8.* & in *l. si quis obrepserit, ff. de fals. Marfil. in l. 1. §. præterea, numero 27. ff. ad l. Cornel. de sicar.* Bertaz. *conf. 72. num. 3. lib. 1.* Prax. Archiep. Neapol. *dict. cap. 10. num. 6.* Bellet. *dict. §. 5. num. 16.* vbi enim eadem ratio, ibi debet esse eadem iuris dispositio, quod feruiat ad tollendum multa circa extensionem non faciendam.

Hinc facile est concludere, quod sicut testis falsum deponens, ita subornans, vel corruptens, ad falsum dicendum, aut verum tacendum, aut se retractandum possit puniri à Iudice non suo, velut Ecclesiastico, hoc enim est æquale, vel maius delictum circa idem subiectum, & ex eadem materia, perturbat enim iurisdictionem iudicis Ecclesiastici, cuius iudicium subuertere tentat, instigat, vel mandat, ita post Simanc. *de Cathol. instit. capit. 64. numero 96.* Peña in *3. lib. Director. Inquisitor. comm. 122. vers. quantum*, & *vers. ad qua.* Claud. ad Bertaz. *dict. conf. 72. littera B, lib. 1.* Laz. Zecch. in *summ. part. 1. tit. de fid. cap. 11. num. 14. vers. quod si testes.* Farinac. *de hæres. quæst. 188. num. 40.* vbi damnat contrarium sentientes.

Et hæc non est dicenda extensio dictæ legis *nullum*, sed potius comprehensio, quia tam falsarius testis, quàm testes corruptens, vel subornans dicitur falsum committere, & eadem falsi pœna tenetur, ad textum in *l. 1. iuncta glossa in vers. coiret, ff. ad l. Cornel. de fals. Specul. de teste, §. 1. num. 46. in fin.* Clar. in *prax. §. falsum, num. 4. vers. subornans*, vbi Baiard. *num. 12.* Pet. Rebuff. *de test. gl. 7. num. 46.* Gram. *conf. 1. num. 13.* Thesaur. *qq. forens. 15. num. 1.* Farinac. *de testib. quæst. 67. num. 258.* Tusch. *littera F, conclus. 58. num. 2.* quod procedit, siue corruptens, aut subornans sit pars litigans, siue tertius, quia semper pœna falsi puniuntur. Salic. in *d. l. si falsos, num. 3. C. ad l. Cornel. de fals. Dec. in c. præterea, num. 5. de off. deleg.* Bertaz. *conf. 218. ante numerum 1. & num. 8. 9. lib. 1.* Farinac. *dict. quæst. 67. num. 259.*

Quod ex abundanti sit dictum, quia etiam hæc esset extensio, tamen permetteretur propter identitatem rationis. Claud. ad Bertaz. *dict. conf. 72. littera B.* Etenim subornans, & subornatus, seu corruptens, & corruptus sunt correlatiua. Grammatic. *conf. 35. num. 14.* Menoch. *de arbitr. iudic. cas. 343. num. 1.* & idè dispositum in vno habet locum in altero etiam respectu pœnæ. Grammatic. *dict. consil. 35. num. 14.* Bellet. *disq. cler. part. 1. tit. de exempt. cler. à statut. §. 4. num. 5.* idè sicut Iudex Ecclesiasticus, & non suus potest punire testem coram se falsum deponentem, licet non subditum, ita poterit punire subornantem, vel corruptentem, aut mandantem.

Et licet subornatio non habuerit effectum, eo quod testes non sunt passi se corrumpi, tamen adhuc prædicta procedunt, & falsi pœna inerat, quia quoad ipsum subornantem perfectum est delictum, cum in iure certum sit falsi

falsi pœna puniri saltem extra ordinem eum ; qui testes corrumpit, vel subornat, licet testis non assenserit subornationi, quia in hoc delicto tentans corrumpere habetur pro corruptente, & attentatio corruptionis punitur, sicut corruptio. Bald. in *Auth. nono iure, vers. quare quid, C. de pen. in iur. qui male iud.* Marfil. in l. 1. §. sed & si quis, num. 3. ff. de fals. Vrill. ad Afflict. decis. 21. num. 3. Grammar. dict. conf. 1. num. 13. Farinac. d. quest. 67. num. 258. Baiard. ad Clar. §. falsum, num. 13. Menoch. de arbit. indic. cas. 343. num. 20. pulchrè Boer. decis. 319. num. 6. Bertaz. conf. 218. num. 6. lib. 1. benè Caball. cas. 144. num. 3. 4. 5. part. 1. Causal. de test. part. 3. num. 71. falsum enim committit, quoad se, licet instrumentum non sexuerit, unde non debet impuni se habere, quia etiam si falsitas nemini nocet, tamen falsarius pœna saltem extraordinaria puniendus est. Menoch. de arb. indic. cas. 306. num. 10. 23. 30. Surd. decis. 282. num. 18. Farinac. de fals. quest. 150. num. 291. Baiard. ad Clar. §. falsum, num. 13. Barbof. de offic. Episcop. part. 3. alleg. 51. num. 30.

Et hæc procedunt etiam si iste sic tentans corrumpere absque tamen effectu non sit pars litigans, sed tertius, adhuc enim pœnam extraordinariam non potest effugere, licet nemini nocuerit. Afflict. lib. 3. conf. Regn. rubr. 40. in conf. qui falsitatem, in princ. sub num. 1. Caball. d. cas. 244. num. 6. in tantum, quod si ille, qui non est passus se corrumpi, aut subornari, vnicus sit, facit graue indicium contra tentantem, si verò duo, aut plures eum possunt conuincere, si sint omni exceptione maiores, quia nullum habent interesse, & commendandi sunt in sua resistentia, Bald. conf. 439. incipit: *An mandatarius*, lib. 3. Aret. conf. 13. col. 12. pulchrè Gram. conf. 1. num. 12. Vulpel. conf. 103. n. 1. in fin. & seqq. Farinac. quest. 45. num. 29. Giurb. conf. 64. num. 1. conf. crim. 451. num. 8. lib. 2.

Ex bis certi redduntur, posse Episcopum non solum punire testem laicum falsum deponentem in eius causis, sed etiam subornantem, & in punitione præferri iudici laico, si ipse præuenerit, immo, data etiam præuentione, adhuc Episcopus poterit eos multare pœnis Ecclesiasticis diuersis ab iis, quas laicus iudex imposuerit, ut semper euenit in his, quæ sunt mixti fori. Rol. conf. 12. num. 22. lib. 2. Afflict. decis. 219. num. 6. ubi vltèriùs dicit, quod licet iste falsus testis fuisset absolutus à iudice laico, adhuc poterit condemnari ab Ecclesiastico, si meliores habebit probationes; quod est valde notandum, de quibus non est mirandum, tum quia ratione connexitatis, & dependentiæ ille, qui non est iudex competens, iudex efficitur. Innoc. in c. cum M. Ferrar. in fin. de const. Boss. in prax. tit. de for. compet. num. 117. 121. Bellet. disq. cler. d. §. 5. num. 12. 13. sicut etiam ratione offensæ iurisdictionis, qui alias non erat iudex, tamen efficitur, d. l. nullum, ubi DD. C. de test. Franch. d. decis. 147. num. 3. pulchrè Prax. Archiep. Neap. cap. 11. Bellet. disq. cler. d. §. 5. num. 22.

Non obstat modo, quod ea, quæ diximus de subornatore, possint procedere in foro Inquisitionis, qui est delegatus ad vniuersitatem causarum, & ab aliquibus dignior dicitur ordinario, propter quod dici poterit, quod possit punire non solum testem falsum, sed etiam subornatorem. Nam respondetur idem esse in Episcopo, pro ut de vtroque loquitur Læ. Zecch. d. tit. de fid. cap. 11. vers. quod si testes, Repert. Inq. d. verb. testes, vers. nunc videndum. Verum de Episcopo non erat dubium, quia etiam solus posset procedere. Card. Zabar. in Clem. 1. vers. duro, num. 3. in fin. de heret. sed dubium versabatur in Inquisitore, qui cum sit delegatus ad causam hæresis, videbatur non posse cognoscere de causa falsitatis, ut per Dec. d. conf. 94. n. 2. lib. 2. Bertaz. d. conf. 72. num. 13. 14. lib. 1. eo, quod multi teneant iudicem delegatum etiam à Principe non posse punire testem coram eo falsum deponentem, ut videre est apud Ias. in l. 1. §. qui mandatam, num. 7. ff. de off. eius, qui mandat. est in iurisd. Dec. in c. praterea, num. 5. de off. deleg. Menoch. de arbit. indic. quest. 91. per totum, quod cessat in Episcopo, qui habet ordinariam iurisdictionem,

& ideo si potest Inquisitor, multò magis poterit Episcopus, quia ipse habet firmiorem iurisdictionem; etenim iudicis delegati potestas, & iurisdic. est debiliior, magis stricta, & minùs fauorabilis, quàm ordinaria. Arch. in cap. si quis Episcopus 1. quest. 6. Bald. in l. ut proponis, la 1. vers. sed hic dubitatur, C. quomodo, & quand. indic. Alex. in rubr. ff. de off. eius, col. 1. Gratian. disc. for. 960. num. 38. 41. lib. 5.

Et sanè in Episcopo, & iudice ordinario, qui habet imperium, & punitionem criminalitatis non erat dubium, quin posset punire testem coram eo falsum deponentem, licet laicum, tam pœnâ ordinariâ, quàm extraordinariâ, ut bene Angel. tract. de malefic. verb. falsario, num. 24. Marfil. in l. 1. §. praterea, num. 27. ff. ad l. Cornel. de sicar. Boss. in prax. tit. de fals. num. 107. vers. si esset ordinarius, Bertaz. d. conf. 72. num. 13. ibi: nisi sit ordinarius, lib. 1. Zabarell. in d. Clem. 1. vers. duro, n. 3. in fin. Verum si quoad forum Inquisitoris differentia illa inter testem falsarium, vel subornantem vanissima reputata est, quia vtrumque puniri valet, quantò magis idem erit censendum in Episcopo.

Si enim considerentur Decian. & Bertaz. ex aduerso allegati, dum excludunt Inquisitorem ab hac potestate, utique se fundant in eo, quod sit delegatus tantum ad causam hæresis, ad quam habeat limitatam iurisdictionem. Sed inanis est hæc ratio ex multis, & præcipue quia etiam delegatus Principis ad causam, vel causas criminales alicuius expressi generis, potest cognoscere de causa falsitatis coram eo incidente, & punire falsarium pœnâ saltem arbitrariâ: latè Ias. in d. l. 1. §. qui mandatam, num. 7. ff. de off. eius. Henric. Boic. in cap. 1. num. 3. vers. sed per viam, de crimin. fals. Dec. in c. praterea, num. 5. de off. deleg. Curt. lun. in d. §. qui mandatam, numer. 14. Moncad. ad Crot. de testib. part. 9. num. 38. Boss. in prax. tit. de fals. num. 103. 107. Vrill. ad Afflict. decision. 230. num. 3. Farinac. de test. quest. 76. num. 48. 49. & quest. 188. num. 40. Grass. de off. cleric. d. eff. 1. num. 160. & in specie de Inquisitore, ut possit punire falsarium, & subornatorem in eius causis tenent Simanc. dict. cap. 64. num. 96. Repert. Inquis. d. verb. testes, vers. nunc videndum, Peñ. d. com. 122. vers. atque hoc, & vers. idem dicas, Claud. ad Bertaz. d. conf. 72. littera B, Zecch. d. cap. 11. num. 14. Farin. d. quest. 188. num. 40. Ergo multò magis idem censendum est de Episcopo, ut omnia supradicta fortius possit, cum habeat iurisdictionem firmiorem.

Non obstat igitur laicos esse regulariter exemptos à iurisdictione iudicis Ecclesiastici in prophanis; namque id iam sublatum est, cum ratione delicti efficiantur in hoc casu propter falsitatem subiecti vigore d. l. nullum, C. de testib. quæ in verbis dat iurisdictionem iudici non suo, & frustra occuparet membranas, si aliter de proprio iudice intelligeretur, ut inquit Ias. in d. l. 1. §. qui mandatam, num. 7. ad fin. vers. tamen in hoc, Conar. d. cap. 18. num. 8. vers. is autem iudex. Farinac. d. quest. 67. num. 26. Franch. d. decis. 147. num. 5. ad rem Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 30. num. 7. vers. nota.

Secundò non obstat, quod etiam si iudex Ecclesiasticus esset competens contra falsum testem laicum, non tamen sic competens contra subornantem, ex Farin. de test. quest. 67. num. 42. 43. Nam responderetur hoc fundamentum iam latè fuisse sublatum ratione, & autoritate, quia idem est delictum, & in eo militat eadem ratio, & nunc addi potest Farinacium loqui de iudice causarum civilium, qui cum non possit formare processum super criminalitate, non erit mirum, si non possit cognoscere de hac subornatione, de qua inquirendo necesse est processum fabricare, quod non facit ad propositum de Episcopo: sic potest responderi ex Ang. d. verb. falsario, num. 24. Marfil. d. §. praterea, num. 27. Boll. d. tit. de fals. num. 107. & aliis superius adductis.

Tertiò non obstat, quod Episcopus, vel alius iudex incompetens possit punire testem coram eo falsum deponentem solum, quando falsitas ex iisdem actis constat, secus

44 secus verò esse, si oporteat nouum processum inchoare, vt hic, ex Bertaz. *d. conf. 72. num. 13. 14.* Eymet. *in Direct. Inquis. part. 3. quæst. 73. num. 4.* Farinac. *d. quæst. 188. num. 41. in fin.* Marth. *de iurisdiction. cas. 128. num. 27. 29. part. 4.* Nam hoc iam sublatum est, sed adhuc respondeo procedere solum in eo iudice, qui non habet imperium, & cognitionem causarum criminalium; cum enim iste non possit nouum processum formare, oportet de falsitate sibi constare notoriè ex suo processu, si vult hunc testem punire, quia non potest procedere per viam accusationis: ita Ang. Marfil. & Boll. in dictis locis.

Deinde respondeo illud procedere, quando Iudex vult procedere ex officio sine nouo processu, durante eadem instantia ad pœnam extraordinariam, tunc enim falsitas debet esse notoria ex iisdem actis; verum si vult procedere per inquisitionem, vel accusationem, eo quod sit Iudex cum imperio, potest nouum processum formare in eadem, vel alia instantia, & procedere etiam ad pœnam ordinariam, licet alioquin non sit suus: ita distinguit Bald. *in d. l. sub num. 1. C. de calumn. Abb. in cap. 1. num. 5. vbi Henric. Boic. num. 2. de crimin. fals. sequitur Boll. d. rit. de fals. num. 105.* vbi inquit verba Abbatis videnda esse cum diligentia, Salic. *in d. l. nullum, num. 2. vers. vel dic, C. de testib. Zabarell. in d. clem. 1. vers. duro, sub num. 3. & ibi Imol. num. 6. de heret. Eymet. in Direct. Inquis. part. 3. quæst. 73. num. 4.* Claud. *ad Bertaz. d. conf. 72. littera D.* vbi hanc distinctionem veram appellat, quod verum esse credo, quia si Episcopus potest imponere etiam pœnam ordinariam, Boll. *d. rit. de fals. num. 107.* vtique necesse est, vt possit procedere etiam per inquisitionem, & accusationem, quæ non supponunt rem notoriam, cum requiratur processus fabricandus.

Animaduertendum est autem, quod Eymet. *d. loco,* & Claud. *ad Bertaz. d. conf. 72. littera B.* Farinac. *d. quæst. 188. num. 41. in fin.* ex aduerso allegati, non bene intelliguntur, non enim dicunt Inquisitorem procedere non posse contra testem falsum per Inquisitionem, sed solum non posse illum punire sine Episcopo, & è contra, & ratio est, quia in causis S. Officij Inquisitor sine Episcopo, & Episcopus sine Inquisitore non possunt reum torquere, vel ordinariâ pœnâ mulctare. Ita Eymet. *d. quæst. 73. num. 4.* vbi Pen. *comm. 122. vers. id tamen.* Farinac. *d. quæst. 188. num. 41.* Zabarell. *d. vers. duro, num. 3.* Læ. Zeech. *d. cap. 11. vers. quod si testes.* Quod non procedit, si velint testem falsum punire ex officio pœna leui extraordinaria, quia id possunt facere ex eodem processu, altero non requisito: vnde si admittunt DD. posse Inquisitorem ex nouo processu, licet per se non valeat, punire, quantum magis idem erit dicendum in Episcopo, & in causis non spectantibus ad S. Officium, in quibus non tenetur requirere Inquisitorem, neque in procedendo, neque in condemnando; & idè doctrinæ ex aduerso allegatæ magis firman hanc nostram sententiam.

Neque nocet Marth. *d. cas. 128. num. 27. 28.* non enim dicit Episcopum procedere non posse contra falsum testem, nisi quando notoriè constat de falsitate, sed bene dicit, quod tunc clarè, & multò magis procedere valet, quæ verba implicant etiam casum falsitatis non notoriæ. *Auth. multò magis, C. de sacrosanct. Eccles.* Et licet idem Marth. *d. cas. 128. num. 29.* magis stringere videatur, si tamen bene consideretur, facit potius pro nobis, nec quidquam allegat contra nos, tantum subobscurè loquitur, & non multum considerat: propterea animaduertere oportet eum superius dixisse iudicem Ecclesiasticum posse inhibere laico in causis mixtæ iurisdictionis, si ipse præuenisset, videtur postea querere, an id liceat, si faciendus sit nouus processus contra falsum testem, & videtur concludere, quod non, quia reus laicus est de iurisdictione sæcularium, & ubicumque delinquat, ab eis puniendus est, in quo non excludit iudicem Ecclesiasticum, ne possit nouum processum formare, sed ne possit iudici laico præuenienti inhibere, & hoc verum esse dignos-

citur tum ex ratione, tum ex doctrinis ab eo allegatis; inquit enim: *Et quod hac falsitas sit mixta iurisdictionis, scripsi supra, & probat Afflict. & Franch.* Proptereaque inibi iudicatum est præuentione decidi hunc casum. Ratio igitur mixti fori, & præuentionis palam facit Martham non sentire, quod iudex Ecclesiasticus excludatur à confectione noui processus, & allegata per Afflict. & Franch. hoc idem probant: ergo non potest Martha aliter intelligi, alioquin malè sentiret, & sanè ratio est anima legis, & declarat mentem loquentis, *l. cum ratio, de bon. damn. c. consuetudo, dist. 1.* & dictum Doctoris debet intelligi secundum doctrinas, quas allegat. Bartol. *in l. non solum, §. si liberationis, ff. de liberat. leg.* Gratian. *discept. for. 706. num. 55. lib. 4.* idè concludendum est Martham nobiscum sentire.

Quartò non obstat, quod *d. l. nullum, C. de testib.* sit pœnalis, idèque non extendenda, & cum loquatur de teste, non posse ampliari ad subornantem; nam satis responsum est, posse extendi ex identitate rationis, & multò magis habere locum in subornante, & mandante. Claud. *ad Bertaz. d. conf. 72. littera B.* Vnde in correlatiuis, qualis est subornans, & subornatus, fieri potest extensio ex rationis identitate. Farinac. *in fragm. criminal. littera E, num. 246.* & quamvis huiusmodi delictum non remaneret impunitum, si à solo iudice laico puniretur, hoc tamen non facit, quin sit locus præuentioni, ex Afflict. *d. decis. 219. num. 3. 4.* Franch. *d. decis. 147. num. 4. 5.*

Quintò non obstat subornationem non habuisse effectum, eo quod testes non sunt passi se corrumpi, quia iam vidimus id nihil officere, quia in subornante perfecta est falsitas, & delictum, licet non habuerit effectum. Baiard. *ad Clar. d. §. falsum, num. 13.* Caball. *d. cas. 144. num. 5. 6.*

Sextò non obstant rationes diuersitatis allegatæ in Inquisitore, & in Episcopo, quæ non sunt considerabiles; si enim talia potest Inquisitor, quia est delegatus, & fungitur auctoritate iudicis Ordinarij, *c. ne aliqui, de heretic. in sexto,* quantum magis idem licebit Episcopo, qui habet iurisdictionem firmiorem, nec vllò modo limitatam ad causam hæresis, & quod est in subrogato, est etiam in eo, in cuius locum subrogatur, quia illorum eadem est natura, §. fuerat, *Instit. de action. Crauet. conf. 425. num. 110.* Riminald. *Iun. conf. 18. num. 88.* Hæc nimis patent.

Septimò si Dominus ex aduerso consulens admittit Inquisitorem posse procedere contra subornantem, eo quod eius processus valet tam in causa principali, quam in incidentibus, & dependentibus ab ea, quero ego quomodo id negare possit in Episcopo, vtique hoc non est speciale in Inquisitore, sed commune cuicumque iudici, quoniam etiam ille Iudex, qui non habet potestatem principaliter, illam consequitur ex incidenti in causa, ad textum in *l. quoties, Cod. de iudic. cap. causa, de restitut. in integr. Bart. in l. interdum, §. qui furem, ff. de furt. & in l. solemus, ff. de iudic. Dec. in c. preterea, numer. 5. vers. secundò pro ista, de offic. deleg. Surd. conf. 280. num. 12. lib. 2.* Gratian. *disc. for. 226. numer. 9. lib. 2.*

Concludo igitur posse Episcopum punire subornatorem testium examinatorum, vel examinandorum in eius Curia, effectum etiam non secuto, certum est enim huc falsum comittere, quia falsarius dicitur, vt vidimus; at falsum non perpetravit in causis laici fori, quia nullum de hoc iudicium in ea pender: ergo falsitas reducenda est ad forum iudicis Ecclesiastici, cuius iurdictio offensa est, dum quis eius iudicium perturbare conatur testes subornando: cætera ex aduerso allegata nihil officiunt, idè censo iustū fore, vt dictus Excellentissimus Prætor quiescat, & ampliùs non impediatur forum Ecclesiæ, alioquin incurreret magnam excommunicationem reseruatam in Bulla Cœnæ Domini, *can. 16. contra impediētes Prælato Ecclesie*

elesticos, ne sua iurisdictione utantur, latam, & fulminatam. Vnde ita iuris esse censeo, prout ita factum est; reus enim fuit processatus. Sed quia res adhuc controvertebatur, fuit consultata S. C. Eminentissimorum Cardinalium negotiis iurisdictionalibus prapositionum, quae respondit in haec verba.

Die 18. Martij 1631. Sacra Congregatio Eminentissimorum Patrum controuersis iurisdictionalibus prapositionum respondit, dictum Episcopum procedere posse contra laicum, qui subornare attentauit testes in causa pendente coram iudice Ecclesiastico.

BERLING. Cardinalis Gypsius.

FRANCISCUS PAVLTVS, S. C. Secretarius. Et huius declarationis originale asseruatur in Archivio Curiae Episcopalis Regij, ubi ego illud reposui inter alias litteras Sacrarum Congregationum.

CAPVT XLIX.

EPI TOME.

Executio sententiarum conformium quando possit retardari, vel non, & quomodo intelligantur statuta de hac materia loquentia.

SVMMARIVM.

- 1 Sententia dicuntur conformes, quae in substantia concordant.
- 2 Conformitas sententiarum consideratur ab effectu, non a verbis.
- 3 Sententia sunt conformes, licet intermedia sit difformis.
- 4 Sententia conformes executioni mandantur in partibus conformibus.
- 5 Sententia duae conformes sunt loco trium, stante statuto, quod secundo non appelletur.
- 6 Conformes sententia inducunt praesumptionem recte fuisse iudicatum.
- 7 Executio conformium sententiarum non retardatur.
- 8 Nullitas statim probanda non retardat executionem conformium sententiarum.
- 9 Nullitas notoria potest semper opponi.
- 10 Statutum reiiciens nullitatem de notoria non intelligitur.
- 11 Statutum Ferrariae de executione sententiarum, quomodo intelligitur.
- 12 Statutum reiiciens nullitatem notoriam validum est.
- 13 Nullitas notoria non tollitur a Statuto, nisi expresse de ea fiat mentio.
- 14 Statuti casus ubi est, nihil ulterius querendum.
- 15 Statuta Ferrariae nulla, vel non esse in usu dici non potest.
- 16 Statutum an potuerit non queritur, sed an voluerit.
- 17 Notoria nullitas antollatur a statutis Florentiae, & Mediolani.
- 18 Statutum Ferrariae prohibet dicere de nullitate sententiarum conformium.
- 19 Contrariari quodnam dicatur.
- 20 Negativa vniuersalis quid importet.
- 21 Distio, omnino, quomodo exponatur.
- 22 In claris non est locus coniecturis.
- 23 Executio temporalis quenam dicatur.
- 24 Rubrum an declaret nigrum.
- 25 Argumentum a rubro ad nigrum an valeat.
- 26 Sententia quot modis dicatur transire in iudicatum.
- 27 Statutum Ferrariae lib. 2. rubr. 72. quomodo intelligatur.
- 28 Sententia confirmans, non confirmata executioni mandatur.
- 29 Sententia, quae fecit iudicatum, executioni mandatur.

- 30 Sententia una in iudicatum transacta facilius oppugnetur, quam duae, vel tres conformes.
- 31 Exceptio, de qua fuit cognitum, non admittitur in executione.
- 32 Exceptio alia reiecta non admittitur in executione.
- 33 Exceptio tendens ad eundem finem cum reiecta non admittitur.
- 34 Statutum Carpi lib. 2. rubr. quo ordine, quomodo intelligatur.
- 35 Statuta sunt inuicem concordanda.
- 36 Exceptio nullitatis notoria quando retardet executionem conformium.
- 37 Nullitas notoria quae sit.
- 38 Nullitas notoria, & manifesta differunt.
- 39 Iniuncta exceptio quando retardet, vel non.
- 40 Executio conformium sententiarum retardatur tribus exceptionibus.
- 41 Iurisdictionis defectus impedit executionem conformium.
- 42 Mandati defectus impedit executionem conformium.
- 43 Citationis defectus impedit executionem rei iudicatae.
- 44 Recusatio iudicis non admissa non ligat eius manus.
- 45 Recusari non potest Iudex concorditer electus, nisi ex noua causa.
- 46 Recusationi iudicis renunciatur litigando postea coram eodem.
- 47 Iurisdiclio si sit tantum suspensa, non facit retardare executionem.
- 48 Recusatio iudicis an tollat, vel suspendat eius iurisdictionem.
- 49 Recusatus iudex an nulliter procedat.
- 50 Mandatum non habentem Iudex ex officio repellit.
- 51 Mandatum tacitum sufficit ad sustinendas sententias.
- 52 Mandatum praesumitur ex scientia, & patientia.
- 53 Mandatum quomodo probetur ex assertionem partis iudicis, vel notarij.
- 54 Mandatum praesumitur, si pars alicui consignet scripturas.
- 55 Procurator solus potest citari ad sententiam.
- 56 Citatio quando non sit necessaria ad sententiam.
- 57 Citationis defectus non totalis executionem non impedit.
- 58 Sententia verba an debeant concipi in Procuratorem.
- 59 Falsa causa quando vitiet sententiam.
- 60 Sententia quomodo vitietur a causa, vel errore.
- 61 Melioramenta tribuunt ius insistenti.
- 62 Clausula, Saluo iure, quid importet.
- 63 Meliorationum exceptio quando opponatur.
- 64 Facti euentia quid probet.
- 65 Simulatio in contractu non est locus retractui vigore iuris congrui.
- 66 Retractus habet locum in contractu simulato.
- 67 Fraudibus obuiandum est.
- 68 Ius congrui quomodo habeat locum in contractu simulato.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Circa petitam a D. Troilo Aldrouando duarum sententiarum conformium executionem, breuibus me expedire deliberaueram. Verum fasciculus allegationum ex aduerso doctissime quidem, sed longo apparatu, & valde prolixè congestus effecit, ut a proposito resilirem, quia multa opponuntur, quibus sigillatim respondere intendo, ut liqueat, quam a vero aliena sint ex aduerso exarata, & quia haec omnia vnico flatu dici non possunt, mihi parcendum est, si ea alius repetam.

Ut igitur aliquo ordine seruato procedamus, praepono, quod sententiae dicuntur conformes, quae conueniunt in substantia & in eo, quod principaliter agitur, licet in quibusdam circumstantiis discordent, quia conformitas sententiarum magis consideratur ab effectu, quam ex verbis, ad textum in l. si filiusfam. § 1. ff. quod cum eo, qui sententiam

sentiam, C. de pœn. cap. nihil obstat; de verb. signif. Bald. in l. 3. C. de inst. & subst. Dec. conf. 385. num. 2. vers. his tamen, Corn. conf. 14. num. 2. lib. 4. Crauet. conf. 183. num. 3. Soc. Jun. conf. 74. num. 2. lib. 2. Surt. conf. 102. num. 9. Gabriel. conf. 56. num. 6. Peregr. conf. 73. num. 6. 9. lib. 1. Thesaur. decis. 228. sub num. 1. & num. 2. Ruginell. de appellat. §. 12. gl. 1. num. 8. Scacc. cod. tract. quæst. 17. lim. 1. num. 21. quod procedit, etiamsi sententiæ sint interpolatæ, & non continuatæ, velut si intermedia sit difformis. Dec. d. conf. 385. num. 2. vers. & ulterius, Peregr. d. conf. 73. numer. 6. Scacc. d. lim. 1. num. 20. & propterea sententiæ in partibus conformibus sunt executioni mandandæ. Gabriel. d. conf. 56. num. 7. & seqq. Surt. conf. 102. numer. 11. Crauet. d. conf. 183. num. 2. 3. Peregr. d. conf. 73. num. 6. Ruginell. d. §. 12. gl. 1. n. 17. Scacc. d. num. 20. 21. Ant. Gabr. de execut. rei iud. concl. 1. num. 5. Laderch. conf. 83. n. 8. Gratian. discept. 879. num. 27. 28. lib. 6.

Deinde præmitto, quod ubi ex statuto non licet secundò appellare, ut hic, duæ sententiæ conformes subrogantur loco trium, adeo ut in illis locus sit Clementinæ ut calumniis, de re iud. & quidquid de iure communi dicitur de tribus conformibus, procedit etiam in his duabus, nisi fortè in aliqua facti specie statutum expressè plus, vel minus disponderet. Bald. in l. fin. num. 6. C. de sent. & interloc. om. iud. Dec. conf. 383. col. 1. pulchrè Paris. conf. 109. num. 15. 16. 17. lib. 4. Gabriel. conf. 49. num. 3. Crauet. d. conf. 183. num. 2. 3. Scacc. de appellat. quæst. 17. lim. 1. num. 67. tunc enim quando duæ sententiæ concordant, præsumitur à Statuto rectè iudicatum fuisse, & est præsumptio iuris, & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium. Ang. in l. fin. in princ. ff. quod met. caus. Dec. d. conf. 385. num. 2. vers. his tamen. Rugin. de appell. §. 12. gl. 2. cap. 1. num. 1. Carpan. ad stat. Mediol. cap. 136. num. 12. p. 1. & propterea executio earum nec agendo, nec excipiendo retardari potest sub quocumque prætextu dictæ Clementinæ ut calumniis, de re iud. ubi Abb. Imol. & DD. Alex. conf. 225. num. 16. lib. 6. Corn. conf. 208. num. 2. 3. lib. 3. Rip. in l. 4. §. condemnatum, num. 15. de re iud. Coutar. præst. quæstio. cap. 25. num. 1. 2. Soc. conf. 78. num. 4. lib. 3. Gabriel. de execut. rei iud. concl. 1. n. 1. Scacc. de appell. quæst. 19. rem. 1. concl. 5. num. 3. ubi de communi, & practicata opinione testatur quod procedit, etiamsi opponeretur nullitas, vel iniustitia cum probatione statim, & incontinenti assumenda. Rip. in d. l. 4. §. condemnatum, n. 15. Alex. conf. 77. num. 12. lib. 2. Lancell. de attent. null. pend. cap. 17. num. 113. Gratian. discept. 879. n. 28. lib. 5.

Neque dicatur, quod his non obstantibus possit contra conformes semper excipi de nullitate notoria, & euidenti, quæ ex actis appareat, adeo ut nulla tergiversatione celari possit, hoc enim regulariter verum est, teste Bart. in d. l. 4. §. condemnatum, & ibi Alex. Ias. Rip. & DD. de re iud. Abb. Card. & DD. in d. Clem. ut calumniis, eod. Alex. conf. 77. col. pen. lib. 2. Corn. conf. 204. colum. pen. in fin. lib. 2. Grat. conf. 72. col. 2. lib. 2. Ruin. conf. 74. col. 1. lib. 4. Natt. conf. 172. num. 4. Rim. lun. conf. 48. num. 59. Menoch. conf. 509. num. 13. Gabriel. d. concl. 1. num. 8. vers. contrarium, Lancell. de attent. part. 2. cap. 17. num. 93. Ruginell. de appell. §. 12. gl. 2. cap. 1. num. 2. A sin. in prax. §. 31. cap. 25. Scacc. d. quæst. 19. rem. 1. concl. 5. n. 23. Carp. ad stat. Med. cap. 116. num. 197. Rol. conf. 29. num. 43. lib. 1. Gratian. discept. 879. num. 29. lib. 5.

Nam multifariam, multisque modis respondeo, & primò omnes præfatos Doctores hanc suam propositionem fundare in præsumptione illa, quod reiecta nullitate per statutum, de notoria non videatur intellectum. Franch. in cap. dilecto num. 153. de appellat. A sin. d. §. 31. cap. 25. Carpan. d. cap. 116. num. 197. vers. non censetur. Quæ præsumptio cessat in casu nostro, ubi versamur in claris, quia Statutum Ferrariæ lib. 2. rubr. 66. quod hic seruatur, mandat expressè sententias, quatenus conformes sint, indilare executioni mandari cuiuscumque nullitatis etiam notoriæ exceptione non attentata, quod debet attendi, &

validum est. Barbof. conf. 44. col. 4. lib. 3. Abb. Felin. & DD. in cap. ex parte, el. 2. ubi Dec. de off. deleg. Crauet. conf. 201. num. 38. A sin. in prax. d. §. 32. cap. 20. numer. 21. 42. Carpan. d. cap. 116. num. 195. ad hoc enim ut exceptio notoriæ nullitatis, vel iniustitiæ tollatur, necesse est, quod hoc in specie dicatur in statuto. Bart. in l. 1. §. & parui, num. 8. ff. quod vi, Carp. d. cap. 116. num. 174. Scacc. de appell. quæst. 16. lim. 1. n. 50. nam ubi est casus statuti, nil ulterius est querendum, l. ancilla, C. de furt. Corn. conf. 318. n. 1. lib. 1. Bero. conf. 7. num. 1. lib. 3. Soc. Jun. conf. 12. n. 2. lib. 1. Ceph. conf. 138. num. 20. & in proposito verba ipsa, quibus statuta sunt concepta, esse attendenda dixit Ruginell. d. §. 12. gl. 1. num. 2. vers. quidquid, & maximè hic non est recedendum à verbis statuti, quia Statutum Ferrariæ non potest dici nullum, vel non esse in obseruantia. Statutum Ferr. lib. 1. rubr. 2. quod honestum videtur, quia non est querendum an statutum potuerit, sed an voluerit. A sin. d. §. 31. cap. 21. num. 2. in fin.

Vnde Doctores in contrarium allegati nunquam loquuntur in casu statuti expressè excludentis notoriam nullitatem, ut videre est penes A sin. d. §. 31. qui refert verba statuti Florentiæ, & Carpan. d. cap. 116. & 136. ac Ruginell. d. §. 12. qui refert verba statuti Mediolani, quæ licet præganter loquantur, non tamen expressè excludunt exceptionem nullitatis notoriæ, ut necesse est ad finem, ne ei locus esse possit. A sin. d. §. 31. cap. 21. numer. 2. in fin. vnde subsistere non potest expositio aduersæ partis, ut statutum loquatur tantum in casu, quando dicitur de nullitate per viam principalis petitionis, non exceptionis, quia iste intellectus pugnat omnino cum verbis statuti, & mente statuentium, quia in eo specificè prohibetur tam per viam principalis petitionis, quam exceptionis contrariari sententiis conformibus.

Et sanè nouerunt conditores statuti Ferrariæ utrumque casum exceptionis, & principalis petitionis distinguere, perlegatur enim illud statutum, & apparebit, quod quando illud loquitur de via principalis petitionis, propriis utitur terminis; & optimè se declarat, dum dicit: Quatenus conformes sint, amplius pronocare, nec appellare à dicta sententia, nec eam nullam dicere etiam ex capite cuiuscumque notoriæ nullitatis, vel iniquitatis principaliter intentata. Huc vsque statuentes de primo capite. Verum quia voluerunt etiam excludere viam excipiendi, subiunxerunt. Nec eidem aliquantulum contrariari. Quæ verba tollunt etiam exceptionem, quia excipiendo contrariatur sententiæ. Rol. conf. 5. num. 49. libr. 1. & tale verbum innectum negatiuæ est vniuersalis negatiua, quæ excludit omnes contrariandi modos etiam excipiendo. Menoch. conf. 502. numer. 27. & maximè quia statutum subiungit: Nec quicquam omnino contra eam opponere. Hæc enim verba præganter comprehendunt excludendo omnem exceptionem, quæ aliàs posset includi. Barbof. conf. 51. n. 15. lib. 1. Anch. Inn. quæst. 39. num. 10. 11. lib. 1. Carpan. ad stat. Mediol. cap. 116. num. 193. part. 1. & præcipuè iuncta dictione, omnino, quæ est præcisa, & exponitur totaliter, & indistinctè. Rol. conf. 84. n. 23. 24. lib. 1. vnde comprehendit omnes casus. Crauet. conf. 201. num. 44.

Verum quid caligamus in Sole? Ecce quamuis prædicta abundè sufficerent ad tollendum modum excipiendi, tamen ad remouendum omnem scrupulum statuentes prædicti voluere specificè præcludere iter ad viam excipiendi, dum dixerunt: Sed ad eius executionem indilare procedatur, cuiuscumque nullitatis etiam notoria exceptione non attentata. Quid igitur frustra tempus terimus querendo, an hic statuentes intellexerint de modo etiam excipiendi, si in verbis id exprimunt? In claris igitur non aperiatur locus coniecturis, ille, aut ille, §. cum in verbis, ff. de leg. 3. l. continuus, §. cum ita, de verb. oblig. Rol. conf. 41. num. 8. lib. 1.

Minus itaque attendenda est altera responsio ad hoc statutum

statutum denuo allata, vt scilicet intelligi debeat de executione, quæ affert præiudicium temporale, velut si post factam executionem liceret iterum per modum agendi nullitatem sententiarum intentare. Nam hæc interpretatio ex multis conuincitur esse falsa. Primò enim animaduertendum est, quòd executio tunc dicitur esse temporalis præiudicij, quando statutum non vult executionem impediri, sed post eam non excludit posse dici de nullitate principaliter agendo. Franch. in c. dilecto, num. 152. vers. considera, de appellat. Rip. in l. 4. §. condemnatum, num. 21. de re iud. cuius contrarium hic sanxerunt statuentes, dum in principio prohibuerunt etiam principaliter nullitatem intentare, vt in verbis apparet, & tamen necesse fuisse ius agendi reservare, vt post executionem liceret experiri. Et hoc conforme est iuri, nec discrepat ab his, quæ aduersarij in medium adduxerunt, dicentes ex hoc statuto prohiberi nullitatem per viam principalis petitionis, quo stante, accommodari non potest expositio de executione temporalis præiudicij. Sed esto statutum verè loqui (quod alienum est à veritate) de executione temporalis præiudicij, hoc nobis sufficit, detur nobis hæc temporalis executio, & contenti sumus.

Hinc igitur dubitandum non est, quin versetur in puris terminis dicti Statuti Ferrariæ lib. 2. rubr. 66. tam ex mente, quàm ex verbis, à quibus non esse recedendum, non est qui dubitet, quoniam nullum facit negotium quòd rubrica statuti inscribatur: *An à sententia lata in causa appellationis nullitatis dictationis, liceat appellare*: quasi nigrum ab ea declaratur loqui de nullitate per viam agendi, hoc enim argumentum puerile est; siquidem hoc loci nigrum est generalius rubro, & propterea non valet argumentum desumptum à rubro ad nigrum, quia se habent tanquam excelsa, & excedentia, & idè tota vis consistit in nigro, textus est iuncta gl. in verb. illicitas, in Auth. de incest. nup. in princ. Imol. in rub. de verb. oblig. Dom. in rub. de sum. Trin. in princ. lib. 6. Dec. in l. bene est, num. 7. & ibi DD. ff. si cert. pet. pulchrè Alex. conf. 225. n. 21. lib. 6.

His sic firmatis superest, vt satisfaciam aduersariis ostendendo non esse locum sequenti Statuto Ferrariæ, lib. 2. rubr. 72. eo modo, quo ipsi dicunt, non enim negamus illud tradere formam in exequendo seruandam, & loqui etiam de conformibus, sed negamus aliquid statui diuersum à præcedenti, & vbi id expressè facit, dicimus eò loci non loqui de conformibus, & propterea animaduertendum est, quòd duobus modis sententia dicitur transire in iudicatum, primò si permittatur labi tempus datum ad appellandum, & non appelletur, secundò si nullo modo appellari liceat. Dec. & DD. in l. res iudicata, de reg. iur. Gabr. conf. 49. num. 1. Menoch. conf. 345. n. 46. Ruginell. d. loco, §. 2. cap. 2. n. 213. cum sexcentis aliis.

Modò videamus, an Statutum prædictum sub rubr. 72. permittat contra conformes venire per viam exceptionis nullitatis notoriæ, & cedo; nam licèt sub versic. & si tunc, non venerit dictum Statutum contra executionem sententiæ, & videatur permittere oppositionem nullitatis notoriæ, tamen eò loci non loquitur de executione diuersum conformium, sed vnica tantum sententiæ in iudicatum transactæ, quod ex multis facilè ostendo; nam animaduertendum est, quòd illud Statutum loquitur de conformibus à principio vsque ad versiculum *sententia verò lata*; vbi tradit coram quo iudice executio peti debeat, & qualiter in partibus conformibus committenda sit, & ne verbum quidem de exceptione aliqua, quæ possit opponi; nec mirum, quia esset repetere, quod supra disposuerat: sed postea dictum Statutum incipiendo à dicto versiculo *sententia verò lata*, tradit modum, quo vnica sententia in iudicatum transacta debeat executioni mandari, quod satis ostenditur ex illis verbis, in instantia causa principalis: nam si loquitur de sententia lata in prima instantia, non potest esse casus conformium, quia ex eodem statuto non sententia confirmata, sed confirmans est illa, quæ debet executioni mandari, prout etiam est de iure. Gratian. discip. 40. n. 43. lib. 1. Cyriac. contr. 285. num. 27. lib. 2. & alius non potest esse dicti Statuti intellectus, quod verum esse ex aliis sequentibus verbis conuincitur, dum dicit, *In qua appellatio, & nullitatis dictio proposita non sit*. Ex his enim colligitur apertè vnica esse sententiam, quòd etiam obseruari potest in aliis dicti Statuti verbis.

His stantibus mirum videri non debet, quòd aduersus vnica sententiam, quæ fecerit iudicatum, multa opponi possint, quibus non sit locus contra conformes; licèt enim talis sententia mereatur executionem, cap. quoad consultationem, de re iud. Giouagn. consil. 79. n. 71. lib. 1. tamen facilius opponi potest de nullitate aduersus rem iudicatam vnus sententiæ, quam trium, vel duarum conformium, earumque executio difficilius retardatur, quàm vnus tantum. Asin. in prax. §. 31. cap. 32. num. 5. vers. hac de re. Scacc. de appell. q. 17. lim. 1. num. 72. & q. 19. rem. 1. concl. 4. n. 71. 72.

Sed estò locum esse dispositis per Statutum Ferrariæ rubr. 62. versic. *sententia verò*, adhuc sumus in tuto, quia permittit quidem aduersus rem iudicatam opponi exceptionem nullitatis notoriæ, sed hoc limitat; nisi de ea fuerit tacite, vel expressè cognitum, alioquin non admittitur contradictio, quod sanè æquum est, ne lites fiant immortales, & sopita negotia suscitentur, quod est iuri conforme, quo cauetur in executione sententiæ, aut arresti non posse exceptionem admitti, quando de ea fuit in primo iudicio plenè cognitum, & disceptatum, ad textum in l. si autem, §. fin. vbi Bald. Alber. & DD. ff. de neg. gest. l. 2. §. si dubitetur, vbi Bologn. de indic. Et similiter idem dicendum est, si talis exceptio fuisset per iudicem reiecta; leg. quod in diem, §. si rationem, vbi Castrenf. de compensat. dict. leg. si autem, §. fin. & capitulum Ecclesia Sutrina, in fin. vbi Innocent. & DD. de caus. propr. quod maximè procedit, si talis exceptio tendat ad eundem finem, l. duobus, vbi Bologn. de except. rei iudic. pulchrè Boër. decis. 43. num. primo, vers. & hoc quando, & num. secundo, vers. vel etiam, & numer. 3. 8. & propterea non sunt refrendanda in dubium ea, de quibus disceptatum fuit in aliis instantiis, exceptiones enim ex aduerso oppositæ sunt veteres, & nihil de nouo opponitur; idè aduersarij non debent audiri, vt litium sit finis.

Non est igitur necesse respondere ad alterum motum suscitatum ex Statuto Carpi, lib. 2. rubr. *Quo ordine*; quod in executione sententiæ admittit multas exceptiones, quia non loquitur de conformibus, sed de vnica tantum sententia, quæ fecerit iudicatum, & propterea recurrendum est ad Statuta Ferrariæ, quia casus conformium est omisus à Statuto Carpi; nam Statuta sunt concordanda, vt vtrumque in suo casu seruetur. Bologn. de tut. & curat. num. 89. versic. ad hoc. Debent igitur istæ sententiæ conformes omnino executioni mandari non attenta exceptione etiam notoriæ iniquitatis, vel nullitatis.

Verum vbi est hæc notoria iniquitas, vel nullitas, certè circumscriptis etiam Statutis ad hoc, vt exceptio nullitatis notoriæ executionem conformium impediatur, multa requiruntur: primò enim oportet, vt ex iisdem actis appareat, & secundum eadem acta ita liqueat, vt non possit in dubium refrendari, non patiatur offuscationem, non requirat prolixam cognitionem, & adèd sit certa, vt non possit evitari, alioquin non erit notoria, quamvis appareat ex actis. Ita Bald. in l. data opera, C. qui accus. non poss. Dec. in d. cap. ex parte, el. 2. col. 5. vers. 5. de off. deleg. Felin. in d. cap. inter ceteras, col. 5. versic. intellige, de re iud. Rip. in d. l. 4. §. condemnatum, sub num. 15. 17. cod. Corn. conf. 10. num. 3. lib. 4. Neuiz. conf. 7. num. 34. Ceph. conf. 201. num. 10. & conf. 202. num. 16. Menoch. conf. 478. n. 54. ad fin. & n. 55. Gabr. de

execut. rei iud. concl. 1. num. 9. Franch. in d. c. dilecto, n. 153¹ vers. & intellige, de appell. Lancell. de attent. p. 2. cap. 17. num. 111. 112. pulchre Scacc. de appellat. quest. 19. rem. 1. concl. 4. num. 72. & concl. 5. num. 6. quod adeo verum est, ut non sufficeret, si nullitas esset manifesta, non tamen
 38 notoria, quia hæc inter se differunt. Franch. in d. cap. dilecto, num. 166. vers. nam sententia, & num. 168. vers. ex quibus, de appellat. & hinc est, quod etiam si allegatur manifesta iniquitas, quæ colligatur ex inspectione actorum, ubi sententia non est nulla ex ordine processus non seruato, sed solum ratione iniustitiæ, talis exceptio non est admittenda contra rem iudicatam. Franch. in dict. cap. dilecto, num. 154. vnde contra iudices, qui de oppositis nullitatibus facile cognoscunt
 39 ad retardandam conformium, & rei iudicatæ executionem, exclamat Scacc. dict. conclus. quinta, numero sexto, in fin.

Verumtamen his non obstantibus fateor contra executionem rei iudicatæ, vel trium conformium posse, & solere admitti ad eam impediendam tres exceptiones, scilicet ex defectu iurisdictionis, mandati, & citationis, quia
 40 sublata etiam notoria nullitate hæc tamen exceptiones remanent, cum maiorem expressionem requirant, & tales non possunt sententiæ appellari, & ita seruat Rota Romana, ac facile ubique practicitur, teste Vant. de nullit. tit. ult. num. 125. Afm. d. §. 31. cap. 27. & 32. & ita censuerunt omnes de iurisdictionis defectu, ut possit impedire executionem sententiarum conformium, & cuiuscumque rei iudicatæ, secundum gl. in Clement. ad compescendas, de sequestr. posses. iunctis iis, quæ in d. Clem. 1. ubi Card. & DD. de re iud. Franch. in d. c. dilecto, n. 138. de appellat. Rom. conf. 42. num. 115. in fin. Alex. conf. 77. num. 8. lib. 1. Dec. conf. 8. num. 7. Corn. conf. 203. num. 8. lib. 3. Paris. conf. 109. num. 4. lib. 1. Alb. conf. 70. num. 12. Becc. conf. 99. num. 32. Surd. conf. 99. num. 42. & seqq. Rol. conf. 29. num. 38. lib. 1. Afm. in prax. §. 31. cap. 32. num. 2. 3. Ruginell. de appell. §. 4. c. 2. n. 130. & §. 12. gl. 2. c. 4. n. 5. Carpan. ad Stat. Med. d. c. 116. num. 173. Scacc. de appell. d. q. 19. rem. 1. concl. 5. num. 4. & num. 58. Gabriel. d. concl. 1. num. 723.

Pariter executioni conformium obstat exceptio mandati, idest falsi procuratoris, ex qua sanè insurgit magnus defectus, quia si hæc reiiceretur, posset condemnari in sciis, & innocens, & inauditus, quod nimirum esset ab-
 41 surdum. Bart. in d. l. 1. §. & parui, vers. tamen, quod vi. Felin. in d. c. ex parte, col. 3. vers. quarto limita. Dec. conf. 275. col. 3. vers. sed prædictis. Pract. Pap. de form. sententia diff. in princ. num. 16. fusè Vant. d. tract. titulo de null. ex defect. mand. num. 2. 3. & seqq. Carpan. ad Stat. Mediol. capitul. 131. numer. 204. Scacc. d. tract. quest. 19. rem. 1. conclus. 4. numer. 36. Crass. except. 4. num. 586. 87. 88.

Et idem dicendum est de exceptione ex defectu citationis, quæ etiam diabolo non denegatur, cum proueniat à iure naturali, & ideo impedit executionem conformium, & rei iudicatæ. Clem. Pastoralis, de re iud. Bero. in cap. item cum quis, num. 30. de restit. spoliat. Felin. in d. c. ex parte, num. 10. Vant. d. loco, tit. de null. ex defect. citation. num. 2. 3. & seqq. Franch. in d. cap. dilecto, num. 138. Afm. d. §. 31. cap. 27. num. 1. Ruginell. d. §. 12. gl. 2. cap. 4. num. 10. Carpan. d. cap. 116. num. 202. Scacc. d. quest. 19. rem. 1. conclus. 4. num. 34. vers. intellige. Rol. conf. 29. num. 39. lib. 1. Ludouif. decis. 416. num. 25.

Has igitur exceptiones libenter admitto, siquidem ubi seriò probaretur tales defectus interuenisse, iustum esset in executione supersedere. Verumtamen nihil horum adfuit, nam si loquimur de iurisdictionis defectu, nihil apparet, quod noceat, quoniam iudex fuit à partibus concorditer electus sub die 29. Nouembris 1616. & licet postea fuerit recusatus ab aduersariis tanquam suspectus, adeo ut manus eius essent ligatæ, donec expediretur re-

cusationis punctus, tamen cum recusatio non fuerit admissa ab ipso iudice, recusantes appellare debebant, vel
 44 recurrere ad arbitros iuris ad finem, ut alteri iurisdictioni acquireretur ad cognoscendum de hoc puncto. Oslech. decis. 84. numero secundo. Carpan. ad Statutum Mediolanens. cap. 23. n. 72. part. 1. Beneuent. tract. de iud. suspect. cap. 5. num. 25.

Et iure merito non fuit admissa; tum quia erat secunda recusatio, cum pariter pars aduersa habuerit suspectum iudicem ordinarium: tum quia talis iudex fuerat
 45 concorditer electus à partibus, quo casu recusari non potest, nisi ex noua causa iusta ex Statuto Ferrar. lib. 2. rubr. 39. & Beneuent. d. tract. de iudic. suspect. c. 5. n. 22. & maxime hæc non sunt attendenda, quia huic reculationi tacite fuit renunciarum litigando postea super meritis causæ coram eodem iudice, exinde enim resultat tacita reculationis renuntiatio. Abb. in cap. inter monasterium, 3. not. de re iud. Marant. in specul. 6. part. princ. ult. p. iud. act. 2. n. 75. Tusch. littera S; concl. 913. n. 15. Carp. ad Stat. Mediol. c. 22. n. 51. part. 1. Beneuent. d. tract. de iudic. susp. c. 24. n. 2. & seqq. & n. 52.

Accedat, quod hæc non est causa reddens sententiam retro ipso iure nullam, quia exceptio ex defectu iurisdictionis non impedit executionem conformium, nisi defectus sit omnimodus, velut si iudex nunquam fuisset electus, vel deputatus, vnde secus est, quando iurisdictioni solum potest aliqua exceptione elidi, vel tantum est suspensa. Glossa in dicta Clem. ut calumniis, & ibi DD. de re iud. Paris. conf. 109. num. 5. 6. lib. 1. Franch. in d. cap. dilecto, n. 145. vers. ult. de appell. Scacc. d. tract. quest. 19. rem. 1. conclus. 5. num. 50. recusatio autem iudicis non tollit omnino eius iurisdictionem, sed eam tantum suspendit, adeo ut processus post reculationem factus non sit ipso
 46 iure nullus, nisi appellatione interposita. Innocent. in cap. cum sit speciale, de appell. Alexand. conf. 77. lib. 6. Bero. in cap. quoniam contra, num. 153. de prob. Ferret. conf. 66. num. 3. lib. 1. Tusch. littera S, concl. 913. num. 10. Crass. except. 24. num. 12. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 23. num. 52. Bene verum est, quod si postea appareat iudicem fuisse ritè recusatum, vel saltem calumniosam non
 47 fuisse reculationem, processus, & sententia lata à iudice recusato erit inualida ipso iure. Vant. de nullit. tit. de null. defect. iurisdic. num. 140. Beneuent. d. tract. de iudic. suspect. cap. 14. num. 114. in fin. Tusch. littera S, concl. 913. num. 125. 26. Crass. d. except. 24. num. 14. cauere enim oportet, ne fraudibus locus aperiat, & calumniæ litigantium foueantur. Verum his cessantibus si iudex recusatus procedat, malè facit, & nulliter agit, hic autem recusatio fuerat euidenter calumniosa, & sine iusta causa; & propterea cum iudex eam non admisit, manus sibi non ligauit.

Quoad alteram verò falsi procuratoris exceptionem, si ea vera esset, esset utique valde considerabilis, quia iudex etiam ex officio potest repellere agentem sine mandato.
 50 Crass. except. 4. num. 86. 87. Verum hinc talis exceptio non nocet, tum quia ea non impedit executionem conformium, nisi adit totalis defectus mandati, ut inquit Scacc. d. loco, & propterea sufficit adesse saltem tacitum, vel præsumptum mandatum. Vant. tract. de null. titulo quibus mod. sent. null. rep. num. 93. & num. 100. & propterea aduersarij non possunt negare mandatum sui procuratoris, tum quia eorum scientia, & patientia habetur pro mandato, cum ipsi sæpè in actis comparuerint, & eis benè notum fuerit causam illorum tractari per D. Bellentanum, ex quibus resultat tacitum, & præsumptum mandatum. Innoc. in cap. ex parte, num. 2. de rescript. Abb. in cap. cum olim, num. 8. de off. deleg. Alex. in l. sape, num. 94. 96. de re iud. Vant. d. loco, num. 94. Mantica. de tac. & amb. conuent. lib. 7. tit. 7. num. 4. Menoch. de pres. lib. 2. presump. 33. num. 7. tum ex enunciatione, quam sæpè aduersarij fecerunt in actis nominando Bellentanum eorum procuratorem; talis enim assertio
 51
 52

53 tio si esset Iudicis, vel Notarij, induceret præsumptionem mandati, quantum magis si ipse aduersarius eam faciat. Gozad. *conf.* 96. n. 13. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 8. n. 4. Menoch. *d. præf.* 33. n. 10. & ad præsumendum mandatum sufficit probare, quod pars aduersa consignauerit dicto Bellen-
54 tano scripturas causæ, ad textum in *l. ult. C. de pact. conuen.* Innoc. & Bald. in *c. coram*, vbi Felin. n. 10. *de off. deleg.* Vant. *d. loco*, n. 96. Mantic. *d. lib.* 7. *tit.* 9. n. 4. Menoch. *d. præf.* 33. n. 13.

55 Tandem non minus friuola est citationis exceptio, nam si concedamus Bellentanium fuisse procuratorem, prout verè erat, satis fuit illum citare ad audiendam sen-
56 tentiam, & ita seruetur. Vant. *d. tr. tit. de null. ex def. citat.* num. 85. licet posset etiam dici hic non fuisse necessariam citationem, quia causa fuerat bene discussa, & de omni-
57 bus plenè cognitum ex euidencia facti, ex processu, & allegationibus iuris, ad tradita per Bartol. in *l. 2. §. quod si, ff. de adm. rer. ad ciu. pertin.* Alex. *conf.* 225. n. 12. *vers. secus autem*, lib. 6. Vant. *d. tract. titulo quibus mod. sent. null. repar.* n. 107.

Et tantò minus hæc exceptio attendi debet, quia ipsi aduersarij benè sciuerunt ordinem fuisse positum ad sen-
58 tentiam, eo enim pendente ipsi sub die 16. Iunii instere-
runt insuper differentiam facti, vnde eos iudex monuit pro certa die, & hora intra præiudicium ordinis positi ad
59 sententiam, idè non est curandum de citatione. Vant. *d. loco*, n. 122. & hæc ratio tantò magis est admittenda,
quia defectus citationis non impedit executionem rei iudic-
60 atæ, vel conformium, nisi sit totalis, & omnimodus. Ruginel. *de appell.* §. 4. c. 2. n. 104. Scacc. *eod. tract. quest.* 19.
rem. 1. concl. 4. n. 34. *vers. intellige.*

Nec dicatur, verba sententiæ condemnatoriæ fuisse
concipienda in procuratorem pro aduersario interue-
nientem, quia illud verè procedit, quando Dominus causæ
58 nunquam in iudicio ipse interuenit, secus est, si
& ipse aliquando comparuit, vt hic euenit: ita per tex-
tum in *l. 1. ibi: Cuius persona in iudicio non fuit*, *C. de sent. & interlocut. omni. iud.* vbi Bart. & Bald. vterque
num. 1. Carpan. *ad Stat. Mediol. cap.* 131. *numer.* 205.
part. 1.

Opponuntur etiam aliæ exceptiones, licet friuolæ, quibus
vix est respondendum; nam primò dicunt senten-
tiam esse nullam, quia expressè continet falsam causam,
& errorem, quod scilicet D. Troilus nullo modo confi-
net terræ per eum iure congrui retractæ, quod aduersa-
rij falsum esse asserunt. Sed hoc est supponere quæstio-
nem, de qua quærimus, cum nulla alia de causa D. Troi-
lus reportauerit sententias fauorabiles, nisi propter vici-
nitatem, stante statuto Carpi inductiuo iuris congrui,
quod fuit principale punctum in prima, & altera instan-
tia, vnde eius expressio fuit causæ ipsius decisio, non
falsæ causæ narratio. Hoc autem tantò minus obstat, quia
error, & falsa causa in facto consistens, vt hic, non vi-
59 riat sententiam, in qua exprimitur. Bart. in *l. si is, ad quem*, num. 3. *vers. aut fuit*, & ibi DD. omnes, *ff. de ac-
quir. her.* Massin. *dist. lib.* 1. *cent.* 1. *dist.* 36. n. 27. & idem
60 est, si falsa causa consistat circa merita causæ iam dis-
cussa, vel iustitiam partis, vt hic; solum enim regula
procedit in substantialibus iudicij: latè Massin. *d. dist.* 36.
num. 122. 23.

Item opponunt aduersarij dictam sententiam esse nul-
lam tanquam latam contra casum legis, quia in ea reis
danunatis reservatur ius consequendi meliorationes, pro-
pter quod eis inhibetur rei retentio, cum tamen in iure
clarum sit pro eis agentem habere ius rei insistendi, *l. si
in arca, ff. de condi. indeb. l. qua ratione, §. habet, de ac-
quirend. rer. dom.* DD. in *l. si non sortem, §. si centum, de
condi. indeb.* Capyc. *decis.* 17. n. 7.

61 Sed respondetur, quod sententia non dat ius conse-
quendi meliorationes, sed tantum reservat, vt ostendit
illa clausula, *Saluo iure*, quæ nihil dat, aut tollit, sed so-
62 lum conseruat: latè Felin. in *c. inter monasterium*, num. 3.
I. B. Ciurlinij *controu. for.* Tom. I.

dere iud. Ioan. And. in *cap. ad dissoluendum, de sponsal.*
Castr. *conf.* 312. num. 4. lib. 1. Crauet. *conf.* 19. n. 8. Marth.
de clausp. 1. claus. 134. n. 1. & idcirco non potest executio
retardari, cum nondum constet melioramenta deberi, &
maximè, quia eorum occasione nemo habet ius insisten-
di, nisi priùs appareat ea extare. Vrsill. *ad Afflict. decis.*
205. num. 6. Scacc. *d. tract. quest.* 17. *lim. 1. num.* 65. in *fin.* 63
Carp. *ad Stat. Mediol. cap.* 417. num. 705. *part. 1.* Et sanè
in executione conformium non retardat exceptio melio-
rationum, nisi sint liquidæ. Contard. in *l. unic. quest.* 24.
sub num. 17. & *seqq. Cod. si de moment. possess.* vbi enim
non admittitur exceptio altioris indaginis, vt hic, cessat
exceptio retentionis ex causa meliorationum. Maschi. *de
probat. concl.* 1041. n. 12. quem vide.

Vltèrius addunt aliam fabulam, quod scilicet sententia
sit lata in mortuum, quia in ea nominatur Michaël, qui
vtrique mortuus est: sed hæc est vanitas, quia non ipse
condemnatur, sed de eo fit mentio enunciatiuè, & narra-
tiuè, exponendo terram fuisse ab eo emptam.

Rursus opponunt lite non contestata fuisse processum
ad sententiam. Sed eis responderi Statutum Carpi *lib.* 2.
de caus. appell. dum statuit, quod lapso termino ad respon-
dendum libello appellatorio, siue reus respondiderit, siue
non, lis habeatur ipso iure pro contestata, vnde sine alia
declaratoria potest procedi ad vltèriora.

Addunt sententiam esse libello difformem, quod à ve-
ro alienum est. Verum si ita esset, adhuc sustineretur, ob
clausulam, *Super quibus*, &c. in libello positam, quæ ef-
ficat, vt sententia non possit dici libello difformis. Carp.
d. c. 131. n. 216.

Age? concludant hanc rem aduersarij in euidencia
facti, cui semper locus est, & vincit omnes probationes.
Verum hoc est inane fundamentum, quia factum ipsum
vtrique ostendere potest, quid nunc sit, vel esse simu-
64 letur, non quid esset tempore contractus. Imol. &
Alex. in *l. pretia rerum, ff. ad l. falc.* quod tamen
quærimus, & ostendendum est, alioquin facillima ef-
set fraus, cum possent omnes post sententias mutare
terminos, & deinde recurrere ad euidenciam facti,
quod sibi tantum permissum esse debet, quando fa-
ctum non potest mutari, & non consistit in re amou-
bili.

Quid plus superest? inconuincibile argumentum.
Quodnam est istud? quod sequitur: In contractu nullo,
seu simulato non est locus retractui ex iure congrui, teste
Castr. *conf.* 74. *lib.* 2. Afflict. *decis.* 339. num. 2. Tiraq. *de* 65
retract. lign. §. 1. *gl.* 2. n. 11. hic autem principalis contractus
fuit simulatus: ergo, &c.

Hæcine est illa notoria iniquitas toties auribus no-
stris inculcata? Sanè pulchra est doctrina, & vera, ac
digna suo auctore, vnico tamen morbo laborat, quod
non facit ad rem, idque ostendo. Primò enim dico ve-
rius esse simulationem, & fraudem præstare causam
retractui, vnde scribentes laborant in docendo varios
probandæ simulationis modos pro acquirendo iure
congrui, & retractus. Ita Afflict. *de iur. prothom.* §. 4. 66
num. 3. 4. 5. Tiraq. *de retract. lign. in præfat.* num. 74.
& *seqq.* & §. 1. *gl.* 14. num. 24. 25. 27. 57. Carp. *ad
Stat. Mediol. d. cap.* 417. num. 109. *part. 1.* alioquin
facile esset contrahentibus fraudare vicinos simulando
alios confines, & fingendo, quod non est, in præi-
udicium vicini. Fortè adducta in contrarium procede-
rent in contractu simulato in sua essentia, qui fingi-
tur esse venditio, cum sit pignus; cum enim tunc si-
mulatio alio respectu annullet contractum, in eo ces-
sabit retractus, nisi fortè de facto contractus haberet
67 effectum, quia hoc non debet esse in præiudicium vi-
cini; fraudibus enim obuiandum est. Menoch. *consil.* 39.
num. 38.

Verè enim simulatio facit cessare ius congrui, quia non
transfertur dominium, & sic hoc firmari potest, quan-
do simulatio huiusmodi est naturæ; verum si faciat tran-
sferre

68 fire contractum in aliam speciem contractus, qui subiiceretur retractui, & faceret transferre dominium, vtiue simulatio non impediret retractum: ita bene colligitur ex *Cast. d. consil. 74. num. 2. ibi: & potius, lib. 2. Paris. conf. 82. num. 31. in fin. ibi: iure pignoris, lib. 3. Afflict. d. decis. 339. num. 2. ibi: pignoratitium, vbi Vrsill. Tiraquell. d. §. 1. gl. 2. num. 11. ibi: nec dominium, & ibi: finxit. Cùm igitur in casu nostro simulatio non versetur circa substantiam contractus, sed circa expressionem confinium, quos contrahentes simulauerunt esse diuersos à re ipsa, cessant ex aduerso deducta, & propterea bene sententia declarauit eos esse simulatos, & pro fictis declarauit. His tamen non obstantibus quidam Prætor de Gattis pronunciauit dictas sententias non esse exequendas, nescio quo spiritu ductus. Verùm appellatione introducta eius sententia fuit reuocata, & sententiæ fuerunt cum effectu executioni mandatæ, &c.*

CAPVT L.

EPITOME.

Regulares extra, vel intra claustra degentes deprehensi in delicto quando possint ab Ordinario loci puniri, & an liceat Episcopis habere familiam armatam, laicosque carcerare, & punire in delictis Ecclesiasticis, vel mixti fori; & quando concubinæ, & adulteræ possint puniri, tam à iudice Ecclesiastico, quam seculari.

SVMMARIVM.

- 1 Regularis intra claustra degens, & extra ea notoriè delinquens punitur à suo superiore in termino ab Episcopo præfigendo.
- 2 Regularis extra claustra delinquens debet statim remitti ad suum superiorem.
- 3 Clericus etiam privilegiatus, & Regularis extra claustra degens ab Ordinario loci punitur.
- 4 Regularis degens extra claustra cum causa, an possit puniri ab Ordinario.
- 5 Regularis quando dicatur degere extra monasterium.
- 6 Regularis dicitur vivere extra monasterium qui non vivit sub Superiore conuentualiter.
- 7 Regularis quando subsit Ordinario.
- 8 Episcopus quando possit punire Regulares.
- 9 Regularium superiores si non puniant regularem extra claustra delinquentem, quid agendum.
- 10 Regulares extra claustra delinquentes possunt ab Episcopo carcerari, & quamdiu.
- 11 Regulares detinentur in carceribus Episcopi, quamdiu informationes sumuntur.
- 12 Regularis superior si inueniatur cum meretrice, cui consignandus est.
- 13 Regularium superiores qui sint.
- 14 Actio, & passio non cadit in eodem subiecto.
- 15 Ordinarius quando possit punire Regulares.
- 16 Regulares omnes olim erant Episcopis subiecti.
- 17 Res faciliè reuertitur ad naturam suam.
- 18 Regulares non possunt recedere à suis Conuentibus sine licentia superiorum, etiamsi ire velint Romanam.
- 19 Regulares subiiciuntur Ordinariis in multis casibus.
- 20 Regulares an possint ab Ordinariis excommunicari.
- 21 Regulares coguntur ab Ordinariis etiam censuris in ca-

sibus, quibus illis subiiciuntur.

- 22 Privilegia Concilio Tridentino contraria abrogantur.
- 23 Dicto, Statim, intelligitur cum aliquo temporis intervallo.
- 24 Episcopus non potest tenere familiam armatam, nisi sit etiam Dominus temporalis, & an sit verum.
- 25 Familiam armatam possunt habere Episcopi.
- 26 Episcopi non tenentur brachium saculare innuocare, cùm possint ex se executiones facere.
- 27 Episcopi tenentes familiam armatam habentur in maiori honore.
- 28 Episcopus habet territorium, & potest ea, qua possunt Territorium habentes.
- 29 Episcopus habet imperium in sua Diocesi.
- 30 Episcopus assimilatur Præsidi.
- 31 Episcopus, & eius Vicarius dicuntur Officiales Cuius, & Communis.
- 32 Episcopus habet fiscum, & Procuratorem fiscalem.
- 33 Laici an possint carcerari à Curia Episcopali.
- 34 Episcopus potest carcerare, & punire laicos in delictis Ecclesiasticis, vel mixti fori.
- 35 Carcerantur laici in curiis Episcopalibus ratione delicti.
- 36 Episcopi possunt carceri tradere laicos, etiamsi hoc ius non præscripserint.
- 37 Episcopus potest mulctare laicos ratione delicti.
- 38 Episcopus cui debeat applicare multas pecuniarias.
- 39 Multa pecuniaria ab Episcopis debent locis piis applicari.
- 40 Episcopus an possit executiones facere in bonis laicorum sine requisitione iudicis laici.
- 41 Laici an possint granari ab Episcopo in bonis sine brachio seculari.
- 42 Index Ecclesiasticus quando non possit exequi suas sententias.
- 43 Territorium non habet Episcopus de iure civili.
- 44 Episcopi non possunt dare possessionem rerum laicalium.
- 45 Ordinarius, & delegatus index Ecclesiasticus possunt exequi suas sententias etiam in bonis laicorum.
- 46 Censuris non est procedendum, vbi potest fieri executio realis, vel personalis.
- 47 Verbum, liceat, quid importet.
- 48 Dictio, Vt supra, est repetitina omnium præcedentium.
- 49 Ordinarii omnes possunt executiones facere in bonis laicorum.
- 50 Concubina clerici efficitur de eius foro.
- 51 Concubina clerici à quo iudice sit punienda.
- 52 Adulterium est delictum mixti fori.
- 53 Praeuentioni quomodo sit locus in delictis mixti fori.
- 54 Concubina non potest excommunicari non præuia trina monitione.
- 55 Concubina clerici dicitur etiam mulier, quam tenet extra domum.
- 56 Concubinarios quando oporteat monere, antequam puniantur.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN Curia sæpè occurrunt casus insoliti, & qui ad iurisdictionem pertinent, magis ardui censentur, ideo oportet iudicem inuigilare, ne similes controuersie oriantur; verùm si nascantur, caueat, ne foro suo aliquo modo præiudicet. Ad rem enim euenit, vt quidam regularis sacerdos familiæ conuentus Saxolensis habito mandato (quod obedientiam vocant) à suo Superiore, vt se transferret Patauium, ipse accessit Regium, vbi mansit per plures menses in priuatorum domo conductâ diu, noctuque extra monasterium, quod hinc honorificum habet eius Religio,

gio, habuit pro concubina mulierem nuptam, quam manebat cum scandalo etiam populi illius vicinatus. Re autem ad nos delata, & informationibus sumptis euenit, quod executores Episcopatus nocte quadam dictum Sacerdotem deprehenderunt cum dicta eius amica, & ambos duxerunt ad carceres Episcopales, ubi tenti fuerunt, & vterque eorum falsus est commercium carnale, quod longo tempore inter se habuerunt. Interim superiores dicti Sacerdotis repetebant cum dicentes non potuisse longius detineri, minúsque inter reos constitui. Curia itidem secularis dictam mulierem non potuisse carcerari, neque puniri in hoc foro asserere, nisi censuris Ecclesiasticis. Vnde vides quantum de iurisdictione discipendum sit: vndique angustiae, quid respondendum videbo.

Nam respectu Regularium allegatur dispositio Concilij Trident. sess. 25. cap. 14. de Regular. ubi disponitur Religiosum Episcopo non subditum intra claustra degentem, & extra ea ita notoriè delinquentem, vt populo scandalo sit, Episcopo instante à suo superiore infra tempus ab Episcopo praefigendum, seuerè esse puniendum, sin ab eo Episcopum de punitione esse certiorandum, sin minús, ille à superioris officio priuetur, & delinquens ab Episcopo puniatur. Ex quibus apparet regularem etiam extra claustra notoriè delinquentem non esse ab Episcopo puniendum, vt notat Marth. de iurisd. p. 4. cas. 182. num. 2. & propterea S. C. declarauit hunc in carceribus Episcopi non posse detineri, donec etiam in eius curia cunctiatur processus, sed statim esse remittendum, etiam si superior nullam instantiam faciat: & de his meminerunt Azor. inst. mor. p. 1. lib. 13. c. 4. q. 3. Rod. ric. qq. can. & reg. tom. 2. q. 2. art. 7. & q. 63. art. 7. Piafec. in prax. episc. p. 2. c. 3. sub n. 43. Barbof. de off. Episc. p. 3. alleg. 105. num. 18. Prax. Archiep. Neap. cap. 59. num. 2. 3. in magnis. Vgol. ac off. Episc. p. 1. c. 20. §. 8. n. 2. apud quos materia ista tractatur.

Nihilominus dixi rectè, & ritè fuisse processum, & dictum regularem legit me tentum, quoniam non vivebat sub regulari obseruantia, nec degerebat in monasterio, quod erat in ciuitate, sed per longum tempus moram traxerat in priuatis adibus cum amica. Vnde subintrat alia dispositio Concilij Trid. sess. 6. cap. 3. de reform. ubi statuitur, vt nemo secularis clericus cuiusvis priuilegij personalis, vel Regularis extra monasterium degens etiam sui ordinarij priuilegij praetextu tutus censeatur, quominus, si deliquerit, ab Ordinario loci, tanquam Sedis Apostolicae delegato puniri, & corrigi valeat. Cuius verba sunt clara, vt inquit Azor d. cap. 4. q. 3. in fin. Quarant. verb. Exemptio, vers. visitare, punire. Leon. thes. for. Eccles. part. 1. cap. 8. num. 13. Barbof. de off. Episc. p. 3. alleg. 105. num. 14. Vgol. eod. tract. p. 1. cap. 20. §. 8. n. 1. in fin. Prax. Archiep. Neap. cap. 59. n. 2. Marth. de iurisd. d. cas. 182. n. 7. Duard. in Bullam Cæna Domini, lib. 1. c. 1. quest. 4. num. 129. ad fin.

In quo animaduertendum est non omnes, qui degunt extra Monasterium, subiici dicto decreto Tridentini, si enim causâ praedicationis, vel confessionis, vel elemosynæ ad tempus morantur extra monasterium, non dicuntur extra illud degere, si habeant licentiam, sed degere dicuntur, qui habent domicilium, vel longam moram, speciali priuilegio, vel licentia, vel etiam sine ea: ita Fr. Eman. Roder. qq. can. & reg. tom. 2. q. 2. art. 8. vers. animaduertendum: ubi refert ad eos, qui inferuiunt beneficio, vel adiciuntur alicui Monasterio secundum regularia instituta, vt non dicantur degere extra monasterium.

Hic autem noster Regularis inferuebat amicæ, quam etiam sustentabat, obedientiam Superioris non faciebat, nec quidem nocte ad monasterium suum declinabat, domus afflictum soluebat, idèd necesse fuit dicere, quod extra monasterium degerebat, quoniam verbum dicti Tridentini, extra Monasterium, verificatur, dum Regularis non

I. B. Ciartini controu. for. Tom. I.

viuit sub Superiore conuentualiter, vt declarauit S. C. sub die 24. Maij 1588. his verbis: Regularis manens extra claustrum de licentia Superioris, etiam in domo deputata ad erectionem Monasterij, nisi in dicta domo adest Regularis obseruantia, aut saltem viuat sub Superiore conuentualiter, si deliquit, potest puniri ab Ordinario. Sic testatur Vinc. Marzil. ad Concil. Trid. lib. 4. tit. 7. c. 1. Ioan. Sotteal. in d. c. 14. Prax. Archiep. d. c. 59. n. 2. in fin. Piafec. d. prax. Episc. p. 2. c. 3. sub n. 42. Barbof. d. alleg. 105. n. 16.

Quod à fortiori, vt aiunt, probat casum nostrum, quoniam si regularis manens extra monasterium de licentia superioris, & ex causa honesta, delinquens subest Episcopo, & ab eo potest puniri, quanto magis iste, qui non habebat licentiam, & manebat in dicta domo amicæ causâ, & vt libidini commodius vacaret. Auth. multò magis, C. de sacros. Eccl. vnde concludere possumus, quod ille dicitur degere extra Monasterium, qui moram trahit in alio loco, ubi non est regularis obseruantia, etiam si habeat suorum superiorum licentiam; hæc enim solum efficit, vt ille non dicatur apostata, sed non tollit, quin subiiciatur Ordinario, ad terminos Trid. d. cap. 3. sess. 6. quia regularis degens extra Monasterium, etiam cum licentia Superioris, potest ab Ordinario loci puniri, si delinquat, vt declarauit S. C. teste Vinc. Marzil. ad Concil. Trid. d. lib. 4. tit. 7. cap. 1. & ita seruatum fuisse inquit Prax. Archiep. Neap. d. cap. 59. num. 2. ubi etiam ait duos Regulares in ea Curia fuisse bis tortos, alterum ob tonsionem monetæ, & alterum ob seductionem falsorum testium.

Verùm si quis Religiosus maneret in aliquo membro sui Monasterij sub regulari obseruantia pro religionis seruitio, si delinquat, non ab Ordinario, sed à suo Superiore erit puniendus. Aug. Barbof. de off. Episc. p. 3. alleg. 105. num. 17. Vinc. Marzil. ad Concil. Trid. lib. 4. tit. 7. c. 1. in quo obseruari requiritur regularem obseruantiam, & virtutem conuentualem sub Superiore, quod esse non potest, ubi pauci fratres morantur, & idèd dixi domum, seu Oratorium Seruitarum positum ad Quatuor castra Regij sub titulo S. Annæ, ubi vnus Sacerdos regularis tantum moratur, vel quandoque duo ad summum cum vno Conuerso sine aliqua lege clausuræ, esse subiectum Ordinario, quoad correctionem, & visitationem, ad terminos dicti Tridentini, quia illic viuitur sine obseruantia regulari, & non conuentualiter, & videtur potius domus destinata ad Monasterium, quam Monasterium, quod etiam ab Illustr. Episcopo Coccapanio fuit visitatum, quando prima vice in illis partibus visitationi incumberebat, & in eius erectione ab Illustrissimis Cardinali Estensi facta appellatur Oratorium, & prohibetur in eo celebratio Missarum in diebus solemnibus, & administratio Sacramentorum, & alia, de quibus in decreto super inde facto.

Certum est igitur regulares extra Monasterium degentes ab Ordinario esse plectendos, si verò intra clausuram viuant, à suis superioribus puniendos in termino ab Episcopo praefigendo. Verùm quia sæpe compertum est Regularium Superiores nimis remisse procedere in hac punitione, idèd Clem. VIII. P. M. sub die 18. Martij 1596. sua constitutione quæ incipit, Suscepti munus, statuit, quod si Superior Regularem suum sic delinquentem non puniuerit, sed ad alia sui Ordinis loca extra diocesim Episcopi transmiserit, instante Episcopo intra terminum ab eo praefigendum, & sub poenis priuationis officiorum, & vocis actiue, & passiuæ debeat eum reuocare à loco, ad quem transmissus fuit ad illum, in quo deliquit, aliàs Ordinarius loci, ad quem ille delinquens transmissus est, ab Ordinario loci, in quo deliquit, requisitus, vel alias de eius delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus in dictum regularem seuerè animaduertat. Ita referunt Quarant. in verbo, Exemptio, sub vers. Quibus sic in vnum. Leon. thes. for. Eccl. p. 1. c. 8. num. 14. Piafec. prax. Episc. p. 2. c. 3. num. 44. Barbof.

Barbos. *de off. Episc. d. alleg. 105. num. 19. Prax. Archiepisc. Neapol. dist. cap. 59. num. 5. in magnis.*

Nec graue cuiquam videri debet, si regulares inuenti in domibus meretricum, vel alio modo in delicto, ducantur ad carceres Episcopi; id enim non solum iure probatur, sed etiam consuetudine recipitur, quoniam ad minus per 20. horas possunt detineri carcerati, vt ex gl. in c. cum non ab homine, de iudic. Perez. in l. 17. tit. 17. lib. 2. ord. gl. 1. inquit Roderic. qq. regl. tom. 2. q. 63. art. 7. vers. tertio infertur, ibi: remittere. Praxis autem seruat, quod isti regulares si inueniantur in dictis locis, vel notorie delinquant, carcerentur per cursores Curiae, & non remittantur ad eorum Superiores, antequam capiatur, delicti informatio; ita tamen quod illa quamprimum sumatur, & eodem die, vel sequenti, quo facta est captura, illi solent remitti ad eorum Superiores cum praefinitione termini ad docendum de punitione, daturque eis, vel offertur copia processus, quem vsum probant dicta Prax. Archiep. Neap. d. cap. 59. num. 3. in magnis, Piasec. in d. prax. part. 2. cap. 3. n. 43. Vgolin. de off. Episc. p. 1. c. 20. §. 8. num. 2. vers. immo comprehendit. Barbos. eod. tract. d. alleg. 105. num. 20.

Hinc quari potest de vno casu, qui meo tempore euenit; quid scilicet faciendum sit, si ipse Superior Regularis cum meretrice inueniretur? Vtique ad carceres Episcopi ducendus est; sicut ceteri; in hoc enim non habet aliis maiorem praerogatiuam. Sed cui erit consignandus; cum ipse sit Superior? Augetur difficultas, quoniam etiam si verè deliquisset, non tamen ipso iure priuatur officio, sed per sententiam: nec Vicarius Conuentus hoc potest praetendere, quia Vicarius non est Superior Prioris, licet eo absente habeat administrationem, & praereminentiam: nec monachi possunt alium Priorem creare, quia iste nondum est priuatus. Hunc casum à nemine vidi tactum, tamen ego putavi statim scribendum esse Prouinciali narrando ei factum, & cum requirendo, vt rescribat, cui vellet consignationem fieri, interimque eius nomine reus detineatur carceratus, quod satis iuri conuenire putavi, quoniam expeditum est remissionem esse faciendam ad Superiorem ex decretis S. C. Regularium: at Superiores sunt primò Priores, secundò Prouinciales, tertio Generales. Marth. de iurisd. p. 4. cas. 182. num. 3. hic non potest remitti ad Priorem, quia actio, & passio non cadit simul in eodem subiecto, l. ille à quo, §. tempestiuum, ff. ad Trebell. l. Vranus, de fideius. Menoch. conf. 231. num. 73. ergo ad Prouincialem recurrendum est, qui si erit praesens, statim fiet remissio modo supradicto; si absens fuerit, per litteras certiorandus est, non autem reus est dimittendus, quia sic vix posset ab aliquo puniri, vt cum Episcopus possit punire Regulares in defectum Regularium Superiorum, videtur quòd etiam possit pro nunc detinere, quia concessa iurisdictione, omnia videntur permissa, quae ad eam sunt necessaria: ad rem Prax. Archiep. Neap. d. cap. 59. n. 3. in fin.

Et hæc videntur satis iusta, & honesta, quoniam licet his temporibus ferè omnes regulares sint exempti à iurisdictione Ordinariorum, tamen olim omnes erant Episcopis subiecti, cap. Monasteria, cap. Abbatibus, 18. quest. 2. Vgol. de off. Episc. p. 1. d. c. 20. in princ. Barbos. d. alleg. 105. n. 12. Homobon. de exam. Eccl. p. 3. tract. 15. cap. 9. supp. 2. & propterea res faciliè reuertitur ad suam naturam, saltem in aliqua parte, l. si vnus, §. passus, vers. quod in specie, ff. de pass. l. in tantum, in princ. de rer. diuis. c. ab exordio, vbi gl. dist. 35. Aret. in §. sed hac quidem, Inst. de exhar. liber.

Monasterium igitur est locus tutus pro regularibus, & ea debet esse illorum habitatio; si ibi delinquant, solus erit iudex eorum Superior. Verum eis non licet à suis conuentibus recedere, etiam sub praetextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab iisdem vocati, aut emissi fuerint, & si quis sine tali mandato in scriptis obento fuerit re-

pertus, ab Ordinariis locorum tanquam sui instituti desertor erit puniendus. Conc. Trid. sess. 25. cap. 4. de regul. Prax. Archiep. d. c. 59. n. 10. in fin. Vgol. de off. Episc. d. c. 20. §. 8. n. 1. Quarant. in verb. Monasteria, fol. 327. vbi refert decretum S. C. quo etiam cauetur, vt si quis regularium in posterum temerè, leuè ex causa Urbem aliam absque sui superioris licentia adire praesumpserit, etiam granaminis causa, ad suos superiores seueriori poena plectendus remittatur.

Verum quia saepe ex Decretis Concilij Tridentini, determinationibus S. C. & constitutionibus Apostolicis Episcopus permittitur corrigere, compellere, vel punire Regulares, multi enim sunt casus, in quibus illi subiiciuntur locorum Ordinariis, non obstante exceptione, quos videre licet apud Quarant. d. verb. exemptio, Ricc. resol. 547. Vgol. de off. Episc. p. 1. d. c. 20. latè Barbos. d. alleg. 105. per totam, quia tamen non semper exprimitur, an Episcopi possint contra eos censuris etiam procedere, vertitur in dubium, an id eis liceat, cum illi habeant priuilegium, ne valeant ab Ordinariis excommunicari, suspendi, vel interdicti. Et sanè in hoc multi opinati sunt Regulares exemptos in iis, in quibus subiiciuntur Ordinariis, licet valeant multa indicta, carcere, pignori- bus captis, vel alio modo constringi, aut puniri, non tamen posse censuris compelli, nisi expressè id permittatur, vt in quibusdam Tridentini decretis: ita Fr. Eman. Roderic. qq. can. & reg. tom. 1. cap. 74. num. 4. cas. 1. latè Sanch. de matr. lib. 7. disp. 33. n. 23. & moral. lib. 6. c. 1. n. 14. qui rem fusè examinat. Quarant. in sum. Bull. verb. Praecedentia, vers. an in casu.

At verius esse existimo, & receptius, vt Episcopi, & Ordinarij valeant non solum multis, & modis praedictis procedere contra Regulares in casibus, quando eis subiiciuntur, sed constringere illos censuris, velut si remuant accedere ad publicas processiones, vel extra Monasterium delinquant, & in similibus casibus, quoniam Concilium Trid. sess. 25. cap. fin. de regular. mandat obseruari omnia decreta de eis loquentia, non obstantibus priuilegiis, & Episcopos deputat executores. Vnde nulla habenda est ratio priuilegiorum, & cum per Concilium non restringatur modus compellendi, ille Episcopi arbitrio remittitur, nec eorum priuilegium tollit arbitrium, quod Episcopis dat Concilium, & idèd liberum erit Ordinariis, si velint, etiam censuris contra Regulares procedere, & ita senserunt, & seruatum esse dixerunt, & à S. C. decusum testati sunt Armendar. in addit. ad recopil. legum Nauarra, lib. 1. tit. 14. cap. 28. §. 31. de process. n. 7. Lopez ad Diaz in prax. cap. 3. littera A, vers. qua potestas, Maceraten. decis. 35. dub. 2. Prax. Archiep. Neap. d. c. 59. num. 8. vers. nihilominus, in magnis, Aloyl. Ricc. resol. 308. num. 6. vers. tamen, de pæn. Gratian. decis. 232. n. 15. vers. vnde. Barbos. de off. Episc. alleg. 78. num. 25. p. 3. quod etiam certius redditur stante Bulla Pij IV. per quam abrogantur omnia priuilegia Concilio Tridentino contraria, vt inquit Prax. Archiep. Neap. d. c. 59. num. 9. vers. facit etiam, in magnis. Aloyl. Ricc. d. resol. 308. n. 6. vers. Accedit.

Non obstat, quod diximus ex voto S. C. Regularem scilicet esse statim remittendum ad suum Superiorem, quia illud verbum, Statim, intelligitur cum aliquo temporis interuallo, & cum certo temperamento secundum subiectam materiam, adeò vt saepe etiam dicatur fieri statim, quod fit in termino decem dierum. Ita probat textus in l. quod dicimus, vbi gl. in verbo, Intelligendum, ff. de solution. Tiraq. in l. si vnquam, vers. reuertatur, sub n. 119. C. de renocat. donat. Rot. diuers. decis. 285. num. 10. part. 4. & idèd si remissio fiat in termino viginti horarum, vel die sequenti, rectè incontinenti facta dicetur per ea, quae vidimus, hoc enim iudicis arbitrio remittitur. Menoch. de arbit. iud. cas. 13. n. 4.

His superatis restat videre, an iusta sit fori laicalis praetensio, quòd scilicet hæc mulier non potuerit detineri in

in hoc foro Episcopali, nec in eo puniri. Pro cuius rei dilucidatione aliqua in iure certa pramittenda sunt; nam solent Iuristæ, & Canonistæ sæpe quaritare, an liceat Episcopis, & eorum Vicariis tenere familiam armatam pro executione eorum, quæ ipsi decernunt, & pro necessitatibus eorum officij, habereque lictores, seu cursores armatos ad captandos delinquentes? In hoc multri putauerunt, nisi Episcopus habeat etiam in loco temporalem iurisdictionem, non posse familiam tenere armatam, quia non habet territorium, nec fiscum, & propterea oportere eum iudicis sæcularis implorare auxilium: ita tenet, & in facto respondisse inquit Abb. in

24 *cap. cum non ab homine, num. 8. de iudic. & latius in cap. significasti, num. 10. in fin. vbi etiam Felin. num. 4. & Bero. num. 31. de off. deleg. Afflict. in constit. Intentionis, num. 13. Host. in summ. de treg. & pac. col. 2. vers. ratione persona, & col. 3. vers. sed contra. Oldrad. conf. 77. n. 10. Boer. decis. 264. num. 3. Auend. de exequend. mand. cap. 1. n. 22. Menoch. de success. creat. §. 22. num. 17. & §. 6. num. 16. vers. illud autem. Soar. de Paz. in pract. tom. 2. pral. 2. num. 54. Perez. l. 48. gl. 3. tit. 1. lib. 3. Oliban. in comment. vatic. cap. 15. num. 50. vers. sed quia, Decian. tract. crim. lib. 8. cap. 3. num. 47.*

Verum altera est sententia certa, vera, & magis communis, & vlt recepta, vt Episcopi, & eorum Vicarij indistinctè contra clericos, & laicos in causis ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, etiam si non habeant in loco dominium temporale, valeant familiam armatam tenere, & proprios habere ministros, & executores, quoniam possunt habere carceres, & pœnas etiam corporis afflictivas, non tamen sanguinis, infligere, eis datum est iudicium terminale, & civile, & solum recurrunt ad brachium sæculare, quando per suos executores non possunt executiones terminare, & ita probatur ex *cap. contra idolorum*, iuncta glossa 16. *quest. 5. cap. attendendum*, 17. *quest. 4. Felin. in cap. cum sit generale, num. 20. vers. contrarium*, & ibi Soc. in fin. *de for. compet. videndus Bald. in l. 3. §. sit enim, ff. de off. pref. vigil. Barbat. in cap. significasti*, vbi etiam Dec. num. 19. 21. *de off. deleg. idem Dec. in d. cap. cum non ab homine, num. 8. 29. de iudic. latè Campeg. in Clem. 1. num. 21. de vit. & honest. cler. latè Rol. conf. 37. num. 9. & seqq. vbi respondet contrariis, lib. 4. Aufr. de potest. in d. Eccl. super laic. & eorum bon. num. 18. Fusch. de visitat. lib. 2. cap. 3. 2. num. 16. Menoch. de arb. iud. cas. 394. num. 70 Farin *quest. 182. num. 90. in fin. pulchrè vide Læl. Iordan. tract. de maior. caus. cap. 8. num. 1. & seqq. & per totam*, vbi tollit omnia contraria. Leon. in thes. for. Eccles. part. 1. cap. 9. num. 16. & part. 2. cap. 1. num. 16. Sbrozz. *de off. Vic. lib. 2. quest. 147. num. 1. Vgolin. de potest. Episc. cap. 4. §. 12. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. de fau. cler. real. §. 1. num. 18. Grass. de effect. cler. eff. 1. num. 129. Tusch. litt. E, concl. 253. num. 1. 12. latè Ang. Barbof. de off. Episc. part. 3. alleg. 107. num. 1. 2. 3. 8. benè Giurb. conf. 38. num. 2. Piafec. in prax. Episc. part. 3. cap. 3. num. 4. Prax. Archiep. Neap. cap. 10. n. 7. & cap. 11. in magnis. Marth. de iurisd. part. 1. cap. 50. num. 5. 8. 9. & part. 4. cas. 111. num. 5. Horat. Cauale. de brach. reg. part. 4. num. 259. Duard. in comment. Bull. Cæn. Domini, lib. 2. can. 1. quest. 33. concl. 2. num. 23. 26. apud quos causas, & rationes licet videre; sufficit enim hic cognoscere hanc esse communissimam DD. sententiam, quæ hodie non recipit difficultatem stante Decreto Concilij Trid. sess. 25. cap. 3. *de reform. vbi iudicibus Ecclesiasticis permittitur suas sententias exequi per proprios, vel alienos executores*, aded vt possint, non tamen teneantur contra laicum, vel clericum brachium implorare sæculare, & si faciant, ascribitur eorum vrbauitati, & in subsidium videntur facere. Rol. conf. 37. num. 17. *vers. non obstant*, lib. 4. Marth. *de iurisd. part. 1. c. 50. num. 21. pulchrè Læl. Iordan. tract. de maior. caus. cap. 8. num. 43. 45. Horat. Cauale. de brach. reg. part. 4. num. 258.***

26

Nec est considerandum, quod multi Episcopi non teneant familiam armatam, sufficit enim posse; nam vel

id faciunt, quia pauperes sunt, vel quia tenaces, & habent manus aduncas, aut quia id malunt; est enim actus facultatiuus, & possunt, si volunt; & qui vtuntur familia armata, satis constat maiore in honore haberi, vt inquit Barbat. in d. *cap. cum non ab homine, num. 40. de iudic. Læl. Iordan. d. tract. de caus. maior. cap. 8. num. 18. vers. Barb. & Marth. de iurisd. part. 1. cap. 50. num. 11.*

Non enim est verum, quod Episcopus non habeat territorium, quia verè illud habet, & Diœcesis illi deseruit pro territorio, & potest ea in officio suo, quæ possunt territorium habentes, vt probant textus in *cap. omnes Basilica*, 16. *quest. 7. cap. fin. vbi Gem. de const. in 6. Hort. in cap. cum contingat*, vbi Innoc. & Ioan. And. *de for. comp. Ruin. conf. 22. num. 5. lib. 1. Tusch. d. littera E, conclus. 253. num. 14. Læl. Iord. d. cap. 8. sub num. 26. Leon. in thes. for. Eccl. part. 1. cap. 9. num. 28. Ricc. d. resol. 473. n. 3. Barbof. d. alleg. 107. num. 3. idemque potest omnia, quæ possunt territorium habentes in causis ad eius forum spectantibus, & habet imperium in sua Diœcesi, vt inquit Læl. Iord. d. cap. 8. num. 25. & aliàs dixi similem esse Prætori, immò assimilari Præsidi, inquit Peregr. *de iur. fisc. lib. 1. tit. 2. num. 105. in fin. licet ipse Peregr. in prax. civil. lib. 1. in rub. de iudic. n. 50. admiserit Episcopos, & Abbates habere quidem iurisdictionem, sed non territorium, quia iura extant aperta, Episcopos territorium habere, vt apud prædictos videre est.**

Nec mirum, quia Episcopus, & eius Vicarius dicuntur Officiales Communis, & Ciuitatis, aded vt prohibitus exequi sententiam extranei iudicis, vel trahere ad alienum forum, non prohibeatur exequi sententiam Episcopi, vel Vicarij, vel trahere ad eorum forum in causis ad eos spectantibus: pulchrè Anch. *conf. 341. num. 1. vers. ex istis. Dec. in cap. Ecclesia S. Mariae, num. 10. de constit. Rol. d. conf. 37. num. 23. lib. 4. Marth. de iurisd. part. 1. cap. 50. num. 19. Tusch. d. concl. 253. num. 5. Prax. Archiep. Neap. cap. 48. num. 9. 10. in magnis. Hort. Cauale. d. tract. de brach. reg. part. 4. num. 258.*

Hinc est etiam, quod Episcopus, & eius Curia habet fiscum, & procuratorem fiscalem, & habet ius confiscandi, & eius Cameræ applicandi pœnas etiam laicis inflatas, ita tamen, quod multæ pecuniariæ locis piis distribuuntur, provt de veriori opinione, & communi testantur Couar. *var. resol. lib. 2. cap. 9. num. 11. Peregr. de iur. fisc. lib. 1. tit. 2. num. 105. vers. sed contra, & num. 106. Tusch. d. concl. 253. num. 6. Aloyf. Ricc. in prax. resol. 479. num. 2. 3. Prax. Archiep. Neap. cap. 45. num. 2. in magnis. Leon. in thes. for. Eccl. part. 2. cap. 1. n. 17. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. de fauor. cler. real. §. 1. n. 21.*

Hinc cognoscitur eos malè sentire, qui putarunt Episcopum, & eius Vicarium in casibus vbi possunt contra laicos iudicare, non posse tamen eos arrestare, vel carceri tradere, aut eorum personam punire absque requisitione iudicis sæcularis, sed tantum posse contra eos censuris procedere, & pro hac sententia contra Episcopos allegantur Ioan. And. *ad Specul. in rub. de off. Ordin. Anch. in reg. ea quæ ad decus, quest. 11. de reg. iur. in 6. Oldr. conf. 86. in fin. Imol. in cap. cum Episcopus, de off. ord. in 6. Lopez in cap. per vestras, in 2. not. §. sed est, de donat. inter vir. & vx. Villalob. de comm. op. littera I, num. 117. Match. dec. 449. num. 2. lib. 1. Guid. Pap. sing. 220. Rom. sing. 703. Aug. Arim. in tract. de malef. vers. quod fama, num. 88. alios allegat, & de comuni testatur Clar. in prax. quest. 7. num. 8. vers. vnum tamen. Boer. d. decis. 264. num. 3. Auend. d. cap. 1. n. 22. Decian. tract. crim. lib. 4. cap. 27. n. 15.*

Nam his non obstantibus verius est, & receptius Episcopum habere etiam distractionem personalem in laicos pro delictis Ecclesiasticis, seu mixti fori, adeo vt eos possit per suos, vel alienos executores carceri tradere, & personaliter punire, & hæc sententia magis communi DD. calculo recipitur, & non solum probatur expresse decretis Concilij Tridentini, sed etiam prius apertis iuris canonicis locis, vt ex c. 1. *de off. ord. c. contra idolorum 26. q. 5. c. attendendum*

attendendum, 12. *quest. 4. cap. 2. de adul. Clem. 1. de heret. Dominic. de S. Gem. in d. cap. cum Episcopus, num. 9. vbi Franch. in 4. not. de off. ord. in 6. Anan. in cap. 2. de adul. & in cap. qualiter, §. ad corrigendos, de accus. Felin. in cap. cum sit, num. 20. versic. contrarium, vbi Soc. in fin. de for. compet. & in d. cap. significasti, num. 4. ad fin. de off. deleg. Auftr. de pot. Eccl. super laic. num. 1. & in Clem. 1. *quest. 5. num. 107. de off. ord. Abb. in cap. sent. de priuileg. Cagn. in l. unic. num. 26. ff. si quis ius dicenti non obtemperat. Villad. tract. de her. q. 11. num. 17. ad fin. Læli. Iordan. de Rom. Sed. orig. part. 2. cap. 8. num. 19. 20. 27. & per totum. latè Foller. in prax. vers. Aut inquisitione formata, num. 5. ibi: sed istis. Bosl. in prax. crim. titulo de foro compet. num. 159. videndus Couar. *pract. qq. cap. 10. num. 2. Tusch. pract. concl. littera M. concl. 293. num. 4. 1. 2. Barbat. conf. 93. numer. 15. & seqq. tom. 1. inter conscrip. Rol. d. conf. 37. num. 16. lib. 4. Barbof. d. alleg. 107. num. 8. vers. sed contrarium. Marth. de iurisd. part. 1. c. 50. num. 5. 8. Prax. Archiep. Neap. cap. 13. num. 3. in magnis. Hort. Causale. *dist. tract. de brach. reg. part. 4. numer. 258. apud quos rationes, & causas, & responsiones ad contraria l'cebit videre, apparet autem hanc esse communissimam DD. sententiam, & melioribus rationibus munitam, & vltimo loco definitam à Concilio Trid. d. sess. 25. cap. 3. de reform. aded vt non sit mirum, si hæc opinio magis placuerit S. C. habitæ sub die 5. Iun. 1567. coram Sanctissimo Pio V. & fuerit seruata Mediolani tempore Sancti Caroli, teste Tusch. dicta conclus. 293. num. 4. 2.****

Et hoc est in viridi obseruantia apud eos Prælatos, qui vti volunt facultate sibi concessa, & id tolerant laici in criminibus Ecclesiasticis, vel mixti fori, & ego sæpius practicaui, & vidi carcerari quendam sacrilegum, qui furatus fuerat plumbum, quo tegebatur Capella Illustrissimi Cardinalis Tuschi, & alterum, qui stupratus fuerat virginem cum promissione matrimonij, & alium laicum, qui falsò denunciauerat falsum matrimonij impedimentum, & hanc concubinam, & diebus elapsis alteram, quæ fuerat accusata de adulterio ab eius marito, & sic etiam seruatur Neapoli, teste Genuensi in prax. Archiep. d. cap. 13. num. 1. 3. & vbi hoc ius fuit à Prælati præscriptum, eos posse etiam laicos carcerare, admittit quoque Clar. in prax. d. *quest. 37. num. 8. versic. tamen, ibi: bene verum est. Sed verius est non requiri talem præscriptionem, quia Prælati id suo Marte facere possunt, & non est necessaria præscriptio in illis faciendis, quæ iure communi permittuntur: ita pulchrè Conar. pract. qq. cap. 10. num. 2. vers. secundo quoties. Tusch. d. littera M. concl. 293. num. 4. 2. Læli. Iordan. in d. 11. tit. de maior. caus. cap. 8. num. 4. 1.*

Hinc certum esse cognoscimus, Episcopum, & eius Vicarium posse mulctare etiam laicos, & pœnis pecuniariis punire in casibus ad eius forum spectantibus, cap. licet, vbi Abb. de pœn. cap. statuimus, 16. *quest. 1. cap. quisquis 17. quest. 4. de communi Felin. in cap. irrefragabili, §. ceterum, num. 5. de off. ord. Host. Butr. Anan. Card. in cap. ad aures, de simon. Peregr. de iur. fisc. lib. 1. tit. 2. num. 106. post multos Aug. Barbof. d. alleg. 107. n. 18. perbellè Marth. de iurisd. part. 1. cap. 50. num. 18. pro quo notandum est antiquitus potuissent Episcopos mulctas statutis Ecclesiasticis infligere sibi applicare, & in proprios vsus conuerrere, quas vnico suo arbitrio imponebant, locis piis distribuere solebant ad euicandam auaritiæ suspitionem. Host. in summ. tit. de off. ord. §. quia peruenit, versic. non tamen debet. Abb. in d. cap. licet, num. 9. de pœn. Couar. var. ref. lib. 2. cap. 9. num. 11. March. decis. 339. num. 12. par. 1. tamen hodie Episcopi id facere non possunt, sed mulctas pecuniarias eo ipso, quod exactæ fuerint, locis piis assignare debent, aded vt nec aliquam portionem suo valeant applicare Vicario, nec Cameræ Episcopali, aut fabricæ Ecclesiæ Cathedralis, non obstante quacunque consuetudine non præscripta. Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform. & ita decreuit Sacra Congregatio, teste Qua-*

rant. in sum. Bullar. verb. Pœna pecuniaria, vers. id expresse. Piafec. in prax. Episc. part. 2. cap. 4. num. 97. Sbrozz. de off. vic. in addit. *quest. 143. Aloys. Ricc. in prax. resol. 300. num. 3. Prax. Archiep. Neap. cap. 69. num. 2. in magnis. Barbof. de off. Episc. part. 3. alleg. 107. num. 18. vers. id expresse. Aliquid tamen toleratur, in Episcopo paupere, & multi solent partem mulctarum applicare fabricæ sui Palatii, & Roma non contradicit.*

His visis querendum est, an sicut Episcopus potest in dictis casibus laicos carcerare, ita valeat in eorum bonis executiones facere ad exigendam mulctam sine requisitione iudicis secularis? Nam id negant multi, quia bona laici sunt prorsus libera à potestate iudicis Ecclesiastici: ita probant ex cap. secundum, 23. *quest. 8. ibi: regia potestate dare cogatur, cap. postulat, de iudic. c. 2. de maledict. l. Episcopale, C. de Episc. aud. Ioan. And. in cap. 1. col. 3. vers. bonis mundanis, de homie. in 6. Host. in c. significasti, ad fin. vbi etiam Butr. de off. deleg. Bald. in margar. vers. delegatus, Ang. in l. fin. num. 5. C. de iudic. Card. in Clem. 1. *quest. 10. de off. deleg. latè de communi testans Ioan. Lopez in c. per vestras, not. 2. versic. sed est pulchra, num. 10. in fin. num. 11. 12. 13. 14. de donat. inter vir, & vxor.**

Sed verius est, & receptius posse Episcopum absque iudicis secularis requisitione exigere mulctam à laico, & in eius bonis executionem facere, vbi mulctatus est propter delictum Ecclesiasticum, vel mixti fori, & nulla sunt iura, quæ astringant iudices Ecclesiasticos ad implorandum brachium saeculare pro faciendis executionibus, licet id possint, si velint, & faciendo sibi non præiudicant, quia est actus facultatiuus, & si possunt laici personam constringere, quanto magis eius bona minus digna, & quæ sequuntur naturam principalis, qui ratione causæ cõcedus est de iurisdictione Prælati, & ideo negari non potest, quin iudices Ecclesiastici possint propriis ministris executiones facere in bonis laicorum, & propterea contra Ioan. Andr. tenent Abb. in d. c. licet, n. 8. de pœn. pulchrè videndus Felin. in d. c. irrefragabili, §. ceterum, num. 5. versic. licet, de off. ord. quem sequitur Auftr. ad Capell. Tholos. decis. 274. vers. An autem Ordinarius, ibi: ita firmat, & de potest. Eccl. sup. laic. num. 2. Rot. dec. 7. de testib. in antiquis. And. de Ifern. in tit. de stat. & consuet. contr. libert. Eccl. num. 12. Dom. in cap. cum Episcopus, sub n. 9. & ibi Franch. & Ioan. Vanquel. in vlt. concl. de off. ord. in 6. Innoc. in c. olim. al. tertio, de rest. spol. Ioan. de Anan. in rub. de sacrileg. num. 5. Soc. in c. cum sit generale, in fin. & ibi Felin. num. 20. de for. compet. And. Soc. in c. significasti, sub num. 30. versic. mihi videtur, de off. deleg. Zabarell. in c. litteras, super gl. pen. de rest. spol. bene Couar. *pract. qq. cap. 10. num. 2. versiculo secundo quoties. Cagn. in l. unic. num. 26. C. si quis ius dic. non obtemperat. Tusch. pract. conclus. list. E. conclus. 253. num. 6. Marth. de iurisd. part. 1. cap. 50. numer. 17. Prax. Archiep. Neap. cap. 10. sub numer. 7. vers. sed dum, & cap. 11. Hort. Causale. de brach. reg. part. 4. numer. 258. apud quos rationes etiam videre poteris, & præcipuè apud Læli. Iordan. d. tract. de maior. caus. cap. 8. numer. 10. & per totum, qui hanc rem latè examinat, ex quibus licet cognoscere hanc esse veriorem, & magis communem DD. sententiam, vsuque, & in praxi satis receptam.*

Neque obstant iura in cõtrarium adducta, quia si loquimur de iuribus canonicis, ea procedunt solum, vbi pro faciliiori expeditione Ecclesiasticus vult negotium committere iudici laico, vt ipse exequatur, vel vbi ille non habet proprios ministros, vt declarat Felin. in d. §. ceterum, & Læli. Iord. in d. c. 8. Sin placet loqui de lege Episcopale, & aliis legibus ciuilibus, illæ fortè procedunt secundum ius ciuile, quo attento præualebat opinio, quod Episcopus non haberet territorium, vt inquit Bald. & Caltr. in d. l. Episcopale, C. de Episc. aud. Verum quia, vt vidimus, secundum iura canonica, quæ prævalent, & faciunt cessare ius ciuile, Episcopus dicitur habere territorium, & imperium,

imperium, huiusmodi iura non faciunt ad propositum, propter quod hæc sententia magis iuridica visa est S.C. & in eam inclinavit attento etiam solum iurē communi.

Verum quia huiusmodi dubitatio clare tollitur, & expressè dicitur in dicto Concilio Trid. *sess. 23. cap. 3. de reform.* ubi mandatur iudicibus Ecclesiasticis, ut propria auctoritate prius faciant etiam contra laicos executionem realem vel personalem per proprios, vel alienos executores, antequam veniant ad censuras, nihil restat, de quo hæsitari possit, ut apud Prax. Archiepisc. Neap. *d. cap. 10. num. 7. in magnis.* Marth. *de iurisd. d. cap. 50. num. 20.* Causale. *d. tract. de brach. reg. part. 4. num. 258.*

44 Maius dubium est, an in causis civilibus ad forum Ecclesiæ pertinentibus valeat iudex Ecclesiasticus suæ sententiæ executionem facere in bonis laici, velut in causa restitutionis dotis ob separationem thori, in restitutione usurarum, & ubi laicus extitit in iudicio fideiusor pro clerico, & similibus. Nam adsunt multi, qui id Ecclesiasticis licere negant, quia non possunt mittere in possessionem rerum laicalium, quæ non sunt de temporali iurisdictione Ecclesiæ: ita videndus Bald. *in d. cap. significasti, num. 3. 4.* ubi Host. & Buttr. *de off. deleg. latè Lopez in d. cap. per vestras, in 2. not. vers. sed est pulchra, n. 7. & seqq. & n. 15. ad fin. de donat. inter vir. & uxor.* perbellè Couar. *pract. qq. c. 10. n. 2. versic. tertio illud erit, & omnes alij, qui fuerunt allegati in antecedenti quæstione pro contraria parte.*

45 Verumtamen in hoc etiam verius est, & receptius iudicem Ecclesiasticum, siue delegatum, siue Ordinarium posse suam sententiam exequi, & dare possessionem corporalem, etiam in bonis laicorum sine requisitione iudicis secularis, & facere quamcumque executionem in eorum bonis, siue per proprios, siue per alienos ministros: ita probat, & benè dictum inquit videndus Specul. *de secund. decreti §. rest. num. 2. vers. alij.* Ioan. de Anan. *in d. cap. significasti, in fin. & ibi Ioan. de Imol. ad fin. Barbat. num. 12.* Felin. *sub num. 4. de off. deleg. Follet. in prax. verb. Aut Inquisitione formata, num. 52. vers. immò, in fin. Prax. Archi. p. Neap. d. cap. 13. num. 2. in magnis, & pro hac parte possunt allegari omnes, qui in præcedenti quæstione pro Episcopo senserunt.* Et hæc sententia servatur in practica, & est magis communis, & ego eam servavi sæpe, velut in vna Corrigenfi pro quibusdam de Bottonis, ubi cum pronunciatsem ex legitimis causis locum esse separationi thori, relaxavi etiam granamen pro restitutione dotis, & in causa sequentri feci pignorate quosdam de Reuerzanis, & in pluribus aliis causis il observatum fuit iuxta antiquam huius Curiae stylium, idque non recipit difficultatem ex infra dicendis.

46 Benè verum est, quòd attento iure communi hæc sententia est valde controuersa, & pro ea in S. C. habita sub die 5. Iunii 1567. coram Sanctissimo Pio V non fuit aliquid certi determinatum. At quia iste casus cum aliis præcedentibus satis deciditur apertis verbis Concilij Trid. *d. sess. 25. cap. 3. de reform.* ubi dicitur, quòd loco censurarum quas Prælati passim adhibebant, in causis fori Ecclesiastici liceat iudicibus Ecclesiasticis in civilibus negotiis contra quoscumque etiam laicos per multas pecuniarias, seu per captionem pignorum, distractionemque personarum per proprios executores, vel alienos procedere; cuius decreti verba sunt dispositiva, quia hæc potestas subrogata est loco censurarum, & quia Concilium dicit, *Liceat*, quod respicit verbum facti, sci-
47 licet captionem pignorum, & personarum distractionem, propter quod id Episcopis censetur permittum de iure, & de facto. Bald. *in l. si stipulatio ista, §. si qui, sub num. 3. de verb. oblig.* Idèd S. C. non curavit anxius casum hunc de iure communi discutere, quia nimis clara sunt verba Concilij non solum in civilibus, sed etiam in controuersis criminalibus: dicitur enim ibidem, *In causis quoque criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut supra, fieri poterit, erit à censuris abstinendum.* Vbi consi-

dera dictionem, *ut supra*, esse repetitivam omnium præcedentium Menoch. *conf. 106. num. 295 348. 369* vide Sard. *conf. 200. num. 6. & conf. 464. num. 10* unde Inter-
48 tur, quòd sicut in civilibus Concilium dixit licere Episcopis contra laicos facere executionem realem, & personalem, ita & in criminalibus dicendum est: & propterea vniuersæ Congregationes coram dicto Sanctissimo Pio V habitæ prædicta probauerunt in omnibus supradictis casibus.

Hæc autem procedant non solum in Episcopis, & eorum Vicariis, sed etiam in quocumque Ordinario, & Vicario Capitulari, quia eadem est necessitas, & eadem iurisdictionis potestas, & Concilium non se restringit ad Episcopos, sed mandat omnibus iudicibus Ecclesiasticis, quales possunt dici omnes Ordinarij iura quasi Episcopalia habentes: sic probat dictum Concilium Trid. *sess. 25. cap. 3. de reform. sentit Læ. Jordan. d. tract. de maior. caus. c. 8. num. 60. 61.*

His ita discussis patet, quid respondendum sit Officialibus sæcularis fori circa hanc procacem fœminam in foro Episcopali carceratam. Nam si eam consideramus uti concubinam dicti sacerdotis regularis, utique certum est eam esse subiectam solo Episcopo, quia concubina clerici efficitur de eius foro, & quando notoria est, potest puniri tam a iudice Ecclesiastico, quam à sæculari adeo, ut sit locus præuentioni: si verò occulta sit, potest quidem Ecclesiasticus contra eam inquirere, & procedere, non tamen laicus ex officio suo, sed tantum ad querelam, vel instantiam partis, vel data nimia Ecclesiastici negligenti-
50 ita probatur ex glossa *in cap. ens*, ubi Arch. & Dom. 34. dist. latè vide Anch. *conf. 196. num. 5.* Felin. *in cap. si concubina, de sentent. excomm. Grilinz. conf. 79. num. 1.* benè Decian. *tract. crim. lib. 6. cap. 21. num. 37. in fin. Clar. in prax. §. fin. quæst. 37. num. 4. vers. quaro etiam, de communi Lopez ad Diaz in pract. crim. cap. 79. littera A, vers. & non solum. Tusch. pract. concl. litt. M. concl. 293. num. 44.* Marth. *de iurisd. part. 2. c. 19. n. 14.* Bellet. *disq. cler. part. 1. tit. de fauor. cler. real. §. 4. num. 49. 50.*

Sin consideremus talem fœminam uti adulteram, est enim mulier nupta, quam etiam passim sui copiam facere non constat, pariter certum est adulterium esse delictum mixti fori adeo, ut possit puniri tam ab Ecclesiastico, quam à sæculari iudice; hoc tamen ordine, ut si agatur de pœna excommunicationis, hæc à solo iudice Ecclesiastico imponatur, si de pœna sanguinis, à solo laico infligatur, si verò de aliis pœnis, locus sit præuentioni, quod obserua semper in his, quæ sunt mixti fori, ad rem
51 Clar. *in pract. crim. d. quæst. 37. num. 3. vers. quaro numquid.* Lopez *ad Diaz in d. pract. c. 85. litt. B, versic. puniri, in fin.* pulchre Decian. *tract. crim. lib. 4. cap. 27. n. 7.* ubi sic declarat. Farin. *de delict. carn. quæst. 141. n. 47.* Marth. *de iurisd. part. 2. cap. 19. n. 3. 10.* Bellet. *d. §. 4. num. 63.* videndus Caball. *resol. crim. 194. n. 10. 11.* qui tulit omne punctum.

Nec obstat, quòd dicebatur opponendo eam non esse concubinam, quia non tenebatur in domo affectione maritali; & quatenus esset, antequam iudex Ecclesiæ possit contra eam procedere, necessarium est ut præcedat trina monitio, ex Concilio Trid. *sess. 24. cap. 8. de ref.* Nam ad primum respondetur non hîc inquirendas esse qualitates propriæ concubinæ ad formam iuris civilis. Sufficit enim ad propositum nostrum clericum ad eam habuisse consuetudinem; nam clericus dicitur concubinarius, etiam si mulierem teneat extra domum, quando cum ea habet carnalem consuetudinem, ut probat Leon. *in thes. for. Eccles. part. 3. cap. 4. numer. 27. versic. & regulariter.*

Ad secundum responsum fuit non esse necessariam trinam monitionem, nisi quando Episcopus vult contra concubinos procedere ad sententiam excommunicationis, secus est si aliis pœnis uti velit, quia tunc non requiritur alia monitio; sic enim declarauit S. C. his verbis: *Trina monitio tunc demum est necessaria inter concubinos,*

banarios, quando in eos vult Episcopus ferre sententiam excommunicationis; si verò pœnis pecuniariis, vel aliis multare eos velit Index, non requiruntur ista solemnitates. Ita testantur Barborf. ad Conc. Trid. dicto loco, Vinc. Marfili. ad Conc. Trid. lib. 4. cap. 1. & cap. 2. in fin. vbi etiam dicit quod Concilium non sustulit alias pœnas à iure communi contra concubenarios impositas, & cum Archiepiscopus Mediolanensis condemnasset quendam concubinarium in pœnam scutorum 50. bene fecisse, S.C. respondit sub die 3. Nouembris 1587. Et ideo ego talem sceminam post carcerem multorum dierum exulem feci à tota diœcesi Regij sub pœna scutorum centum, & in subsidium excommunicationis in casu contrauentionis, quod illa obseruauit; & secundum prædicta me bene fecisse reputatum fuit: & ita, &c. salua semper determinatione Sanctæ Ecclesiæ Romanæ.

CAPVT LI.

EPITOME.

Licetum est usufructuario, fideicommissario, & similibus arbores frugiferas incidere ex causa reparationis, & pro usu suo, & quomodo id procedat.

SUMMARIUM.

- 1 Arbores non sunt in fructu, sed pars proprietatis.
- 2 Fideicommissarius non potest alienare.
- 3 Arborum incisio equiparatur demolitioni domorum.
- 4 Arbores vetustas, vel vi ventorum euulsas fructuarius tollere potest.
- 5 Impensa in re spectat ad eum, qui habet fructus.
- 6 Fideicommissario non licet arbores cadere pro usu suo.
- 7 Alienare prohibitus non est perfectus dominus.
- 8 Alienare non posse non est de dominij diffinitione.
- 9 Fideicommissio grauatus an possit dici rerum dominus.
- 10 Heres fideicommissio grauatus est interim plene proprietarius.
- 11 Arbores cadere spectat ad dominum.
- 12 Arboribus succisis non est salua rerum substantia.
- 13 Usufructuarius, & similes non possunt arbores frugiferas cadere.
- 14 Emphyteuta, & similes possunt succidere arbores grandes fructiferas.
- 15 Arbores non fructiferas grandes quomodo fructuario licitum sit cadere.
- 16 Arborum incisio non prohibetur fructuario, sed tantum frugiferarum.
- 17 Arbores non fructiferas incidens non dicitur deteriorare.
- 18 Inclusio vnius est exclusio alterius.
- 19 Reparationis causa licet fructuario cadere arbores fructiferas.
- 20 Usufructuarius pro refectione villa potest arbores cadere.
- 21 Arboribus vi ventorum euulsis quomodo potatur fructuarius.
- 22 Arbores fructifera possunt etiam à fructuario cadi pro refectione villa.
- 23 Fructuarius quando possit succidere arbores.
- 24 Exceptio debet esse de genere regula.
- 25 Exceptio præter regulam est ridicula.
- 26 Proprietarius tenetur ad expensam refectionis adificiorum.
- 27 Usufructuarius tenetur ad expensas modicas, & que respiciunt fructus.

- 28 Usufructuarius non potest arbores cadere pro nouo adificio.
- 29 Lex Arboribus, de usufr. declaratur.
- 30 Verbum, succidere, quid importet.
- 31 Arbores fructiferas quomodo fructuario liceat cadere.
- 32 Usufructuarius quomodo possit succidere arbores pro usu suo.
- 33 Arbores cadue an pertineant ad usufructuarius.
- 34 Arbores solent patresfamilias cadere pro usu suo.
- 35 Notorij informationem potest capere iudex etiam in cubiculo.
- 36 Voluntatem morientis coniecturamus ex consuetudine viuentis.
- 37 Usufructuario licet, quod bono patrifamilias licitum est.
- 38 Arbores vi ventorum decietta spectant ad proprietarium.
- 39 Usufructuarius quam partem possit habere in arboribus euulsis.
- 40 Si de quo minus, inesse videtur, inest & id, de quo magis.
- 41 Ratio vbi est eadem, ibi eadem iuris dispositio.
- 42 Arbores umbra sua nociuas fructuarius cadere potest.
- 43 Emphyteuta, & similes an possint mutare rei formam.
- 44 Usufructuarius vniuersitatis bonorum an possit mutare rei formam.
- 45 Arbores corruptioni proximas potest cadere fructuarius.
- 46 Fideicommissarius potest cadere arbores vetustas.
- 47 Futuri temporis tractus non spectat ad iudicem.
- 48 Sententia debet comprehendere præsentia, non futura.
- 49 Iudex non pronunciat super non petitis.
- 50 Legibus, non exemplis, est iudicandum.
- 51 Sententia sunt stricti iuris, & tamen valent, quantum sonant.
- 52 Deterioratio quam prohibetur fructuario.
- 53 Deteriorasse non videtur, qui tantundem meliorauit.
- 54 Compensatio meliorationis cum deterioratione datur fructuario, & aliis.
- 55 Quod sit lege permittente, non meretur pœnam.
- 56 Usufructuarius, & emphyteuta quas expensas facere teneantur.
- 57 Fructuarius quomodo possit cadere arbores pro usu suo.
- 58 Usufructuarius an possit cadere arbores etiam pro expensis in fabricando.
- 59 Restaurationis expensa quomodo fiat per fructuarius.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN facti contingentia D. Io. Ludouicus Brusatus in suo ultimo testamento hæredem sibi vniuersalem scripsit D. Isabellam Ciarliniam suam sororem, & ea deficiente eius filios, terminato usufructu vxoris, quos grauauit post 30. annos ad restituendum eius hæreditatem lineis quibusdam de Brusatis. Pendente autem tempore fideicommissi DD Iacobus, & Ludouicus de Ciarliniis hæredes proprietarij pro parte sexta dictæ D. Isabellæ mediante eorum patre prætendunt posse succidere arbores super bonis dictæ hæreditatis existentes saltem pro reparatione, & refectione adificiorum dictæ hæreditatis, necnon pro usu eorum familiæ ad comburendum tempore hiemis moderatè quidem, sicut testator erat solitus facere. Contrà Brusati negant id fieri posse, & dicunt omnes impensas pertinere ad Ciarlinios proprio eorum cte faciendas. Vnde quæritur quid iuris.

Et sanè prima, vt aiunt, facie iusta videtur Brusatorum contradiçtio, quia arbores non sunt in fructu, sed pars proprietatis reputantur, laquissimum, §. fructuarius, vbi Ang. n. i. ff. de usufr. l. in fraudem, §. conductor, vbi Bart. de iur. fisc. Alex. conf. 11 §. n. 4. lib. 5. sed Ciarlinij verantur alienare proprietatem non solum à testatore, qui voluit sua bona conseruari in familia Ciarliniorum masculina per 30. annos sed etiam à iure, propter grauam fideicommissi,

2 si, ad textum in l. fin. C. communia de legat. ad eod. ut neque etiam possint dicta bona deteriorare, ex textu in d. §. fructuarius, & in l. Imperator, ubi DD. omnes, ad Trebell. Pereg. de fideicom. art. 40. num. 9. ergo non possunt arbores incidere, & quæ sunt pars proprietatis, quia hoc esset alienare, & deteriorem facere proprietatem; incisio enim arborum æquiparatur demolitioni domorum, ad textum in l. & eleganter, §. non solum, de dol. Crott. conf. 115. num. 1. Ioseph Ludou. decis. Perus. 22. num. 2.;

3 Et sanè neque etiam licita videtur arborum incisio pro reparatione, nisi vetustæ sint, vel vi ventorum euulsæ. Glossa in l. arboribus, in verb. materiam, de usufr. Alex. in l. diuortio, §. si fundum, num. 2. sol. matr. Tiraq. de retract. conuent. §. 3. gl. 1. num. 29. vers. sed illo, & idèd impena refectionis, siue magna, siue modica ad Ciarlinios pertinet, qui fructuum utilitatem habent: latè Bertrand. conf. 40. num. 14. 15. vol. 2.

4 Et tantò minus Ciarliniis pro usu suo licita erit arborum incisio, tum quia sic ipsi possent omnes arbores auferre, quod absurdum reputat textus in d. l. arboribus, de usufr. Tum quia si non licet pro reparatione, multò minus licebit pro combustione, arg. l. nec ex vera, C. de acquir. poss. c. licet vniuersis, & ibi gl. de test.

5 Sed his non obstantibus, & non attentis puto fortiores esse Ciarliniorum rationes, qui cum habeant dictæ hereditatis plenam proprietatem cum usufructu, domini possunt appellari, etiam si interdicta sit eis bonorum alienatio; nam licet strictè, & multum propriè prohibitus alienare non dicatur perfectus, & verus dominus,

7 ad textum in l. fæmine, §. illud, C. de secund. nupt. Molin. de primog. Hispan. lib. 1. c. 19. num. 1. Petr. Caball. conf. 147. num. 38. in fin. l. b. 2. tamen quia posse, vel non posse alienare non est de diffinitione domini, Bald. in l. voluntas, num. 10. C. de fideicom. sequitur, ut satis propriè fideicommissio grauatus ante diem fideicommissi dicatur propriarius, & pleno iure dominus secundum præsentem

8 statum. Bald. in d. l. voluntas, num. 10. Tiraq. de retract. conuent. §. 2. gl. 1. num. 36. latè Peregr. de fideicom. d. art. 40. num. 6. & conf. 92. num. 8. lib. 1. Caball. de exception. ad success. part. 2. except. 23. num. 5. Franc. Cald. de iur. emphyt. titulo de potest. elig. lib. 3. c. 16. n. 6. interim enim hæres plenam habet proprietatem, & possessionem etiam eius, quod

9 restitutioni obnoxium est. Surd. conf. 527. num. 16. latè Inrigl. de substit. cent. 3. quæst. 73. num. 106. idèd poterit etiam arbores incidere, quia hoc spectat ad dominum. Masch.

10 de probat. concl. 1195. num. 2. dummodo id modèstè fiat, & non in subuersionem fideicommissi, quia arboribus excisis substantia fundi non remanet salua, fundusque deterior efficitur. Ioan. Cop. tract. de natur. fruct. tit. 1. cap. 1. num. 3. in fin.

11 Sed esto, quòd fideicommissio grauatus non sit perfectè dominus, tamen nil refert, quia cum hæc omnia liceant etiam simplici usufructuario, multò magis licita erunt istis hæredibus etiam proprietariis, Auth. multò magis, C. de sacros. Eccl. c. cum in cunctis, ubi gl. Ioan. Andr. & Abb. de elect. etenim ut hæc res inanis innotescat, animaduertèdum est certam esse regulam, quòd usufructuarius, emphyteuta, feudatarius, fideicommissarius, & similes, qui ad tempus re quapiam restitutioni obnoxia

12 frauntur, non possunt præter solitum arbores grandes, & frugiferas notabili quantitate cadere, ad textum in d. l. in fraudem, §. conductor, ubi Bart. de iur. fisc. & d. l. æquissimum, §. fructuarius, ubi Alber. & l. si grandes, de usufr. l. diuortio, §. si fundum, ubi Bald. Alex. Castr. Ias. & alij, sol. matr. Tiraq. d. §. 3. gl. 1. num. 24. Menoch. de arb. iud. cas. 78. num. 8. Ruin. conf. 58. num. 4. lib. 1. Corbul. de caus. priuat. emph. caus. 13. num. 2. Tusch. pract. concl. littera C, concl. 623. n. 10. Crass. de success. §. legatum, quæst. 33. in princ. Bertaz. conf. 423. littera C, Ioan. Copin. d. cap. 1. n. 4. Costan. Roger. tract. de dot. quæst. 11. num. 10. pulchrè Schrader. de feud. part. 9. c. 6. num. 64. 65. Rosental. eod. tr. cap. 10. concl. 33. n. 2. & n. 20.

13 Neque hoc intelligendum est de arboribus tantum ventorum vi euulsis, quod eas solum possit sumere fructuarius

Verum hæc regula multis modis declaratur, & limitatur, nam in primis intelligenda est de arboribus fructiferis sui naturæ, ut nucibus, pomis, & similibus, & propterea cæteras licet grandes, velut salicem, populum, vlinum, fraxinum, platanum, & similes usufructuarius, & alij id genus cadere poterit, quia sufficit non esse fructiferas. Crott. conf. 115. num. 5. Becc. conf. 33. num. 5. & seq. Curt. Sen. conf. 70. num. 8. vers. condescendo, pulchrè Claud. ad Bertaz. conf. 423. littera D, & fusiùs Pacian. conf. 32. num. 2. & num. 33. qui disputat, & contrariis respondet, & ipsum verum dicere puto, nisi id fieret in tam notabili quantitate, ut simul omnibus consideratis fundus in se posset dici notabiliter deterioratus, quia ex huiusmodi arboribus nascitur etiam aliquis proventus, quo casu teneretur incidens saltem ad restitutionem, si forte non esset locus caducitati, quod pro nunc non disputo.

Est ergo mera veritas, quod prædictis personis non plenè dominis, & usufructuario, non simplex arborum incisio prohibetur, sed cum qualificatiua adiectione frugiferarum, & sic omnes DD. loquuntur in d. l. æquissimum, §. fructuarius, ubi Ang. de usufr. Bart. Bald. Alex. Ias. & alij, in d. l. diuortio, §. si fundum, sol. matr. Picus in l. Titia, §. Titia, num. 116. de leg. 2. Tiraq. d. §. 3. gl. 1. n. 24. Menoch. d. cas. 78. num. 8. Crass. d. quæst. 33. in princ. Corbul. d. caus. 13. num. 2. Redoan. de rebus Eccles. non alien. rubr. de caduc. ob rei deter. num. 13. Claud. ad Bertaz. d. conf. 423. littera A, Tusch. concl. 461. in princ. Schrad. d. cap. 6. num. 64. Rosental. d. conclus. 33. numer. 3. etenim arbores non fructiferas incidens, deteriorasse non videtur. Giurb. in consuet. Messan. part. 1. cap. 15. gl. 4. n. 15. & cum solum arborum frugiferarum prohibeatur incisio, aliarum etiam grandium permilla censetur, quia inclusio vnius est exclusio alterius, l. cum Prator, in princ. de iud. Rol. conf. 58. num. 76. lib. 3. in terminis nostris Crott. d. conf. 115. num. 5. Pacian. d. conf. 32. n. 33. 34. Becc. d. conf. 33. num. 5.

Secundò magis ad rem nostram pro reparatione, & refectione ædificiorum dubium non est, quin liceat usufructuario, & similibus arbores etiam fructiferas cadere, quantum sufficit, dummodo aptæ sint necessitati reparationis, & id fiat cum discretione, & iudicio, & fundus non deterioretur notabiliter, ad eod. ut ferè maius sit damnum incisionis, quam beneficium reparationis, & licet aliqui dissentiant, tamen hæc est communis sententia, & verior, si incisio pro reparatione fiat cum tali moderamine. Ita per textum in l. ex sylua, & l. arboribus, §. materiam, ubi gl. in verb. refectionem, de usufr. Bald. in l. diuortio, §. si fundum, num. 2. vers. sed quid, & ibidem gl. in verb. teneri, in fin. & Alex. num. 2. in fin. ff. sol. matr. Picus in d. l. Titia, §. Titia, num. 128. Tiraq. d. §. 3. gl. 1. num. 29. Corbul. d. caus. 13. num. 29. Redoan. d. rubr. de caduc. ob rei deter. num. 5. 22. Crass. d. §. legatum, quæst. 33. in princ. vers. quam communem. Scot. conf. 12. num. 19. & seq. lib. 5. Crott. d. conf. 115. num. 7. vers. insuper. Ioseph Ludouic. decis. Lucens. 8. num. 9. Claud. ad Bertaz. d. conf. 423. littera A, in fin. Pacian. d. conf. 32. num. 5. Menoch. conf. 13. num. 17. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 379. n. 372. & c. 400. num. 1 part. 1. Costan. Ruger. de dot. quæst. 11. num. 11. Mant. de iac. & amb. conu. lib. 22. tit. 29. num. 33. & num. 34. vers. sed hoc. Carroc. de locat. & conduct. part. 4. tit. caus. recus. q. 7. num. 28. Giouagn. conf. 15. num. 8. lib. 1. Giurb. in consuet. Mess. part. 1. cap. 15. gl. 4. num. 17. in fin. Ioan. Castil. tract. de usufr. cap. 25. num. 7. 23. ubi dicit hanc esse communem opinionem; eam tamen dubiam appellat, & tanquam non veram spernit, sed contra eam stant cæteri omnes, & nouissimè etiam Rosental. de feud. d. cap. 12. concl. 33. n. 12. verius est enim & receptius licitam esse arborum frugiferarum incisionem ad villæ refectionem, seu reparationem.

Neque hoc intelligendum est de arboribus tantum ventorum vi euulsis, quod eas solum possit sumere fructuarius

21 Etuarius, emphyteuta, colonus, & similes pro villæ reparatione, vt ex dicto textu in d. l. arboribus, sentire visus est Tiraq. de retr. conuent. d. §. 3. gl. 1. num. 29. vers. sed ille. Mant. d. tit. 29. num. 33. 34. Castil. d. cap. 25. num. 23.

Nam verius est, & receptius id indistinctè esse intelligendum, vt etiam à stipite succidi possint arbores frugifera reparationis ergò, cum descriptione tamen, vt supra, 22 vt bene scripserunt Aret. in d. l. diuortio, §. si fundum, in fin. vbi Bald. ff. sol. matr. Pic. in d. l. Titia, §. Titia, n. 128. Crott. d. conf. 115. num. 5. Claud. ad Bertaz. d. conf. 423. littera D. Pacian. d. conf. 32. num. 5. & conf. 33. num. 18. Giouagn. dict. conf. 15. num. 8. & alii omnes præcitati, qui dum ponunt regulam, quod fructuarius, & similes non possit arbores frugiferas cedere, retentis eisdem terminis eam limitant in casu refectionis ædificiorum, & excipiunt reparationis 23 casum. Crass. d. §. legatum, quest. 33. vers. nam communem. Ioseph Ludouil. d. decis. 8. Giurb. d. gl. 4. numero 17. Rosent. d. conclus. 13. num. 12. vnde cum exceptio debeat esse de genere regulæ, l. in his, vbi gloss. Bart. & DD. ff. de legib. 24 Bald. in l. si eam, §. qui iniuria, si quis caution. Decian. in l. 1. num. 9. de offic. eius, Crauet. conf. 819. num. 14. vers. tertio, alioquin inepta esset limitatio, & ridicula æstimaretur, 25 l. nam quod liquidè, §. fin. de pen. leg. l. fin. C. de litig. Decian. in l. 1. num. 26. de reg. iur. Crauet. conf. 965. num. 7. sicut ergo regula etat de arboribus frugiferis, vt possent succidi, ita debet esse exceptio, vt eorum sit licita incisio ex causa reparationis.

Et hoc sanè puto esse iustissimum, nam si ædificia sint collapsa sine culpa vsufructuarij, vel emphyteutæ, certum est, quodd earum resectio, & restauratio spectat ad dominum, vt inquit in verbis Layman. moral. lib. 3. tract. 4. 26 cap. 23. num. 7. vers. si tamen, vbi subiungit, quodd ratio est, quia fundi substantia domino perit, & fructuarius solum impendia facit, quæ pertinent ad fructuum perceptionem: si ergo ita se res habet, & liqueat in prædictis dominos esse valde negligentes, quia non habent fructuum emolumentum, quid mirum, si permissum est fructuario, & similibus arbores cedere ad reparationis causam; in hoc enim videntur vices domini gerere, & eius vtile negotium: vnde diuersum esset, si fructuarius, vel emphyteuta veller nouum ædificium fabricare, ad hoc enim non posset arbores succidere, vt probat textus in l. ex usufructuariis, ff. de usufruct. Pic. in d. §. Titia, num. 95. vers. secundo. Mant. d. lib. 22. tit. 29. num. 36.

Neg obstat consideratio Alex. in d. §. si fundum, Tiraquell. d. gl. 1. & Mant. d. tit. 29. num. 33. dum volunt id posse solum intelligi de arboribus vi ventorum euulsis, eo quod l. arboribus, de usufruct. in qua fundatur hæc 29 machina, de iis tantum loquatur. Nam animaduertendum est duas esse illius legis partes, quarum prima durat vsque ad versiculum, Materiam, & in hac fateor verum esse intellectum, quia dicit textus posse fructuarium ferre de arboribus euulsis ad vsum suum, & villæ; in secunda verò parte non retinet amplius eundem sermonem, & non dicit fructuarium ferre, vel sumere posse (verba apta ad arbores euulsas) sed ait eundem posse succidere materiam, quantum ad villæ refectionem satis sit, propter quod hoc luci Iurisconsultus non potuit intelligere de arboribus euulsis, sed de virentibus, & solo hærentibus, vt ostendit verbum, Succidere, l. cadere, ff. de arbit. fruct. cas. & post hæc scripta inneni sic respondentem Aret. in d. l. diuortio, §. si fundum, in fin. & melius 30 Pic. in d. l. Titia, §. Titia, num. 128. vers. quam conclusionem, & vers. fateor, de legat. 2. & sentire videntur Reodoan. d. rubr. de caduc. ob rei deter. vers. & discurratur, num. 22. Corbul. d. caus. 13. num. 29. quod sanè verissimum esse credo; cum enim in prima dictæ legis parte satis explicatum fuisset, quod liceret fructuario circa arbores vi ventorum euulsas, frustra stare secunda pars, si idem replicaret, & tamen verba legis ita intelligi debent, vt aliquid operentur.

Benè verum est, quodd hæc declaratio non placet Mant. d. tit. 29. num. 33. vers. hoc amplius, eo quodd dictio, tamen, sit aduersatiua, & cohæreat præcedentibus, & restringat, & propterea vult, quod etiam secunda pars dictæ legis intelligatur de arboribus euulsis. Sed verè toto celo errat, siquidem potest retorqueri argumentum quod aduersatiua supponit casum diuersum in eadem quidem materia in genere, sed non in specie, & propterea etiam in secunda parte Iurisconsultus loquitur de arboribus, sed non de euulsis, in quibus non aptatur verbum, succidere, quia si euulsæ sunt, non succiduntur, vt dictum est, vnde intellectus communis est verior, & solus Tiraquellus remanet in sua obstinatione, quia Alexander in d. §. si fundum, licet videatur hæere intellectui nobis nociuo, tamen non recedit à firmata per nos conclusione, sicut facit Mant. d. tit. 29. num. 34. vers. sed hoc, vbi 31 denique residet cum communi aliorum sententia, vt emphyteuta possit succidere arbores frugiferas reparationis causâ, dummodo fundus nimis non deterioretur, & non sit maius dânnum incisionis, quàm commodum restaurationis.

Tertio itaque ea regula, qua disponitur non licere fructuario, & aliis arbores frugiferas incidere, fallit, si eas succidant pro vsu suo, & familiæ ad comburendum, moderate quidem abitrio boni viri, & semper de minis vtilibus secundum solitum patrisfamilias; hoc enim casu 32 permissa est incisio. Glossa in d. l. diuortio, §. si fundum, in verb. & teneri, & ibi Castr. sub num. 4. vers. potest tamen, sol. matr. Alber. in d. l. arboribus, vbi Florian. num. 2. de usufruct. Cum in d. §. si fundum, Fulgos. in l. item si fundi, §. seminarior, in fin. de usufruct. Pacian. d. conf. 32. num. 71. in fin. Gratian. discept. 25. num. 11. lib. 1. August. 33 conf. 99. num. 19. lib. 1. qui constituit hanc differentiam inter arbores cæduas, & à laborerio, vt eas fructuarius etiam vendere possit, has verò pro vsu suo tantum succidere.

Nec mirum, quia omnes prædia arborata possidentes solent quotannis incidere arbores etiam frugiferas, velur quercus, seu glandes, & nuces pro conficiendis lignis ad comburendum tempore hiemis, & pro vñibus familiæ, qua consuetudine stante etiam fructuario talis incisio 34 licita est. Curt. Sen. conf. 70. num. 8. vers. condescendo. Pacian. d. conf. 32. num. 6. vers. secundus, & conf. 33. num. 18. vers. tertio fallit. Bertaz. d. conf. 423. num. 9. super tali solito tanquam de re notoria posset Iudex se in formare etiam in cubiculo, ad textum in l. 3. §. fin. vbi Florian. de test. l. si non defendantur, de pæn. Menoch. conf. 134. num. 1. Riminald. Iun. conf. 6. numero 33. Bertaz. d. conf. 423. num. 8. sicut enim testator id viuens faciebat, sic Ciarliniis facere licebit, quia ex consuetudine viuents coniecturare debemus voluntatem morientis, l. si sui, & l. nomen, §. 35 filio, ff. de leg. 2. l. Titia, §. qui Marco, ff. de ann. leg. l. Sempronio, §. fin. de usufruct. leg. Fuerr. loco, ab vñtis. numero 4. vers. hinc etiam. Et sanè si fructuatio licet quod bono patrisfamilias licitum est, Crass. d. §. legatum, 37 quest. 33. vers. vnum tamen, Claud. ad Bertaz. dict. conf. 423. littera D, vers. idem est, ad fin. sicut quilibet bonus paterfamilias solet ligna quotannis facere ad comburendum, idem etiam fructuario licere dicendum est.

Et satis apertè hanc nostram sententiam probare videtur textus in d. l. arboribus, de usufruct. dum ait fructuarium ferre posse vsque ad vsum suum de arboribus vi ventorum euulsis; eadem enim, vel maior ratio militat in non euulsis, quia dubium non est, quin arbores vento deiectæ statim liberè spectent ad proprietarium, qui eas etiam 38 asportare cogi potest, cum extinctus sit quoad eas vsufructus, l. Proculus, §. si arbores, & l. arbores, de usufruct. Borgenis de usufruct. mul. rel. n. 57. vers. quod secus. Gratian. d. disc. 11. num. 5. 7. vbi tamen inquit, quodd si proprietarius eas non rollat, tanquam derelictæ erunt vsufructuarij: at si asportare eas velit, adhuc fructuarius potest de

de illis ferre, & sumere vsque ad vsum suum, non atten-
 39 to, quod extinctus sit vsum fructus, idèd quàmto magis
 poterit usufructuarius, & similes personæ incidere pro
 vfu suo arbores solo hærentes, quarum habet usufructu-
 etum, & quas proprietarius asportare non potest: si
 enim de quo minùs inesse videtur, inest & id, de quo
 magis. *Auth. multò magis*, & ibi Bald. *C. de sacros. Eccl.*
l. si quando, de test. cap. cum in cunctis, in princ. & ibi gl.
 40 Ioan. Andr. Abb. Imol. & alij, *de elect. cap. quamquam*,
 & ibi Franch. *de cens. in 6.* vbi etenim eadem, vel maior
 ratio, ibi eadem debet esse iuris dispositio, *l. illud, ad*
 41 *l. Aquil. l. à Titio, de verb. obligat.* Menoch. *consil. 113.*
num. 4.

Quartò eadem regula de non incidendis arboribus
 frugiferis fallit, quando vel præ magnitudine, aut mul-
 titudine, & densitate, aut alia de causa umbram faceret
 fundo nociuam, aut vitibus essent damnosæ; tunc enim
 eatum licita est incisio etiam fructuario, vel emphyteu-
 42 tæ, & similibus, vt ager fiat fructuosior, quàm esset
 ante. Cum. *in d. l. diuortio, §. si fundum*, & ibi gl. *in*
verb. fructuosiore, sol. matr. Alber. in l. si cuius, §. fru-
ctuaris, de usufr. Bologn. conf. 67. in fin. Tiraq. d. §. 3.
gl. 1. num. 27. Anguis. consil. 123. num. 10. lib. 2. Scot. conf. 6.
num. 46. lib. 6. Claud. ad Bertaz. d. conf. 423. littera A,
Menoch. conf. 13. num. 17. vers. respondetur secundò. Pa-
cian. d. conf. 32. num. 5. 6. & conf. 33. num. 18. Redoan. d.
traçt. quæst. 79. cap. 7. numer. 26. Corbul. d. caus. 13. nu-
mer. 30. in casu autem nostro tot, ac tantæ adfunt arbo-
 res frugiferæ, & non frugiferæ, vt collectui tritici, bla-
 dorum, & vuarum umbra sua valde noceant, & propte-
 rea licitum esse debet aliquas cædere, vt magis fecun-
 dus fiat ager.

Neque dicatur fructuarium, feudatarium, & similes
 non posse formam rei, seu fundi mutare, etiam fructuo-
 sorem reddendo, *l. usufructuarius nouum, ff. de usufruct.*
 43 *Rebuff. in l. sylua cadua, vers. decimo, de verb. sign. Me-*
noch. conf. 372. num. 31. & censuit Rot. in Perusina syl-
uarum, die 7. Maij 1576. apud bon. mem. Lauret. nam
 id fortè procedit in usufructu singularum rerum, non in
 vniuersali omnium bonorum, qui non in forma, sed in
 44 rerum substantia consistere dicitur, *l. quoties, §. vniuerso-*
rum, & ibi Bald. de usufr. sic expressè Pacian. d. conf. 32.
num. 6. vers. vbi dicit, & num. 79. 80. Rosent. de feud. d.
cap. 10. concl. 33. num. 31. vbi propterea dicit, quòd si
 prædium habeat syluas nimis multas, agrorum verò, vel
 pratorum ad vsum patrisfamilias. & iumentorum ino-
 piâ laborer, poterit inuito etiam domino aliqua mutare
 in melius, quod dici non posset de eo, qui tantum vsum-
 fructum habet, puta vineæ, vel syluæ, quia eas non posset
 reducere ad culturam.

Quintò fallit prædicta regula, vbi arbores sunt ve-
 rustæ, & corruptioni proximæ; tunc enim antequam
 deteriores, & inutiles fiant, fructuario, emphyteutæ, & si-
 45 milibus eas incidere licitum erit, saltem si alias demor-
 tuarum loco substituat, si ita expediat. Ang. *in l. si colonus,*
ff. de arb. furt. cap. Castr. in d. l. diuortio, §. si fundum, num. 2.
 & ibi Alex. Iaf. & DD. *sol. matr. Tiraq. d. §. 3. gl. 1. num. 26.*
Rim. Sen. conf. 74. num. 16. Natt. conf. 477. num. 9. Rol.
conf. 49. num. 20. lib. 2. Menoch. conf. 460. num. 6. Claud.
ad Bertaz. d. conf. 423 littera A, Pacian. d. conf. 32. num. 6.
vers. Quartus, & conf. 33. num. 18. vers. Quartò, Redoan. d.
quæst. 79. c. 7. num. 13. Corbul. d. caus. 13. num. 28. vers. idèd,
 Rosent. *d. concl. 33. num. 4. nec mirum, quia tunc cessat*
 46 omnis ratio, qua prohibetur arborum incisio, vnde cum
 tales arbores adfint in fundo, de quo quærimus, abique
 alia causa declarandum est eas succidi posse, quoniam si
 talia permittuntur simplici usufructuario, quàmto magis
 licita erunt hæredi fideicommissio gravato, qui etiam do-
 minus est proprietatis.

Nihil est autem, quòd vis aliqua fiat super quibusdam
 sententiis ex aduerso productis; nam cæteris omissis, quæ
 illas reddunt nullius considerationis, dico eas non de-

I. B. Ciarligny controu. for. Tom. I.

cidere casum nostrum, de quo non disputabatur, sed tan-
 47 dà dirimere controuersias tunc temporis existentes,
 quia futuræ non fuerunt in iudicium deductæ, & certum
 est, quòd tractus futuri temporis ad iudicem non perti-
 net, *l. non quemadmodum, vbi Dec. & DD. de iudic. l. 1. §.*
socius, de usufr. cum vulgaribus; & sententia ita est intelli-
 genda, vt præsentia, non futura comprehendat. Castr.
 48 *conf. 296. num. 4. lib. 1. Menoch. conf. 110. num. 20. & cum*
 eo tempore non fuerit petatum quidquam declarari su-
 per futuris reparationibus, Iudex de illis iudicare non
 potuit, *l. non potest videri, ff. de iudic. l. adiles, la 1. §. item*
 49 *sciendum, de adil. edict. Crauet. conf. 819. n. 18. vers. expref-*
sim, & certum est in iure, quod legibus, non exemplis est
 indicandum, *l. nemo, C. de sent. & interl. om. iud. l. sed licet, de*
 50 *off. Praef. l. fin. C. quibus res iud. non noc. Menoch. conf. 326.*
num. 16. Pacian. conf. 164. num. 139. alioquin sequeretur ab-
 surdum, quòd sententiæ, quæ sunt stricti iuris, extende-
 rentur, & tamen tantum valent, quantum sonant,
 51 *l. Paulus, de re iud. l. 1. vbi Bart. C. si plur. una sent. Bart. in*
l. Iulianus, col. 4. C. de cond. indeb. Dec. conf. 322. in princ.
Cort. lun. conf. 74. col. 6. in fin. Crauet. conf. 356. n. 3. latè Pa-
cian. conf. 37. n. 33.

Modò his subsistentibus, quæ in iure, & in facto vera
 puro, non obstant in contrarium adducta, quæ licet ex
 supradictis satis sublata remanserint; adhuc tamen pri-
 mum potest dici nihil esse impedimento, quia non quæ-
 libet deterioratio, aut incisio prohibetur fructuario, &
 similibus personis, sed quæ sit circa arbores frugiferas,
 & malo animo, & extra casus permillos. Pacian. *d. conf. 32.*
 52 *num. 4. & conf. 33. num. 14. 15. 16. Neque dicitur deterio-*
 rasse rem, qui tantumdem in meliorando erogauit, vel ero-
 gavit, quia locus est compensationi, si tractatur de eadem
 re, quia si fructuaris, emphyteuta, vel feudatarius, aut
 53 similis persona in vna parte rem possessam deteriorauit,
 & in alia æquè meliorauit, nullam incurrit pœnam, quod
 tamen non posset dici, si essent dux res distinctæ, velut
 duo feuda, quia deteriorando vnum non excusatur, si
 aliud meliorauerit, & idèd cum in casu nostro non tra-
 ctetur de rerum diuersitate, potest bene opponi compen-
 satio meliorationis cum deterioratione: sic per *l. de illo,*
 54 *ff. pro soc. Bald. in l. ade, num. 14 C. de locat. Iaf. in Auth. qui*
rem, num. 8. C. de sacros. Eccles. Pic. in d. l. Titia, §. Titia,
num. 121. de leg. 2. Corn. conf. 67. lib. 2. Rol. conf. 49. n. 16.
lib. 2. & post Rim. & Redoan. inquit Claud. ad Bertaz. d.
conf. 423. littera B, Schrader. de feud. part. 9. cap. 6. num. 70.
Rosental. eod. traçt. de feud. cap. 10. conclus. 33. num. 37. 38.
 quod igitur sit lege permittente, nemo dicat, quod pœ-
 nam mereatur, *l. Gracchus, C. de adul. Crauet. conf. 873. n. 4.*
 55 *vers. rursus.*

Secundò non obstat prohiberi incisionem arborum
 frugiferarum etiam causâ reparationis, nam contrarium
 verius esse iam satis suprà ostensum est, quoniam falsum
 est omnem impensam in reparando spectare ad fructua-
 rium, quia tantum tenetur ad modicam, & quæ respicit
 fructuum perceptionem, secus est in impensa magna, &
 quæ perpetuum commodum importat, vt resectio do-
 morum: ita ex *l. hætenus, de usufr. Aret. in §. finitur,*
 56 *sub num. 4. Inst. eod. Arias Pinell. in l. 1. part. 2. num. 72. ad*
fin. vers. hac autem, C. de bon. matern. Pacian. d. conf. 32. n. 85.
Castill. traçt. de usufr. cap. 23. num. 12. part. 1. Rosental.
d. concl. 33. num. 10. Layman mor. lib. 3. traçt. 4. cap. 23. n. 7.
 hic autem cum tractetur de impensa magni momenti ad
 reparationem ædificiorum necessaria, quæ respicit sper-
 petuam vtilitatem, vtique licita debet esse arborum fru-
 giferarum incisio, quæ semper permilla censetur, vbi-
 cumque in hac materia impensa spectat ad propieta-
 rium.

Tertium, & vltimum minus obstat, quia utiq; fructua-
 rius non potest pro vfu suo omnes arbores succidere, sed
 57 quantum sufficit, & attenta etiam rei paruitate, vel ma-
 gnitudine, pro vt arbitrio boni viri iudicaretur, & quate-
 nus opus sit, oporteret etiam aliarum arborum fieri sup-
 plantationem

plantationem. Pacian. d. conf. 32. num. 71. in fin. Gratian. d. disc. 21. num. 11. lib. 1.

Cum igitur hæc causa ventilaretur coram Ducali Consilio Iustitiæ Mutinæ, non fuit difficile Consiliarios perducere in sententiam, ut verèliceret arbores infrugiferas, velut robora, populos, & similia succidere, quot sint necessariae pro trabibus, & lignis fabricæ restauratiuæ; sed an etiam liceret tot de prædictis vendere, quot requiruntur pro emenda calce, lateribus, tegulis, & aliis ad fabricam necessariis, non fuit facile ad persuadendum, tamen hoc etiam licitum esse aucto, quia si talis impenfa spectat ad dominum, non video, cur non liceat etiam arbores vendere pro totali sumptu, & propterea sufficit pretium earum erogandum fore in reparationem prædictam, quod est idem, ac si immediate arbores in vsum refectionis ponerentur, ut bene inquit Giouagn. d. confil. 15. num. 8. vers. & quamvis, lib. 2. ubi etiam in fine subiungit, quod ita Consilium Iustitiæ Mutinæ iudicauit: & ita ego iuris esse censui, & in meam sententiam conuenerunt Excellentes Iurisperiti DD. Bartholomæus Grilinzonus Vicarius, Ioan. Franciscus Cuccapanius, Ioan. Baptista Cumius, & Ludouicus Puzzolius, qui meam allegationem subscripserunt, & approbauerunt, quos testor fuisse Aduocatos in mea patria primarios.

CAPVT LII.

EPI TOME.

Coloni, & conductores bonorum Ecclesiæ possunt conueniri coram iudice Ecclesiastico, & quando hoc sit verum etiam respectu clericorum sua bona locantium laicis.

S V M M A R I V M.

- 1 Stylus, & consuetudo fori debet seruari.
- 2 Conductores bonorum Ecclesiæ, vel clerici possunt conueniri in foro Ecclesiastico pro re, & pensione.
- 3 Laicum pro re Ecclesiæ, vel clerici trahitur ad forum Ecclesiasticum.
- 4 Index Ecclesiasticus cognoscit de qualitate iurisdictionem tribuente.
- 5 Ecclesiæ rem esse negans sine probabilitate, non declinat forum.
- 6 Conductor finita locatione tenetur ad rem, & pensionem.
- 7 Qualitas petitionis, non defensionis dat iurisdictionem.
- 8 Actionis realis naturam sequitur personalis.
- 9 Dotis causa spectat ad Ecclesiasticum, ubi simul tractatur diuortium.
- 10 Continentia causa non debet diuidi.
- 11 Iudicium ubi caprum est, ibi debet terminari.
- 12 Origo attenditur in iudiciis.
- 13 Inuecta, & illata sunt tacite obligata locatori.
- 14 Locator potest inuecta, & illata propria auctoritate detinere pro pensione.
- 15 Forum quis sortitur ratione rei sitæ.
- 16 Locator potest executionem facere in rebus illatis.
- 17 Locari potest res à locante non possessa.
- 18 Locatione non probatur possessio.
- 19 Index Ecclesiasticus est competens contra laicum pro pensione rei locatæ.
- 20 Locator censetur possidere illata, & inuecta.

- 21 Ecclesiasticus Index adiri debet, quando clericus est actor voluntarius.
- 22 Locator associatur ad tenuiam parte non citata.
- 23 Index Ecclesiasticus cognoscit, an sua sit iurisdictione quando de hoc dubium est.
- 24 Coloni Ecclesiæ, & clericorum laici possunt conueniri in foro Ecclesiæ.
- 25 Ecclesiæ iudicat contra conductores eius bonorum.
- 26 Actio de re Ecclesiæ dicitur, quando agitur eius occasione.
- 27 Opinio ultimo loco relata censetur approbata.
- 28 Dicitio, Licet, est aduersatiua.
- 29 Dicitio, Alij, vel, Nonnulli, non includunt loquentem.
- 30 Clericus quando trahat laicum ad forum suum.
- 31 Index Ecclesiasticus est competens contra malefactores Ecclesiæ, vel clericorum.
- 32 Malefactor quis dicatur.
- 33 Debitor non soluens debitum liquidum facit iniuriam.
- 34 Conductor non soluens pensionem domino censetur eum spoliare.
- 35 Sacrilegium largo modo quod dicatur.
- 36 Coloni Ecclesiarum pro pensionibus non trahuntur ad forum Ecclesiæ.
- 37 Ecclesiasticus Index semper procedit, ubi agitur de re Ecclesiæ.
- 38 Locati actio, an sit personalis, vel scripta in rem.
- 39 Actio in rem scripta quænam sit.
- 40 Solutione debiti tollitur omnis obligatio.
- 41 Locatio est contractus nominatus.
- 42 Contractus ubi est nominatus, ob non implementum, non receditur à contractu.
- 43 Modus quomodo cognoscatur à conditione.
- 44 Pactum pœnale quodnam dicatur.
- 45 Pacto pœnali, vel resolutio ut locus sit, debet se declarare, qui vult eo uti.
- 46 Sermo refertur ad proximiora.
- 47 Conductor volens recedere à contractu debet locatori intimare.
- 48 Libris mercatoris non creditur contra clericos, etiam si habeat priuilegium.
- 49 Peritis standum est in eo, in quo sunt concordantes.
- 50 Tertio perito standum est.
- 51 Observantia declarat mentem.
- 52 Domini causam dans, damnum dedisse videtur.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

ANnis elapsis M. RR. DD. Canonici Cathedralis Ecclesiæ Regij locauerunt D. Simoni Rotæ vnam eorum apothecam sitam intra ambitum eiusdem Ecclesiæ in loco, qui dicitur Burletto, pro annuo affictu duc. 200. & finita prima locatione affictus fuit reductus ad duc. 140. certis tamen pactis, & conditionibus adiectis: iste conductor durante locatione decoxisse visus est, & eo quod non solueret debitum canonem, procurator Canoniorum de mense Martij anni 1625. declarauit eum cecidisse, à comodo dictæ locationis coram Vicario Curie Episcopalis, cuius etiam officium implorauit pro rehabenda apotheca, & affictibus, & licet continuauerit etiam aliquantulum patientibus Canonice sub spe, quod pacificè solueret, tamen tandem intererunt claudi apothecam vnâ cum rebus inclusis, & iniectis, clauisque deponi apud officium dicti Vicarij, ut ex actis dictæ Curie sub die 19. Aprilis 1627. Vnde descriptis dictis bonis, & clausa apotheca, cum Rota fugam atripuisset, magnitudine æris alieni oppressus, multique creditores illius contra eum clamarent, Canonici experiri prosequi iudicium in foro Ecclesiastico pro habenda libera apotheca, & pensionibus consequendis, & propterea orta est controuersia, an hæc causa spectaret potius ad forum laicorum priuatiuè quo

quoad Ecclesiasticum, eo quod actor sequatur forum rei, & ideo querebatur quid iuristi, & tunc cepit valde disputari etiam in supremo consilio.

Quare omnibus diligenter perpensis, & considerato etiam stylo, & usu antiquo huius Curiae, quae semper ius reddidit in similibus causis, ut euenit non solum contra dictum Rotam, sed etiam contra Antoniam Manruam, Paulum Melium, & quendam Baratoccium, & alios, dicebam causam esse mixti fori, & locum esse praenotioni, & posse agitari in foro Ecclesiastico, ubi coepit fuit; tum quia huiusmodi stylus, & consuetudo semper debet attendi, & seruari. Ant. Thes. qq. forens. lib. 1. q. 15. num. 18. Hier. Gabr. conf. 37. num. 12. lib. 2. tum quia puto hoc idem esse de iure, & iuri conuenire, ut talis cognitio sit mixti fori, & possit locator rerum Ecclesiae, vel clerici conuenire conductorem coram iudice, quo maluerit, sic enim videntur communiter sentire DD. licet enim in hac materia in multis discordent, ut vidimus, tamen in hoc videntur omnes conuenire, quod si clericus, vel Ecclesia non petat pensiones seorsum, & actione merè personali, sed conductorem conueniat pro re locata restituenda vna cum pensionibus, seu affectibus, eo quod non soluerit in tempore, vel rem deteriorauerit, vel finita sit locatio, aut alio modo ab ea cecidisse pretendatur coram iudice Ecclesiastico, causa potest trahi, & terminari, quia actio realis trahit ad se personalem, accessorium sequitur principale, & continentia causae non debet diuidi, ut in verbis pro Ecclesia, & Ecclesiasticis sentit Abb. in cap. si clericus, num. 12. ad fin. & ibi melius Felin. num. 4. vers. & ideo. Zabarel. Ioan. And. & bene Marian. Soc. num. 15. vers. ego arbitror. de for. compet. idem Soc. in cap. cum sit generale, col. 2. eod. pulchre Cauale. dec. 45. num. 71 part. 1. Olasch. dec. 32. num. 6. Ant. Thes. d. quest. 15. num. 5. 11. 17. 19. Valasch. de iur. emphyt. q. 39. num. 14. Grass. de effect. cler. eff. 1. num. 521. Duard. in Bullam Cæna Domini, can. 15. quest. 8. num. 9. vers. immò & ipsi, & vers. hoc pacto: ubi enim agitur de rebus Ecclesiae, etiam si reus sit laicus, & non neget in fundamento rem esse Ecclesiae, vel clerici, conuenitur coram iudice Ecclesiastico, cap. si clericus laicum, ubi Abb. Butr. Bellam Imol. Felin. & alij, de for. compet. cap. iudicatum, ubi gl. dist. 89. gl. fin. in cap. clericum, il. 3. in summ. in fin. 11. quest. 2. Specul. de compet. iud. addit. §. 1. num. 27. vers. sed illa, Soc. in cap. licet ex suscepio, num. 14. de for. compet. Lap. alleg. §. 8. num. 6. Grass. d. effect. 1. num. 521. Incert. auctor apud Gattic. in alleg. pro Ecclesia, fol. 271. vers. vnde: & hoc apud omnes transit sine difficultate.

Et quia si negetur qualitas tribuens iurisdictionem, spectat ad iudicem Ecclesiasticum de ea cognoscere, Abb. & alij in d. cap. cum sit generale, & DD. in d. cap. si clericus, ubi Butr. & Felin. num. 2. vers. limita, & Soc. num. 11. vers. prima opinio, de for. compet. Butr. in d. cap. caterum, num. 9. de iudic. Lap. d. alleg. §. 8. num. 1. vers. item idem, Gattic. d. loco, fol. 274. vers. item spectat: ideo non sufficit quælibet negatio, quod res sit Ecclesiae, vel clerici, quia debet esse verisimilis, & probabilis, & si haberet contra se iuris praesumptionem, non attenderetur, ut post Butr. Imol. & Bald. inquit Felin. in d. cap. si clericus, vers. quinto fallit. Grass. d. effect. 1. num. 522. Gattic. d. loco, fol. 273. vers. item ad eundem, & fol. 274. vers. item quando.

Neque in casu nostro impedimento est, quod forum laicale offerat apothecae restitutionem ad finem declinandi forum Ecclesiasticum super pensionibus. Nam respondetur conductorem finita locatione ad duo teneri, scilicet ad rem restituendam, & ad pensionem persolvendam etiam pro tempore decurso post finem locationis. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 398. num. 5. part. 2. Tusch. pract. conclus. littera C, conclus. 619. n. 1. 2. 13. 14. nec debet expectari, quod pulsetur, quia sponte tenetur offerre, ex textu in l. 2. §. si autem, C. de iur. emphyt. Ideo cum hæc duo simul fuerint in iudicium deducta coram iudice Ecclesiastico, etiam si super vno cessaret I. B. Ciarriniy controu. for. Tom. I.

controuersia, non tamen super alio definit iudicium, quia quoad iurisdictionem iudicis magis attenditur petitionis qualitas, quam defensionis, ut in his terminis dixit Ant. Thes. d. quest. 15. num. 15. Rot. diuers. decis. 600. n. 1. part. 1.

Et sanè cum actio realis fuerit principaliter intentata ad rem, necesse est, ut actio personalis ad pensionem eius naturam sortiatur, quia ad effectum qualitaris iudicij attenditur quod principaliter agitur. Felin. & Marian. Soc. in d. cap. si clericus, Thes. d. quest. 15. num. 16. in fin. Coccin. d. decis. 42. num. 7. Gattic. d. loco, fol. 274. vers. causas, Barbof. de off. Episc. alleg. 84. n. 18. part. 3. sicut euenit in causa dotis, etenim cum causa diuortij, & separationis thori sit tractanda coram iudice Ecclesiastico, ad eundem pertinebit cognitio de amissione, vel restitutione dotis, quæ alioquin spectaret ad laicum, ut habetur apud Sanchez tract. de Matrim. lib. 10. disp. 8. n. 15. vers. quando agitur. Barbof. d. tract. de off. Episc. part. 3. alleg. 84. n. 19.

Cum igitur coeptum sit iudicium in Curia Episcopali super re, & pensione, non potest amplius fieri separatio, quia continentia causae non debet diuidi, l. nulli, C. de iudic. & ubi coeptum est iudicium, ibi debet terminari, l. ubi coeptum, ff. de iudic. quoniam in iudiciis attenditur origo. Coccin. d. decis. 42. n. 7.

Nec forum seculare dicere potest, quod data facultate extrahendi res de apotheca, nihil postea curat de illa, & clauibus eius, quia abundè responsum est, & nunc addi potest non esse concedendam extractionem, quia ex natura contractus illata, & inuecta in eam, etiam si venalia sint, locatori sunt tacite hypothecata pro solutione pensionis: textus est in litem quia, ff. de pact. l. ceteris iuris, C. locat. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 390. num. 45. p. 2. videndus Menoch. de adipisc. possess. remed. 3. num. 128. immò ex pacto expresso omnia dicti Simonis bona cum pacto constituti fuerunt in locatione obligata; & ideo si conductor non soluit pensionem debito tempore, potest locator propria auctoritate inuecta, & illata includere, & detinere, ut habetur in l. inquilino, ff. de damn. infect. l. est differentia, ubi Barr. ff. in quibus caus. pign. tac. contrah. Aret. in §. item seruiana, n. 8. Inst. de action. Carpan. d. cap. 390. numero 87. part. 2. Carroc. de locat. part. 5. quest. 22. numer. 8. Menoch. de adipisc. possess. remed. 5. num. 134. de communi testatur Ruginell. pract. qq. c. 34. ante numer. 1. licet postea contrariam opinionem defendat, & male, quia ista verior est, & magis recepta, & ab ea tanquam communi in iudicando non est recedendum; vnde non est locus dictæ extractioni, quia si Canonici possunt res prædictas proprio Marte retinere, multò magis possunt ad id sui iudicis implorare brachium, quod non est eis denegandum. Coccin. decis. 199. num. 4.

Et tantò magis in casu nostro hæc videntur admittenda, ubi res prædictæ sunt posite in loco sacro, & religioso Ecclesiae iurisdictioni subiecto, quoniam ratione rei sitæ sortimur forum. Thesaur. d. quest. 15. num. 17. & ideo non est permittenda extractio rerum prædictarum ab apotheca, quia si Ecclesiasticus erit competens, poterit etiam executionem facere in illis rebus illatis. Carpan. d. cap. 390. num. 67. in fin. part. 2. vnde Canonici iure merito petierunt earum fieri descriptionem. Carpan. d. cap. 390. num. 56.

Non obstat, quod post hæc Canonici locauerint dictam apothecam DD. Perinis, quia si verum est, tamen in proposito nihil nocet, adhuc enim vigent omnes supradictæ rationes pro habendis affectibus, super quibus non cessat coeptum iudicium. Verum locatio facta Perinis non habuit effectum, quia nondum Canonici fuit restituta apotheca, & tamen si contractum ipsum inspicimus, certum est res etiam à nobis non possessas locari posse, vnde est, quod locatione non probatur possessio, nisi iuncta affectuum vera solutione. Glossa in l. qui vniuersis, §. quod

quod per colonum, & ibi Bart. ff. de acquir. possess. Menoch. de retin. possess. rem. 3. numer. 572. Seraph. decis. 1200. n. 1. Ludouif. decis. 6. n. 2. 6. idem non cessat super pensionibus inchoatum iudicium.

Et sanè res videtur clara pro iurisdictione Ecclesiastica, quia dato etiam, quod soli affectus peterentur à clericis, vel ab Ecclesia, cum tractetur de fructibus, seu pensionibus rei Ecclesiasticæ, vel clerici, certius est, & iuri magis consonum, & à plerisque DD. receptum, & traditum, ut conductor laicus possit conveniri, & trahi ad iudicem Ecclesiasticum pro habendis affectibus: tum quia id fit occasione bonorum Ecclesiæ, vel clerici, quorum actio res concernens potest in foro Ecclesiastico intentari; tum quia conductor recusans soluere pensionem videtur clericum, vel Ecclesiam spoliare, quo casu bene trahitur ad Curiam Ecclesiasticam: tum quia siue agatur actione personali ex locato, vel legato, siue reali pro rebus prædictis, rectè semper iudicium agitur coram iudice Ecclesiastico; sic enim tenuit Innoc. in d. 6. si clericus, in princ. Agid. in verb. suis. Abb. num. 12. in fin. Marian. Soc. col. 11. Andr. Barbat. num. 55. de for. compet. Lup. d. alleg. 58. sub num. 6. Capell. Tolos. decis. 313. in fin. Gabr. conf. 37. num. 11. lib. 2. Feder. de Sen. conf. 245. sub num. 2. vers. quemadmodum, Cald. de locat. conf. 6. Ioan. Vname. sius conf. 174. num. 3. 4. Anastas. Germon. de iur. in iur. cap. 19. num. 97. Alex. Monet. de decim. cap. 8. numer. 17. Cauale. decis. 44. num. 107. & decis. 45. numer. 72. part. 1. Mar. Ant. var. resol. lib. 1. resol. 48. num. 10. Aluar. Valasch. de iur. emph. quest. 39. num. 14. Ioan. Azor. mor. inst. part. 1. lib. 7. cap. 36. & quest. 8. vers. quarto quando conductor. Carroc. de locat. part. 4. tit. de recus. quest. 14. num. 43. Grass. d. effect. 1. num. 521. vers. subampliatur, Duard. in Bullam Cæna Domini, d. can. 15. quest. 8. num. 9. vers. hoc pacto, Gattic. in dictis allegationibus pro Ecclesia, fol. 275. vers. quod procedit, ubi inquit etiam: Et quotidie praticatur, quod clerici contra laicos debitores fructuum, vel pensionum procedunt per censuras. Ex quibus apparet hanc esse practicam, & magis communem DD. sententiam.

Et hoc fortius procedit in casu nostro propter illata, & inuecta in prædium vrbani, scilicet in dictam apothecam, nam eo ipso, quod sunt illata, locator censetur ea possidere, ex l. solutum, §. solutam, ff. de pignor. act. Carroc. de locat. part. 5. quest. 22. num. 9. vers. secundo casu, unde fortè est, quod locator dicitur actor voluntarius, & idem debet adiri Index Ecclesiasticus. Abb. in d. cap. cum sit generale, num. 10. de for. compet. Marant. de ord. iud. part. 4. dist. 11. num. 26. Cauale. decis. 45. num. 73. part. 1. Menoch. de adipisc. possess. rem. 4. num. 476. & hinc fit, quod locator potest parte etiam non citata associari ad possessionem bonorum. Carpan. ad Stat. Mediol. cap. 398. num. 211. & cap. 409. num. 116. part. 2.

Et si dubium esset, an iurisdic. pertineret ad laicum vel Ecclesiasticum, cognitio hæc pertinet ad iudicem Ecclesiæ, qui summarie cognoscere debet, an sua sit iurisdic. & an vera sit qualitas tribuens iurisdictionem: nec non, an verè sit res Ecclesiæ, vel clerici, quando negatur. Abb. in d. cap. cum sit generale, num. 14. & ibi Ioan. And. num. 3. de for. compet. Felin. in d. cap. clericus, num. 2. vers. limitat secundo, & ibi Soc. num. 11. eod. Card. in Clem. presenti, quest. 6. de cens. Anch. in c. ceterum, de indic. Agid. in cap. in canonibus 16. quest. 2. Lap. d. alleg. 58. n. 6. vers. item idem, Lancell. de attent. post. inhib. part. 2. pref. quest. 3. cap. 20. num. 78. in fin. Menoch. de retinend. possess. rem. 3. num. 373. Marth. de iurisd. part. 4. cas. 145. num. 20. Gattic. d. loco, fol. 247. vers. item spectat.

Sed nos sumus in clavis, cum viderimus tot DD. elasticos, & magni nominis sentire, ut etiam si agatur actione merè personali ex locato, vel legato occasione bonorum Ecclesiæ vel clerici, possit conductorem quamvis laicum conveniri coram Ecclesiastico, quorum licet non solum sit magna auctoritas, sed etiam magnus numerus, tamen illis addi possunt, & cum illis annumerari omnes

illi, qui voluerunt coram Ecclesiastico iudice posse etiam conveniri rusticos, & colonos Ecclesiæ, & clericorum, in actione tamen concernente rem Ecclesiæ, vel clericorum, siue reali, siue personali; nam in delictis, & contractibus extraneis subiiciuntur foro laico, sed ubi tractatur de bonis Ecclesiæ, vel clerici, trahuntur ad forum Ecclesiæ: sic probatur ex d. cap. indicatum, ubi gl. in verb. eos, & ibi etiam Archid. Agid. Dom. & Turrecr. dist. 89. quod loci etiam Hugo notat, & dicit ita in practica fuisse observatum Bononiæ, & ex l. 2. C. de Episc. & Cler. l. si quis, C. ubi caus. fisco. Soc. in cap. si quis clericis, in 5. declar. de for. comp. Agid. in cap. 2. num. 2. de for. compet. Specul. de compet. iud. addit. §. 1. num. 27. vers. vicesimus, Brixiens. in verb. Rusticus, vers. rustici Ecclesia, Thesaur. decis. 22. in fin. vers. ultimo fallit. Gabr. & Moneta in d. locis. Bursat. conf. 51. num. 42. lib. 3. & pulchrè ad rem Gattic. in allegat. pro Eccl. fol. 8. vers. generaliter, & fol. 257. vers. & eadem, videndus Duard. in Bulla Cæna Domini, d. can. 15. q. 8. n. 9. vers. immò.

Non autem obstant, quæ adducuntur ab aliquibus in contrarium ad ostendendum, quod aliqui ex prædictis non dixerint id pro quo fuerunt allegati. Nam si loquimur de Innocentio, dum inquit eum esse intelligendum, quando actione locati agitur ad rem, siue ad rem, & personam simul, verius est illum non admittere hanc restrictionem, ait enim: Si constaret res esse Ecclesia, quas laicus possideret, coram iudice Ecclesiastico agi debet, purè si ageretur ex legato, vel ex locato, vel consimilibus. Ecce quomodo Innocentius in d. cap. si clericus laicum, nil dicit, quod ad rem agatur, sed tantum debere apparere res esse Ecclesiæ, ubi est questio cum eo, qui rem ab Ecclesia conduit, & satis agi dicitur de re Ecclesiastica, quando eius occasione proponitur actio, siue realis, siue personalis: pulchrè Gattic. d. loco, fol. 273. vers. siue agatur, Grass. d. eff. 1. num. 521. vers. subampliatur, & idem qui aliter Innocentium exponere voluerunt, toto cælo errauerunt à vero.

Deinde nihil noet Abbatem obiter, & perfunctorie loqui, sicut facit etiam Andr. Barbat. qui enim refert. Nam responderetur ex inspectione verborum eius aliter apparere, etenim ad explicationem doctrinæ Innocentij declarat verbum illud de re Ecclesia, ut idem importeret, quod occasione rerum Ecclesiæ, & inquit iudicis Ecclesiastici iurisdictionem esse fundatam ex eo, quod res sit Ecclesiæ, & extenditur ad omnia inde accidentia, unde non potuisset Abbas apertius loqui, unde à Valasco præ cæteris citantur Abbas, & Barbarius tanquam in puncto loquentes.

Sin de Socino loquamur, quem dicunt fuisse sequutum opinionem distinguentem, quod si agatur ad rem, & pensionem, licet coram Ecclesiastico negotium deducere. Nam responderetur id pro indubitato habere, & dixit hanc fuisse mentem Cardinalis, sed postea sequitur referendo aliam opinionem Abbatis, ut quomodocumque agatur de re Ecclesiæ, semper possit cognoscere Ecclesiasticus, quoniam ille textus ad rei vindicationem non se restringit, sed clericis privilegium, hoc concedit ob solitam iudicum secularium negligentiam, unde Socinus censetur approbasse opinionem Abbatis ultimo loco relatam, ex glossa finali in l. qui filium, §. fin. & ibi Imol. ff. ad Trebell. l. in l. si item, §. si una, num. 3. ff. de iurisd. om. iud.

Post hæc quatenus dicitur Hieronymum Gabrielem loqui, ubi adest consuetudo, responderetur verius esse, quod nitatur iure scripto, pro fundamento enim allegat dictum caput indicatum, dist. 89. & c. 1. de for. compet. consuetudinis autem mentionem facit sub conditione, si extaret in aliquo loco, & tunc pro remedio ponit, quod adeatur iudex laicus, ubi in eius tantum foro de his ius reddi solet.

Quoad Valaschum, dum dicitur eum niti potissimum lege Regia, responderetur immò eum sequi opinionem Abbatis, & Barbarii, quos allegat, & cum lex regia sit localis, non concludit quoad ius generale. Benè verum est quod

quod hæc nostra opinio recipit non modicum fomentum à dicta lege, sed non est credibile, quod eius legislatores attribuerent eam iurisdictionem iudici Ecclesiastico, nisi illam ei competere de iure cognouissent.

Præterea non est verum Borgninum loqui de actione ad fructus, quia verè loquitur indistinctè comprehendendo etiam actionem ad pensiones, quod patet, dum inquit nonnullos dicere pro eis adeundum esse iudicem laicum, quorum tamen sententiam sequi non censetur; tum quia vititur dictione licet, aduersariua, l. i. in princ. vers. dolum autem, & ibi gl. in verbo, quamvis, ff. de eo per quem fact. erit. tum quia inquit, Nonnulli dicunt; per quem sermonem excluditur loquens, ut in simili dictione, Alij, docet las. in l. si idem, §. fin. n. 3. ad fin. ff. de iurisd. om. iud. & Borgninum verè loqui de pensione restatur

29 Thefaur. d. quest. 15. n. 2. ad fin. Pariter non obstat, si dicatur Marium Antoninum loqui de actione ad rem, & fructus simul, & expositionem casus illius, quasi non faciat ad propositum, cum diuersa sit ratio in fructibus, qui pars fundi censentur, quod de pensione dici non potest. Nam respondetur, quod ipse examinat articulos separatim prius de re, deinde de fructibus, & in secundo articulo mouetur auctoritate Hier. Gabr. d. conf. 37. qui loquitur de pensione, ultra quod fructus, de quibus ipse tractat, erant fructus clibani, & molendini, & sic ciuiles, qualis est pensio, adeo ut pars rei non possint dici.

Non obstat, quod hæc procedant, si clericus alleget perhorrere scientiam aduersarij, vel violentiam, fraudem, & rapinam, aut spoliū, quia his casibus certum est posse adiri iudicem Ecclesiasticum, si saltem summarie de prædictis constet. Afflict. decis. 157. num. 2. Viu. decis. 27. n. 1. 30 Graff. d. effect. 1. num. 5. 2. 1. 5. 2. 3. 3. nam respondetur nostram sententiam non fundari super hoc, sed in eo, quod res sit clerici, vel Ecclesiæ, & DD. allegati expresse mentionem faciunt de locato, non de actione ex rapto, vel violentia, ut in d. cap. si clericus, vbi Abb. Felin. & alij DD. de for. compet. Host in d. cap. cum sit, num. 2. vbi Aegid. in princ. Felin. num. 2. Soc. n. 15. eod. Gartic. d. loco, fol. 273. vers. sine in rem. Benè verum est, quod data violentia, vel rapina, aut spolio licet clerico trahere laicum ad forum Ecclesiæ etiam in illis casibus, in quibus teneretur sequi forum rei, ex textu in d. cap. cum sit, vbi gl. in verb. malefactores. Abb. Felin. Soc. & alij de for. compet. & communiter DD.

Verè enim, & iuste dispositum est, ut Ecclesiastici valeant suos malefactores coram proprio eorum iudice trahere, & conuenire, ut in dicto cap. cum sit generale, de for. compet. cuius duplex est ratio, altera impulsua, quia scilicet seculares iudices in exhibenda clericis iustitia sæpe sunt remissi, altera finalis, fauor scilicet Ecclesiæ; quæ rationes non minùs militanti, vbi clericus agit pro pensione rei Ecclesiasticæ, quàm si ageret ad rem ipsam; & idè locum faciunt tali dispositioni in vtroque casu, l. regula, §. fin. vbi Bart. Bald. & alij, ff. de iur. & fact. ignor.

Nec mirum, quoniam certum est saltem sub larga Malefactoris appellatione eum comprehendi, qui sub titulo conductionis tenet rem, quam Ecclesiæ esse vel non diffiretur, vel apparet, & ex ea fructus percipit cum promissione pensionis, quam soluere recusat, vel iniuste protrahit, tum quia debitum certum non soluens dicitur iniuriam facere creditori, ut ad rem Guid. Pap. decis. 18. in fin. Alciat. præf. reg. prima, præf. 23. num. 3. Didac. Perez lib. 1. ordinamenti, l. 1. tit. 7. num. 69. vers. conseruatores autem, Ioan. Guttierrez præf. qq. lib. 1. cap. 9. Ioan. Rodriguez qq. reg. lib. 1. quest. 65. art. 2. tum quia colonus, vel conductor, cum alteri tradit fructus, vel pensionem, quam domino debet, vel eidem negat soluere pensionem, dicitur turbare dominum, & spoliare, siue turbatione inquietariua, siue, ut alij melius sentiunt, vi expulsua, cuius causâ redditur domino interdictum, unde vi. Specul.

l. B. Ciarlinij controu. for. Tom. I.

tit. de restit. spol. §. 2. num. 7. Ioan. Fab. in §. retinenda, n. 18. vers. quid dicendum, Inst. de interd. Bald. in l. cum nemo, num. 5. C. de acquir. possess. Felin. in cap. licet causam, num. 1. de probat. Menoch. de retinend. possess. rem. 3. num. 476. usque ad num. 480. ex quibus comprehendimus largo modo sacrilegium dici offensam, quæ sit clerico non soluendo ei, quod quis certò, & liquidè debet, quoniam in dicto capite cum sit generale, sacrilegium non consistit à parte rei, sed personæ ipsius clerici, cui fit iniuria non soluendo debitum, cum sit Deo consecratus, & Dei legatione fungatur, quod ex eo cognoscimus, quia textus ille non dicit, malefactores dictorum locorum; sed, malefactores suos; quod de inferentibus quodcumque malum rectè potest intelligi, adeo ut in prædictis casibus bene sancitum sit Ecclesiasticos fori habere electionem.

Non est tamen silentio prætereundum multos fuisse, qui opinati sunt aduersus prædicta volentes, ut quotiescunque de sola pensione, seu affectu, vel fructibus agitur, & res ipsa non venit in controuersiam, non liceat Ecclesiasticis conuenire laicos eorum colonos, vel conductores bonorum coram iudice spirituali, quia actor sequitur forum rei, & actio personalis sequitur personam; & pro hac sententia adduci solent Host. in d. cap. si clericus laicum, ante num. primum, vbi Ioan. And. in princ. Card. in prima oppos. & Calder. per eum relatus, de for. compet. Couar. præf. qq. cap. 35. n. 2. Osasch. decis. 32. num. 6. Thef. decis. 22. num. 1. & in fin. Ant. Thef. d. quest. 15. n. 4. lib. 2. lo. Guttier. præf. qq. lib. 3. quest. 26. n. 10. & quest. 27. num. 5. & can. qq. lib. 1. cap. 34. n. 49. Azeved. in l. 10. tit. 1. lib. 4. n. 58. Matt. Boic. in add. ad Arch. in tract. de pos. sec. in Ecclesiasticos, reg. 4. fall. 19. Bobadill. in politica de iurisdictione, & mixto foro, lib. 2. n. 205. Marth. de iurisd. p. 2. c. 30. in fin.

Verumtamen ex superius adductis, & firmatis apparet hanc sententiam esse erroneam, & minùs communem, & pugnare sine iusto fundamento aduersus canones, & viuas rationes, & magnorum virorum auctoritates. Et sanè plerique ex auctoribus huius sententiæ falso nituntur principio, ut Host. Io. And. Imol. & Cald. putauerunt enim iudicem Ecclesiasticum, nisi fulciatur consuetudine, privilegio, vel qualitate sacrilegij, non posse procedere in illa questione, quando intentatur actio contra laicum pro re ipsa Ecclesiæ, etiamsi reus non neget eam esse talem: quæ opinio est falsa, & communiter reprobata, & de communi in contrarium attestantur Curt. Iun. in l. ex quacunque, n. 34. ff. si quis in ius voc. non ierit. Felin. in d. c. si clericus, ad fin. Osasch. d. decis. 32. n. 6. Valasch. d. q. 39. n. 14. Ant. Thef. d. q. 15. sub n. 2. 6. 11. 18. quo fundamento sublato corruit eorum auctoritas.

Neque vis est facienda in verbis Cardinalis, quem dicitur declarasse mentem Innocentij, ut locutus sit de actione ad rem. Nam ultra superius adducta dico Cardinale non solum se inuolnere, & obscurè loqui, sed etiam (pace eius dicam) aliqua ex parte errare, dum sustinet actionem locati pro recuperanda re ipsa esse actionem in rem scriptam, nam verius est esse merè personalem, ut aduertit Imol. in d. cap. si clericus, vbi Soc. col. 11. vers. aduertendum tamen; ad hoc enim quod actio descendens ex contractu sit in rem scripta, requiritur iure cautum esse, ut detur contra quemlibet possidentem, ut in casibus enumeratis per glossam magistralem, quæ hunc non ponit in l. 3. §. est autem, in gl. prima, ff. de exhibend. ut benè per Bart. in l. 1. n. 2. ff. de interd. las. in rub. n. 6. ff. si cert. pet. Marant. in specul. dist. 3. princ. n. 2. Tiraq. de retract. lignag. §. 8. gl. 5. n. 6. 8.

Pariter nihil nocet Couarnuias, quia non examinat articulum, & nihil adducit releuans, sed solum dicit se non videre congruam rationem pro nostra sententia, & tamen non deerant multæ rationes, ut vidimus. Sicut etiam allucinatus est Osasch. desiderio tuendi decretum Senatus Pedemontani; dixit enim communem esse opinionem pro iurisdictione seculari, allegatque pro

pro ea Innoc. Felin. & Soc. qui tamen tenent pro Ecclesia, ut vidimus, & si omnes examinentur, apparebit vix reperiri aliquem Doctorem, qui iure valeat pro hac contraria sententia verè allegari, omnibus tamen etiam computatis constat longè plures auctoritate, & numero militare pro Ecclesiasticis.

Ideo cum per multos menses fuerit quæstio disputata inter vtrumque forum; & negotium fuerit examinatum consilio Principis, & ego cum eius prudentissimis consiliariis de hac re pertractauimus, Index secularis dedit manus ex ea potissimum ratione, quia inuenta, & illata in rem conductam licet locatori propria auctoritate includere, & occupare pro consequenda pensione, ultra alias considerationes factas.

Vnde cœpit causa agitari apertè contra dictum Simonem contumacem, & non comparentem in foro Ecclesiastico, & venditis rebus in apotheca existentibus depositæ fuerunt pecuniæ ad finem eas dandi meliora iura habenti; nam comparuerunt fratres de Pratisoliis palam contradicentes dictis Canonicis, tum quia dicerent se iura habere anteriora, tum quia allegarent factis computis Canonicos non esse aliquo modo dicti Simonis creditores, & calculatis rationibus retulerunt periti dictos Canonicos remanere debitores de libris 34. solidis 16. si tamen affectus apothecæ erat computandus post primam locationem in rationem tantum duc. 140. annuatim.

Et cum diu litigatum esset, & sæpius in iure allegatum, ego dedi iurata DD. Canonicis causâ dubitandi, quæ præ manibus habuerunt mensibus sex, & ultra, & nunquam resolutionem attulerunt, vnde sæpè parte reclamante, & omnibus consideratis deueni in sententiam meliora esse iura Pratisoliorum, & Canonicos nullum ius habere, quia solutione eius, quod debetur, omnis tollitur obligatio, §. 1. *Inst. quibus mod. toll. oblig.* cum vulgaribus.

Calculus enim peritorum erat confirmandus ad fauorem Pratisoliorum, quia terminata prima locatione, quæ erat de annuo affectu duc. 200. clarum est partitum DD. Canonicorum de ea re locanda pro duc. 140. pactis quibusdâ seruatis. Nec licuit Canonicis recedere à dicto partito, & redire ad pretiam primæ locationis sub titulo quod dictus Simon non adimplerit pro parte sua contenta in eo; siquidem in contractibus nominatis, qualis est locatio, teste Ludouif. *decif. 130. num. 1.* ob non implementum non receditur à contractu, sed agitur ad implementum, vel ad interesse. *Ceph. conf. 407. n. 9. 10. 11. Gabriel. consil. 51. num. 11. lib. 1.* Seraph. *decif. 1275. num. 1.* Ludouif. *decif. 130. num. 2.* Coccin. *decif. 329. n. 4.* Cyriac. *contr. 35. num. 68. 69. lib. 1.* etiamsi adsit terminus ad soluendum, quia censetur appositus ad sollicitandam, non ad finiendam obligationem, ex textu in *l. Celsus, §. 1. ff. de recept. arb. cum vulgaribus.*

Quæ tantò magis vera videntur, quia pacta in dicto partito apposita non sapiunt conditionem, sed modum & conuentionem; tum quia respiciunt futura. Hier. Gabr. *d. conf. 51. num. 8. 9. lib. 1.* tum quia implenda sunt post emolumentum. *Surd. decif. 156. num. 6.* ex quibus efficitur, sicut dixi, quòd non liceat retrocedere, sed ad interesse, vel ad implementum agendum sit.

Nec obstat, quòd licet hæc pussint verificari in pacto de subiiciendo se foro Ecclesiastico, & de soluendo fideiussionem Baratoij, non tamen in pacto resolutiuo: *Che non pagando quanto di sopra, questa locazione non habia effetto.* Cuius vigore pœnitentia videtur licita.

Namque dicebam istud fuisse pactum pœnale, secundum Seraph. *decif. 809. num. 4. 5.* quo stante non licet redire ad primæua iura, nisi quando Canonici non possent consequi implementum. *Coccin. decif. 329. num. 6.* & necessarium erat Canonicis se declarare, quod nolent stare huic ultimo contractui. *Cyriac. contr. 60. numer. 1. part. 1.* quia pactum resolutiuum non operatur,

nisi ille, pro quo appositum est, eo velit vti. *Seraph. decif. 1150. num. 1.* & effectum non sortitur, nisi volente creditore, & declaratione secuta: idem *Seraph. decif. 209. n. 1. 3.*

Vnde cum dicti Canonici nunquam se declarauerint velle vti dicto pacto resolutiuo, nisi postquam in rationem duc. 240. fuerunt integraliter satisfacti, non possunt nunc in calculo constituere dictum Simonem debitorem ad rationem duc. 200. quia res amplius non est integra, & omnis obligatio per solutionem fuit extincta.

Et tantò magis hæc dici possunt, quia in dicto partito non fuit Simoni aliquis terminus præfixus ad soluendum, adeo ut tantum non fuerit in mora, quin potuerit quandocumque soluere; licet enim partitum dicat: *Che paghi il debito vecchio corso, & che correrà, per tutto Giugno prossimo*; tamen illud tempus, *per tutto Giugno*, non respicit solutionis obligationem, sed cursum debiti, adeo ut sit sensus Simonem debuisse soluere debitum per totum mensem Iunij decurrendum, quia sermo debet referri ad proximiorum, *l. si idem, ff. de iurisd. omn. iud. Soc. Iun. conf. 139. num. 2. lib. 1.* Menoch. *consil. 339. num. 26. 27.* Bertaz. *conf. 337. num. 3.* & dicendo aliter sequeretur absurdum, quòd Canonici voluissent dictum Simonem obligare ad soluendos anticipatè omnes affectus, quòd non est dicendum, *l. nam absurdum, ff. de bon. libert.* sed verè si Canonici volebant resolueri hanc secundam locationem, vti que debebant id conductori intimare. *Bald. in l. 1. §. fin. ff. de eo, qui pro tut. ex alijs supra adductis.*

Non obstat libris dicti Simonis mercatoris fidem non præstari contra clericos. *Cyriac. contr. 140. num. 12. part. 1.* nam creditum Simonis non tam iustificatur ex dictis libris, quàm ex calculo, & relatione peritorum etiam DD. Canonicorum, qui in credito Simonis non discordant, licet non conueniant in prætensione canonicali; certum est autem peritis standum esse in eo, in quo sunt concordantes. *Coccin. decif. 136. numer. 2.* neque etiam tertius peritus concorditer electus ponit in periculo creditum Simonis, & ei tanquam tertio standum est. *Seraph. decif. 1464. numer. 1.* ille enim solum varius est in punctis de iure decidendis, cuius ipse ignarus est.

Accedat, quia Canonici videntur semper persenerasse in sententia, ut affectus prædictus solueretur in rationem tantum duc. 140. etiamsi non impleta fuerint, quæ continentur in dicto partito, quoniam eorum Massarij semper exegerunt affectus in rationem prædictam & sæpe eodem modo cum eis soldauerunt rationes, ut ex testibus habetur, quæ obseruantia declarat mentem Canonicorum. *Seraph. decif. 600. num. 3.* & *decif. 1410 num. 16.*

Concludendum igitur dictum Simonem remanere creditorem de libris 34. 16. calculato affectu, ut supra, etenim postquam clausa fuit apotheca, ad eius damnum non debuit currere pensio, quia tunc temporis non erat alicuius summe debitor, & huius damni causam dederunt Canonici, dum voluerunt eam claudi, & eius res sub questro poni, *sicut, de test. l. nihil. ad l. Cornel. de sicar.* unde sibi imputare debent, *c. damnum, de reg. iur. in 6. l. quod quisque, ff. eod. §. pen. Inst. quibus mod. contrahitur oblig.* & maximè, quia cum Canonici generales quietantias fecerint eorum Massariis, quibus ex officio incumbere hos affectus exigere, sequitur necessariò, quod fuerint integraliter satisfacti, ex quibus, & alijs etiam rationibus, quas abundare putavi, pro Pratisoliis sententiam tuli, in quo licet, ut homo, errare potuerim, tamen sic iuri conuenire existimaui, nec labori peperci, ut veritatem inuenirem, & rectam ministrarem iustitiam, & si Canonici diligentiores fuissent, & meliores mihi ostendissent rationes, mihi graue non fuisset mutare sententiam, ut igitur ins voluisse credidi, sic iudicaui, & licet Canonici appellauerint, tamen

tamen non sunt proſecuti, & ſententiæ acquieuerunt, quæ idcirco fecit iudicatum, & ad effectum fuit perducta.

CAPUT LIII.

EPITOME.

Clericus coniugatus quando, & quomodo fruatur beneficiis clericalibus, & an ea recuperet per reaſumptionem habitus.

SUMMARIUM.

- 1 Clerici coniugati an ſint in uſu.
- 2 Clerici coniugati quare non frequententur.
- 3 Clerici orientales etiam in ſacris retinent uxores.
- 4 Clerici coniugati fruuntur beneficio fori Eccleſiaſtici in omnibus delictis.
- 5 Coniugati clerici non ſunt immunes à gabellis.
- 6 Clerici coniugati cenſentur laici, excepto priuilegio fori, & canonis.
- 7 Clericus coniugatus non poteſt eſſe Vicarius Episcopii, niſi in temporalibus.
- 8 Aſſeſſor Episcopii poteſt eſſe laicus.
- 9 Clericus coniugatus eſt incapax beneficii Eccleſiaſtici.
- 10 Coniugatus poteſt habere beneficium in ſtipendium, non in titulum.
- 11 Clerici coniugati ut fruantur priuilegio fori, tria copulatiue requiruntur.
- 12 Bigamus clericus non fruitur aliquo priuilegio clericali.
- 13 Clericus coniugatus quid probare debeat, ut fruatur foro Eccleſia.
- 14 Virgo præſumitur mulier, niſi aliter probetur.
- 15 Clericus ducens corruptam à ſe non efficitur bigamus.
- 16 Clericus etiam coniugatus non perdit priuilegium per unicam habitus diſmiſſionem.
- 17 Clericus coniugatus tenetur ferre veſtes clericales, & quales ſint.
- 18 Veſtis clericalis debet peruenire ſaltem uſque ad talos.
- 19 Veſtis an ſit clericalis, cognitio eſt iudicis Eccleſiaſtici.
- 20 Clericus ſi mortuo eius uxore reaſſumat habitum, recuperat omnia priuilegia.
- 21 Clericus coniugatus reaſſumendo habitum an recuperet priuilegia, & quæ.
- 22 Clericus coniugatus contumax Curia ſecularis reaſſumendo habitum indicatur ab Eccleſia.
- 23 Clericus coniugatus fugiens è carceribus ſecularium, an poſſit iudicari ab Eccleſia.
- 24 Habitibus clericalis reaſſumptio quando proſit, vel non.
- 25 Clericus quante tempore debeat habitum reaſſumere ante delictum.
- 26 Clerici coniugati an fruantur beneficiis fori, & canonis, ſi non ſe abſtinent à ſecularibus.
- 27 Clericus coniugatus permittitur honeſta negotiatio.
- 28 Clericus coniugatus gaudet priuilegio fori tantum in criminalibus.
- 29 Iudex laicus non poteſt facere executionem contra clericum etiam coniugatum.
- 30 Iudex laicus an poſſit arreſtare clericum in cauſa, in qua fuit iudex.
- 31 Clericus poteſt reconueniri coram laico.
- 32 Iudex laicus licet ſit competens contra clericum in reconuentione, non tamen in executione.
- 33 Clerici coniugati cauſa civilis poteſt cognosci à laico uſque ad executionem excluſiue.

- 34 Clericus coniugatus gaudet priuilegio fori etiam in cauſa mere civili.
- 35 Laicus ſi conueniat clericum etiam coniugatum coram laico perdit cauſam.
- 36 Clerici uxor gaudet priuilegio fori.
- 37 Coniugatum clericum gaudere fori priuilegio etiam in civilibus decreuit Sacra Congregatio.
- 38 Clericus coniugatus quomodo gaudeat fori beneficio ex decreto S. C.
- 39 Clericus coniugatus non poteſt diſpenſari ad beneficium curatum, vel cum dignitate.
- 40 Beneficium poteſt dari clerico coniugato, non tamen in titulum.
- 41 Episcopus poteſt diſpenſare, ut clericus coniugatus obtineat beneficium ſimplex.
- 42 Clericus coniugatus à ſolo Papa diſpenſatur ad beneficium ſimplex.
- 43 Episcopus non diſpenſat in iure communi, niſi in caſibus expreſſis.
- 44 Coniugatus clericus quomodo poſſit habere beneficium.
- 45 Habilia omnia ſupponuntur, de aliquo ſi queramus.
- 46 Beneficium non poteſt retinere clericus coniugatus omnia requiſita habens etiam cum licentia Episcopii.
- 47 Clericus coniugatus an poſſit habere beneficium vigore foundationis.
- 48 Fundator beneficii poteſt apponere conditiones etiam iuri communi contrarias.
- 49 Beneficium ſimplex requirit ætatem 24. annorum.
- 50 Beneficium conferri poteſt minori 14. annorum vigore foundationis.
- 51 Clericus decem annorum eſt capax beneficii ex decreto S. Congregationis.
- 52 Clericus ſeptennnis quando incapax ſit beneficii.

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

VENIT annis præteritis, ut quidam clericus Mirandulanus diœceſis Regij habitus, & tonſura dimiſſa uxorem duxerit, nunc uero certis de cauſis deſiderans ſeruare Deo, & viuere ſub protectione Eccleſiæ à me quaſiuit, an poſſit reaſſumere habitum, & tonſuram, & iterum gaudere ſaltem priuilegio canonis, & fori; & dixi utique poſſe, quia priuilegium non amittitur per diſmiſſionem habitus, ſed ſuſpenditur, donec fiat reaſſumptio; & licet quidam dicant clericos coniugatos non eſſe in uſu, tamen id procedit, quia rariò concurrunt omnia requiſita neceſſaria ad fruendum clericorum beneficio, ita Scacc. de iudic. cauſ. cin. & crim. lib. 1. cap. 11. num. 20. Farin. in prax. quaſt. 8. num. 6. unde ſi requiſita omnia concurrant, non poteſt dici, quod non ſit in uſu, & ſi apparet in Regnis Neapolis, & Hiſpaniarum, ubi frequentes ſunt, hoc enim permiſſum eſt clericis occidentalibus, ſi tantum in minoribus ordinibus ſint, orientales uero etiam ſacris initiati retinent uxores. Garz. Maſtrill. decif. 290. n. 140. 141. 142. part. 3.

Ut igitur hæc materia innotefcat, pro præſentis caſus dilucidatione nonnulla ſubiungam; & primò certum eſt dari clericos coniugatos, qui fruuntur priuilegiis fori, & canonis, ſicut alij clerici, adeo ut ſint exempti à iuriſdictione laicorum ſiue criminaliter, ſiue civiliter agatur de delicto, ad textum in cap. unic. ubi gl. Archid. Franch. & alij, de cleric. coniug. in 6. Couar. præſt. quaſtionum cap. 31. num. 6. verſ. idcirco. Tuſch. præſt. conſul. littera C, conſul. 395. num. 1. 20. Farinac. in prax. quaſt. 8. num. 6. 9. Bellet. diſq. cler. tit. de fauor. cleric. perſ. §. 8. num. 8. Sanchez de matr. lib. 7. diſp. 46. num. 1. Maſtrill. d. decif. 290. num. 143. p. 3. Ricc. in prax. reſol. 253. num. 2. Graſſ. de eff. cler. eff. 1. num. 91. Duard. in Bull. Cæn Domini, lib. 2. can. 15. quaſt. 4. num. 19. non tamen gaudent alijs priuilegijs clericorum, & propterea non

5 non sunt immunes à gabellis, collectis, & obsequiis laicalibus, nec illis datur beneficium *cap. Odoardus*, sed in cæteris tanquam laici reputantur. Gloss. in *d. cap. vnic.* vbi Franch. & DD. de cleric. coniug. in 6. Card. Clem. 1. de vit. & honest. cler. Paris. conf. 40. num. 20. lib. 4. Couar. d. c. 31. num. 9. Farin. d. quest. 8. num. 9. Azor. mor. lib. 13. d. c. 31. num. 9. Sanchez. d. disp. 46. num. 16. Bellet. d. cap. ult. quest. fin. Sanchez. d. disp. 46. num. 16. Bellet. d. §. 8. n. 8. 9. Grass. d. eff. 1. n. 91. Ricc. d. resolut. 253. n. 2. Duard. d. can. 15. quest. 4. num. 19. in fin. Gonzal. in reg. 8. gl. 2. n. 68.

Vnde clericus coniugatus non potest esse Vicarius Episcopi, etiam si incedat in habitu, & tonsura, & seruiat Ecclesiæ, sed tantum assessor, nisi Episcopus haberet etiam iurisdictionem temporalem, quia in ea bene posset esse Vicarius, non autem in spiritualibus, nisi ex dispensatione Apostolica: pulchrè, & latè Sanchez. de marr. d. lib. 7. disp. 46. num. 14. Sbroz. de off. Vic. lib. 1. quest. 31. num. 5. & seqq. Bellet. disq. cler. tit. de fauor. cler. real. §. 3. n. 10. Prax. Episc. part. 1. verb. Vicarius, dub. 7. vide Aug. Barbof. de off. Episc. p. 3. alleg. 54. n. 6. 7. 8. 9. 10. vbi multa allegat. Et similiter clericus coniugatus est incapax beneficii Ecclesiastici, & illud retinere nullo modo potest, ad textum in *cap. 2. & cap. cum decorem, de cleric. coniug.* Lambert. de iur. par. 1. part. 2. lib. 9. art. 3. Paris. d. resign. benefic. lib. 4. quest. 2. a num. 17. & 99. Sanchez de marr. lib. 7. disp. 42. num. 14. Garz. de benef. part. 7. cap. 5. num. 1. 2. 3. vbi quod ipso iure vacant etiam beneficia obtenta ante matrimonium. Verum si talis coniugatus non sit bigamus, & incedat in habitu, & tonsura, & sit pauper, poterit habere beneficium simplex, & seculare, dummodo ei concedatur in stipendium, non autem in titulum, & id fiat propter vtilitatem Ecclesiæ, ad textum in *cap. ad audiendam, de prescript. c. si quis, dist. 32. cap. quia tua, 12. quest. 1. DD. in cap. cum M, de constit. & in cap. clericus, de vit. & honest. cler. Imol. in cap. vnic. de cleric. coniug. in 6. pulchrè Marth. de iurisd. part. 4. c. 153. num. 15. vers. secundus, ibi: quo casu, Duard. ad Bull. Cæn. Domini, lib. 2. can. 15. quest. 4. n. 1. vers. quo casu, Gonzal. in reg. 8. gl. 1. n. 71.*

Vt autem clerici coniugati gaudeant priuilegio fori, & canonis, oportet eos incedere in habitu, & tonsura, ad textum in *d. c. vnic. de cleric. coniug. in 6.* & ulterius oportet, quod inseruiant alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi, secundum Concilium Trid. sess. 23. c. 6. de reform. & propterea hodie tria copulatiue requiruntur ad finem, vt clericus coniugatus potiarur beneficio canonis, & fori, scilicet habitus, tonsura, & seruitium Ecclesiæ, quorum alterum si deficiat, absque alia monitione gaudere non potest prædictis priuilegiis, supposito etiam, quod contraxerit matrimonium cum vnica, & virgine, quia si sit bigamus, nullum habet priuilegium; & si non est bigamus, hæc tria copulatiue requiruntur. Boss. in prax. crim. tit. de for. compet. num. 128. Clar. in prax. §. fin. q. 36. num. 8. pulchrè Couar. pract. questionum cap. 31. num. 7. in fin. Alex. de Næuo. conf. 59. num. 26. Tusch. d. littera C, conclus. 395. num. 1. 2. Farin. in prax. d. quest. 8. num. 6. Bellet. disq. cler. tit. de fauor. cler. can. §. 1. num. 36. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 46. num. 1. Grass. d. eff. 1. n. 79. 80. 81. Marth. d. c. 153. n. 15. vers. secundus, Barbof. de off. Episc. part. 2. allegat. 12. num. 25. Duard. d. can. 15. num. 1. & propterea ad finem, vt coniugatus clericus fruatur his beneficiis, debet, quod inceserit in habitu, & tonsura, plenè probare, nec non quod seruierit Ecclesiæ, & duxerit vnicam, & virginem, quia est fundamentum suæ intentionis. Couar. d. cap. 31. num. 7. vers. tertio, Alex. de Næuo d. conf. 57. num. 26. Grass. d. eff. 1. n. 89. Benè verum est, quod non tenetur probare in iudicio virginem fuisse illam, quam duxit in matrimonium, sed tantum vnicum matrimonium contraxisse, & eam pro virgine fuisse reputatam; nam scemina virgo presumitur, nisi contrarium probetur. Couar. d. c. 31. n. 7. vers. tertio, ibi: quamvis. Farinac. d. quest. 8. n. 8. Duard.

d. can. 15. quest. 4. num. 2. immò licet puella non esset virgo, quando ducta est, eo quod fuerit corrupta ab eodem sponso ante matrimonium, tamen coniugatus clericus cum ea, gaudet dictis priuilegiis, quia non est bigamus. Sanchez de marr. d. disp. 46. num. 3. Gomez var. resol. tract. de delict. tom. 3. cap. 10. tit. quando reus, n. 4. Farin. d. quest. 8. n. 8.

Et similiter quoad vestes iste clericus coniugatus non perdit priuilegium fori, & canonis, licet semel, aut aliquando tonsuram, aut habitum clericalem dimiserit, non sufficit enim quælibet dimissio, nisi sit continuata; & idè sat erit tempore delicti inceserit in habitu, & tonsura. Couar. d. cap. 31. num. 8. Sanchez d. disp. 46. num. 10. Grass. d. eff. 1. n. 85. Tusch. d. littera C, conclus. 395. num. 12. Duard. d. can. 15. q. 4. num. 3. & licet teneatur deferre vestem interiorem, & exteriorem clericalem, non tamen eodem modo, quo alij clerici, sed sufficit gestare vestes, quibus solent vti alij clerici coniugati eiusdem regionis. Couar. d. cap. 31. num. 7. vers. Quarto, pulchrè Sanchez d. disp. 46. num. 6. Verum si non constet, qualis sit consuetudo, tunc vestes debent esse tales, per quas prima saltem facie ille cognoscatur pro clerico, & clericus æstimetur, & debent peruenire vsque ad talos. Menoch. de arb. iud. cas. 392. num. 2. Pacian. de probat. lib. 2. c. 34. n. 38. 39. Grass. de eff. cler. in prælud. num. 272. Bellet. disq. cler. tit. de fauor. cler. personal. §. 8. n. 10. & si dubium oriatur, an vestes sint clericales, vel concurrant alia necessaria requisita, cognitio spectat ad iudicem Ecclesiasticum, citato tamen iudice, vel fiscali secularis Curie: latè Aug. Barbof. de off. Episc. part. 2. allegat. 12. num. 34. Alex. consil. 149. n. 3. 4. 6. 12. lib. 6.

Sed in proposito quaeritur, si fortè iste clericus coniugatus dimissum habitum reassumat, an recuperet priuilegia clericalia. Et sanè si id faciat mortua vxore vnica, & virgine, consequitur omnia priuilegia competentia etiam clericis non coniugatis, quia res reuertitur ad pristinam naturam. Abb. in cap. clericus, el. 2. num. 4. de vit. & honest. cler. Ioan. And. Arch. Dominic. & Franch. in d. cap. vnic. de cleric. coniug. in 6. Couar. d. cap. 31. num. 7. vers. quinto, Clar. in §. fin. quest. 36. num. 15. Grass. d. eff. 1. num. 9. pulchrè Sanchez d. disp. 46. num. 30. vbi etiam alios allegat: sed quid si viuente adhuc vxore velit habitum reassumere, & tonsuram? in hoc casu tres sunt opiniones. Prima est, quod si fuerit monitus, & per sententiam priuatus, non possit postea reassumendo habitum recuperare priuilegia clericalia: ita Butr. in cap. Ioannes, num. 15. de cleric. coniug. alij putauerunt non requiri monitionem, quia cum semel elegerit vitam laici, amplius resipiscere non potest. Ioan. And. in d. cap. Ioannes, num. 19. vbi Anch. num. 10. Afflict. lib. 1. const. rubr. 3. num. 22. Sed præualuit tertia opinio verior, & magis communis, & recepta, quod iste clericus coniugatus, dummodo non sit bigamus, indistinctè recuperet priuilegium fori, & canonis per reassumptionem habitus, & tonsuræ, quia per dimissionem suspensum erat, non perditum; ita pulchrè videndus Archid. in d. cap. vnic. num. 1. versiculo, & vbi, Ioan. And. num. 3. in fin. Franch. col. 4. versiculo in ea Monach. num. 2. & ibi Probus, n. 4. Anch. num. 6. de cleric. coniug. in 6. Abb. in d. cap. clericus, numer. 4. & cap. fin. num. 11. de vit. & honest. cler. Alex. consilio 149. num. 7. lib. 6. Couar. d. cap. 31. numer. 8. Clar. d. quest. 36. num. 15. Barbof. in l. Titia, num. 33. ff. sol. marr. Marth. de iurisd. part. 2. cap. 32. num. 41. Grass. d. eff. 1. num. 85. latè, & pulchrè Sanchez d. disp. 46. num. 49. Aug. Barbof. de off. Episc. part. 2. allegat. 12. num. 27. Antonin. Dian. mor. resolut. part. 1. tract. 2. resolut. 79. Bonacin. de censur. quest. 4. punct. 1. num. 1. versic. hoc verò, & num. 2. vnde bene censuit S. Congregatio, clericum coniugatum, qui post dimissum habitum, & tonsuram clericalem, pro delicto aliquo in Curia seculari est citatus, & ob contumaciam fuerit condemnatus, si deinde reassumpto habitu, & tonsura

23 tonsura (modò non in fraudem) Ecclesiæ inferuiat iuxta decretum Concilij, non posset à iudice laico propter id delictum in carcerem conici, aut personaliter adstringi, vt S. C. determinauit sub die 19. Decembris 1596. quæ sanè procedunt in casu fortiori, & non sine ratione, quia dimissio habitus satis non erat, vt iudex sæcularis contra clericum fieret competens, & propterea non potest Ecclesiasticum præuenire, & maxime si aufugisset à carceribus, quia tunc se dedisset in pristinam libertatem, adeo vt per primam capturam non possit dici facta præuentio, vt in verbis inquit Aug. Barbof. *d. alleg. 12. num. 29. vers. nam stando*, Bellet. *disq. cler. tit. de fau. cler. person. §. 8. n. 12.*

24 Verùm hæc intelligo de eo clerico, qui solitus erat deferre habitum, licet tempore delicti esset sine habitu, vel tonsura, hic enim non perdidit priuilegium fori, & cum semper remanserit sub iudiciis Ecclesiastici iurisdictione, laicus non potest præuenire, quia non habet iurisdictionem prorogabilem in clericos. Verùm si erat solitus incedere sine habitu, & tonsura, & communiter reputabatur laicus, licet de recenti assumat denuo habitum, & tonsuram ante commissum delictum, vel contractum debitum, vel inceptum iudicium, non acquirit in illo negotio priuilegium fori, & multò minùs si laicus præuenerit Ecclesiasticum, quia reassumptio habitus in fraudem nihil potest. Archid. *in d. cap. unic. num. 1. in fin. & ibi Franch. col. 4. in fin. Cabed. part. 1. decis. 58. num. 8. Marth. d. cap. 32. num. 41. Farin. d. quest. 8. n. 66. vers. dummodo*. Grassi. *d. eff. 1. num. 86. Bellet. d. §. 8. n. 13.* vbi inquit ita censuisse sacram Card. Congregationem.

25 Non tamen necesse erit reassumpsisse habitum per sex menses ante delictum, vt statuit Pius I V. penes Sanchez *d. disp. 46. num. 10.* vel per quatuor menses, vt sanxit Alex. VI. penes Couar. *d. cap. 31. num. 8.* quia illæ constitutiones sunt locales, & in his partibus non sunt in usu.

Multi etiam addunt clericos coniugatos non gaudere priuilegiis fori, & canonis, nisi se abstineant à negotiis secularibus, ad textum in *cap. Ioannes, in fin. de cler. coniugat. Scacc. de iudic. part. 1. cap. 11. num. 20. vers. tertio*, Farinac. *d. quest. 8. num. 9. in fin. sed* verius est licitam esse illis honestam negotiationem victus causa, quam si exercent, non debent priuari priuilegio à iure concessio, vt bene inductus probat dictus textus in *d. cap. Ioannes, in fin.* Couar. *d. cap. 31. num. 8. vers. 6.* Borell. *ad Bellug. in specul. Princ. rubr. 11. §. videamus, num. 1. littera A, vers. & tunc demum*, pulchrè Sanchez *de matr. lib. 7. disp. 46. num. 26.* Aug. Barbof. *d. allegat. 12. n. 30. vers. sed melius.*

In hoc autem negotio nihil videtur magis dignum consideratione, aut dubitabile, quàm videre, an clericus coniugatus habens omnia requisita, gaudeat priuilegio fori etiam in causis ciuilibus descendentes ex contractu, vel quasi, aut ex vltimis voluntatibus. Namque in tali proposito inuenio tres DD. sententias inter se discrepantes, quarum nulla est, quæ suos non habeat graues fautores, in primis etiam multi, & fortè plerique putauerunt huiusmodi clericos frui beneficio fori tantum in criminalibus, siue agatur de crimine criminaliter, siue ciuilitè, non autem in ciuilibus, vt constat ex dicto 28 textu in *cap. unic. de cleric. coniugat. in sexto*, ibi; *pro commissis ab eo excessibus, vel delictis*; iuncto fine, ibi: *in ceteris autem eos gaudere volumus priuilegio*. Et ratio videtur iustissima propter multitudinem clericorum prima tonsura, vel minoribus initiatorum, qui si priuilegio fori gauderent, maxima ex parte minueretur Principum secularium iurisdicção, & propterea hos clericos tantum in criminalibus gaudere fori priuilegio tradiderunt Ioan. And. in *d. cap. unic. num. 2. vers. nec ab Episcopis*, Archid. *num. 4. vers. in ceteris*, Anch. *num. 4.* Domin. *ibi*, & *§. cum iuxta, num. 7. in princ. de cler. coniugat. in 6. Abb. in cap. Ioan. num. 3. cod. Dec. in cap. ut si clerici, in princ. in*

non edit. num. 151. vers. non tamen, de indic. Couar. d. c. 31. num. 7. Farin. in prax. q. 8. n. 7. Azor. mor. lib. 13. cap. ult. quest. fin. latè Sanchez de matrim lib. 7. disput. 46. num. 22. Tusch. littera C, conclus. 395. n. 21. Maltril. d. decis. 290. num. 142. lib. 3. Barbof. de off. Episc. part. 2. d. alleg. 12. num. 25. qui hanc sententiam putant esse communem, ego autem eam saltem probabilem credo ob multas rationes, & auctoritates DD. qui eam sequuntur, prove etiam eam probabilem dixit Duard. in Bullam Cæn. Domini, lib. 2. can. 15. quest. 4. n. 10. 11.

Altera sententia licet non contradicat prædictæ opinionioni, eam tamen moderatur, & declarat, ac limitat, multi enim opinati sunt, quòd verè clerici coniugati subsint iudici laico in causis ciuilibus, quoad cognitionem, non autem quoad executionem, vel personæ arrestationem, quæ facienda erit per iudicem Ecclesiasticum; non enim licet laicis in talem clericum mittere manus violentas sine incurfu excommunicationis; & ita senserunt Anchar. in *d. c. unic. num. 4. not. 4.* vbi Domin. *§. ult. n. 8.* Franch. *§. & cum, num. 2. de cler. coniug. in 6.* Rip. *lib. 1. resp. cap. 13.* Tabien. *verb. clericus §. num. pen.* Couar. *d. cap. 31. num. 7. vers. nam licet*, vbi de communi Farinac. *q. 8. n. 7.* & de communi pariter testatur Marth. *de iurisd. part. 4. cas. 153. n. 12. vers. Item quantum*, qui omnes de communi testantur.

Verumtamen hæc sententia repobatur, quia si Pontifex in casu ciuilibus conuentionis relaxasset clericos coniugatos iurisdictioni laicorum, censeretur etiam relaxasse quoad personalem districtionem, quoniam in ceteris casibus, in quibus sunt relaxati, possunt etiam in carceres per iudices sæculares detrudi, neque vllum extat censuræ periculum, quia iniuriosa tantum manuum iniectio in clericum prohibetur, quæ non esset talis, si laicus esset competens in causa ciuili contra clericum coniugatum; ita dicunt Couar. *d. cap. 31. numer. 7. vers. clerici*, Gutierrez *de iuram. 1. part. cap. 17. numer. 11. 12.* Sanchez. *de matrim. lib. 7. disp. 46. numer. 23. vers. sed profecto*, Marth. *d. cas. 153. num. 13. 14.* Duard. *d. can. 15. quest. 5. num. 7. vers. opinio eorum.*

Sed meo iudicio si hæc secunda opinio placeret, posset in tali declaratione, & cum tali moderamine defendi, quia non est nouum, quòd laicus sit quandoque Iudex competens in causa contra clericum, & tamen non possit executionem personalem, aut etiam realem contra eum facere, velut in causa reconuentionis; si enim clericus reconueniatur coram laico, certum est laicum esse iudicem competentem contra eum. Glossa in *cap. ut si clerici, verb. non tenet, de iud. in cap. multi, verb. seculari 2. q. 1.* Marian. in *cap. 1. col. 27. de mutuis petit. Soc. reg. 56. fall. 4.* Decian. *tratt. crim. d. tom. 1. lib. 4. cap. 9. num. 17.* Scacc. *de iudic. lib. 1. cap. 11. num. 93.* & de magis communi, & practica testatur Farinac. in *prax. d. quest. 8. num. 99.* Mart. *de iurisd. part. 4. cap. 107. num. 15.* Grassi. *d. eff. 1. num. 745.* & seqq. vbi latè, Duard. in *Bull. Cæn. Domini, cap. 15. quest. 11. numer. 66.* qui omnes tradunt non esse recedendum ab hac sententia, & multò magis, si talis extaret consuetudo, & tamen licet verum sit, quòd clericus possit reconueniri coram laico, nihilominus Iudex laicus habet solummodo causæ cognitionem, non autem executionem, aut personæ districtionem. Archid. in *d. c. unic. de cler. coniug. in 6.* Felin. in *d. cap. ut si clerici, n. 9. vers. fallit quarto, de indic. Lap. alleg. 118. sub numer. 4.* Scacc. *d. cap. 11. num. 102.* Farin. *d. quest. 8. num. 103.* Marth. *d. cas. 107. numer. 13.* Duard. *d. can. 15. quest. 11. numer. 66. vers. sextus*, Grassi. *d. eff. 1. num. 773.* vbi multos allegat, multi etiam alij dantur casus, in quibus iudex laicus est competens contra clericum, quoad solam cognitionem, non tamen quoad executionem, quæ postea facienda crit per litteras subsidiarias ad iudicem Ecclesiasticum, provt ego sæpius in similibus requisitus sum, & propterea bene dictum est, quòd si laicus esset competens contra

tra clericum coniugatum in causa civili, id procederet
33 quoad cognitionem tantum, non autem quoad executionem: pulchrè Anch. in d. cap. unic. num. 4. vers. credo, de cler. coniug. in 6.

Verumtamen probabilior, verior, & magis recepta, & communis est vltima opinio, & sententia eorum, qui meliùs putauerunt clericos coniugatos habentes necessaria requisita gaudere simpliciter priuilegio fori Ecclesiastici, tam in causis criminalibus, quàm merè ciuilibus, & 34 pecuniariis, & multò magis post Concilium Trid. sess. 23. cap. 6. de reform. quod videtur tollere hanc longam alterationem, dum eis indistinctè concedit beneficium fori, & propterea hanc partem plurimi secuti sunt tam ante Concilium prædictum, quàm post, vt sentire videtur gl. in d. c. unic. verb. præmissis, & ibi clarè Franch. §. & cum, num. 4. vers. cogita tamen, & Gemin. post n. 8. vers. & propter istud, de cler. coniug. in 6. Specul. de competent. iudic. adit. §. 1. n. 24. vbi additio littera H, Alex. cons. 8. num. 4. lib. 1. Soc. cons. 12. num. 17. in fin. lib. 1. Rot. Rom. decis. 202. in nouis, Steph. Aufret. de potest. secular. super Eccles. pers. reg. 3. ante num. 18. vers. nec per huiusmodi, Lap. alleg. 40. num. 1. & alleg. 118. num. 2. vbi credit ita tenere Curiam Romanam: & ibi Mandos. in add. littera A, Chassan. super consuet. Burgund. rubr. 1. §. 5. vers. decimo, car. 192. Burgos de Paz cons. 22. per totum, Hier. de Cevallos in specul. pract. qq. comm. contra comm. quest. 593. Garz. in tract. de Hispan. nobil. gl. 9. num. 50. Ioan. Ant. de Nigr. in extranag. verb. priuilegio, n. 289. Aret. in §. illud, n. 11. Inst. de nupt. latissimè Marth. de iurisd. p. 4. cap. 153. num. 1. & num. 15. ac per totum, vbi hanc sententiam veram, & communem dicit, & à contrariis defendit: pulchrè etiam Duard. in Bull. Can. Domini, cau. 15. q. 4. num. 1. 2. usque ad n. 19. vbi hanc opinionem veriore, & probabilior, & magis communem testatur videndus etiam Carol. de Grassi. de eff. cler. eff. 1. num. 81. vbi de communi, & magis communi, & inquit, quòd hodie post Concilium Trid. sopita est hæc quæstio, aded vt meo iudicio nullo modo sit recedendum ad hac sententia: ita etiam Anton. Dian. mor. res. p. 1. tract. 2. resol. 50.

Et hæc aded procedunt, quòd si laicus conueniat clericum, etiam coniugatum in foro seculari, perdat causam. Specul. de compet. iudic. adit. §. 1. num. 24. & non solum ipse clericus coniugatus gaudet hoc fori priuilegio, 36 sed etiam eius vxor vnica: ita Soc. d. cons. 12. n. 18. lib. 1. vbi responder contrariis: latè Grassi. d. eff. 1. num. 155. & multis seqq.

Si quis autem desiderat fusiùs videre rationes, quibus hæc sententia fulcitur, & quibus à contrariis defenditur, recurrendum est ad Lap. d. alleg. 118. Marth. d. tract. de iurisd. part. 4. cap. 153. Grassi. d. eff. 1. num. 81. Duard. d. can. 15. num. 12. qui hanc quæstionem examinant, rationes reddunt, & contraria confutant: hoc igitur pro certo habendum est, quòd clericus coniugatus recuperat priuilegia fori, & canonis, si reassumat habitum, potestque declinare forum laicale, etiam in causa merè pecuniaria, & ciuili: & ita iuris esse censeo.

Verùm cum iste casus in magna controuersia esset positus, & valdè dubitaretur, an iste clericus coniugatus gauderet etiam in ciuilibus priuilegio fori Ecclesiæ, ille, vt se defenderet à molestia coram Prætoribus sibi ciuilitè illata, obrepta à ne inhibitione recursum habuit ad S. C. Cardinalium controuersiarum iurisdictionalium, vbi sæpius pensato negotio tandem tale emanauit decretum, 37 quod sequentibus verbis continetur: Die 17. Iunij 1631. Sacra Congregatio censuit Oratorem gaudere debere priuilegio fori, etiam in causis ciuilibus, si habet requisita c. unic. de cler. coniug. in 6.

Et vt res euidentius constaret, Eminentissimus, & Reuerendissimus, D. Cardinalis Gypsius de mandato eiusdem S. C. scripsit litteras Illustrissimo, & Reuerendissimo D. D. Paulo Coccapanio tunc Episcopo Regij tenoris se-

lantis Intus: [Ill. & molto R. Monsignor come fratello.] Se il clerico coniugato Giacomo Gio. Masseri dalla Mirandola hà tutti li requisiti di clerico coniugato espressi da sacri Canon, senza dubbio egli dene godere il priuilegio del foro Ecclesiastico in tutte le sue cause, ancorche civili, 38 conforme l'opinione di questa Sacra Congregatione sopra le controuersie iurisdictionali ch'è quanto occorre dire à V. S. in questo particolare, alla quale mi offero, & prego ogni prosperità. Roma 17. Giugno 1631. [Di V. S. come fratello il Cardinale Gessi. Francesco Paolucci, Secretario.] Extra: [All' Ill. & molto R. Monsignor come fratello il Vescouo di Reggio.] Vnde cum nulla extaret dubitatio, quin dictus Masserius haberet omnia requisita clerici coniugati, factum est, vt res silentio involueretur, & eius causæ etiam ciuiles in foro Ecclesiæ tractarentur.

Post hæc requisitus fui, an clericus coniugatus habens omnia requisita possit retinere, vel obtinere beneficium ex dispensatione Episcopi, saltem ex fundatione. In quo res non transit sine difficultate; nam si loquimur de beneficio curato, vel de personatu, aut dignitate Ecclesiastica, certum est eum esse incapacem etiam dispensante Episcopo, ad textum in cap. 39 sanè, vbi DD. de cler. coniug. Bened. Capra reg. 97. numer. 33. vers. circa primum. Marth. de iurisd. part. 4. capitulo 153. num. 15. in fin. Grassi. de eff. cler. eff. 5. num. 25.

Verùm si quæramus de beneficio simplici, quod non habet onus inseruendi alteri, si sit sæculare, & non detur in titulum, vidimus Clericum coniugatum illius esse capacem. Gonzal. ad reg. Cancell. reg. 8. gl. 2. n. 71. Si verò detur in titulum, vt plurimum fieri solet, vix enim vidi beneficia sæcularia aliter tradi, tunc non est concursus DD. sententia; alij enim putauerunt clericum coniugatum ex Episcopi dispensatione esse talis beneficii capacem, vt ex cap. si qui verò 22. dist. cap. quia tua, 12. quest. 1. Abb. 40 in cap. Ioannes, vbi Butr. de cler. coniug. Host. in cap. sanè, il primo, & in cap. diuersis, eod. Specul. in tit. de Bigam. §. nunc dici, vers. 25. alios allegant Capra d. reg. 97. numer. 41. & Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 42. num. 17. quòd sanè probabile mihi videtur, si ille habeat omnia requisita clerici coniugati, non tamen in practica est ritum, quia Episcopi non solent manus apponere in iis, vbi potest esse dubitatio, an illud sit de reſeruatis Pontifici.

Altera igitur est sententia verior, quòd solus Pontifex possit dispensare, aded vt sine eius licentia Episcopus nequeat conferre clerico coniugato aliquod beneficium, etiam simplex, vel retentionem permittere, ex 42 textu in cap. diuersis, Imol. in cap. Ioannes, num. 9. vbi Ioan. Andr. num. 12. eod. Archid. in cap. placuit, num. 3. dist. 32. Bermond. de publ. concub. §. qui verò, numer. 1. Flami. de resignat. benef. lib. 4. quest. 2. num. 28. Gomez d. gl. 2. num. 69. Garz. de benef. part. 7. cap. 5. num. 4. Sanchez de matr. lib. 7. disp. 42. num. 18. Grassi. d. eff. 5. n. 25. in fin. quòd iustum est, quoniam Episcopus non dispensat in iure communi, nisi in casibus expressis, & clericus coniugatus reputatur vt laicus, excepto priuilegio 43 fori, & canonis; & ided altari ministrare prohibetur. Capr. d. reg. 97. num. 43. 44. 45. 46. 47. Sanchez d. disp. 42. num. 18.

Tertia itaque succedit sententia distinguens, quòd prima opinio procedat in clerico coniugato habente vnicam, & virginem, & incedente in habitu, & tonsura, altera verò procedat, si deficiat aliquod requisitum: ita concordat, & distinguit Capr. d. reg. 97. n. 49. & inquit, quòd satis tolerari id potest, si clericus iste habeat omnia requisita, vt possit etiam tenere beneficium.

Verùm talis distinctio non est iuridica, aut probabilis, quia penitus destruit secundam opinionem, quoniam vbi disputant Doctores, an clericus coniugatus possit ex dispensatione Episcopi retinere, vel consequi beneficium, 44 semper

tati bonum esse consulere dictam Sacram Congregationem, non ex necessitate, sed de consilio.

CAPVT LIV.

E P I T O M E.

Promissio alimentorum an cesset, si quis aliunde alimenta percipere possit.

S V M M A R I V M.

- 1 Qua fiunt ob causam, à modo causa formam recipiunt.
- 2 Cessante causa cessat effectus.
- 3 Causa expressa in procemio censetur finalis.
- 4 Dictio, Donec, quid importet.
- 5 Verba si sunt clara, nil ulterius est quarendum.
- 6 Contrahentes observare debent pacta.
- 7 Obligatus non potest ex se mutare obligationem.
- 8 Interpretatio fit contra eum, qui clarius sibi legem dicens potuit.
- 9 Donationes latè interpretantur.
- 10 Donatio rei alienæ valet ratione coniunctionis sanguinis.
- 11 Beatius est dare, quàm accipere.
- 12 Legatum factum mulieri pro se maritanda, debetur etiam si nubat ante mortem testatoris.
- 13 Legatum non deficit deficiente eius causa.
- 14 Donationis causa est sanguinis coniunctio.
- 15 Argumentum ab ultimis voluntatibus ad contractus valet.
- 16 Donationes latius interpretantur, quàm legata.
- 17 Cessante causa finali cessat effectus.
- 18 Donationi causa adiecta censetur impulsiva.
- 19 Dicto, Ut, quid importet.
- 20 Non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse.
- 21 Coniunctio sanguinis in donante censetur causa finalis.
- 22 Cessante causa, quando remaneat effectus.

Ne scribam vanum, duc pia Virgò manum.

IN vna Regiensi vbi D. Ioan. Baptista Pinottus promissit D. Catherinæ eius cognatæ, vt posset alere DD. Claram, & Annam illius nepres ex fratre, dare quotannis scuta nouem, & certos falciculos, & alia quædam, donec illa, & vtraque earum vixerit, vt ex instrumento rogato à D. Paulo Scaniffio Notario Regiensi: & cum dicta D. Catharina felicibus nuptiis tradiderit dictas eius filias, dubitarum fuit, an obligatio Pinotti fuerit extincta, vnde consultus respondi.

Prima facie posse videri ob secutas nuptias cessasse obligationem alimentorum, ex quo non amplius dictæ filiæ à matre, sed ab earum viris alimoniam recipere debent, quæ enim ob causam fiunt, à modo causæ formam recipiunt. Menoch. de arb. ind. lib. 2. c. p. 223. num. 1. & vulgare est, quod cessante causa cessat effectus, ad textum in l. adigere, §. quamvis, ff. de iurepatr. cap. cum cessante, de appellat. quod præcipue verum est in causa conseruatiua, vt hæc: Tiraq. in tract. cess. caus. lim. 35. & cum talis causa fuerit in promissione expressa in principio dispositionis, videtur esse finalis, ad textum in l. fin. vbi Bart. Bald. & DD. ff. de her. inst. Rol. consilio 49. numer. 43. lib. 1. Tiraq. d. tract. lim. 1. numer. 50. qua cessante dicunt omnes cessare etiam dispositio-

nem. Verum his non obstantibus indubitatum esse dixi, dum adhuc scholaris eram, quod dicta alimentorum promissio,

semper supponunt illum habere omnia requisita clerici coniugati, cum enim de suo quærimus, cætera suppo-

45 nuntur habilia, l. si quæramus, de testam. Surd. conf. 495. num. 10. Laderch. conf. 79. sub num. 2. Peregr. de fideicom. art. 2. num. 5. nam si clericus huiusmodi careat aliquo ex requisitis, non solum erit incapax beneficii Ecclesiastici, sed etiam nullo fruetur privilegio fori, aut canonis: idem hanc distinctionem impugnat, & reprobatur Hoied. de incompatib. benef. p. 1. c. ult. num. 77. Garz. de benef. p. 7. c. 5. n. 5. & bene, quia verè in hoc Episcopus, dispensare non poterit, & non credo fore facile persuadere cuiquam Prelato, vt manus apponatin hoc negotio.

Sed hoc præcipue non quærimus; id enim non ferit casum nostrum: verum dubium erat, an si in fundatione diceretur, quoddam etiam clericus coniugatus posset obtinere beneficium, eo casu posset Episcopus admittere talem præsentationem, & illi facere collationem. Et difficultas est, quia pactis priuatum iuri publico derogari non potest, & nemo potest facere, quin leges habeant locum in suo testamento. Dixi tamen id fieri posse, quia fundator in fundatione beneficii potest apponere quas-
48 cumque conditiones, etiam iuri communi contrarias, cap. præterea, il secundo, de inrepatr. c. quando, de censibus. Lambert. de inrepatr. lib. 2. part. 2. quæst. 7. in princ. art. 23. num. 6. Gonzal. d. reg. 8. gl. 5. num. 103. vnde videmus, quoddam licet beneficia simplicia non possint conferri cleri-
49 cis ante 14. annum saltem inceptum, Gloss. in cap. si eo tempore, verb. etatem, & ibi Franch. num. 1. de rescript. lib. 6. Dec. in l. 2. §. item impuberes, num. 7. de reg. iur. Falsch. de visitat. lib. 2. cap. 7. n. 7. Garz. d. part. 7. c. 3. n. 4. tamen si in fundatione dictum sit, quoddam minori 14. annorum possit beneficium conferri, satis erit si septennium
50 excedat, quia Consilium non derogat fundationi: sic Emman. Sà verbo, beneficium, num. 30. Gonz. d. reg. 8. gl. 5. num. 91. Garz. d. p. 7. c. 3. n. 9. 10. qui dicunt ita censuisse, & respondisse S. C. & recordor, quod aliàs consulta S. C. Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum in casu Regiensi, antequam ego essem in illa Ciuitate Vicarius, tempore Reuerendissimi D. Abbatis Alexandri Spe-
51 relij, tunc pro Curia Episcopali Vicarij generalis, secuta fuit talem declarationem. Et Illustriss. & Reuerendiss. Domin. Thomas de Spinellis, aliàs dell' Aiata, diocesis Regiensis fundauit simplex beneficium iurispatronatus descendendum Balthasaris, & fratrum de Spinellis testatoris agnatorum, cum declaratione, quoddam dictus Rector, siue Rectores dicti beneficii, vt supra, eligendi, esse debeant sacerdotes Missam celebrantes, honestæ vitæ, bonorum morum. His tamen demptis, qui forent, aut essent de stirpe, & progenie prædictorum de Spinellis, quos eligi posse voluit ih Rectores dicti beneficii, etiam si non essent nisi in minoribus, & puri clerici, & prohibuit alios extraneos eligi, donec sint, qui eligi possint de stirpe prædicta.

Quæritur, an patronus dicti beneficii possit præsentare filium suum clericum ætatis annorum decem circiter, non obstante Concilio Trident. c. 6. sess. 23.

Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum censuit ex lege fundationis huiusmodi, quam non sustulit ipsius Concilij decretum, cap. 6. sess. 23. ad beneficium prædictum præsentari posse patroni filium, qui clericus in aliquo saltem ex minoribus Ordinibus constitutus, & alioquin idoneus repetiatur, etiam si decimum suæ ætatis annum non excesserit.

CÆS CARD. DE TYRRE.

Sicut ergo clericus septennis est incapax beneficii, & non potest dispensari ab Episcopo, Garz. d. tract. de benef. part. 7. cap. 3. num. 8. & tamen si aliter dicatur in fundatione, capax efficietur, vt vidimus, & ita erit seruandum; sic dicere possumus de clerico coniugato, quod licet non possit habere beneficium, aliud tamen erit dicendum, si ex fundatione id permittatur. Verum quia non inueni aliquem, qui hanc quæstionem resoluat, pu-

promiſſio, donatioque adhuc durat, & durabit, donec d'ctæ DD. Clara, & Anna vixerint; & caſus ſine reuolu-
tione librorum reperitur deciuſus in ipſo inſtrumento,
dum dicit, *donec uiuet, & utraque earum uiuet*; dictio
enim, *donec*, designat animum volentis promiſſionem
durare vita illarum durante, ad textum in l. *legatum ita*,
ff. de ann. leg. l. à filia, §. *alumno*, ad Trebel. l. *seruo alieno*,
§. 1. de leg. primò. Nam ubi verba ſe obligantis ſunt clara,
nihil vltiùs eſt quærendum, l. *ille*, aut *ille*, §. *cum in*
verbis, de leg. 3. Alex. conf. 110. num. 6. lib. 4. Soc. Iun.
conf. 160. num. 47. vol. 2.

Certum eſt enim, quòd homines contrahendū ſibi le-
gem dicunt inuiolabiliter obſeruandam, ad textum in l.
iuris gentium, §. *Prator ait*, ff. de pact. & idcirco Pinottus
non poteſt amplius ſuam obligationem reuocare, vel
mutare, aut conditiones ei apponere. Corn. conf. 71. n. 19.
lib. 2. & conf. 155. n. 2. vol. 3. Soc. Iun. conf. 118. n. 7. lib. 2.
Rol. conf. 59. num. 25. lib. 3. immò facienda eſt interpretatio
contra eum, qui legem ſibi clariùs dicere potuit, & non
fecit, ad textum, in l. *veteribus*, ubi DD. de pact.

Hæc autem multò magis procedunt in donatione,
& actibus liberalitatis, in quibus fit interpretatio contra
donantem, maximè ſi fiat donatio perſonæ coniunctæ;
pulchrè Corn. conf. 141. num. 15. lib. 17. vol. 2. ubi dicit ra-
tione coniunctionis ſanguinis valere etiam donationem
re alienæ; cum enim beatus ſit dare, quàm accipere,
Corn. conf. 78. n. 2. lib. 1. ſequitur donare eſſe actum animi
nobilis, & generoſi, Corn. conf. 36. n. 8. vol. 1. quæ omnia
hic concurrunt.

Hæc quidem caſum noſtrum reddunt valde clarum,
& certum, ſed pl. cet. referre ſimilem in fauorem dicta-
rum mulierum, de quo Caſtr. conf. 212. num. 2. lib. 1. laſ.
in l. *quminus*, num. 133. ff. de flumin. qui narrant factum
fuiſſe legatum mulieri, ut maritaretur, & pro ea maritan-
da: ſed cum illa nuptiis tradita eſſet, & aliunde dotata,
ſuperſtite adhuc teſtatore, quæſitum fuit, an eo poſtea
defuncto ea poſſit conſequi legatum, & poſſe conclu-
ſum fuit, quia defectus cauſæ reſpicientis ſolum fauorem
legatarij non perimit legatum, cum cenſeatur cauſa im-
puliua, ad textum in l. *Tizio centum*, in princ. ff. de cond.
& demonſtr. & ab iſtis non videtur diſſentire Gramm.
conf. 146. num. 3. 4. qui in legato dotis voluit dotatio-
nem fuiſſe cauſam impulſiuam, ſanguinis verò, con-
iunctionem cauſam finalem, quæ durant uſque ad mor-
tem.

Iſte caſus nil à noſtro diſſerre videtur, niſi quod ipſe
tractat de interpretanda vltimæ voluntate, hic autem
de donatione. Sed id nihil refert, quia certum eſt in iure
valere argumentum ab vltimis voluntatibus ad contra-
ctus, l. *pactum inter hæredem*, ubi Bart. ff. de pact. Euer.
in Topic. cap. 37. num. 2. in terminis Corn. conf. 141. n. 17.
vol. 2. ubi etiam inquit, quod immo donationes latiùs
interpretantur, quàm legata, & vltimæ voluntates.
Nec obſtant adducta in contrarium, quæ ſolum locum
habere poſſunt, ubi cauſa eſt finalis. Tiraq. d. tractat.
limit. 35. certum eſt autem cauſam in donatione adiectam
præſumi impulſiuam. Gloſſ. Bart. Ang. Cuman. Imol.
& DD. in l. 2. ff. de donat. Ang. conf. 100. num. 7. Franc.
in cap. cum ceſſante, num. 2. de appell. Corn. d. conf. 141.
num. 16.

Idque eſſe verum probatur etiam ex illa dictione, *Ut*,
quæ licet poſſit eſſe redditiua rationis, Gloſſ. in princ.
inſt. in princ. tamen regulariter modum importat. Dec.
in l. *debitori*, num. 12. C. de pact. Ceph. conf. 81. num. 10.
Craſſ. de ſucceſſ. lib. 1. §. *ſalcidia*, queſt. 15. idèd cauſam
impulſiuam cenſetur importare. Tiraq. d. tract. lim. 1.
num. 40. & num. 52 quia reſpicit ſolum commodum do-
natoriũ.

Et fanè dici non poteſt eam cauſam fuiſſe finalem,
nam defectus illius euenire potuit multis modis, in quibus
nemo ſani iudicij diceret defeciſſe quoque diſpoſi-
tionem, velut ſi D. Catharina præmortua fuiſſet ante nu-

ptias illarum; non enim amplius poſſet eas alere, quia
mors omnia ſoluit, & tamen multò magis eo caſu illæ in-
digerent tali adiumento, idèd & cauſa non poteſt cenſe-
ri finalis, quia non probat hoc eſſe, quod ab hoc con-
tingit abeſſe, l. *non hoc*, C. unde legirim. & propterea ſi
verum amamus, dicere cogimur cauſam finalem fuiſſe
ſanguinis coniunctionem, & affectionem, ad tradita per
Caſtr. d. conf. 214. n. 2. Corn. d. conf. 141. n. 16. & Grammat.
d. conf. 146. n. 16.

Non obſtat hîc diſpoſitio l. *fin. de her. inſtit.* quia
non conſtat Pinottum non fuiſſe donatum, ſi eueni-
ret, quòd illæ mulieres haberent aliunde, unde aleren-
tur, & tamen in caſu illius legis conſtabat de mente te-
ſtatoris.

Addi poteſt dictas mulieres faciliùs nupſiſſe cum hoc
adiumento, quod pars dotis dici poteſt, & obligationem
mariti non intrare, niſi habito hoc ſubſidio dotali, & ſic
ſuperſunt adhuc reliquæ illius cauſæ, idèd non ceſſat ef-
fectus. Tiraq. d. tract. lim. 16. n. 1.

Et quamvis promiſſio alimentorum ſit fauorabilis,
ideoque cauſa adiecta cenſeatur finalis, id tamen proce-
dit, ſi ita expediat alimentario, alioquin præſumitur im-
pulſiua, ne quòd inductum eſt in fauorem, retorqueatur
in odium, l. *quod fauore*, C. de legib. Tiraq. diſt. tract.
lim. 1. n. 58. & ita iudicatum fuit.

CAPVT LV.

EPI TOM E.

Instantiæ peremptio an detur in cauſa dotis, &
miſerabilium perſonarum, & in cauſis ſum-
mariis.

S V M M A R I V M.

- 1 Instantia perempta non eſt procedendum ad vltiora, niſi reſectis expenſis.
- 2 Dotis cauſa eſt fauorabilis.
- 3 Instantia poteſt perire etiam in cauſa dotis.
- 4 Instantia non perimitur unquam de iure canonico.
- 5 Cauſæ debent terminari de iure canonico intra bien-
nium.
- 6 Iudices Eccleſiaſtici poſſunt poſt biennium auocare cauſas
ab inferioribus ordinariis.
- 7 Miſerabilem eſſe allegans debet probare.
- 8 Miſerabilis quis dicatur, ſtatur arbitrio iudicis.
- 9 Miſerabilium cauſa ſunt ſummariæ.
- 10 Instantia an detur in cauſis ſummariis.
- 11 Instantia perit etiam in cauſis ſummariis.
- 12 Instantia an pereat, dum ſcriptura manent penes iudi-
cem.

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo
manum.

IN vna Carpenſi pro DD. fratribus de Madiis pro re-
ſolutione motiuorum dixi peremptam eſſe instantiam,
& amplius non eſſe procedendum ad vltiora, niſi re-
ſectis expenſis, ad textum in l. *properandum*, ubi DD.
C. de iudic.

Nec obſtat tractari hîc de cauſa dotis ſuper omnia fa-
uorabili, ſecundum l. 1. & ibi DD. ff. *ſol. matr.* idèdque in
tali negotio non perire instantiam. Nam reſpondeo non
ſatis conſtare, quòd hæc ſit dos, ſed eſto ita eſſe, tamen di-
co iure non caueri in dotis cauſa non dari peremptionem
instantiæ: immò non defuerunt, qui opinati ſunt citiùs in
cauſa dotis perire instantiam, quàm in aliis, teſte Rip. in
l. *dotis cauſa*, ſol. matr. Verum id certum eſt, etiam in cau-
ſa

sa dotis dari instantiam, & eius peremptionem, sicut in aliis negotiis, si non formaliter, saltem implicite, & virtualiter: textus est in l. 3. ibi: *iure iudiciorum*, C. de dot. promiss. ita Bald. Imol. Aret. & DD. in d. l. dotis causa, sol. matr. idem Bald. in rubr. C. de priuil. dot. Rom. cons. 174. & de veniori testatur Ioan. Baptista de S. Blasio in tract. de dot. priuileg. 298. & pulchre Bald. Nouell. tract. de dot. part. 9. priuileg. 14. per totum, ubi perbellè distinguit, quod si versamur in foro Cæsaris, seu laicali & in terris Imperij, ut hic, datur utique peremptio instantiæ etiam in causa dotis; aut versamur in foro Ecclesiæ, & tunc quia in eo foro omnis causa est perpetua, & non perit instantia, ad textum in c. fin. de iudic. Marant. in specul.

4 part. 5. num. 14. A fin. in prax. part. 1. in princ. cap. 3. num. 22. Oldr. de restit. in integr. quest. 67. num. 8. Hippolytus Ciarlinius patrus meus in tract. de calculo, numer. 63. in fin. Scacc. tract. de appellat. quest. 15. num. 275. idem in causa dotis minùs dubitandum est de peremptione instantiæ.

Et quamvis secundum Concilium Tridentinum omnes causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes coram Ordinariis debeant infra biennium terminari, alioquin pars possit adire iudices superiores, qui causam in eo statu, in quo reperitur, assumant, & decident, non tamen per hoc à Concilio præfigitur instantia, & lapso biennio acta non pereunt. Scacc. de appellat. lib. 3. cap. 2. quest. 15. num. 277. 278.

Non obstat secundò aduersarium esse personam miserabilem, ideòque instantiam non perire, quia negatur esse ralem, & hæc est qualitas, quæ, nisi probetur, non præsumitur, ad textum in l. 2. vbi DD. ff. de probat. l. accusare, vbi Dec. & alij, C. de edend. Rip. in l. si constante, num. 28. in fin. ff. solut. matrim. qui dicit, quod hæc qualitas directò probari non potest, & propterea standum est arbitrio & iudicio ius dicentis ad cognoscendum, quis dicatur miserabilis persona. Ioan. Andr. in cap. significantibus, de offic. deleg. Alex. cons. 18. col. 1. vol. 4. Barbof. cons. 62. col. 2. vol. 1. DD. in Auth. prater ea, vbi gl. C. unde vir, & uxor. & habemus statutum Cárpi, lib. 2. rubr. Qualiter D. Potestas teneatur recipere querimonias viduarum.

Deinde est etiam, quod ille sit miserabilis persona, adhuc non probatur in eius causis non dari peremptionem instantiæ, nisi sortè dicatur, quod in causis miserabilium personarum procedatur summarie, & sola facti veritate inspecta, tam de iure communi, quam vigore dicti statuti, & in causis summarijs non datur formalis instantia. Menoch. de arbitr. iudic. lib. 1. quest. 22. num. 3. Sed responderetur verius esse, quod etiam in causis summarijs detur instantia, & peremptio instantiæ, ut per Abb. & Felin. vbi etiam ad vtrumque est pulchra apostilla in c. venerabilis, in fin. de iudic. Bart. Alex. & Ias. in d. l. properandum, Cod. eod. de communi Cacheran. decis. Ped. 1. num. 31. & de magis communi Afm. in prax. in princ. cap. 2. num. 42. part. 1.

Denique non obstat processus, & scripturas semper fuisse penes iudicem causæ, quia nihilominus perit instantia ex lapsu biennij, vel triennij, ut communiter tenent DD. in d. l. properandum, §. si autem, C. de iudic. Marant. in specul. de ord. iudic. part. 5. num. 41. Et ita, &c.

CAPUT LVI.

EPITOME.

Iudex Ecclesiasticus an possit ius reddere laicis, vel clericis contra laicos in defectum, vel ob negligentiam iudicis laici.

I. B. Ciarlinij controu. for. Tom. I.

- 1 Actor sequitur forum rei.
- 2 Iudex Ecclesiasticus exercet iurisdictionem in laicos, si non adsit superior laicus.
- 3 Ecclesia ius reddit laicis in defectum iurisdictionis laici.
- 4 Iudex Ecclesia iudicat laicos, ubi laicus requisitus iustitiam non facit.
- 5 Iudex Ecclesiasticus supplet negligentiam laici.
- 6 Iudex Ecclesiasticus est maior laico, habetque iurisdictionem in laicos habitu.
- 7 Alimentorum causa est pia, & potest tractari coram iudice Ecclesiastico.
- 8 Regina etiam potest esse pauper.
- 9 Corrigia oppidum insigne fuit sine Magistratu longo tempore.
- 10 Iudex Ecclesiasticus olim iudicabat laicos, & clericos.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

His temporibus belli, & pestis hiorore infectis inter cætera, quæ in partibus Lombardiæ euenerunt, factum est etiam, ut Corrigia nobile oppidum inter Regium, & Mantuam statione militum valde affligeretur, & eius Princeps eiiceretur, aded ut per multam temporis spatium illa terra stererit sine aliquo duce, & nemo extiterit, qui Magistratum aliquem gerens laicis iustitiam ministrauerit, & propterea multi habuerunt recursus ad forum Ecclesiæ, ut etiam inter laicos ius diceret, & propterea Illustrissimus, & Reuerendissimus D. Paulus Coccapanus Episcopus Regij mandauit, ut audirentur querimoniarum omnium, etiam contra laicos, tam ciuilitè, quam criminaliter, ne oppressis omne auxilium deficeret.

Verùm quia apud multos cepit dubitari, an id bene factum esset, rem dixi esse indubitabilem, & dum coram Eminentissimo Bononiæ Legato de hoc altercatur, ipse dixit negotium in hac parte catere difficultate, sed quia erubescimus sine lege loqui, placuit rationes etiam pro Ecclesiastica iurisdictione facientes annotare, licet enim dici soleat, quod actor sequitur forum rei, ad textum in c. cum sit generale, vbi Abb. & DD. de for. compet. tamen id non obstat quidquam, vbi forum illud pro eo non extat, vel si extat, negligit iustitiam ministrare, etenim verissimum est, quod Iudex Ecclesiasticus potest se immiscere iurisdictioni seculari, & laicos iudicare, quando Superior secularis non inuenitur, vel negligit iustitiam ministrare: sic probat textus in c. licet ex suscepto, vbi aperte gloss. in verb. vacante imperio, & c. ex transmissa, de for. compet. Abb. in c. cum deputati, num. 3. de iudic. & post Azor. & alios Bellet. disq. cleric. part. 1. tit. de fauor. cler. personal. §. 2. num. 25. & tit. de fauor. cler. real. §. 5. num. 37. & num. 82. Mat. Antonin. var. resol. lib. 1. resol. 108. num. 32. vers. Hinc est. Ex defectu enim iustitiæ secularis non potest haberi recursus ad Ecclesiam. Bellet. d. §. 5. num. 28. & licet videantur velle Doctores, quod prius requiratur iudex laicus ad ministrandam iustitiam, antequam Ecclesiasticus se ingerat, sufficit tamen à parte fuisse requisitum, & ipsum malitiosè distulisse, d. c. ex transmissa, de for. compet. Abb. in c. qualiter, num. 7. de iudic. Bald. in c. significantibus, num. 7. de offic. deleg. Bellet. d. §. 5. num. 36. sed vbi ille Iudex laicus non extat, nulla requiritur monitio, vel interpellatio, quia non entis nullæ sunt qualitates, ut hic, vbi nemo ius Corrigiæ reddit, vel reddere potest, cum nullus habeat magistratus auctoritatem. Ergo Ecclesia potest in laicos exercere iurisdictionem. Ita Carol. Grass. de eff. cler. eff. 1. num. 954.

Si ergo potest Ecclesiasticus iudex supplere negligentiam

tiam iudicis secularis, d. c. ex transmissa, quanto magis poterit illo non extante vices eius supplere, d. c. licet, de for. compet. non tamen credas idcirco posse quoque laicum iudicem supplere negligentiam Ecclesiastici, quia id non admittimus, sed tantum conceditur iudici Ecclesiastico, quia est maior seculari, & Ecclesia potest habere iurisdictionem in laicos in temporalibus, c. omnes, vbi gl. in verb. celestis, dist. 22. c. pastoralis, de sent. & re iudic. Abb. in d. c. licet, num. 2. 3. 7. de for. competent. Azor. moral. part. 2. lib. 4. cap. 19. Bellet. disq. cler. tit. de fauor. cler. personal. §. 2. num. 25. vers. ratio autem, Duard in Bullam Cœna Domini, lib. 2. can. 14. quest. 8. num. 10. 11. 12. 13.

Hinc factum est, quod forum Ecclesiæ ministravit iustitiam Corrigentibus, dum suo Principe, & Magistratu carebant ob calamitatem temporum, immo ipsamet Principissa recursum habuit ad Ecclesiam pro iustitia contra Communitatem, & quosdam ciues, & eius casus erat sine difficultate, quia ultra prædicta agebat ad alimenta, quæ petebat, & certum est causam alimentorum esse piam, si pauperi debeantur, & posse tractari coram indice Ecclesiastico, coram quo laici etiam conueniri poterunt. Bart. in l. solent, ff. de aliment. & cib. leg. Ioan. Lup. in c. per vestras, in 2. not. numer. 19. de donat. inter virum, & ux. Molin. de primogen. lib. 2. cap. 25. num. 75. Gutierrez. præf. qq. lib. 1. quest. 44. Gratian. disc. 60. n. 30. & sequent. & discept. 154. num. 10. Barbof. de offic. Episcop. part. 3. alleg. §. 1. num. 9. Bellet. disq. cleric. d. tit. de fauor. cleric. real. §. 5. num. 69. 70.

Neque dubitandum est, quin dicta Principissa tunc temporis posset dici pauper, & miserabilis, quoniam eiecta fuerat, quasi exul cum viro, & filiis extra patriam, vivebat omnibus orbata bonis, vnde etiam Regina potest dici miserabilis inspecta qualitate. Decian. in cap. caterum, de iudic. numero 73. & Bellet. d. §. 5. num. 39.

Hec igitur praxis ius reddendi laicis per iudicem Ecclesiasticum est bona, & iuri conueniens, vbi iustitia secularis deficit, vel negligit, & non obstat, quod tunc non vacaret Imperium, & posset haberi recursus ad Cæsarem, quia subditi non tenentur regiones peragrate longinquas, vt ius sibi reddatur, cum vnaquæque Ciuitas suum debeat habere Magistratum, & si illo careat, nulla potest dari maior negligentia in iure reddendo, vnde non est mirum, si cognitio causarum deuoluat ad Ecclesiasticum iudicem, siquidem olim omnes causæ, tam clericorum, quam laicorum deferrebantur ad Ecclesiam, vnde faciliè res reuertitur ad suam naturam: ita per textum in c. per venerabilem, qui fil. sint leg. c. relatum 11. quest. prima, & c. si quis Presbyter, quest. 5. Duard. in Bullam Cœna Domini, lib. 2. can. 14. quest. 8. num. 13. Et ita, &c.

CAPVT LVII.

E P I T O M E.

Iuspatronatus an proberetur per sententiam latam ante, vel post Concilium Tridentinum, & quid in potentioribus.

S V M M A R I V M.

- 1 Iuspatronatus priuatorum non est immutatum per Concilium.
- 2 Iuspatronatus potentiorum quomodo proberetur.
- 3 Presentatio potest probari per sententiam.
- 4 Iuspatronatus non probatur per sententiam, nisi ex actis iustificetur.
- 5 Sententia in antiquis probat iuspatronatus.

6 Antiquum tempus in materia iuspatronatus.

7 Sententia antiqua dicitur à 40. annis citra.

8 Sententia lata ante Concilium non probant iuspatronatus.

9 Ordinarij assertio non probat iuspatronatus.

10 Iuspatronatus possessio probatur per sententiam cum cognitione causa latam.

11 Iuspatronatus si semel fuit probatum, non est necesse amplius probare.

12 Presentationes parsonorum potentiorum quales esse debent.

13 Communitas in materia iuspatronatus dicitur potens, etiamsi alioquin sit parua.

14 Presentandi possessio non prodest potentioribus.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa cuiusdam Communitas dixit non esse admit. tendam eius præsentationem ad quandam Coadiutoriam, quia non constabat de iurepatronatus. Nam licet quoad patronatum priuatorum nihil fuerit innouatum per Concilium Trid. sess. 25. c. 9. de reform. illud enim non admittit præsumptionem usurpationis, sed probatur omnibus modis à iure communi dispositis, & applicatis: ita Gabr. conf. 192. num. 1. Rot. diuers. decis. 331. part. 2. & in Rom. de Cardellu, coram Coccin. quam sequitur eadem Rota in vna Tuder. Parochialis, coram Vbal. impressa inter recentiores Farinac. decis. 360. n. 2. part. 2. & in vna Papiens. apud eundem Farinac. decis. 374. num. 1. part. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 18. num. 54. Menoch. lib. 3. præf. 90. num. 9. late Ricc. in praxi de nouiss. probat. iurispatr. resol. 83. num. 1. & per totam; tamen in his personis, seu Communitatibus, in quibus ius plerumque ex usurpatione potius præsumi solet, plenior, & exactior probatio requiritur; & idèd iuspatronatus probari debet ex fundatione, vel donatione, vel vltra inmemorabilem præscriptionem doceatur etiam de continuatis præsentationibus effectum sortitis per annos 50. ita Concilium Trident. dist. cap. 9. sess. 25. Put. decis. 57. & 205. part. 1. Ricc. d. tract. resol. 96. num. 2.

Vnde cum hîc non appareat de aliqua fundatione, de ea nihil est tractandum, nisi velimus, dicere, quod sententia Vicarij Episcopalis in fine processus producta pro ea deseruiat, quod tamen dici non potest, quia in ea de fundatione non fit mentio, & vltèrius quamvis per sententiam possit probari præsentatio, Paris. de resignat. benefic. lib. 8. quest. 11. num. 38. tamen per eam non probatur iuspatronatus, nisi iustificetur ex actis. Gabr. conf. 28. num. 6. lib. 1. Cæsar. de Grass. decis. 13. in fin. de sent. & re iud. Farinac. decis. 689. num. 2. part. 1. & decis. 659. num. 16. part. 1. Gratian. disc. 310. num. 89. Ricc. in praxi for. Eccles. resol. 132. sub num. 6. part. 1. & decis. 26. part. 2. & in tract. de nouiss. probat. iurispatr. resol. 126. num. 1. 2. & tenuit Rotâ in vna Commensi Capell. 17. Iunij 1591. coram Peña, & plenè in vna Rom. officij, 13. Ian. 1608. coram Scoto, de qua Marchef. in tract. de commiss. tom. 1. fol. 22. secus tamen esset, si versaremur in antiquis, quia tunc sententia bene probat. Grammatic. conf. ciuil. 15. num. 7. Ricc. in prax. for. Eccles. resol. 132. num. 7. & decis. 26. in fin. & decis. 119. part. 3. & in d. tract. de nouiss. probat. iurispatr. resol. 233. num. 1. in fin. & licet antiquum tempus dicatur centum annorum, maxime in materia iuspatronatus, Garz. de benef. part. 12. cap. 2. num. 263. Paris. de confid. benef. quest. 28. numero 235. vers. receptor. Barbof. de off. Episc. alleg. 72. num. 35. part. 3. vbi de communi; tamen quoad sententiam dicitur antiqua si sit lata post Concilium Trid. ab annis 40. 70. citra, ad tradita per Ioan. de Amic. conf. 101. numero 31. Chart. decis. Gen. 58. & Camp. in diuers. iur. can. rubr. 2. cap. 13. num. 421. videndus Ricc. in dist. tract. de nouiss. probat. iurispatr. resol. 233. num. 2. & propterea si reperiantur duæ sententiæ latæ ante Concilium Trident. hodie non

non probarent iuspatronatus, si aliunde non iustificarentur. Grilinz. *conf.* 147. num. 28. Ricc. *d. tract. resol.* 145. num. 1. *vers. dubium.* Non enim statuitur assertioni Episcopi de iurepatronatus attestantis. Caputaquens. *decis.* 128. part. 1.

Benè verum est, quod si extarent sententiæ, vel sententia in iudicatum transacta, post dictum Concilium lata cum cognitione causæ, & fisco Ecclesiæ audito, tunc utique talis sententia probaret iuspatronatus, quoniam solent plerumque Ordinarii iura patronatum impugnare, & idèd si ille approbet, consuevit Rota multum illi tribuere. Felin. *in c. illud, num. 6. de prescript. Rot. de iurepatr. decis.* 11. num. 1. *in nouis,* pulchrè Rot. *diuers. decis.* 567. num. 2. part. 4. latissimè Gratian. *discept.* 310. per totam. Ricc. *dict. resol.* 145. num. 1. *in princ.* & idèd si semel lata sit sententia cum magna cognitione causæ, & fabricato processu super probatione iuspatronatus, si de nouo contingat vacatio, non erit amplius elaborandum, prout factum est in Præpositura S. Nicolai Patronata familiæ de Zobolis; licet etenim quasi possessio sit sublata per Concilium, tamen si post illud vacatio contigerit, & præuia causæ cognitione, seruatisque seruandis Ordinarius per suam sententiam iuspatronatus approbauerit, licet postea multoties contingat vacatio, non erit amplius necesse docere de iurepatronatu in possessorio iudicio, quia sufficere patrono, & eius successori quasi possessio præsentandi, alioquin nullus esset litium finis. Ita censuit Sacra Card. Concilij Trident. interpretum Congregatio, teste Gonz. *super reg. 8. Cancell. gl. aecima octaua, num. 23.* Guigl. Guidobon. *ad uocat.* 32. sub num. 5. Prax. Archiep. *cap. 63. sub num. 3.* Ricc. *decis.* 238. & *decis.* 278. *in fin. part. 2. & in dicto tract. de iurepatr. resol.* 233. num. 1. *versiculo & cum.*

Cum igitur hæc non profint in casu nostro, etiam si confugiamus ad multiplicatas præsentationes, nihil agitur, quia licet plures fuerint præsentatæ, tamen non sunt emanatæ super vno, & eodem beneficio, aded ut pro vnica deseruiant præsentatione; & si omnes etiam emanassent super eodem, adhuc requiritur etiam antiquissimi temporis cursus hominum memoriam excedens, qui non potest esse minor centum annorum. Paris. *dict. quest.* 28. numero 236. Barbol. *d. alleg.* 72. numero 35. *vers. qui temporis;* etenim nos versamur in patrono potente, quoniam Communitates ponuntur inter potentes, etiam si sit parua Communitas. Ita Ricc. *in prax. for. Eccles. resolut.* 135. numero 1. 2. Barbol. *dict. alleg.* 72. num. 62. & idèd non est considerabilis quasi præsentandi possessio. Ricc. *in d. prax. resol.* 132. n. 2. 3. Et ita, &c.

CAPVT LVIII.

EPI TOME.

Feudum deuoluitur ad dominum, si non petatur renouatio inuestituræ intra annum, & diem, & restitutio minoris non prodest consorti maiori, vbi feudum est diuiduum, prout sunt omnia feuda sine dignitate.

S V M M A R I V M.

- 1 Feudum deuoluitur ob pacta non seruata cum domino.
- 2 Tutor potest iurare pro pupillo sacramentum fidelitatis, & quomodo.
- 3 Pupillus potest iurare domino fidelitatem, si sit doli capax, & quomodo.
- 4 Pupillus feudo priuatur, si non iuras fidelitatem post pubertatem.

Ioan. Bapt. Ciarlinij controu. for. Tom. I.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

- 5 Minor 25. annis restituitur in integrum, si non petiuit inuestituram.
- 6 Restitutionis in integrum ius an cedi possit, & quomodo.
- 7 Etatis ius cedi non potest.
- 8 Pacta in feudis sunt seruanda.
- 9 Caducitas in feudis incurritur ob feloniam delicti, & contrarius.
- 10 Feudatarius dicitur ingratus, qui non seruat pacta.
- 11 Restitutio maiori quoque litis consorti quando prodest.
- 12 Minoris restitutio in feudo diuiduo non prodest maiori.
- 13 Feudi portione potest vnus priuari, & alter non.
- 14 Canonis solutio est indiuidua.
- 15 Minor non soluens canonem restituitur, sed hoc consorti maiori non prodest.
- 16 Feudi portio caducata deuoluitur ad dominum, non ad consortes.
- 17 Feudum maius cum dignitate diuidi non potest.
- 18 Feuda inferiora, & sine dignitate diuidi possunt.
- 19 Feudum ex consuetudine fit diuisibile.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN causa Regiensis caducitatis, seu deuolutionis bonorum præsentæ ad fauorem mensæ Episcopalis præsupponebatur in facto perillustriusimum DD. Cæsarem, & Franciscum de Cassoliis nobiles Regienes fuisse annis elapsis inuestitos ab Eminentissimo Cardinali Estensi tunc Regij Episcopo de quodam feudo ab eis possessore in villa Masenzatici de iure dictæ mensæ, præstitisseque sacramentum fidelitatis, & inter cætera, de quibus in dicta inuestitura, prædictus D. Cæsar tanquam tutor cuiusdam pupilli eius fratris, & nunc in religione professi, iurauit, & promisit quod quando dictus pupillus erit in statu habili, ipse quoque iurabit, prout tenetur.

Modò dictus pupillus egressus iam pupillarem ætatem ab hinc tribus annis abstinuit à iuramento, neque dicto D. Cæsari fuit curæ, ut iuraret, sed monasterium ingressus fecit dictis eius fratribus cessionem dictorum bonorum feudalium ad formam Concilij Trident. ante emissam professionem, & idèd succedente in Episcopatu Illustrissimo, & Reuerendissimo D. D. Paulo Coccapano Marchione, dum renouabantur inuestituræ aliorum fuit quæsitum, an ista esset renouanda, vel potius dicendum esset portionem dicti pupilli, vel dicti D. Cæsaris, aut vtramque esse deuolutam ad dictam mensam, ob non implementum dicti pacti.

Et sanè ego dicebam satis videri vtramque portionem esse deuolutam, eo quod vterque eorum defecerit in salutaris suo, & iusta conuentio ab eis fuerit neglecta. Bald. *in l. unic. §. emptor, num. 4. vers. si enim, C. comm. de legat. l. 1. §. 1. num. 11. C. de iur. emphyt.* Ioseph. Lud. *decis. Perus.* 22. num. 10. Redoan. *de rebus Eccles. non alienand. titul. de caducit. ob inobseru. pact. num. 2. 14. pulchrè Corbul. de caus. priuileg. emphyt. caus. num. 1. 2. quoniam licet verum sit tutorem posse pro pupillo sacramentum fidelitatis præstare, si velit, Rosental. *de feud. c. 6. concl. 41. num. 7.* tamen nisi etiam cum eo pupillus doli capax iurer, tale iusitandum adueniente pubertate expirat cum tutela, aded ut renouatione opus sit. Rosental. *cod. tract. stat. cap. 6. conclus. 42. littera B.**

Statim autem, ac pupillus egressus est pubertatem, dicitur esse in statu sic iurandi, & si differat per annum, & diem, feudo priuari potest, ad textum in *c. si de feudo, §. si quis, vers. si minori iunet. gl. si de feud. defunct. cont. sit in vrbibus feud. c. Imperialem, §. præterea, de prohib. feud. alien. per Feder. Clar. in §. feudum, quest. 49. num. 4. Benè verum est, quod minor 25. annis habet beneficium restitutionis in integrum aduersus lapsum temporis ad petendam renouationem inuestituræ, ut inquit gl. in §. præterea. Brunn.*

conf. feud. 100. numero primo, de communi Clar. in §. feudum, numero quinto, Giach. in collect. verb. Vassallus,

num. 28.

Verum cum restitutio in integrum sit beneficium personale minorum, non transit ad alium, nisi fiat nominatum, & in specie cessio, ad textum in *l. quod si minoris, de adm. tut. l. si alterius, §. 1. ff. de tut. & rat. distr.* ius enim ætatis cedi non potest. Bald. in *l. cum antiquioribus, col. pen. C. de iur. delib.* ad textum in *l. si quis domum, §. hic subiungi, ff. locat. l. peto, §. pradium, ff. de leg. 2. l. lex veltigali, ff. de pign. & §. finitur, Instit. de usufr.* sed in prædicta cessione non est facta aliqua mentio de hac restitutione in integrum, ergo non transit ad cessionarium, qui ex sua persona eam non potest consequi, & si posset, coram Paribus Curie esset petenda. Rosental. *de feud. cap. 12. conclus. 12. num. 103.* in fin. licet hoc non sit in usu, quia nullus Iudex huiusmodi contentionum datur, nisi Episcopus ipse, vel eius Vicarius. Ergo feudum apertum est pro parte pupilli.

Pro portione verò D. Cæsaris deuolutio videtur certior, quoniam ipse non est minor, & non seruauit pactum, cum non fecerit iurare dictum eius fratrem, neque adhibuit aliquam diligentiam, ut iuraret, & tamen pacta sunt seruanda, etiam si derogarent naturæ feudorum. Intrigl. *de feud. cent. 2. art. 30. num. 15.* etenim caducitas incurritur tam ob feloniam delicti, quam contractus, ad textum in *l. fin. C. de reuoc. donat.* vbi Rip. inquit non posse dari maiorem ingratitudinem, quam pacta non seruare. Intrigl. *d. tract. de feud. cent. 1. quest. 56. num. 224.* Rosental. *cod. tract. cap. 10. conclus. 14. num. 11.* vbi quod tunc feudum applicatur domino, & iure merito, quia in proposito promissio de iurando fidelitatem est de causis in vñibus feudorum expressis.

Et dato etiam, quod pupillus prædictus posset restitui in integrum, tamen hoc non prodest dicto D. Cæsari, quia licet multi putauerint, quod si duo fratres defuncto patre successerint in feudo, & non petierint inuestituram intra annum, & diem, si vnus ex eis sit minor, restitutio prodest etiam maiori ratione indiuiduitatis rei, per textum in *l. si communem, ff. si seru. amitt.* Afflict. in *tit. quo temp. mil. c. sancimus, num. 27. 64.* Laurent. Syluan. *de feud. recogn. quest. 58.* Sfort. Odd. *de restit. in integr. part. 1. quest. 46. art. 5. num. 18.* Vulcei. *de feud. lib. 1. cap. 7. num. 66. vers. atque hac.* Schrader. *cod. tract. part. 6. cap. 2. num. 27.* quia hoc verum est, & procedit in feudo indiuiduo, sed in re feudali diuidua, & vbi potest fieri commoda separatio, illud non sustinetur ob textum & notata in *c. ad audientiam, vbi Abb. num. 4. de prescript. pulchrè Rosental. de feud. c. 6. concl. 41. n. 2. in fin. & in littera C, vbi inquit quod restitutio tantum prodest minori hoc casu, qui non impeditur sua parte plenè frui, vbi socij portio aperitur, & si aliud diceret, sequeretur, quod vnus sociorum feudum pro indiuiso possidentium portionem suam ex feloniam amittere non posset, si socius non deliquisset, vel non priuaretur, quod absurdum foret.*

Et huic simile est, quod dicitur de canonis solutione, quæ est indiuidua, quia quilibet tenetur in solidum ad censum. Alex. *conf. 7. col. 2. lib. 5.* nihilominus volente domino efficitur diuidua; & idè si duo fratres, quorum vnus sit minor, cessauerunt à canonis solutione per biennium, restitutio in integrum, quæ datur minori, nihil proderit maiori: sic Petr. de Benintend. *decis. 4. numer. 2. vers. conclusum,* quem sequi videtur Corbul. *de caus. priuat. emphyt. cap. 5. num. 32. in fin.* pulchrè Rosental. *de feud. d. cap. 6. conclus. 41. littera C.* Ita eodem modo si non petierint inuestituram intra annum, & diem, & minor restituatur ad petendum illam, qui maior erit 25. annis, non poterit inuari hoc beneficio, & sic portio vacans deuoluitur in huiusmodi casibus ad dominum, non autem ad agnatos, seu proximos, ad textum rotundum in *cap. 1. §. fin. Que fuit prima caus. benef. amitt. in vñ. bus feud.*

Neque licet dubitare, quin feudum, de quo quærimus, sit diuiduum, cum sit prædium quoddam quantitatiuum, quod recipit mensuram: etenim certum est, solum feuda maiorum annexam habentia regalem dignitatem, velut Ducatus, Marchia, Comitatus, Delphinatus, & similia, consortibus etiam consentientibus diuidi non posse, per textum in *c. Imperialem 1. §. præterea, de prohib. feud. alien. per Federic.* ibique Beluis. Ifern. Bald. Laudens. Aluarott. Præpos. Rauenn. Afflict. Schenk. Bero. & alij. Clar. in *§. feudum, quest. 44. num. 1.* vbi de communi, Mozz. *de diuis. feud. num. 43.* Intrigl. *de feud. cent. 1. quest. 39. num. 1.* & seq. Schrader. *cod. tract. part. 8. cap. 2. num. 39.* Hentic. à Rosental. *d. tract. de feud. cap. 9. membr. 1. conclus. 55.* inter est enim Imperij, ne feuda prædicta diuidantur, ut Principatus integri permaneant.

At feuda inferiora, quæ non habent dignitatem annexam, vtique diuidi possunt, prout quotidie fieri videmus, & probatur ex textu in *cap. 1. §. omnes, & ibi DD. si de feud. def. cont. sit, tit. 26. lib. 2.* Rosental. *dict. cap. 9. concl. 53.* & Vulceius *de feud. lib. 1. cap. 8. num. 36.* Harprecht. *ad Clar. d. §. feudum, quest. 44. num. 5. littera C,* hoc autem feudum est sine iurisdictione, sine dignitate, & solum habet rei emolumentum. Ergo diuiduum est, & diuidi potest; & de hoc non est dubitandum, quia omnia feuda dictæ mensuræ sita in villa Masenzatici diuiduntur, & diuidua reputantur, & idè talis consuetudo seruanda est. Clar. *dict. quest. 44. numer. 2. in fin.* Nihilominus dictus Illustrissimus Dominus Episcopus Coccapanus voluit benignè agere cum suis feudatariis, & idè eos inuestiuit de toto feudo, soluto laudemio solito in reuocatione, quæ fieri solet in aduentu noui Episcopi. Et ita, &c.

C A P V T L I X.

E P I T O M E.

Si testator relinquat vxori, vel nurui certam dotem, valet legatum, etiam si nihil pro dote datum fuisset.

S V M M A R I V M.

- 1 Socer potest donare suis nuribus.
- 2 Legatum dotis vxori, vel nurui valet, etiam si tanta non fuisset dos.
- 3 In re sua quilibet est moderator, & arbiter.
- 4 Adequatorum maior virtus attribuitur alteri.
- 5 Qui vult consequens, vult omne necessarium antecedens.
- 6 Concesso vno omnia consentur concessa, per quæ deuenitur ad illud.
- 7 Aequalitas censetur seruata inter filios.
- 8 Correctio in continenti non presumitur.
- 9 Legatum fieri nullum non est presumendum.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Vñs, & lectis verbis testamenti Domini Giberti de Grilinzoniis, nihil inueni, quod resistat iustæ petitioni hæredum DD. Leonoræ, & Catherinæ eius nuruum, vnde omissio multiloquio videndum est, an ipse poruerit efficere, vt dotes illarum perueniant ad quantitatem dotis D. Annæ, & potuisse indubitatam mihi videtur, nam socer non solum per viam vltimæ voluntatis, sed etiam inter viuos potest donare suis nuribus, ad textum in *l. 3. §. socrum, ff. de donat. inter vir. & vxor.* Caltr. *conf. 67. super isto puncto, lib. 1.* quod aded verum est, vt si testator legauerit vxori, vel nurui suæ dotem certa quantitate expressa, licet minus, vel etiam nihil pro dote datum esset,

2 esset, illud tamen totum debetur, quod legauit, textus est in l. *in scriptum esset, de dot. praeleg. Bald. & Salic. & DD. in l. si non designata, C. de fals. caus. adiect. leg. Ang. de testam. §. item reliquit B. eius uxori, de quo non est mirandum, quia in re sua quilibet est moderator, & arbiter, l. 1. C. mandati.*

Deinde videndum est, an ita voluerit, & pariter voluisse ostendunt eius verba, quibus dotes suarum nuptiarum inter se aequauit, & omnem earum differentiam sustulit; si enim voluit dotes esse aequales, necesse est, quod dotes DD. Leonorae, & Catharinae sint eiusdem quantitatis, cuius fuerat dos D. Annae ab initio ceteris grandior, quando enim plura adaequantur, potentior virtus vnius alteri communicatur, & è contra. Bart. Alex. Castr. Ias. 4 Imol. Soc. Crott. & communiter DD. in l. 1. ff. de leg. primo, & Canon. in cap. 1. ne sede vac. Etenim qui vult consequens, vult etiam omne necessarium antecedens, ad textum in l. cui, vbi DD. ff. de iurisdiction. om. iud. Bart. in l. fin. de fund. instrum. Felin. in c. praeerea, col. pen. de offic. deleg. & vno concessio omnia videntur concessa, per quae denenitur ad illud. Bald. in l. 1. num. 9. C. si recte. prouinc. 6 Marfil. sing. 176. incipit: Concesso, Lud. Sacca conf. 145. num. 16. lib. 2.

Nec obstat vltiora verba testatoris dicentis se nolle, quod in diuisione quandocumque fienda inter eius filios quidquam detrahatur ratione dotium, vel alio praetextu, sed pars cuique obuenienda sit obnoxia oneri dotium cuiusque uxoris sigillatim, quia potius haec oratio confirmandi supradicta vim habet, quia si dotes omnes sunt aequales, non est opus aliqua detractioe, sed aequaliter potest fieri diuisio, & haec voluntas est conformis iuri, per quod sumitur ea interpretatio, vt inter filios 7 aequalitas seruetur, ad textum in l. cum pater, §. pater pluribus. ff. de leg. 2. Alex. conf. 81. vol. 4.

Non ergo per dictum legatum adaequationis dotium fit quidquam contra mentem testatoris, quia cum filios suos aequaliter fecerit haeredes, & similiter dotes nuptiarum aequales esse voluerit, non est quis tam rusticus, qui cognoscat eos omnino esse aequales, & inaequales fieri, si dotes non adaequantur, & si aliter diceretur, facile sequeretur, quod testator se incontinenti correxisset, quod non est dicendum, ad textum in l. pacta, ff. de contrah. empt. l. & si quam, de rei vindic. & legatum dotium 9 fieret nullum, quod non est dicendum. DD. in l. non ad ea, ff. de condit. & demonstr. quia autem bona maritorum earum sunt penes D. Gibertum nepotem testatoris, concludendum est eum teneri ad residuum dictis mulieribus tradendum pro aequalitate dotium. Cetera suppleant doctrina, & prudentia DD. Arbitrorum. Et ita, &c.

CAPVT LX.

EPITOME.

Non licet Episcopo mittere executores, vel actus iurisdictionis exercere in aliena dioecesi, potest tamen praecipere iudici laico, vt praestet sibi auxilium, & accommodet executores suo officio.

SVMMARIVM.

- 1 Index Ecclesiasticus potest mandare laico, vt executores sibi accommodet.
- 2 Episcopus potest praecipere iudici laico, vt praestet sibi brachium.
- 3 Index laicus tenetur obedire Ecclesiastico, aliàs puni-

Ioan. Bapt. Ciarlinij controu. for. Tom. I.

- 4 Episcopus, vel Vicarius non possunt munus suum exercere extra suam dioecesim.
- 5 Iurisdiclio contentiosa non potest exerceri ab Episcopo extra dioecesim.
- 6 Episcopus extra dioecesim habetur pro priuato.
- 7 Sequestrium est quadam executio.
- 8 Iurisdictionem exercens in alieno territorio puniatur vt turbator.
- 9 Sequestrium faciens, si est index incompetens, tenetur statim remittere ad competentem.
- 10 Littera subsidiaria sunt in usum pro executionibus faciendis extra territorium.
- 11 Subsidiarium litterarum usus quomodo procedat.
- 12 Clericus ratione rei sita conuenitur coram iudice Ecclesiastico, vbi res est.
- 13 Clericus gaudet privilegio etiam quoad bona patrimonialia.
- 14 Executio extra dioecesim quomodo fiat.
- 15 Iurisdictione vna alteram adiuvare debet.
- 16 Episcopus potest habere familiam armatam.
- 17 Episcopus potest exercere iurisdictionem in qualibet parte dioecesis.
- 18 Episcopus habet dioecesim pro territorio.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Contigit de anno 1632. de mense Maij, quod Vicarius Episcopalis Mantuae occasione causae coram eo vertentis contra clericum nouitium in religione Societatis Iesuitarum misit executores, & Notarium in loco prope Gonzagham dioecesis Regij, & sequestrauit bona dicti clerici praecipiendo variis personis, vt ea retinerent in sequestro: sed pro parte dicti clerici, & Iesuitarum recursus est habitus ad Vicarium Regij, qui re hac intellecta reuocauit sequestro, & mandauit praecipere sequestratis, ne obedirent Vicario Mantuae, eosque liberauit ob onere sequestri, & scripsit litteras Commissario Gonzagheni, vt suum brachium praestaret pro praedictis exequendis, & in casu denegationis, id ei praecipit sub poena excommunicationis, ne aliqua fieret delusio: & quia postea coepit controuerti, an vterque Vicarius bene, vel male fecerit, ego pro defensione mea scripsi vt infra.

Potuit Vicarius Regij praecipere potestati, seu Commissario Gonzagheni, vt faceret per suos executores praesentare qualdam notificationes, & praeccepta nominatis in eis, & ille tenebatur obedire, etiam si illud forte iure municipali fieri non potuisset: sic in fortioribus terminis Prax. Archiepiscop. Neapol. cap. 34. num. 16. in magnis. Bellet. disq. cleric. tit. de fauor. cleric. real. §. 5. num. 102.

Certum est enim iudicem Ecclesiasticum praecipere posse iudici laico sub poena excommunicationis ad praestandum sibi brachium, vbi putat se eo indigere, ad textum in cap. 1. vbi DD. de off. ordin. pulchre Menoch. de arbitr. iudic. cas. 452. num. 3. Farinac. in prax. quaest. 97. num. 91. 92. & num. 98. vers. verum. Barbof. ad Concil. Trident. cap. 8. sess. 24. de reform. in verb. inuocato. Gualf. de effect. cleric. in pralud. num. 388. Ricc. resol. 277. vers. & proinde. Quod aded verum est, vt si laicus neget tale brachium accommodare, possit vltra poenam excommunicationis etiam aliis poenis arbitrio ius dicentis Ecclesiastici puniri. Menoch. dict. cas. 452. num. 3. Farinac. dict. quaest. 97. num. 82. in fin.

Vicarius autem Mantuae nullo modo potuit mittere executores, & notarium suum ad locum dioecesis Regij, & ibi sequestrare bona clerici, seu alterius personae etiam Matuanae, quia Episcopus, vel Vicarius non possunt exercere munus suum extra suam dioecesim. Barbof. de off. Episcop. p. 2. alleg. 6. n. 10. etenim quae sunt iurisdictionis contentiosae, nequeunt exerceri per eos in aliena dioecesi. Tusch. littera E, concl. 50. n. 7. Vgol. de off. Episcop. c. 4. §. 14. num. 4.

num. 4. Gratian. *decis.* 98. num. 4. Caball. *resol. crimin. cent.* 2. *cas.* 120. num. 3. quod adeo verum est, vt nullam recipiat difficultatem, quia Episcopus extra diocesim habetur vti priuatus, exceptis iis, quæ sunt voluntariæ iurisdictionis.

6 Barbof. *de off. Episc.* part. 3. alleg. 80. num. 8. Vgol. *cod. tract. cap.* 4. §. 14. num. 4. Caball. *d. cas.* 120. num. 2.

Cum igitur sequestrum sit quædam executio, Borgn. *decis.* 36. num. 150. part. 2. non potuit Vicarius Mantuæ talem facere executionem in diocesi Regiensi nisi turbando iurisdictionem dicti Illustrissimi Episcopi, arrestando citationes, & alia huiusmodi sunt actus contentiosæ iurisdictionis, quæ si fiant in alieno territorio, dicuntur actus turbatiui, & puniuntur pœna stellionatus: latè Caball. *resol. crimin. cent.* 3. *cas.* 291. num. 28. 29. 30. & seq. & idè dictum sequestrum est nullum, quia Vicarius Mantuæ non est iudex competens, vel incompetens in diocesi Regiensi, sed persona priuata. Vgol. *d. §.* 14.

8 num. 4. Caball. *d. cas.* 120. num. 2. & casu quo ob periculum in mora potuisset id fieri, quod nunquam verum erit, tunc Vicarius ille debebat remittere sequestrum ad Episcopum Regij competentem, ad tradita per Borgn.

9 *decis.* 3. num. 26. part. 1.

Neque obstat dictum clericum fuisse conuentum actione personali coram Vicario Mantuæ, quia si id verum est, iudicium nihil habet commune cum bonis sitis in diocesi Regij, & in eis non est facienda executio, nisi per litteras subsidiarias, quia sunt extra territorium ius dicentis. Afm. *in prax.* §. 31. *cap.* 9. num. 2. Costa *de remediis subsid. rem.* 16. num. 9. vbi etiam ponit requisita litterarum subsidialium, & num. 11. inquit hoc remedium non habere locum, nisi iudex requisitus consentiat, quia contra eius voluntatem non potest praticari; quoniam ratione bonorum sitorum in diocesi Regij, ille clericus non potuit trahi ad forum Mantuanum, quia conueniri debebat coram iudice Ecclesiastico illius loci, vbi res reperitur sita, & non in loco clerici, ad textum *in l. fin.* vbi UD. C. *vbi in rem actio.* Neniz. *conf.* 4. num. 4. Scacc. *in prax. de iudic. part.* 1. *cap.* 11. num. 31. Grass. *de eff. cler. off.* 1. num. 17.

Neque obstare prædictis videtur oppositio facta, quod clericus non gaudeat priuilegio fori, quoad bona patrimonialia, nisi in casibus à iure expressis, quia veritas est quod fruatur priuilegio Ecclesiastico non solum respectu personæ, sed etiam bonorum patrimonialium durante eius vita: latè Bellet. *disq. cleric. tit. de fauor. cler. real.* §. primo, num. secundo, & *titul. de exempt. cler.* §. 5. num. 1. Grass. *de effect. cler. effect.* 1. num. 10. vbi de communi, & veriori, & confutat aliter sentientes.

Vnde si vicarius Mantuæ opus habebat dicta bona sequestrare, id facere poterat per litteras subsidiarias. Costa *d. rem.* 16. num. 9. & omnia pacificè expleuisset inuocando auxilium Episcopi Regij, quia vnum tribunal, seu vna iurisdicção debet aliam adiuuare; ad textum *in c. quoad verum.* 96. *distin.* Farinac. *d. quest.* 97. num. 83. id enim facere poterat Episcopus Regij, quia cum possit habere familiam armatam, Beller. *disq. cler. tit. de fauor. cleric. real.* §. 1. num. 18. Grass. *d. eff.* 1. num. 129. Ricc. *resol.* 473.

per rotam, qui ceteros allegant, valebat etiam tale auxilium præstare, quoniam Episcopus in qualibet parte eius diocesis suam potest exercere iurisdictionem. Vgol. *de off. Episc.* *cap.* 4. §. 14. num. 2. lib. 1. Barbof. *cod. tract. part.* 3. alleg. 80. num. 3. 4. Gratian. *discept.* 655. num. 9. & cum Episcopus habeat diocesim pro territorio, ad textum *in c. omnes Basilica.* 16. *quest.* 1. Ricc. *resolution.* 473. num. 3. non est dicendum, quod territorio careat; hæc enim in controuersiam non adducuntur ab his, qui theoricæ praxim adiunxerunt.

CAPVT LXI.

EPITOME.

Episcopus potest facere synodum sine consensu Clerici, non tamen sine consilio, & consideratur quando statuta Episcopi obligent.

SUMMARIUM.

- 1 Episcopus potest facere statuta etiam pœnalia.
- 2 Statuta possunt fieri etiam à Prælati Episcopo inferioribus, iurisdictionem tamen quasi Episcopalem habentibus.
- 3 Laici ligantur statuto Episcopi, & quomodo.
- 4 Statutum Episcopi contra mulieres portantes vestes ad libidinem prouocantes valet.
- 5 Statutum Episcopi obligat statim, ac publicatum est.
- 6 Statutum Episcopi non tollitur morte, vel officio finito.
- 7 Reservatio casuum cessat mortuo Episcopo, nisi sit per modum statuti.
- 8 Synodum potest, & tenetur facere Episcopus.
- 9 Episcopi synodus est perpetua.
- 10 Episcopus potest creare nouum edictum, & pœnas iuris communis aggravare.
- 11 Synodus valet etiam sine consensu Clerici, non tamen sine consilio.
- 12 Episcopus an possit statuere sine consilio Capituli.
- 13 Episcopi sunt similes prætoribus.
- 14 Edicta Episcoporum cessant extincto eorum officio, sicut edicta Prætorum.
- 15 Edictum Episcopi valet, etiam si fiat sine consilio Capituli, vel Clerici.
- 16 Episcopus non potest statuere contra ius Canonicum.
- 17 Episcopus potest statuere contra ius civile.
- 18 Statutum Episcopi contra ius Canonicum quando valeat.
- 19 Statutum Episcopi ligat forenses ratione delicti.
- 20 Statutum an obliget ignorantem.
- 21 Edictum Episcopi non ligat subditos extra diocesim delinquentes.
- 22 Arma portans extra diocesim Episcopi non punitur eius statuto.
- 23 Delinquens in loco exempto non punitur pœna statuti Episcopi.
- 24 Statutum Episcopi ligat delinquentes in loco exempto.
- 25 Statutum quando liget delinquentes extra territorium, vel in loco exempto.
- 26 Episcopus potest dispensare aduersus eius statutum, & synodum.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo manum.

Magna semper vtique fuit Episcoporum potestas, & cum fuerint in partem sollicitudinis, non tamen in plenitudinem potestatis vocati ab eo, qui regit narium Petri, multa possunt, quæ ostendunt eos fuisse Apostolorum successores. Vnde cum in celebratione synodi quæ situm fuisset, an Episcopus posset concludere illius statuta sine consensu Capituli, & Cleri, respondi id certum esse. Vt autem id nunc clarum esse ostendam, de aliis quibus verba faciemus.

Et in primis certum esse existimo Episcopum, & quemlibet ordinarium posse facere statuta etiam pœnalia, & ipso iure pœnam infligentia, iuri tamen canonico non aduer

1 aduersantia. Textus est in c. vt animarum, vbi gloss. & Franch. in verbo, Statuto, vbi etiam Anch. num. 9. de const. in 6. cap. 2. vbi gl. & Felin. de maior. & obed. Bart. in l. omnes populi, num. 8. & ibi las. num. 3. in prima lectura, & communiter DD. de iust. & iur. Tusch. littera E, conclus. 251. num. 4. Vgolin. de potest. Episc. c. 47. num. 1. Piafec. in prax. Episc. part. 2. num. 7. Bonac. de leg. disp. 1. quest. 1. punct. 3. num. 21. Carpan. ad Stat. Med. in pralud. num. 39. Tusch. de visitat. lib. 1. cap. 33. num. 3. quod procedit etiam in Prælati inferioribus, habentibus tamen iurisdictionem quasi Episcopalem, vt Archipresbyter Carpi: sic ex d. c. vt animarum, ibi: quorumcumque Ordinarium. Bonacin. d. quest. 1. part. 3. num. 28.

Quod aded veum est, vt Episcopi statuto ligentur non solum Ecclesiastici, sed etiam laici regali, etiam dignitate fulgentes, in concernentibus tamen bonum spirituale, & res Ecclesiasticas: sic ex c. nouit, de re iudic. Franch. in d. c. vt animarum, verbo, Statuto, versic. secundo not. de constit. in sexto. Vgolin. d. cap. 47. §. 1. num. 1. vnde valet statutum Episcopi contra mulieres portantes vestes 4 superuacuas, vel ad libidinem prouocantes. Homobon. de examin. Eccles. part. 1. cap. 7. quest. 24. vers. hinc videmus, nec requiritur aliquod tempus ad inducendam talis statuti obligationem; statim enim ac publicatum est, ligare incipit scientes, probabilius verò ignorantes, arbitrio prudentis viri. Vgolin. d. cap. 47. §. 2. num. 3. Dec. in rubr. de constit. verbo, Cognoscentes, num. 15. licet alij assignent spatium duorum mensium. Tusch. de visitat. lib. 1. cap. 33. num. 7.

Neque morte Episcopi tollitur eius statutum, quoniam perpetuum est, & durat donec reuocetur. DD. in c. fin. de off. deleg. Bart. in l. fin. num. 1. ff. de pæn. gl. & Franch. in dict. cap. vt animarum, verbo, statuto, versiculus, & aduerte. Vgolin. d. cap. 27. §. 2. num. 1. Tusch. littera F, conclus. 251. num. 4. Fusch. de visitat. lib. 1. cap. 33. num. 4. Vnde est, quod licet in absoluendo à peccatis casuum reservatio soleat cessare ob mortem Episcopi, tamen si ea facta sit per modum statuti, non extinguitur morte, sed continuat in Capitulum, & successorem: ita ex Nauar. in man. cap. 27. num. 2. & sub num. 74. Quarant. in summ. Bullar. verb. Casus reservati, in fin. Piafec. in d. prax. part. 2. c. p. 1. num. 17. in fin. Belloch. de cas. reservat. part. 1. quest. 2. num. 92.

Non solum autem potest ex se statuere circa bonum commune, sed etiam potest in synodo diocesana facere constitutiones, & ordinationes ad continendum clerum in vera disciplina, & ad bonum eius diocesis regimen, immò teneretur quotannis celebrare talem synodum (licet hoc non sit in usu) ad quam tenentur conuenire etiam exempti, qui cessante exemptione conuenire tenerentur. Concilium Tridentinum sess. 24. cap. 2. §. 1. iuncta glossa in verbo generaliter, de consecr. dist. 3. Gratian. disc. for. cap. 620. num. 16. lib. 4. Marth. de iurisd. part. 2. cap. 33. num. 14. 15. 16. Barbof. de off. Episcop. par. 3. alleg. 93. num. 23. 24. vbi etiam dicit, quod huiusmodi edicta sunt perpetua, aded vt Episcopus poterit in suis ordinationibus non solum adiuuare ius commune apponendo pœnam, vbi non est, vel aggravando à iure impositam, sed etiam nouum delictum creare, & sub pœnis, & censuris prohibere: latè Marth. d. cap. 33. num. 14. 15. 16. vbi multa allegat.

Verumtamen non paterit Episcopus sine consilio Capituli, & clerici constitutiones synodales facere, quia videtur res ardua, licet illud sequi non teneatur, & satis erit consilium perquisuisse, licet postea dissentiant, vt post Archid. & Ioan. Andr. inquit Abb. in c. quanto, numer. 4. §. de his, quæ fiunt à Præl. sine cons. Cap. Quarant. in summ. Bullar. verb. Synodus, vers. in priuatis. Piafec. in prax. Episc. part. 2. cap. 2. num. 8. Leon. in thes. for. Eccles. part. 1. cap. 8. num. 15. Barbof. d. alleg. 93. num. 25. & ita fuit decusum à S. C. vt habetur penes dictos Quarant. & Piafec. in dictis locis, & notat Vgolin. de off. Episc. d. cap. 47. num. 7. sic enim de anno 1597. die 1. Iulij censuit S. C. Concilij,

dicens Episcopum in synodo diocesana posse constitutiones facere absque consensu clerici, debere tamen exquirere consilium Capituli, licet illud non teneatur sequi, nisi in casibus à iure expressis. Idem tenent Bonacin. de legib. quest. 1. part. 3. num. 24. Homobon. de exam. Eccles. part. 3. tract. 15. cap. 7. quest. 20. resol. 5. vers. vnde: non enim iustum est, vt à subditis pendeat facultas condendi leges, & ided Episcopi, quauis soleant in synodum requirere votum Capitularium, & Rectorum, & priuatim etiam de constitutionibus cum illis tractare, tamen etiam si omnes dissentirent, non cessant à synodi publicatione, audiunt tamen libenter iustas cleri obiectiones. Sed solus Episcopus suffragium decisiuum habet in synodo, ceteri autem assident illi, vt consilium præbeant: ita latè Sanchez de marr. lib. 8. disp. 17. num. 33. Barbof. de off. Episc. part. 2. alleg. 24. num. 3.

Verumtamen adfuerunt, qui opinati sunt posse Episcopum etiam sine consilio Capituli, & clero irrequisito ferre leges, & statuta, vt crediderunt Salas de leg. disp. 8. sect. 7. num. 41. Suarez de leg. lib. 4. c. 5. num. 2. Valsq. disp. 153. cap. 2. Bonacin. eod. tract. dist. 1. quest. 1. part. 3. num. 24. vbi asserit sine fundamento esse opinionem eorum, qui putauerunt consilium esse necessarium. Nihilominus si de statuto synodali loquimur, apertum est requirendum esse Cleri consilium, verum si de edictis, vel bannimentis, & creditis Episcoporum, quæ fiunt extra synodum, pro bono regimine diocesis, loquamur, aliud dicendum est; nam cum Episcopi sint tanquam Prætores, & eorum constitutiones sint sicut ius Prætorium, Bart. in l. stipulationum, in princ. numero 4. ff. de verb. oblig. Bald. in l. programma, numero 2. versic. idem in Episcopo, c. comminat. epist. & in l. omnes populi, num. 40. ff. de iust. & iur. & in cons. 31. num. 1. lib. 1. Rom. cons. 223. num. 5. Edicta autem Prætorum, quæ ab eis fiebant, sicut extincto eorum officio cessabant, sic sententiæ generales, & edicta Episcoporum, & propterea si Episcopus suspendit non venientes ad Congregationem casuum conscientiarum, vel portantes arma, eo mortuo contrascentes non ampliùs ligantur, vt probauit Vgolin. de cens. tab. 1. cap. 9. §. 4. & de off. Episcop. d. cap. 47. §. 2. num. 2. Bald. in d. l. omnes populi, num. 40. & ided cum huiusmodi edicta respiciant tantum tempus vitæ ipsius Episcopi, vel eius regiminis, non requiritur consilium, nec consensus Cleri, nec Capituli: sic videtur distinguere Bart. in d. l. omnes populi, num. 6. vers. sed bene, ff. de iust. & iur. & procedunt tali modo tradita à Suarez, Vasquez & Bonacin. in dictis locis; & certè Episcopi sunt in hac quasi possessione faciendi edicta, & ordinationes suo tempore duraturas irrequisito Capitulo, & Clero, & in practica ita quotidie videmus obseruari, & hoc modo intelligendi sunt, qui ita superiùs senserunt. Verum si talia edicta velit Episcopus in synodo confirmare, prout fecit Illustrissimus, & Reuerendissimus D. Com. Paulus Coccapanus Episcopus Regij, & Princeps de anno 1627. quia tunc pars synodi efficiunt, & perpetuitatem acquirunt, necessarium est Capituli, & Clerici consilium requirere, non consensum, stante decreto S. C.

Cauendum est autem, quia Episcopus non poterit passim statuere, sed tantum in casu à iure canonico omisso, & circa casus à iure non determinatos, vel ad adiuuandum ius commune. Bald. in d. l. omnes populi, num. 30. ff. de iust. & iur. Felin. in d. c. quod super his, num. 12. vers. & nota, de maior. & obediens. Piafec. d. tit. de synodo, numer. 7. vers. secundo in casibus: licet enim valeat contra ius ciuile statuere; non tamen potest contra ius canonicum, vbi ab eo aliquid est expresse dispositum: textus in d. c. quod super his, vbi Felin. de maior. & obed. Bald. in d. l. omnes populi, num. 30. & ibi las. in prima lect. num. 30. & in secunda lect. num. 9. Vgolin. d. tract. de off. Episc. cap. 48. num. 4. Bonacin. d. quest. 1. part. 3. num. 23. Marth. de iurisd. dist. part. 2. cap. 38. num. 18. 19. Gratian. cap. 794. numero 14. 15. lib. 4. Barbof. d. tract. part. 3. alleg. 93. num. 29.

18 Multi tamen ſunt caſus, vbi poteſt Epiſcopus etiam contra ius canonicum ſtatuerē, de quibus Felin. *in d. c. quod ſuper his*, & Barboſ. *d. alleg. 93. num. 31.* quos videas.

Et pro coronide animaduertas, quod etiam aduenientes in diœceſim, ſi ſtatutum Epiſcopi offendant, incidunt in pœnas ab eo impoſitas, quia ratione delicti efficiuntur ſubditi, & intereſt reipublicæ, vt territorium expurgetur perditis hominibus, idē etiam ſi aliunde ſint, tamen ſtatuto loci ligantur, ex *c. licet, de for. compet. Anchar. in d. c. vt animarum, num. 8. de conſtit. in 6. Vgolin. d. tract. cap. 47. §. 1. num. 2. verſ. omnes igitur*, Farinac. *in prax. quæſt. 24. num. 164.* vbi de communi. Alder. Maſcard. *de ſtatut. interpret. conſul. 6. num. 16.* niſi probabiliter ignoraret huiusmodi ſtatutum, quia tunc excuſatione eſt dignus, & maximē quando ſtatutum verſatur circa res de iure communi non punibiles, *d. c. vt animarum*, & ibi Frane. & Anch. *de conſtit. in 6. Farinac. in prax. quæſt. 24. num. 165.*

Et vice verſa hoc ſtatutum, ſeu edictum non ligat etiam ſubditos Epiſcopi extra eius territorium delinquentes, & ſi ipſi contraherent, non poſſent puniri, vt habetur expreſſe *in d. c. vt animarum*, & ibi gl. quæ dicit, quod ſi quis portaret arma extra diœceſim, non incideret in pœnas edicti ſui Epiſcopi contra arma portantes. Idem docet Belloch. *de caſ. reſeru. part. 2. quæſt. 10. num. 11.* & Vgolin. *d. cap. 47. §. 1. num. 2. Farin. quæſt. 24. num. 167.* Bonacín. *de legib. diſp. 1. quæſt. 1. part. 6. num. 59.* quod ampliatur, vt procedat, etiam ſi quis contraherent ſtatuto in diœceſi, ſed in loco exempto; hic enim non poſſet puniri pœna ſtatuti. Domin. Gem. *in d. c. vt animarum, col. 4. verſ. quæro pone.* Calder. *conſ. 13. de iudic. & for. compet. gloſſ. & Ioan. Andr. in Clem. 1. in verbo, Aut earum*, *de for. compet. de communi Botter. tract. de Syn. Epiſcopi, art. 2. num. 9. Maſcard. d. conſul. 6. num. 33. 34. 35. 36.*

In hoc tamen contrarium ſentit Feder. de Sen. *conſ. 2.* per totum, vbi latē examinat, & probat, quod ſi prohibitus ſit ludus ad hazardum, & Clericus ludat in loco exempto, poterit puniri ab Epiſcopo: idem tenet Alex. *conſil. 111. num. 1. verſ. nam reſpondet, lib. 1. Tuſch. littera F, conſul. 543. num. 2.*

Verū hęc omnia magiſtraliter procedendo ſic declarata, quia delinquens extra territorium ſtatuentis, non poteſt puniri pœna ſtatuti, ſed punietur ſecundum diſpoſitionem iuris communis, ſi factum ſit eo iure punibile, ſin minùs, pœnā ſtatuti loci, in quo deliquit, & propterea portans arma verita extra diœceſim Regij, licet non incurrat pœnas edicti Epiſcopalis, tamen poterit multari ſecundum ius commune. Si verò quis delinquit in diœceſi, ſed in loco exempto, tunc videndum eſt, an Prælatuſ illius loci habeat iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vt Abbas S. Barbaræ Mantuæ, & eo caſu de eo iudicandum eſt, ſicut de delinquente extra territorium, ſin talem non habet iuriſdictionem, Epiſcopus non videtur iuriſdictione priuatus, & ſecundum doctrinam Federici poterit punire delinquentem pœna ſtatuti, & generaliter in hac materia, ne delicta remaneant impunita, vbi non poteſt dari alia pœna ſtatutaria, ſemper erit locus pœnis de communi iure impoſitis: ſic videntur probare, & communiter diſtinguere latē Auch. *in rep. c. poſtulaſti, quæſt. 4. de for. compet. & in c. vt animarum, num. 7. & num. 12. de conſtit. in ſexto*, quem videas. Franch. *in d. c. vt animarum, verſ. ſed aduerte.* Alex. *d. conſil. 111. num. 1. verſ. & Petrus, & verſ. ex quibus*, Tuſch. *d. littera S, conſul. 544. num. 16. 19.* Farinac. *diſt. quæſt. 24. num. 167.* liberum autem erit Epiſcopo diſpenſare contra ſua ſtatuta, & ſynodales conſtitutiones, etiam ſine cauſa, vt latē probat Sanchez *de matrim. lib. 8. diſput. 17. num. 27. & num. 33.* Aug. Barboſ. *de offic. Epiſcop. part. 2. alleg. 24. num. 2. 3.* quos videas: & hęc puto eſſe veriſſima, & receptis DD. ſententiis conſormia, & à praxi approbata, meo enim tempore fuit proceſſatus quidam,

qui arma verita geſtauerat in aliena diœceſi, non quidem ad pœnam ſtatuti, ſed ad pœnam iuris communis. Et ita, &c.

CAPVT LXII.

E P I T O M E.

Bona ſubiecta fideicommiſſo poſſunt alienari pro dotibus deſcendentium fideicommittentis, & quomodo id procedat.

S V M M A R I V M.

- 1 Dotari poſſunt ſœmina deſcendentes à fideicommittente de bonis fideicommiſſi.
- 2 Filia fideicommittentis tranſmittit ius dotis, quod habet in bonis fideicommiſſi.
- 3 Remedium Authentica rei quæ, C. communia de legat. eſt ſubſidiarium.
- 4 Neptes fideicommittentis an poſſint dotari de bonis fideicommiſſi.
- 5 Veneris quid ſeruetur in dotandis filiabus de bonis fideicommiſſi.
- 6 Alienari poſſunt bona fideicommiſſi pro dotandis neptibus teſtatoris.
- 7 Conſuetudo localis non extenditur extra locum.
- 8 Fideicommiſſum poteſt alienari pro dotandis ſœminis, etiam ſi pater conſumpſerit ſuas quartas.
- 9 Tranſmiſſionis ius non habet filia innupta decedens.
- 10 Dotationis onus ceſſat, ſi mulier innupta decedat.
- 11 Fideicommiſſi fructus compenſatur in dote, quam ſœmina præſtat.

Ne ſcribam vanum, duc pia Virgo manum.

IN vna Carpenſi factum eſt tale: Mortuus eſt Ioannes Baptiſta Gandulphus in ſuo teſtamento reliſtis hæredibus DD. Marco, Gabriele, & Alphonſo filiis ſuis, quos inuicem ſubſtituit, ſi abſque prole maſculina decederent: mox Gabriel, & Alphonſus viam vniuerſæ carnis ingreſſi ſunt, nullo poſt ſe reliſto filio maſculo, & ſic abſque dubio venit caſus fideicommiſſi ad fauorem ſuperſtitis. Verū quia dictus Gabriel conſumpſit ſuam legitimam, & Trebellianicam, & nihilominus adſunt duæ eius filæ ſœminæ, quæritur, an ſint de bonis fideicommiſſi dotandæ.

Et quia altera earum iam nupſit, magis videbatur certum eam eſſe excludendam à petitione dotis, quia ceſſauit cauſa privilegij dotis, ne mulieres remanerent innuptæ. Verū vt extra dentes loquar, ſiue nupta ſit, ſiue nubenda, quia ſemper maritus ſuſtinet onera matrimonio, eadem ſemper militat ratio alienandi bona fideicommiſſo ſubiecta, vt filæ deſcendentes teſtatoris dotentur, quidquid dicatur à Bartolo, quia ſic communiter voluerunt Ang. *in Auth. res quæ, num. 4.* vbi Bald. *num. 10. Caſtr. num. 7. Iaſ. num. 14. Curt. Iun. num. 45. Padill. num. 72. C. commun. de legat. Alex. in l. huiusmodi, §. cum pater, col. 7. in princ. ff. de legat. primò, & conſ. 33. num. 56. lib. 4. Corn. conſ. 35. num. 1. lib. 4. Pariſ. conſil. 63. num. 34. lib. 2. Rol. conſil. 85. num. 2. vol. 1. Menoch. conſil. 247. num. 41. lib. 3. & praſ. 189. num. 52. lib. 4. Bald. Nouell. *de dot. part. 7. privileg. 8. num. 3.* Petra *de fideicommiſſ. quæſt. 8. num. 455.* Molin. *de primog. Hiſp. libr. 2. cap. 6. num. 7.* Peregr. *de fideicommiſſ. artic. 42. num. 39.* Intrigl. *de ſubſtit. cent. 3. quæſt. 73. numero 223. 229.* Fuſar. *cod. tract. quæſt. 531. num. 17. 18. in fin.* vbi pluries reſtat*

statut de comuni, & ab hac sententia in iudicando, & consulendo non esse recedendum, quod aded verum est, ut tale ius sit etiam transmissibile in filios dictæ mulieris dotandæ. Peregr. de fideicom. d. art. 42. num. 43. in fin. & num. 44. in princ. quæ omnia intelligas si aliunde dotari non possint congruè, quia dictæ legis remedium est subsidium. Bald. in d. Auth. res qua, num. 12. vbi Iaf. col. ult. Curt. Iun. C. communia de leg. Scot. consilio 17. numero sexto, lib. 4. tom. 1. Socin. Iun. consilio 97. numero 41. lib. 3. Menoch. libro 4. præs. 189. numero 22. Intrigl. dist. question. 73. numero 194. Fufar. d. quæst. 531. num. 12.

Non est ergo considerandum, an sint nuptæ, sed adest altera, quæ nubilus est, sed quia sunt neptes fideicommittentis, non videntur admittendæ ad petitionem dotis in bonis fideicommissi, quia sunt natæ post mortem testatoris, quo casu sentire videntur DD. non posse alienari bona fideicommissi pro neptibus dotandis: Bald. in d. Auth. res qua, in antiqua lect. quæst. 3. vbi Corn. num. 4. Iaf. num. 32. vers. quinto, C. communia de leg. Alciat. consil. 640. lib. 9. Paris. cons. 52. num. 34. & cons. 63. num. 46. lib. 2. vbi de comuni, Marzar. cons. 1. num. 41. vers. & hoc tantò, Honded. consil. 76. num. 13. lib. 1. vbi allerit ita iudicatum. Couar. var. resol. lib. 3. cap. 6. num. 10. versic. illud. Bursat. consil. 179. num. 19. vol. 2. Marz. de fideicommiss. quæst. 48. in fin. Lopez in l. 6. tit. 11. part. 5. col. 6. Menoch. cons. 95. num. 132. Peregr. de fideicommiss. art. 42. num. 37. in fin. vbi de veriori testatur, & inquit Venetiis ita seruari, & aliàs ego quòque secutus sum hanc sententiam.

Verumtamen postea comperi contrarium verius esse, & receptius, quod etiam neptes testatoris natæ post eius mortem debeant dotari de bonis fideicommissi, si non habent bona paterna, unde dotentur, cum semper adsit eadem ratio, & auus teneatur dotare neptes, quæ aliunde non habent. Ita Curt. Iun. in d. Auth. res qua, num. 13. vers. reterea, Castr. in l. mulier, §. cum proponeretur, ff. ad Trebell. Arer. cons. 37. num. 3. vers. venio, Ruin. cons. 89. col. penult. & cons. 137. num. 17. 18. & cons. 199. num. 6. vol. 2. Bart. in l. à filia, ff. de fideicom. Petra de fideicom. quæst. 8. num. 400. de Præter. de interpr. ult. vol. fol. 438. n. 29. Menoch. cons. 33. num. 38. & d. præs. 189. num. 18. Mazzol. cons. 119. num. 37. Eugen. cons. 54. num. 21. Molin. de primog. Hisp. lib. 2. cap. 15. num. 57. Causalc. decis. 51. n. 104. part. 3. Ant. Thel. decis. 192. num. 11. Ioseph Lud. decis. Lucens. 28. num. 96. Peregr. de fideicom. art. 42. num. 37. in fin. vbi inquit se vidisse ita seruari in practica. Rot. diuers. decis. 457. num. 2. vers. non obstat, & decis. 489. num. 4. vers. non obstat, part. 4. pulchrè Intrigl. de subtit. cent. 3. d. quæst. 73. num. 186. Fufar. eod. tract. quæst. 531. num. 9. vbi inquit ita seruari, nec vnquam vidisse contrarium attentari, & rationes, quæ in contrarium allegantur, plenè tolluntur ab Intrigl. d. quæst. 73. num. 188. & seqq.

Et si qui dicunt aliter practitari, vel malè loquuntur, vel consuetudo illa est localis, ut contingit Venetiis ex speciali statuto lib. 4. cap. 11. & propterea talis consuetudo non est extendenda de loco ad locum, quia est stricti iuris. Innoc. & DD. in cap. ult. de off. Archid. Curt. Iun. in c. fin. num. 23. de consuet. Pic. in l. Titia, §. Titia, num. 25. de leg. 2. Riminald. Iun. cons. 350. num. 7. & cons. 363. num. 286. 287. & cons. 509. num. 5253. Menoch. cons. 34. num. 21. & cons. 75. num. 81.

Et quamvis multi dicant, quando pater consumpsit legitimam, & Trebellianicam, tunc non posse neptem dotari de bonis fideicommissi subiectis, tamen etiam in hoc contrarium verius est, ut videre est apud Soc. in l. cum auus, num. 76. ff. de condit. & dem. Bologn. in l. filiusfam. §. Dini, num. 185. de leg. 1. Bursat. consil. 174. num. 21. Cephal. consil. 125. num. 18. Menoch. d. præs. 189. num. 118. Intrigl. d. quæst. 73. num. 277. Rot. diuers. d. decis. 889. num. 4. part. 4. Fufar. d. quæst. 531. num. 158. vbi inquit ita sæpius consuevit, & seruari vidisse.

Solum igitur considerandum est, quodd ante nuptias non deberetur huiusmodi dos in bonis fideicommissi, & si mulier innupta decederet, ius petendi dotem non transmitteret ad suos hæredes. Petra de fideicommiss. d. quæst. 8. num. 449. Peregr. de fideicommiss. art. 24. num. 42. vers. sed hic. Menoch. d. præs. 189. num. 154. in fin. Causalc. decis. 81. num. 92. part. 3. quidquid alij dixerint, quoniam si innupta moriatur, res reducitur ad pristinum statum fideicommissi, & cessat ratio dotis constituendæ; cum enim effectus non sit consummatus, quia mulier non nupsit, cessare debet prouisio legis, secus autem esset, si nupsisset, & postea moreretur. Intrigl. de subtit. cent. 3. d. quæst. 73. num. 337.

Pariter considerandum est, quodd si dictæ mulieres perceperunt post casum fideicommissi ullos fructus bonorum fideicommissi suppositorum, detractis alimentis, debent residuum compensare in dotem, & ad computum dotis eos habere, ad textum in l. mulier, §. cum proponeretur, vbi Bart. & DD. ad Trebellian. Iaf. in d. Auth. res qua, numero 32. vers. decimo secundo limita, C. communia de leg. Riminald. Sen. d. cons. 115. num. 7. lib. 1. Marzar. d. cons. 1. num. 15. Menoch. d. præs. 188. num. 167. Et ita.

CAPUT LXIII.

EPITOME.

An valeant statuta, ne notarius non matriculatus valeat conficere instrumentum, & ne quis possit alteri famulari sine licentia Principis.

SUMMARIUM.

- 1 Notarius Imperialis, vel Apostolicus an possint ubique conficere instrumenta.
- 2 Statutum, ne valeant Notarii conficere instrumenta, nisi matriculati, an valeat.
- 3 Tabellionum Imperialium, & Apostolicorum auctoritas ubique potest exerceri.
- 4 Notarius creatus ab inferiore à Principe supremo non potest alibi instrumentum facere.
- 5 Consuetudo valet, ut Notarii possint ubique conficere instrumenta.
- 6 Notarius non matriculatus potest conficere instrumentum de licentia ius dicentis.
- 7 Notarius Imperialis an possit rogari de spiritualibus, & Apostolicus de prophanis.
- 8 Notarius non matriculatus tempore necessitatis potest rogatum facere.
- 9 Notarius non matriculatus potest conficere rogatum, ubi matriculatus est impeditus, vel recusat.
- 10 Quæ de nouo emergunt, nouo indigent remedio.
- 11 Notarius non matriculatus conficiens instrumentum, quando possit puniri.
- 12 Notarius Episcopi non subiicitur foro laicorum.
- 13 Statutum de Notariis non matriculatis non comprehendit clericos.
- 14 Episcopi, & Ordinarii possunt creare Notarios.
- 15 Clerici non possunt fieri Notarii, & quando.
- 16 Notarii officium quando clericis sit permittum.
- 17 Coloni Ecclesia, vel clerici sunt exempti à iurisdictione laicorum in concernentibus res Ecclesia, vel clericorum.
- 18 Statutum de non ferenda, vel irriganda oriza non ligat clericos, nec eorum colonos.
- 19 Coloni Ecclesia possunt seminare orizam non obstante statuto.

- 20 Coloni Ecclesia vel clerici nominando dominum trahunt causam ad forum Ecclesia.
- 21 Clerici ne seminent orizam, ab Episcopo sunt prohibendi, non à laico.
- 22 Coloni Ecclesia sunt de foro laicorum.
- 23 Onus personale quodnam sit.
- 24 Excubia Castri, & lustratio militia sunt onus personale.
- 25 Onus personale efficitur quandoque reale.
- 26 Coloni Ecclesiarum tenentur ad onera personalia.
- 27 Statutum an valeat, quod nemo possit alteri famulari sine licentia Principis.
- 28 Staruta laicalia non comprehendunt Ecclesiasticos.
- 29 Episcopus potest cogere statuentes ad declarandum clericos non comprehendendi eorum statutis.
- 30 Statutum dicitur contra libertatem Ecclesia, vbi tollit quod de iure competit.
- 31 Statutum dans licentiam conductoribus possessionum, ut eas dimittere possint, non extenditur ad conductores rerum Ecclesia.
- 32 Statutum, quod conductor soluens pensionem non possit expelli, non comprehendit conductorem bonorum Ecclesia.

Ne scribam vanum, duc pia Virgo
manum.

IN multis locis extant Statuta, & ordinationes, ne aliquis Notarius non matriculatus possit recipere instrumenta, vel de illis, aut alia re valeat rogari; quod etiam vigeat in certo diocesis loco vbi agitabatur quædam inter Dominum temporalem, & quendam Magnatem, qui se prætendebat grauatum eo, quod eius coloni astringerentur ad excubias loci, & ad lustrationes; volebat autem Cæsarem appellare, & ad eum recursum petere, sed Notarij terræ vix audebant talem protestationem acceptare. Vnde eò perductus fuit quidam Notarius Imperiali, & Apostolica auctoritate creatus, qui etiam erat Cancellarius Episcopalis, qui de omnibus se rogauit, & dum se reciperet super rheda Prælati plusquam Episcopi, fuit à militibus licet frustra infecutus, & postea inquisitus, & in pœnam Statuti condemnatus: quo ad notitiam Curia Episcopalis delato, illis Curialibus inhiuit prætendendo, quod à Curia laicali ille Cancellarius nec iuste, nec rectè potuerit processari, quod ego pro certo habui, & iuri consonum esse censeo.

Et sanè noua non est hæc quæstio quam multi tractarunt, & censuerunt validum esse huiusmodi statutum, adèd vt Notarius non matriculatus nequeat facere instrumentum in loco statuti, etiamsi esset forensis, cuius persona non consideratur; sed quia dicitur adhibitus ad solemnizandum actum ab alio gestum, statuto ligatur, propter quod Notarium Imperialem, vel Apostolicum non posse conficere instrumenta in alieno territorio dixerunt Abb. Host. & Butr. in cap. cum P. tabellio, de fide instr. Butr. in cap. sicut, de cleric. vel monach. & ita seruari in regno Franciæ inquit Boer. decis. 242. n. 4. sic etiam senserunt Corn. conf. 64. num. 7. lib. 3. Ruin. consil. 101. num. 6. lib. 1. Rol. consil. 91. num. 10. 20. lib. 3. Alder. Mascard. de stat. interpret. concl. 6. n. 23.

Nihilominus verius esse, & receptius putavi huiusmodi statuta, vel consuetudines non posse comprehendere Notarios à Pontifice, vel Cæsare, aut eorum auctoritate creatos, adeo vt eis non obstantibus valeant vbique, & inter quoscumque instrumenta conficere, quia lex inferioris non potest derogare priuilegio, vel potestati superioris, & statuta collegiorum aliter sonantia etiam à superiore confirmata potiùs monopoli dicenda sunt, quàm statuta: ita sentite videntur Imol. & Felin. in d. cap. cum P. tabellio, in terminis pulchrè Iac. consil. 122. num. 1. lib. 4. Ægid. consil. 42. num. 8. Ceph.

consil. 177. num. 8. de magis comuni Boer. d. decis. 242. num. 4. latè videndus Surd. consil. 257. n. 10. 11. & seqq. vbi omnia criminalia resoluit. Mascard. de probat. concl. 926. num. 19. 20. 21. de comuni Tusch. pract. concl. littera N. concl. 72. num. 38. perbellè Marth. de iuris. part. 4. cas. 87. num. 6. 7. & seqq. Seraph. decis. 841. num. 1.

Possunt enim tales Notarij conficere instrumenta vbique locorum, siue in Anglia, siue in Francia, aut in Hispania, alijsve regionibus, teste Specul. de instrumentorum edit. §. restat, num. 22. & seqq. Gemin. in cap. Romana, §. fin. de for. comp. in 6. post multos Gabr. concl. lib. 1. titulo de fid. instrumentorum, concl. 1. num. 5. Iac. d. consil. 122. num. 1. lib. 4. Surd. consil. 257. num. 11. Tusch. d. concl. 72. numer. 1. 2. Marth. d. cas. 87. num. 7.

Cætera autem in contrarium adducta vel non sunt vera, vel procedunt in Notariis Episcoporum vel Principum inferiorum Cæsare, & Pontifice; siue enim rogatus sit actus voluntariæ iurisdictionis, siue sit officium publicum, non potest Notarius illud exercere extra territorium concedentis, & constituentis. Specul. in d. §. restat, vers. quid de his, & ibi Ioan. And. Bart. in l. cunctos populos, quæst. 7. C. de summ. Trin. Butr. & Abb. in d. cap. cum P. tabellio, Bald. in cap. cum dilectus, de fid. instrum. Bero. consil. 89. num. 6. lib. 3. Gabriel. d. conclus. 1. num. 1. 2. Tusch. d. conclus. 72. num. 35. 38. pulchrè Marth. d. cas. 87. num. 12. 13. vbi sic declarat ratione, & auctoritate.

Benè verum est, quod valeret consuetudo, vt crederetur Notariis prædictis etiam rogando se extra territorium constituentis, quia videtur adesse consensus tacitus domini loci. Mascard. de probat. d. concl. 926. n. 10. 26. non tamè valet consuetudo, vt Notarius Apostolicus, vel imperialis nequeat rogari in alieno territorio. Tusch. d. concl. 72. num. 13. Verùm si accedat licentia eius, qui præest iurisdictioni, omnes Notarij poterunt conficere instrumenta in loco. Tusch. d. concl. 72. num. 25. Vnde videmus istos Podestatillos, qui sunt etiam Notarij, conficere publica instrumenta in loco sui regiminis; sic enim ipsi videntur concedere licentiam, vel à superiore eam habere dicendum est, saltem tacitè.

Solet autem dubitari, an Notarij Imperiales valeant rogari de rebus spiritualibus, & Apostolici de rebus prophanis, in quo de rigore iuris variæ sunt opiniones, sed de consuetudine inueterata obtinuit, vt vtrisque vtrumque liceat. Abb. in d. cap. sicut, num. 12. & ibi Anch. ne cler. vel mon. Gabriel. de fid. instr. d. conclus. 1. num. 9. idèd in Regno instrumenta notariorum Apostolicorum iudicantur valida. Marth. d. part. 4. cas. 28. num. 18.

Sed esto etiam, quod de facto seruaretur huiusmodi Statutum, tamen hîc non potest aptari propter necessitatem, stante quod ob timorem Domini temporalis alij Notarij nolèbant rogari, etenim tempore necessitatis, & pestis Notarius, etiam non matriculatus potest conficere instrumenta. Ang. in rep. l. si vacantia, col. 10. C. de bon. vac. lib. 10. Marfil. in l. fin. num. 63. ff. ad l. Cornel. de fisco. Iac. d. consil. 122. sub num. 1. lib. 4. Gallin. de verb. sign. lib. 27. num. 53. Carp. ad Stat. Med. cap. 353. num. 26. part. 1. & idem est, quando non reperitur alius Notarius quàm non matriculatus, vel si matriculatus est impeditus, quia tunc licebit non matriculato rogitum facere. Imol. in cap. P. & G. de off. deleg. pulchrè Felin. in cap. quoniam contra, num. 41. vers. & retenta, de probat. Marfil. in d. l. fin. num. 64. 65. quæ omnia concurrebant à fortiori in casu nostro, vbi timor efficiebat, vt Notarij matriculati renuerent rogari; idèd vix illa potest dari maior necessitas, & propterea quæ de nouo emergunt, nouo indigent remedio, l. de arate, §. ex causa, vbi gl. ff. de interr. act. §. manumissio, Inst. de libertin. cap. insinuante, de off. deleg.

Et denique dictum Statutum non potest habere locum,

cum, nisi data scientia huius Notarij, & non poterat puniri, nisi probaretur eius scientia, quæ tamen in forense non præsumitur. Alex. conf. 37. col. 6. vers. suadet, lib. 2. Corn. conf. 64. num. 8. in fin. lib. 3. Marfil. in fin. num. 76. ff. de iurisdictione. omn. iudic. Cephal. d. conf. 167. num. 10. 11. 12. Marth. d. cas. 87. num. 19. 20.

Vnde prædictus Notarius non poterat iuste puniri, & condemnari, sed nec rectè, aut ritè, quia non erat subditus laicali potestati, cum enim esset Cancellarius Episcopalis, certum est, quoddam fruebatur privilegio fori, nec statutis laicorum ligabatur. Boer. decif. 9. num. 7. Sbroz. de off. Vic. lib. 2. quæst. 146. num. 2. Gratian. decif. 233. num. 6. 7. Barbof. de off. Episc. alleg. 107. num. 11. part. 3. de quo aliàs satis dixi: & eadem ratione dictum statutum non comprehendit clericos, quia esset contra libertatem Ecclesiæ, & quia ipsi non sunt de foro laicorum. Marth. diff. cas. 87. num. 2. 3.

Et quia aliquid diximus de Notariis Episcoporum, ne mireris, quia certum est Episcopos, & Prælatos ordinariam iurisdictionem habentes posse creare Notarios in eorum iurisdictione, & in spiritualibus ad eos pertinentibus. Abb. in c. cum P. tabellio, & ibi Felin. n. 14. vers. immò refert, de fide instrum. Oldr. conf. 75. in princ. vers. sed. Tusch. littera E, conclus. 290. num. 1. & littera N, concl. 70. num. 6. Carpan. ad stat. Med. cap. 354. num. 5. part. 1. Bellet. disq. cler. part. 1. tit. 1. §. 29. num. 10.

Et quamvis clerici nequeant tabellionatus officium exercere, d. c. sicut, ubi Host. & Abb. num. 1. Spec. d. §. restat, num. 8. vers. quid. Dec. conf. 494. num. 11. Prax. Arch. Gen. cap. 77. num. 13. vers. v. terius. Marth. d. cas. 87. num. 4. Bellet. d. §. 29. num. 1. tamen si esset creatus à Papa, vel ab aliquo legato Apostolico, posset tale officium exercere. Abb. in d. cap. sicut, num. 6. Bellet. d. §. 29. num. 1. Tusch. littera N, conclus. 71. num. 4. immò talis prohibitio non habet locum in foro Ecclesiastico, neque in materia spirituali, minusque in casu necessitatis, vel si non habent unde vivant, aut ante prohibitionem à superiore sibi factam, & denique si vellent edere in publicam formam instrumenta, de quibus ante clericatum essent rogati, his enim casibus clerici non verantur Notarij munus exercere, vt videre est apud Tusch. d. conclus. 71. num. 3. Prax. Archiep. Neapol. d. cap. 77. num. 13. vers. ulterius, & vers. item possunt, Leon. in thes. for. Eccles. part. 3. cap. 4. num. 7. Bellet. d. §. 20. num. 5. usque ad num. 10. Marth. d. cas. 87. num. 4.

Et idè malè fecit illa Curia processando, & condemnando dictum Notarium, & rectè fecit aulæ Episcopalis inhibendo dictis Curialibus laicis, & postea etiam eos excommunicando, affigendo quoque cedulas contra eos: immò re ad Cæsarem delata hoc ægrè sensit, nec tulit, nam negotio in aulico Consilio agitato dedit in mandatis Duci Guardistalli Commissario Italiæ pro Imperio, vt cessaretur dictus processus, quem idè ille Dominus temporalis annullavit, & pro casso haberi voluit, & de cassatione certiorum fecit Curiam Imperialem, & Episcopalem.

An autem iusta esset dicti Magnatis prætensio, renuentis suos colonos excubias facere, aut lustrationi militiæ intervenire, est indagandum, quoniam si id quærebat, quia Ecclesiasticus esset, animaduertendum est, vtrique verum esse colonos Ecclesiæ, vel clerici exemptos esse à iurisdictione seculari, si quid eis præcipiendum ratione bonorum Ecclesiæ. Specul. de compet. iudic. adit. §. 1. num. 27. vers. sed illa. Abb. in cap. 2. num. 6. vbi etiam Butr. num. 6. vers. Specul. de for. compet. Socin. in cap. 1. num. 8. vers. sed, cod. tit. Decian. tractat. crimin. lib. 4. cap. 9. num. 58. vers. qui tamen, & vers. tertio, apud Menoch. conf. 1001. vers. satis verò, ad fin. Surd. conf. 301. num. 76. Alder. Mascard. de stat. conclus. 1. num. 153. 154. 155. Duard. ad Bull. Cæn. Domini, can. 15. quæst. 27. num. 2. 3. Homobon. de exam. Eccles. tract. 7. cap. 32. quæst. 128. in resol. vers. Item statutum, part. 1. & idè si fiat statutum, vel edictum, ne

in aliquo loco aliquis audeat serere, aut custodire orizam, ne aer inficiatur, non solum Ecclesiasticos nullo modo ligabit, sed neque eorum colonos, aut conductores, licet laicos, quos idè iudex secularis punire non poterit: sic in terminis latè habetur apud Menoch. diff. conf. 1001. in vers. satis verò, & per totum, pulchrè Surd. d. conf. 301. num. 74. 75. & per totum, & conf. 304. num. 11. 12. Prax. Archiep. Neap. cap. 75. num. 1. vers. his. Marth. de iurisdictione, part. 4. cas. 13. num. 22. Homobon. de exam. Eccles. d. quæst. 128. in vers. item statutum.

Vnde cum annis elapsis enenisset casus in loco S. Pauli, & curia secularis inquirere cœpisset colonos Plebani illius loci, ego feci transmittere inhibitionem Prætori cum præcepto, vt desisteret à molestia, quia coloni non erant in culpa, cum de mandato dicti Plebani seminasent & irrigassent orizam, & propterea nominando Dominum Ecclesiasticum causam ad forum Ecclesiæ auocari censendum est. Ioan. And. in c. que in Ecclesiis, n. 34. & ibidem Butr. §. quod si super, num. 19. Abb. in §. in aliis, num. 28. Andr. Barb. num. 60. 61. vt lit. non contest. Ioan. Iac. Laur. tract. de iudic. susp. cap. 7. num. 24. vers. in clerico, Bellet. de fauor. cleric. rea. §. 3. num. 1. 6. Marchesan. de commiss. part. 2. §. 4. num. 48. nec ligabantur dicto edicto, vt satis habetur apud Menoch. & Surd. in dictis locis, qui tollunt omnem maculam, & sic illa Curia cessavit à molestia contra dictos colonos. Verum quia prouisio videbatur utilis, & concernere bonum commune, conclusum est, vt simili edicto Episcopus vetaret Ecclesiasticos ne seminarent orizam, iuxta consilium Alder. Mascard. d. conclus. 1. num. 155. in fin.

Verum si persona colonorum Ecclesiæ consideretur, hi remanent sub iurisdictione laicorum, & illorum statutis ligantur, ab eisque puniri, & mulctari possunt. Abb. in cap. 1. num. 5. vbi etiam Butr. num. 14. Aret. in 2. nor. Felin. num. 2. de for. compet. Capyc. decif. 12. num. 2. Clar. in prax. §. fin. quæst. 35. vers. quæro nunquid, Thel. decif. 22. num. 4. Natt. conf. 576. num. 3. 6. 7. Decian. d. lib. 4. cap. 9. num. 58. Gabr. conf. 37. num. 4. §. lib. 2. Surd. d. conf. 301. num. 69. 70. 87. Ald. Mascard. de stat. conclus. 1. num. 150. 151. Fatinac. quæst. 8. num. 146. Idè cum custodia castri, & lustratio sit onus merè personale, quia consistit in corporis labore, ac sollicitudine animi, textus est in l. 1. §. illud, ff. de muner. & honor. & hoc propriè senserunt Bald. conf. 408. in princ. lib. 5. Calder. conf. 446. num. 2. de cens. Boer. decif. 212. num. 7. Tusch. littera G, conclus. 80. num. 1. & littera O, conclus. 124. num. 13. 15. 22. 45. Bertaz. d. claus. 21. gloss. 8. num. 2. nisi fortè ex necessitate talè onus efficeretur reale, vt inquit Caltr. in consil. 317. num. 5. part. 2. Tusch. d. littera O, conclus. 125. num. 3. vbi loquitur de laboratoribus cinium Regiensium pro bonis in territorio Bagnoli, non puto dictos colonos posse fieri excusatos ab onere excubiarum, & lustrationis, quia potest Dominus temporalis constringere eorum personas ad munera, quæ non attingunt bona Ecclesiæ. Bene verum est, quoddam non credo dictorum colonorum dominum voluisse hoc capite prætereendere talem exemptionem, sed quia adisset conuentio inter Dominum temporalem, & Commune, vt sumptibus domini fierent excubias, & non erat solitum, vt prædicti coloni irent ad excubias, & lustrationes; quod si verum est, vtrique etiam considerabile, quia in his consuetudo, quando non pender ab actu merè facultatiuo, multum pollet; de qua aliàs diximus.

Prædictorum occasione non omitam quærere, an validum posset dici edictum ab eodem Domino factum, ne quis posset alicui præstare famulatum sine suas licentias, & sanè si intendebat ligare Ecclesiasticos, poterat videri incidisse in pœnas Bullæ Cœnæ Domini, statuta enim laicalia non comprehendunt Ecclesiasticas personas, c. si clerici, de ind. c. quamquam, de cens. in sexto, & si fortè statutum esset ita generale, vt posset dubitari, an de Ecclesiasticis fuerit intellectum, potest Episcopus cogere statuētes, vt

- ut declarent clericos, nec eorum bona esse comprehensa:
- 29 Alder. Mascard. *de stat. interpret. conclus. 1. num. 79.* tale autem edictum licet non disponat de clericis, est tamen
- 30 contra libertatem Ecclesiasticam, quia eis tollit beneficium de iure competens, ut scilicet possint sibi assumere famulos sine alicuius licentia. DD. in *c. Ecclesia S. Mariae, de const.* Ald. Mascard. *d. conclus. 1. num. 88. vers. vel quinto.* Marth. *de iurisd. lib. 4. cas. 5. num. 43. cas. 68. num. 11. & cas. 98. num. 4.* unde statutum dans licentiam conductoribus possessorum ut liberè possint eas dimittere, non extenditur ad conductores rerum Ecclesiasticarum. Mascard. *d. conclus. 1. num. 42.* sicut etiam non valeret in præiudicium clericorum si disponderet, quod conducens apothecam
- 31 non posset expelli soluendo pensionem. Mascard. *d. conclus. 1. num. 12.* Marth. *d. cas. 98. num. 3.* non tenetur igitur, qui vult fieri clericorum famulus, talem requirere licentiam, quia saltem per indirectum violaretur libertas Ecclesiastica, unde euenit in casu, ut tale edictum usu non reciperetur, neque etiam quoad laicos inter laicos, quoniam videbatur esse iugum non bene tolerabile, quod ut cognouit pius ille Dominus, per non usum passus est tale edictum tolli. Et ita, &c. Saluo, &c.

CAPVT LXIV.

EPI T O M E.

Statutum loquens de emptione intelligitur de perfecta, & ex solo tractatu non incurritur poena, de qua in statuto.

S V M M A R I V M.

- 1 Statuta sunt strictè intelligenda.
- 2 Emptionis verbum intelligitur de perfecta.
- 3 Poena non habet locum, nisi factum sit consummatum.
- 4 Poena extraordinaria incurritur ex solo tractatu, & quando.
- 5 Tractatus non facit incurere poenam, si stat per rem, ne perficiat.
- 6 Multa tractantur, qua non concluduntur.
- 7 Testis interressatus, vel proxeneta non probat.

Nescribam vanum, duc pia Virgo manum.

Absoluendus est Ioan. Franciscus Bertonus, nec molestari potest à Domino Iudice annonæ Carpi, eo quod ab alienigena emerit caseum reuendendi gratia, foras adhuc existente vexillo, contra tenorem capitulorum, & statutorum, quæ sunt stricti iuris, & strictè interpretanda tanquam restringentia liberam emendi facultatem. Tiraq. *de retract. lignag. §. 34. gl. 1. num. 23.* Carpan. *ad stat. Mediol. cap. 41. 7. num. 5. part. 1.*

- Et propterea cum dicta capitula de annona prohibeant emere gratiâ reuendendi, foras existente vexillo, & de emptione loquantur, sunt intelligenda cum effectu de emptione omnibus numeris perfecta, non vetò si solum tractatum fuerit, ut post Alciat. *conf. 479. numer. 44.* Socin. *lun. conf. 3. num. 32. vol. 3.* dixit Menoch. *de arbitr. iudic. cas. 276. num. 14. 15.* quia sanè in statutis, ut locus sit poenæ impositæ, oportet factum esse consummatum. Bart. in *l. 1. ff. de scar.* Felin. in *tract. de conatu, vers. fallit octauo.* Marfil. in *l. verum, num. 7. de parricid.* Grammatic. *decis. 74. num. 22.* Farinac. in *prax. quest. 17. num. 49.*

Et licet præfati DD. videantur dicere ex huiusmodi tractatu fieri saltem locum poenæ extraordinariæ, & arbitrariæ, tamen id procedit in re graui, & atroci, & ubi reus fecit omne suum posse, ut rem perpetraret, sed fa-

cto extrinseco fuit impeditus. Vbi autem per se stetit, & cum potuisset adimplere, noluit, & cœpti poenitens cessauit, tunc utique cessat omnis poena, etiam si deuentum esset ad actum proximum, ad textum in *l. qui ea mente, & ibi gl. & DD. ff. de furt. l. qui falsam, de fals. Dom. in c. gratia, col. ult. quest. 1.* Felin. in *d. tract. de conatu, vers. fallit primo.*

Et idem in præfati casu non est locus dictis capitulis, quia non constat de aliqua emptione perfecta, sed tractata, nec officit eius confessio, quia fatetur solum de tractatu, cum multa tractentur, quæ non concluduntur. Crauet. *confil. 422. numero 17. & conf. 425. num. 41.* & cum intentionem Bertoni de emptione non concordata probent tres testes ad defensam, non potest index scindere eius confessionem, & pro parte acceptare, & in parte respuere. Crauet. *confil. 422. numero 17. vers. itaque.*

Nec vis est facienda in testibus ex officio examinatis, quia non faciunt fidem, cum alter tractet de suo interesse, alter verò fuerit proxeneta. Farinac. in *prax. quest. 60. num. 5. 7. 406. 408.* Et ita, &c.

CAPVT LXV.

EPI T O M E.

Episcopus in visitatione non potest recusari uti suspectus, nec ab eo datur appellatio, & quando.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopus potest visitare quacumque Hospitalia, & loca pia, etiam exempta.
- 2 Hospitalia existentia sub protectione Ducum possunt visitari ab Episcopo.
- 3 Hospitalia sub protectione Regum non visitat Episcopus.
- 4 Episcopus cognoscit, an Hospitalia sint sub protectione Regum.
- 5 Visitari potest ab Episcopo etiam generaliter exemptus.
- 6 Confraternitates in Ecclesia Regularium visitantur ab Episcopo.
- 7 Episcopus Regij visitat confraternitates in Ecclesia Regularium.
- 8 Visitari non possunt ab Episcopo Altaria confraternitatum in Ecclesia Regularium.
- 9 Episcopus est manutenendus in possessione visitandi.
- 10 Episcopus non potest excommunicare resistentem visitationi, si non sit solitus visitare.
- 11 Episcopus potest frangere ianuas eorum, qui resistunt visitationi.
- 12 Episcopus sine monitione potest excommunicare resistentem visitationi.
- 13 Manutenentio datur Episcopo solito visitare.
- 14 Visitationum liber probat quasi possessionem visitandi.
- 15 Visitationis ultimus status arrenditur.
- 16 Visitandi ius conseruatur ad totum, visitata etiam soluta parte.
- 17 Appellatio non datur in visitatione.
- 18 Episcopus visitando quando faciat locum appellationi.
- 19 Visitatio quando admittat appellationem.
- 20 Episcopus visitando non potest recusari uti suspectus.
- 21 Recusatio iudicis non admittitur sine iusta causa.
- 22 Episcopus cognoscit, an visitatio spectet ad ipsum.
- 23 Suspectum iudicem dicere ex leui causa non sufficit.
- 24 Episcopus potest esse index in causa sua Ecclesie.
- 25 Recusari non potest index sine speciali mandato.